

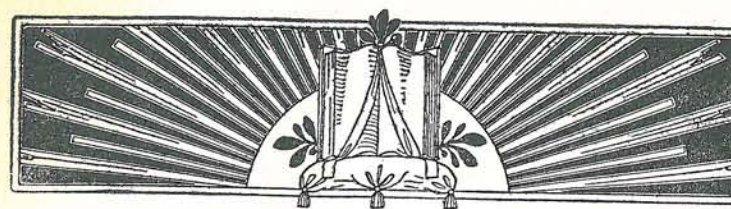
FR. KOMÁREK:

PAMĚTI PANSTVÍ A
FARNÍ OSADY
BUDENICKÉ.

V PRAZE 1911.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA V. KOTRBA. — NÁKLADEM VLASTNÍM.

ČÁST PRVNÍ.

Od nejstarších dob až do nastoupení rodiny Kinských.

Farní osada budenická obsahuje Budenice se Šlapanicemi a Jarpice. Budenice (též Budeničky, staročesky Budynici, Budynice, Budiničky) jméno pochází asi od osobního jména Buden neb Budyn, zakladatele neb pána osady.¹⁾ Místo nynější farní osady vykazuje nejstarší a nepřetržité obydlí, jak dokazují nalezené zde hroby. Od doby více než tisíc roků před Kristem lze usuzovati na obyvatelstvo zdejší, neb tehdy žili i zde lidé, pro něž nemá dějepis jména, nýbrž jmenuje dle způsobu jejich pohřbívání „pokolením skrčených koster“. Lid tento žil pod širým nebem v létě a udržoval na svém sídlišti neustálý oheň; v zimě bydlil v primitivních chatrčích. Živil se chovem dobytka neb rolnictvím, šatil se kožemi zvířecími, drtil si z obilí mouku ve vyhloubeném pískovcovém kameni, z níž pekl chléb. Z kamene zhotovoval si potřeby hlazené a vrtané, z hlíny nádoby zdobené květy a rostlinami. Svě mrtvé pochovával do hrobu skrčené na pravém boku tváří k východu. Doba tohoto lidu trvala asi do roku 1000 před Kristem. Hrob takového jednoho obyvatele našli jsme 27. srpna 1910 nad Budenicemi na kopci „na bělkách“. Málo

¹⁾ Sedláček: „Místopisný slovník“, str. 78. a 376.

pod povrchem ornice objeven hrob obložený ze čtyř stran mohutnými pískovcovými deskami, které byly ještě upevněny kameny vápencovými a červeným jarpickým pískovcem. Přikryvky u dna hrobu nebylo, byl vyplněn zemí, délka byla 165 cm, šířka 80 cm, hloubka 85 cm. Na dně hrobu byly zbytky kostry ležící skrčene na pravém boku k východu, pokryté po celé délce menšími plochými kameny. U hlavy byl kamenný mlátek, u pasu hliněný džbán s ozdobami rostlinnými a pazourkový nůž, v nohách větší nádoba zdobená, obsahující kůstky.¹⁾ I na jiných místech byli tito skrčenci nalezeni — archaeolog kněz Krolmus u Šlapanic „v lutkách“ našel dvě kostry skrčenců — což ukazuje na nejstarší osídlení zdejší osady.

Poněvadž lid ten v zimě bydlil v chatrčích, vyhluboval v nich jámy a v nich udržoval oheň, do něhož i házel střepey z nádob, nepotřebné nástroje a pod. Takové popelové jámy nalezeny byly u Šlapanic vedle silnice k Budyni vedoucí.

Así kolem IV. století před Kristem vpadl do Čech galský bojovný kmen Bojů, jenž nechal po sobě památky ve svých hrobech v podobě zbraní a okras bronzových a železných. Z mladší této železné doby, zvané lateneské, nalezen byl v Šlapanicích při stavbě stodoly při č. 18. náramek bronzový o šesti dutých polokoulích, chovaný v Zemském museu.

V době Kristova narození pronikal do Čech vliv římský, po němž hlásí se Germáné a Slované. Na Slánsku zakládají se slovanská sídliště, jako na Stochově, Libušíně. Památky po nich jsou popelnice, rozličné předměty kovové neb kostěné, jako nože, šipky, sekery, esovitě náušnice. Veliké naleziště jich bylo v Šlapanicích na staveništi stodoly č. 18., na poli Em. Nedbala a na polích nad Šlapanicemi směrem k Budyni při silnici.

Hroby z prvních dob křesťanských nalezeny byly v Budenicích r. 1811. Když stavěl se „holandský dvůr“, brána hlína k němu s pole před parkem na pravé straně aleje u třetího tehdy tam stávajícího sloupu. Při tom odkryty byly kostry, které měly u hlav misky a penízky. Po shlédnutí byly hlouběji zakopány. Kdyby byly penízky prohlédnuty, bylo by možno určitě pohřebiště označiti. Při stavbě sklepa Nedbalova v Šlapanicích byl nalezen zlatý peníz z doby Neronovy, který byl získán pro museum vídeňské.

Mimo uvedených nálezů však našlo se a nachází v Budenicích,

¹⁾ Vše uloženo v slánském museu.

Jarpicích a Šlapanicích více památek z rozličných dob zdejšího osídlení, z čehož jest patrné, že místa ta od nejstarších dob nepřetržitě byla obydlena a že tudíž náležejí mezi nejstarší osady naší vlasti.¹⁾

Nejstarší psaná zpráva o Budenicích vyskytovala by se v Hájkově kronice, který píše, že r. 855 někteří Žatečtí kolem Tejnice a Budynic velikou škodu učinili knížeti Neklanovi, jemuž zem ta náležela. Při malé věrohodnosti kronikářově nemůžeme jí ovšem významu historického přiložiti. První historicky doložená zpráva oznamuje nám držitele Budenic B o l e s l a v a z B u d y n i c neb z R o ť d a l o v i c, který držel Budenice v letech 1322—1328. Byl syn Bořity z Ředhoště a měl i Smečno.²⁾ Byl z rodu Vršovců, neb jeho pečeť z r. 1328 (ve vídeňském státním archivu) ukazuje ve štítě pokosem nad sebou tři bradatice. Při r. 1328 jmenuje se jeho manželka Zdeňka.

Budenice prodal biskupu pražskému Janu IV. z Dražic. Tento slavný biskup založil r. 1333 na svém zboží roudnickém klášter Panny Marie pro řeholní kanovníky řádu sv. Augustina a věnoval mu téhož roku Budenice, Páleč, Šlapanice, Vrbičany a Očihovec. Za rok dal mu některé vsi u svého hradu Kyšperka, které později vyměnil za své statky Smolnici, Hlínu, Babinu, Břízu, Zbudov, Želevčice, Bakov a co v Dolině s právem podacím kostelním měl. R. 1343 dokončil stavbu mostu přes Labe u Roudnice. „Na konci tohoto mostu vystavěl také slavný špitál a jej kanovníkům sv. Augustina k opatrování dal, kteří tam v klášteře od téhož biskupa vystavěném bydlili. Do téhož pak špitálu chudí a nemocní lidé z panství roudnického se přijímali a jim pokrm a nápoj, oděv i jiné potřebné věci z kláštera kanovníků sv. Augustina se dodávaly.“³⁾ V následujících letech jak biskup pro klášter, tak i klášter sám získával další zboží, tak že r. 1407 seznam jeho jest: Smolnice, Větrín, Páleč, část Jarpic, Budenice, Šlapanice, část Poštovic, část Hospozína, Bakov Horní a Dolní, část Dolina, část Želevčic, část vsí: Vrbičan, Podola, Brlohu, Charvatec, Pohořice, Vodochod, Račiněvsi, Podlusk, Libkovic a celé Radčice.⁴⁾

¹⁾ Památky archaeologické, I. 284, 285, VI. 234, XIII. 330, XV. 579, XVII. 491. Trapp: „Mitteil. der Zentral-Kommission“ 1887, 169. Pič „Čechy na úsvitě dějin“ 171. (Uvedeno ve Velcově „Soupisu“.)

²⁾ Sedláček: „Hrady“, VIII., str. 126 a 209.

³⁾ Beckovský: „Poselkyně“, str. 522.

⁴⁾ Emler: „Deset urbářů českých z doby před válkami husitskými“, „Diplomatář kláštera řádu sv. Augustina v Roudnici“.

Budenice v době koupě biskupem Janem a věnování klášteru obsahovaly tvrz, dvůr poplužní a třináct a půl země úroční, z nichž každá ročně odváděla klášteru poplatek dvou hřiven a beránka, neb místo něj dva groše. Mlýn budenický odváděl 5 věrduňků.¹⁾

Klášter odváděl ze svého zboží časem králi berni. R. 1347 odvedl za Budenice 2 hřivny, za Jarpice 2 hřivny a 3 věrduňky, za Šlapanice 8 hřiven a 2 věrduňky. Když r. 1407 odváděla se zase králi Václavovi daň, byly již Budenice z knihy berně královské vymazány, poněvadž země úročné v Budenicích obráceny byly zatím v země svobodné. Jména držitelů jejich nezachovala se nám sice v urbáři klášterním, ale na jiném místě. Budenice náležely tehdy pod duchovní správu plebána ředhošfského — roku 1375 uvádí se plebán Václav (Libri Erect. I., 108.) — a ten na desce missálu poznamenal si své osadníky z Budenic k placení desátku. Tam čteme jejich jména: Litera, Václav Haczyna, Bratroch, Jan Roháč, hospodský Proch, Ješek řečený Lyduva, Beneš, vdova Petrová, Jan Skořevka, Vojtěch Kolezka, Vít, Šimek, Vít.²⁾

Když se klášter Budenic ujal, stála tu tvrz na způsob věže, k níž teprv po roce 1550 bylo přistavěno nové stavení čtyřhranné. Polohu její lze určit z některých okolností poznamenaných ve starší pamětní knize farní r. 1770, kdy ještě žili pamětníci její. Hledáme ji na prostoře ohraničené na západ korytem mlýnským, kde holandský dvůr stojí nad příkopem staré tvrze, na sever řečištěm potoku, na východ zdí zahradní, na jih domkem farním. Tvrz byla obklíčena hlubokým příkopem, který dal se nahnati vodou a opatřen byl padacím mostem na straně západní. R. 1694 měla tvrz ještě podobu zámku, v níž urbář martinický označuje ještě „krásnou kapli“, ale již se stavělo střední křídlo nového zámku jako nové sídlo panské. Novou stavbu počal Matěj Ondřej Hartman z Klaršteina a přivedl ji tak daleko, že na průčelí dal svůj malovaný znak. Stará tvrz sloužila za obydlí ještě v prvních letech XVIII. století, načež užívána za skladiště a sýpku. R. 1740 byl stav její takový, že tvrz měla v přízemí chlév a skladiště, v prvním poschodí kapli a 3 světnice, v druhém poschodí 4 světnice, na věži byly hodiny a zvonek k zvonění na klekání. Kaple byla veliká, měla 6 oken a nalézalo se v ní jen

¹⁾ Hřivna těžká měla 64 grošů. Šedesát grošů činilo kopu, groš měl 12 denárů, čtvrt kopy byl věrduňk. Cena peněz byla v rozličných dobách různá. R. 1300 měl groš dnešních 70 haléřů, r. 1470 neměl více než 20 haléřů.

²⁾ Univ. knihovna III. D. 11.

10 papírových pozlacených rámu. Z druhého poschodí dveřmi vycházelo se na pavlač.¹⁾ Martinicové starou tvrz stále udržovali a spravovali; tak r. 1742 zhotoveny jsou kovové dveře, když r. 1739 blesk dosavadní rozdrtil; r. 1740 pobita byla věž a střecha 1500 šindelů a hodiny spraveny. Tvrz však se rozpadávala, tak že r. 1748 dal jí Filip hr. Kinský zbořiti. Zvonek s věže byl sňat a upevněn na vížku nad průjezdem v zámeckém dvoře. Základy a zbytky zdí však zůstaly až do r. 1765, kdy Josef kníže Kinský dal je vykopati, na místě tom upravití zahradu a vystavěti budovu pro kočáry a vozy, tak že dnes není po staré tvrzi ani památky.

*

Jarpice darovala r. 1333 klášteru zbraslavskému Jenofita z Obořiště.²⁾ Klášter ten založil Cisterciákům Václav II. roku 1292. Ale nikoli ves celou, nýbrž mimo část vladyčí, kterou před r. 1340 bratři Matouš, Volkmar a Smil, synové Volkmar a z Obořství, prodali klášteru Augustiniánů v Roudnici za 190 kop grošů. Tito vladykové z Jarpic a Obříství měli ve znaku chrta ve skoku.³⁾ Toto zboží vladyčí obsahovalo 9 dědin (usedlostí dědičných), mlýn, rybník a člověka poddaného s dědinou 10 strychů. Byly tedy Jarpice tehdy rozděleny na majetek dvou klášterů, zbraslavských Cisterciáků a roudnických Augustiniánů. Klášteru zbraslavskému odváděla jeho jarpická část ročně 13 kop grošů a z nich dával klášter na výroční mše svaté, dále 1 kopu na hlídače, 2 kopy „pro pitanciis“,⁴⁾ 5 kop pro mistra Petra lékaře a 3 kopy do pokladny. Klášter roudnický držel svou část Jarpic ke dvoru pálečskému a budenickému a bral odtud ročně 15½ hřivny a 12 grošů. Každá dědina platila 7 lehkých věrduňků, mlýn 3 věrduňky a groš, člověk poddaný 13 grošů.

Na zboží klášterském roudnickém seděl tu Václav řečený Jarpic s bratrem Závišem na dědině půldruhého lánů.⁵⁾ Dědinu tu převzali již od svého otce. Byli z nižší šlechty, poněvadž pečeť svou k listům přivěšovali, a možná, že ves od nich jméno dostala.

¹⁾ Inventář r. 1740 v archivu budenickém.

²⁾ Sedláček: „Mistopisný slovník“.

³⁾ Kolář-Sedláček: „Heraldika“, str. 176.

⁴⁾ Pitancia neb piktancia byl původně podíl jídla jednoho mnicha v ceně jedné pikty, nejmenšího to penízku hrabat piktavienských. Pak užívalo se to o jídle v klášteře a „pitanciarus“ byl správce klášterního živobytí.

⁵⁾ Lán před r. 1524 měl 60 strychů.

R. 1404 porovnal se klášter roudnický s těmito bratry o povahu zboží, kterého užívali. Bratři vyznali, že jejich statek není dědinou, která by dědičně na ně přecházela s robotou a povinnostmi, kterouž by mohli prodati neb směniti, ani že není nápravou, kterou by klášter jim jako svým zřízencům — nápravníkům tenkrát zvaným — dal, nýbrž že je to dědina hostinná, na které jsou tak dlouho, pokud závazky s ní převzaté plniti budou, nebo dokud klášteru líbiti se bude. Listiny o majetku a právech kláštera zachovaly se počtem 36 v kníž. archivu roudnickém, všechny psány jsou latinsky až na dvě, které jsou psány česky, a právě ty týkají se Jarpic.¹⁾ První listina končí: „A na svědectvie a potvrzenie tohoto vyznání já Václav Jarpic svrchu jmenovaný svú pečef k tomuto listu přivěsil svú dobrou volí a s dobrým rozmyslem a s povolením a přiznáním bratra mého Závíše dřeve jmenovaného; a k tomu prosil jsem slovutných mužův Jana z Račiněvsí, Umka z Chlumu seděním na Veselí a Buška (ze) Svinné, aby také na pamět a na svědomie toho vyznání své pečeti přivěsili.“

Při roce 1379 dovidáme se o knězi Benediktovi z Jarpic. Byl r. 1368 zvolen za faráře v Telcích Sulek, dle všeho bratr Racka ze Skal a příbuzný jednoho z patronů kostela. Sulek však nebyl knězem, nýbrž měl jen nižší posvěcení, a proto konal zař povinnosti kněžské Benedikt z Jarpic, jsa r. 1379 u Sulka druhý rok.²⁾

Rozdělení Jarpic mezi dvě vrchnosti mnoho k pokoji obyvatelům nesloužilo. Proto r. 1415 byl nucen probošt kláštera roudnického Jan a opat zbraslavský Fridrich přikročiti k vyrovnání rozličných pří a stesků, které jejich lidé v Jarpicích mezi sebou měli. Zvolili k tomu dva nestranné rozhodčí — ubrmany — Petra Bradu z Mlazic a Vítka z Maršovic, kteří 6. června do Jarpic se dostavili a spory urovnali. Klademe sem celou listinu o narovnání proto, že jest nám jako mapa, z níž poznáváme Jarpice z r. 1415. V listině shledáváme se opět s Václavem z Jarpic, který se již stal „nápravníkem“ proboštovým, snad rychtářem. Proboštem jest Jan, dřive plebán v Charvatcích, který r. 1400 za probošta byl zvolen. Měl klášter právo podací na faru charvateckou. Listina zní:

¹⁾ Tiskem vydal r. 1893 Jos. Emler: „Diplomatář kláštera bl. Panny Marie řeholních kanovníků řádu sv. Augustina v Roudnici“.

²⁾ F. Štědrý: „Farní osada perucká“. Sborník histor. kroužku, r. 1907, str. 106.

„Já Petr, řečený Brada z Mlazic, seděním v Libkovicích, a já Vítek z Maršovic, seděním v Jilovištích, ubrmané vydaní od kněze Frydrycha, opata zbraslavského, a od kněze Jana, probošta roudnického, o meze, o stezky a dráhy mezi jich lidmi z Jarpic, vyznávámy tiemto listem všem, ktož jej čísti budú neb slyšeti, že po pilném a plném uptání od starých a svědomitých lidí, pod zaručením poslušenstvie pod základem sta kop strana k straně, která by strana nedržela, aby druhý straně sto kop propadla, zjednali jsme a vyřkli iny svorně a jednovolně přede vši obci tej vsi Jarpice a před svrchupsanýma preláty, před knězem opatem a před knězem proboštem: Nejprvé, že k dvoru do Budynic a ke vši potřebě mají a mohou svobodně v uobci Jarpickej kámen lámati a voziti, a toho jim žádný nemá brániti. Dále uptali smy se a vyřkli, že ta dva ploty v hlubokém rybníku, ta jakž nynie stojíta, v dobrých mezích a dobře stojíta; ale voda toho rybníka nemá nad ty ploty státi na škodu lukám a lidem kněze opatovým. Také stezky pěšie s uobí stranú toho rybníka v lukách nejsú spravdivé, a mohou jich brániti, ale čeled Václava Jarpicova, nápravníka proboštova, i toho, ktož miesto jeho bude, ta má mieti svobodný pruochoď k rybníkuom pod sad rychtářův. Dále voda hostinná a přievalová, jenž přicházie s pole vedle domu krajnieho Václava, má svobodně téci, kam se obrátí, a nemá jí žádný překážeti ani jie nikam obrátiti. Také tu strúhu, jenž skrze luhy do kopaného rybníka teče, ti lidé mají ciditi a opravovati, kterýž [sic] vedle nie mají, každý proti svému a to bez škody lidí kněze opatových i kněze proboštových. Ale druhú strúhu obecnú, jenž dřieve na mlýn tekla a již nynie mimo ves pod most teče, tu jmá opravovati také i ve vsi Mařík, jenž na mlýništi sedí, a jeho po něm náměstci; a za to nad svým seděním a nad starým rybníkem kněze opatovým má mieti od plotu do staré vrby dva řádky vrbie, jeden s jedné strany strúhy a druhý s druhé strany. A od próhonu do zédky také vedle té struhy má vrbie mieti, jakž obec schválí. Ale most prostřed vsi všeka obec má opravovati. Dále dráhy a próhon na obec všěj obci jest a má býti za humny Matějovými Strýkovy; ale přes rybníky kněze proboštovy také, ač by i suší stáli, ani přestavy nemá žádný próhon býti. Také vrbie, které jest vysekáno pod nivú Matěje Strýky, nemá tu viac potom sázeno býti. Najposléze zjednali smy, aby mezi poplužím dvora Budynického a mezi dědinami lidí kněze opatovými byla meze travná, a tej aby s obú stranú brázdu přidali, aby mezcicé pro-

střed meze stály. Ale mezníci, jenž sú na Slánskej cestě ty mají prostřed cesty státi. Toto naše zjednanie a ubrmanské vypovědění pro paměť a zprávu kázali smy na dvě listů popsatí a jednoho na Zbraslavě a druhého v Růdnici v klášteře chovati a k těm na svědectví pečeti své smy přivěsili.

A já kněz Frydrych, opat zbraslavský, a já kněz Jan, probošt růdnický, toto popsané zjednanie a vypovědění slyšeli smy se vši svú obcí z té vsi a přijeli smy i přijímáme a slibujem pod tím základem sta kop mezi sebu držeti. A na svědectvie a potvrzení toho všeho k tomuto listu pečeti své kázali smy přivěsiti. Dálo se toto léta od božieho narození tisícého čtyrstého a patnáctého ve čtvrtek v uochtáb Těla Božieho v naši vsi v Jarpicích na obci.“ (Diplomatář, str. 53, 54.)

*

Šlapanice — které byly r. 1318 statkem Maříkovým a pak biskupa Jana IV. z Dražic — náležely klášteřu roudnickému od r. 1333, kdy král Jan darování to potvrdil v Parmě 22. září.¹⁾ Byla to ves rozlehlá, obsahující 38 dědin, na nichž seděli:

Pešek, maje 5 čtvrtek polí,	Myšlen, maje 1 1/2 země,
Hodyk, maje 5 čtvrtek polí,	Hodek, maje 3 čtvrtky,
Pešek, maje 5 čtvrtek polí,	Marsek, maje 5 čtvrtek,
Benak Beran, maje 7 čtvrtek polí,	Andráč, maje 5 čtvrtek,
Jurak, maje 5 čtvrtek polí,	Kožišek, maje 5 čtvrtek,
Jakub, maje 5 čtvrtek polí,	Martin, maje 3 čtvrtky,
Benaček, maje 5 čtvrtek polí,	Jakub, maje 1 1/2 země,
Vaněk, maje 5 čtvrtek polí,	Otmar, maje 5 čtvrtek,
Svach, maje 2 1/2 čtvrtky polí,	Hodač, maje 1 zemi,
Vojtěch, maje 2 1/2 čtvrtky polí,	Vaněk, maje 5 čtvrtek,
Mírek, maje 5 čtvrtek a 1 jitro,	Bohuslav, maje 5 čtvrtek,
Šimon, maje 1 zemi,	Velek, maje 1 čtvrtku,
Boleč, maje 5 čtvrtek,	Martin, maje 5 čtvrtek,
Jilček, maje 1 zemi,	Vlk, maje 5 čtvrtek,
Vojka, maje 1/2 země,	Ondřej, sluha, maje 5 čtvrtek,
Pešek Pchanice, maje 5 čtvrtek,	Blahut, maje 1 čtvrtku,
Pešek Čivaz, maje 3 čtvrtky,	Jílek, maje 5 čtvrtek,
Radvan, maje 3 čtvrtky polí,	švec, maje 3 1/2 jitra.

Mimo to byli dva chudí obyvatelé, Chotek a Havel.²⁾ Ondřej byl sluha klášteřa, který za svou službu měl k užívání 1/2 země.

¹⁾ „Diplomatář“ str. 3.

²⁾ „Deset urbářů“ str. 6.

Na louce klášteřní pracoval jeden podsedek. Zahradu klášteřní opatroval zahradník, který za to měl 1/2 strychu dědiny a užitek zahradní na polovic. Při hospodě byla 3 jitra dědiny, z kterých platil hospodský 14 grošů; z hospody platil dle uznání probošta. Z každé usedlosti platily se ročně 4 těžké věduňky, z každého jitra 2 groše. Úhrnem přijal klášteř ročně ze Šlapanic 47 těžkých hřiven a 3 věduňky. R. 1367 zaplatil klášteř daně královské ze Šlapanic 8 hřiven a 2 věduňky.

Rozhlédneme-li se po vsi, vidíme ves rozsáhlou s mnohými obyvateli, byť i výměra polí nebyla veliká.¹⁾ Dvoru panského ještě nebylo. Chudí obyvatelé ze svých usedlostí poplatků neplatili.

Klášteřu roudnickému náležely osady naše až do válek husitských, tedy kolem sta let. Králové čeští znamenitými výsadami obdařili poddané klášteřa. Císař Karel IV. listem daným na Mělnice 22. ledna 1351 osvobodil všechny vsi klášteřa od pravomocnosti jakýchkoliv úředníků, od arrestování v kterémkoliv místě, ode všech cel, dávek a mýt v království českém. Dal proboštovi a konventu plnou moc soudní ve všech přích na statcích konati, odsuzovati a rozsudky vykonávati, kromě trestu smrti, který moci královské zadržel. Kdo by v právech těch překážel, bude pokutován 100 hřivnami čistého stříbra a nemilostí královskou. Kdo by se dopustil škody na lidech neb statku klášteřa, trestán bude dvojnásobným obnosem škody.²⁾

Král Václav IV. listem daným v Žebráče 26. ledna 1391 všechny tyto výsady potvrdil a to ještě přidal, aby lidé prosti byli pokut, jež někteří hejtmané, purkrabové a správcové ukládají, a jež se „opovědné“ jmenují.³⁾

Doba panství klášteřního jest pro osady naše časy dobrými. Klášteř měl poplužní dvory jen v Budenicích a Pálči, a proto četné obyvatelstvo robotou přetíženo nebylo. Nahlédneme-li do svrchu zmíněného spisu Václava Jarpice, jímž se jeho poměr k vrchnosti určuje,⁴⁾ shledáme, že má k užívání dědinu půl-druhého lánů a za to vedle poplatků jest povinen, „že na rybníky Šlapanic, Budinic a Jarpic mamy poslati pacholka statečného, když kolivěk a kdež kolivěk třeba bude loviti, v notci léhati, ploty plésti a v zimě prosekovati. Také když z Jarpic a Budinic na

¹⁾ Čtvrťka byla čtvrtina měřice, měřice měla 5 strychů.

²⁾ „Diplomatář“ č. 11.

³⁾ „Diplomatář“ č. 19.

⁴⁾ „Diplomatář“ č. 17.

dvorském kopy žnú, tehdy, když by toho třeba bylo, máme za nimi pacholka postaviti“. Měl tedy povinnost práce jednoho člověka ve žních a v době lovu ryb. Ostatní sousedé (jak je již tehdy jmenovali) platili úroky a plnili roboty. Ani úroky nebyly veliké při uvážení, že při malé robotě a vzdálenosti kláštera tento většinou užitek z panství do platů vkládal. Činily ročně z Budenic 28, z Jarpic 15^{1/2}, ze Šlapanic 47 hřiven. Klášter zbraslavský ze své části jarpické bral jen 24 kop, a to ještě většinou na výroční mše sv. a na lékaře. Povinností robotní pro klášter zbraslavský v Jarpicích nebylo; kde klášter robotu měl, byla čtyři týdny za rok.¹⁾

Sousedé měli svá práva. „Podle obyčeje hostinné dědiny sousedé mají duom shádati, a ten, kdož by to chtěl kúpiti a knězi proboštovi se líbil a súsedom hodil, má s toho puol druhého lána podlé jiných súseduov úroky platiti a roboty plniti a v též právo jako jiní súsedé slušeti.“²⁾ Tedy vedle jiných měli i jaksi právo přijímati do obce. Do doby panství kláštera padá požehnaná vláda Karla IV., která se svou slávou a blahobytem jevila se i u nás.

*

Válkami husitskými dostaly se naše osady do jiných rukou. Byly statky duchovenské a potlačení jich bylo jedním z hlavních článků programu husitského, zároveň jedním z těch, jež byly provedeny co nejsvědomitěji.³⁾ Klášter zbraslavský byl od Husitů dobyt r. 1420, rok na to dobyt klášter roudnický, zbořen, probošt usmrčen, špitál obrácen na masné krámy. Budenic zmocnil se před r. 1437 rotmistr Jan Šmikovský ze Žďáru. Byl vůdcem Sirotků, válčil s nimi v Čechách, r. 1431 učinil zájezd do Uher, r. 1440 vstoupil do služeb královny Elišky a Ladislava. Byl oddán i králi Zikmundovi i Albrechtovi, četa žoldnéřů jím vychovaná harcovala po okolí a zle hospodařila na statcích pánů, kteří se králi protivili. Král Zikmund dal jemu a mnohým pánům za poskytnutou pomoc zápis na duchovenské statky, jiní pak páni, kteří se jich zmocnili za války, smířivše se se Zikmundem, za podmínku si položili, aby jim na statky uchvácené dal zápis. R. 1453 působením správce zemského Jiřího z Poděbrad založen

¹⁾ „Deset urbářů“ str. 309.

²⁾ „Diplomatář“ str. 48.

³⁾ Denis: „Konec samostatnosti české“, II., 252. („Maticе Lidu.“)

byl rejstřík všech těchto zápisů, a kdo zmocnil se statků bez zápisu, měl je vrátiti komoře královské. Dle toho rejstříku prokazovalo se 684 majitelů svým právem. Statek zápisný budenický prodala po smrti Jana Šmikovského vdova jeho, Kateřina, panu Vilémovi z Illburka, jemuž ho král Jiří potvrdil r. 1463 a král Ludvík r. 1523.

Illburk byl přívržencem Jiřího. Když Jiří počal sbírat vojsko, aby polem pod sebe uvedl stranu protivnou, a pokynul Slánským, aby v městě a okolí chystali hotovost, píše o Illburkovi Jan z Rabšteina: „A páni Aleš Holický, Burián, Illburg, Jan Calta a druzí zemané kraje slánského a město Slaný leží u Lún; a ti všichni jedna rota sú s panem Jiříkem a těmi pány, kdož s nimi sú.“¹⁾

Na Budenicích však vázl i dluh. K r. 1454 „Jan Šlechta odpírá proti tomu, kdož by ukázal zápis na Budenice, pravě, že jemu zejména stojí v tom zápisu 100 kop, na kteréž měl 10 kop úroka vybírat, že jemu to Vilém z Wurk (sic) drží.“²⁾

Purkrabím páně Illburkovým na Budenicích byl Jindřich Sajdlíc ze Šenfeldu, jinak též Hejnc Zejdlic jmenovaný. R. 1500 v úterý po Nanebevzetí Panny Marie zemřela mu manželka, kterouž pochoval v kostele v Charvatcích, kdež i hrobka Illburků byla. Podnes je tam náhrobní kámen manželky Sajdlícovy s latinským nápisem: „Anno domini 1500 uxor Henrici Saydlíc z Szynfeldu feria tertia post assumptionem Marie Virginis . . . orate pro ea.“ Pan Hejnc později držel Novoměřice, koupil Zvoleněves a byl znám výtržnostmi, které se svými syny v Praze a na venkově tropil.³⁾

¹⁾ Arch. český. III., 49.

²⁾ Arch. český. II., 476. Wurk jest Illburk.

³⁾ K některému purkrabímu v Budenicích připojuje se pověst „o zakletém purkrabím“ a „čertově lesíku“. Byl kdysi v Budenicích zlý rytíř purkrabím. Dobrá jeho paní ráda shromažďovala na budenicím hradě chudinu a štedře ji hostila, a to zejména v úterý a v pátek, kdy rytíř dlel na honě. Běda však, když nenadále se vrátil! Bičem lid z hradu vyhnal a dobrou paní ztrýznil. Za to jednou, když peníze na pavlači hradu přepočítával, v bouři rarach ho odnesl a zmizel na místě v lesíku, který podnes sluje „čertův lesík“. Po čase se paní zjevil s nářkem, že na onom světě veliké muky trpí a prosil ji, aby zaň tři mše svaté sloužiti dala a jím byla přítomna, že pak bude vysobozen. Paní mileráda tak učinila. Po čase zjevil se jí purkrabí zase a prosil, aby ještě dala vystavěti vedle cesty z Budenic na kopec dvanáct kapliček, ale tak, aby na každou přišlo stejně kamene, písku, vody a vápna, a že pak bude z muk vysobozen. Paní jeho přání vyhověla, a za

Jarpice též dostaly se v držení zástavní některých pánů. Označuje „list s menší pečetí krále Zikmunda, v němž zapisuje právo prebendáruov, oltářníkuov a kanovníkuov kostela pražského, kteréž jim přísluší ve vse Martiněves, Hrlev, Nížebohy, Dušníky, Saky, a ves Jarpic kláštera zbraslavského . . . Václavovi a Janovi bratřím z Račiněvsi . . . i jich dědicuom ve 290 kopách grošů. Datum Velvary na den sv. Martina 1420.“¹⁾ R. 1463 ujal Jarpice Vilém z Ilburku. Ten a jeho nástupce drželi Jarpice k Budenicům.

Šlapanice byly také v husitských válkách uchváčeny od světských držitelů. Tak r. 1454 připomíná se Jindřich ze Strabenic (Stradonic) a ze Šlapanic.²⁾

Vilém z Ilburka prodal své zboží Jeronýmu Šlikovi z Holiče, jemuž r. 1531 jest zapsáno v deskách zemských 1000 zl., „aby je prostavěl na tvrzi Budeničkách“. Ten postoupil zboží to svému strýci Albrechtovi, ale i ten prodal za nedlouho tvrz a dvůr Budenice, ves pustou Budeničky, ves Jarpice a oba Bakovy Petru Chotkovi z Vojnína. Prodej ten stal se asi r. 1535, kdy Albrecht prodal i Zlonice Ondřeji Tatkovi z Kuřího. Ze zápisů v zemských deskách v r. 1531 a r. 1550 poznáváme, že tvrz a dvůr nazývaly se Budenice, ves k nim patřící Budeničky. Rozsáhlá ves z dob předhusitských vzala ve válkách husitských zkázu a ležela pustá v ssutinách. V polovici XVI. věku povstala nová ves na nynějším místě, která ovšem rozlehlostí staré vsi se nevyrovnala. Místo staré vsi bylo na břehu rybníka mezi dnešní vsí a silnicí k Jarpicům vedoucí, kde ještě r. 1770 zbytky staveb bylo viděti.³⁾

Petr Chotek z Vojnína uvažuje, že budeničká tvrz nákladu 1000 zl. na stavbu nepotřebuje, dosáhl r. 1545 povolení, aby peníze ty na mlýn, rybníky a vody vedení vynaložil. Byl pan Petr hlava podnikavá, rád v stavby se pouštěl. Poněvadž mnoho stavěl

krátký čas od hradu na kopec stálo stejných dvanáct kapliček. Po třetí se však zjevil rytíř paní a pravil, že k vysvobození zbývá ještě to, aby zase všechny kapličky dala rozbourat a vše, co ke stavbě jich použito bylo, vrátiti na místo, odkud se to vzalo. I tomu přání paní spěchala vyhověti. V krátce byla první kaplička rozbouraná, a kámen, písek a vápno dány tam, odkud vzaty. Ale vody, které při stavbě použito, vrátit nemohli. Proto rytíř vysvobozen nebyl, a jedenáct kapliček státi zůstalo.

¹⁾ A. č. II. 179.

²⁾ A. č. III. 558.

³⁾ Pamětní kniha farní budeničká, I. 5.

a statek zlepšoval, o 40 kop více vynaložil, a i ty mu byly zaplány. Ale svými podniky na Budenicích se dostal do sporu se svým sousedem šlapanickým. Šlapanice dědičně ujal Jan Mikeš z Hrobčic. „29. Mai 1538 Ferdinand král dává Šlapanice, ves celú s dvorem kmetcím, s křčmú . . . Páleč, ves celú s dvorem kmetcím . . ., kteréž byly zápisné, s dědinami, lukami, potoky, rybníkem šlapanickým, robotami, podacím kostelním v Pálči, k pravému právu dědickému Janovi Mikšovi z Hrobčic, měštěninu starého města pražského.“¹⁾ Hrobčický zažaloval Chotka u hejtmanského soudu v Praze. „Jan, jinak Mikeš z Hrobčic pohání Petra Chotka z Vojnína, viniti jej chce z toho, že jest on Petr Chotek svedl a zrušiti dal silnici a cestu starobyloú, která vždycky za držitelů Budenic a tohoto panství, šla a chodila přes hráz rybníka toho pod Budeničkami ležícího nade vsí Šlapanicemi tak řečenú dotčeného Jana Hrobčice a přes splav téhož Petra Chotka rybníka toho již jmenovaného, kteréžto silnice svedením on Petr Chotek šlapanickým lidem a poddaným již jmenovaného Jana Hrobčice, tudiež i jiným lidem přespólním a formanuom, kdež též silnice jiní tak užívali, těžkost a zástavu znamenitú, tak že tudy jezdití svobodně nemohú, ale jinudy se se škodou obracetí musejí, jest udělal, toho činiti nemaje.“²⁾

Soud vypravil posla úředního s púhonem k Chotkovi do Budenic, kterýž se tam 25. července 1539 v osobě Pavla Frýdlantského objevil. „Listu jsem dodal“ — podal úřední zprávu o svém pořízení — „na sv. Markytu. A tu samého pána doma nebylo, než paní. Ptal jsem se na pána. Paní pověděla, že pána doma není. A při tom listě buď doma nebo nebuď, že ten list má přijat býti, tak jsem pověděl. A ona se ptala, odkud jest. A já jsem řekl, že z zelené světnice od hejtmanského stolu a že je puohon. A když prej puohon, tehdy jej přijmu. Vedle země zřízení máte jej přijíti, kdežkolivěk posel přijde s listy. A tu já vám ho nechávám.“³⁾ Za rok přišel k panu Petrovi posel zas, ale tehdy špatně pochodil, a byl by on Mikuláš Poláček skoro život v Budenicích nechal. Čteme o tom zápis 20. října 1540: „Mezi Janem Mikšem z Hrobčice na místě lidí a poddaných svých šlapanických s jedné a Petrem Chotkem z Vojnína na Budeničkách na místě

¹⁾ D. Z. III. A. 3.

²⁾ Emler: „Pozůstatky zemských desk“. I. 305.

³⁾ Truhlář: „Zkušnosti soudního posla v XVI. a XVII. století“. „Časopis Č. Musea“ 1905.

člověka Matouše rychtáře z Jarpic, s strany druhé. (Mikuláš Poláček, posel, učiniv přísahu podle práva na kříž, svědčil:) Chodil jsem s listem ku panu Petru Chotkovi na Budeničky od pana Jana Mikše. I když jsem tam přišel tento pondělí minulý (18. října), pravili, že ho doma není. A já jsem ho čekal až do outerka. Dával jsem paní list v úterý, a ona ho nechtěla přijíti ode mne. A já jsem i po druhé ji žádal, a ona ho nechtěla žádnou měrou přijíti. Potom já vzavši ten list i položil jsem jej v domě a šel jsem z domu hned a uřezal jsem znamení třisku na vratích. Tedy mě honili, pět pacholků s šavlemi dobytými, s voštipy a cepami až do vsi pana Mikše Šlapanic až k rychtáři. A byl bych neušel, byli by mne zabili, aneb nevím, co by se mnou nakládali. Ta třiska leží litera I při svědomí listovních.“

Pan Petr neustále svůj statek budenický zlepšoval, tak že ve středu po Obětování Panny Marie r. 1550 připsána mu assignace 400 kop grošů na statek Budenice a ve středu po Početí Panny Marie téhož roku pojištění 400 kop, které svoleny jsou na stavění.¹⁾

R. 1550 Petr Chotek Budenice prodal za 7000 kop míšeňských, a to svému sousedu Janu Mikšovi z Hrobčic na Šlapanicích a jeho synu Adamovi. Zboží budenické obsahovalo tvrz, dvůr poplužní, ves, pustou ves, mlýn, pivovar a vinici, ves Jarpici a Bakov.²⁾ Chotek koupil si od komory královské městečko Vrané za 3251 kop grošů českých a stavěl tam zase tak, že si novou tvrz vystavěl. Zemřel r. 1571 a jest pochován ve vranském kostele, kde podnes spatřujeme krásnou jeho bronzovou náhrobní desku s českým nápisem. Kapitula pražská, pokládajíc se za právního nástupce kláštera roudnického na Budenicích, doprodala je Adamovi Hrobčickému z Hrobčic.

Adam Hrobčický přistavěl k budenické tvrzi, která dosud měla podobu stavení s věží, nové čtyřhranné stavení. Měl čtyři syny: Jana, Racka, Jiřího a Daniela. Syna Jana oženil s Benignou z Hrobčice, kteráž r. 1583 koupila Hospozín, a když r. 1588 zemřela, zdědil ho manžel Jan, který k tomu r. 1594 Jarpice přikoupil. Když otec Adam zemřel, rozdělili se synové tak, že Jan dostal Šlapanice, Racek Budenice, Jiří Pálec a Daniel Jarpice a Údešice. Daniel Jarpice prodal bratru Janovi, Jiří spojil s Pálčem Údešice.

¹⁾ Sněmy české, VII. 557.

²⁾ D. Z. 48. F. 21.

Velvarští si pochvalují, že pan Jan k obci velvarské zvláštní láskou byl nakloněn, neboť k chrámu Páně v městě dobrou pomoc učinil, dada nalámati na svůj náklad ve skále jarpické drahně velikých štuk na kruchtě, na sloupy i jiné potřeby, a ty svým poddaným na větším díle odvéztí rozkázal. Pro jehožto památku erb jeho na kruchtě v témž kostele sv. Panny Kateřiny vytesán a barvami okrášlen zůstává.¹⁾ Jan starší Hrobčický zemřel r. 1599, pochován jest vedle své manželky Benigny v kostele hospozínském, který znovu vystavěl. Náhrobní kameny s podobami obou manželů posud jsou v kostele. Že zemřel bezdětek, dědili po něm bratři. Jiří r. 1600 ujal Hospozín, ale již před r. 1611 prodal jej Mikuláši Bohuslavovi Hložkovi ze Žampachu, který jej užíval až do r. 1656. Jiří držel r. 1612 Šlapanice, neb čteme, že 21. listopadu 1612 „Bohuchvalu Valkounovi z Adlaru Mariannu, dceru Matěje Krčmáře ze vsi Šlapanic, Jakubovi Hájkovi do vsi Poštovic k stavu manželskému z poddanosti a člověčenství i spravedlnosti propustil.“²⁾ Šlapanice držel k statku údešickému.

Racek (Radslav), pán na Budenicích, pochoval několik svých dětí v kostele hospozínském a pálečském a tuto také manželku svou Cecilii rozenou Benedovou z Nečtin, která 22. ledna 1609 zemřela a krásný náhrobní kámen dosud tam má. Racek odkázal svůj statek společně svým synům Adamu Danielovi a Janu Jířimu. Adam Daniel oženil se s Marketou Salomenou Malovcovou z Chýnova. Panství jeho obsahovalo Budenice, Jarpice, Bakov a Kamenný Most.

Poměry náboženské v této době — na počátku století XVII. — byly u nás neutěšené. Šlechta česká, kdysi kališnická, převrátila se během století XVI. v protestantskou a té víře též náleželi Hrobčičtí. Dle zásady tehdy prováděné, že či jest panství toho jest i víra, přidržovali i své poddané k protestantství. Pan Jiří Hrobčický činil tak na Údešicích, Pálči, Šlapanicích a Kmetiněvsi, Adam Daniel na Budenicích a v Jarpicích. Sousední páni byli katolíci. Na panství smečenském Jiří Bořita z Martinic r. 1570 povolal si slavného kazatele dra. Jindřicha Blysema z pražské jezuitské kolleje na missie a roku 1609 byli poddaní jeho skoro všichni katolíci. Pán na Zlonicích, Poštovicích, Tmáni a celém rozsáhlém panství zlonickém Bohuchval Valkoun z Adlaru, který

¹⁾ Vacek: „Paměti Velvar“, 89.

²⁾ Štědrý: „Výhosty zlonické“, „Slánský Obzor“ r. 1909.

po předcích svých znal se k Jednotě českých bratří, přichýlil se k víře katolické a povolav si z Prahy z kolleje Jakuba Colense, Poláka rodem, který jej vyučil ve víře katolické, 22. září 1608 vyslyšel ve zpovědi a podal mu Svátost oltářní pod jednou způsobou. Valkoun kolem téhož roku převedl i své poddané poučováním k víře katolické. Hložek ze Žampachu, pán na Hospozíně, byl též katolíkem. Tato rozdílnost víry ovšem k pokoji v zemi nesloužila. Stavové protestantští se Valkounovi mstili a r. 1609 ubytovali mu své vojsko na panství. Pan Jiří Hrobčický byl činným v hnutí stavů českých, když tito r. 1619 usnesli se o zavržení krále Ferdinanda II. a zvolili si nového krále kurfirsta falckého Bedřicha. Byl bouřlivého roku 1620 hejtmanem kraje slánského spolu s Janem Adamem z Roupova. Od sněmu byl ustanoven spolu s Janem Ad. z Roupova a měšťanem slánským Janem Hradeckým komisařem k prodeji katolických statků duchovenských v kraji slánském. Ale odboj protestantských stavů českých byl zlomen porážkou jich na Bílé Hoře 8. listopadu 1620 a v zemi nastaly hrozné doby, krutá pokuta za svévoli panskou.

Král Ferdinand potrestal odbojné stavy některé na hrdle, ostatní na statcích. Adam Daniel Hrobčický na Budenicích byl 2. října 1623 odsouzen ke ztrátě třetiny svého jmění, které s bratrem Janem Jiřím kdysi po otci Rackovi zdědil, totiž Budenic, Jarpic, Bakova, Kamenomostu (u Velvar). Budenice s Jarpicemi a Bakovem byly odhadnuty na 11.730 kop míšeňských a za tutéž cenu prodány od komory královské 22. prosince 1623 nejvyššímu hofmistru království českého Adamovi z Waldšteina. Kamenomost prodán témuž šlechtici za 8077 kop. Polovice sumy tržové však náležela bratrovi odsouzeného Janu Jiřímu, poněvadž dědictví otcovské měli společně. Nedostal však peněz dlouho, tak že ještě r. 1658 domáhal se u císařské komise pojištění na tuto svou pohledávku i s úroky dlouholetými. Dvě třetiny zbývající z dílu otce Adama Daniela, v obnosu 6602 kop míšeňských, měli obdržeti jeho tři synové Jan Jiří mladší, Albrecht a Ladislav.¹⁾

Adam Daniel Hrobčický zůstal v zemi do r. 1628, kdy dle císařského nařízení nekatolíci — mimo měšťanů a sedláků — měli býti země prosti. Dne 2. května 1628 císařští komisaři ustanovení k provádění reformace vyzvali hejtmany kraje slánského, aby nekatolíků v kraji svém netrpěli. Pan Adam, aby v zemi

¹⁾ Bílek: „Dějiny konfiskací“, 180.

zůstatí mohl, podvedl komisaře reformační tým, že jen na oko k víře katolické přistoupil, zůstav v srdci luteránem a komisařům předložil zpovědní lístek, který úplatkem si zaopatřil.¹⁾ Našli se i tenkrát páni, kteří tak činili, i duchovní, kteří jim lístky zpovědní prodávali. Tak faru kmetiněveskou a chržínskou r. 1624 spravoval děkan velvarský Vavřinec Aug. Hanzburský, který se stal katolíkem a knězem, jen aby si měšec naplňoval. Prodával lístky zpovědní nekatolíkům a proto byl vzat do vězení a po pětiletém žalařování, maje ještě jiné skutky na svědomí, na pranýři v Praze hodnosti kněžské zbaven a 7. dubna 1631 sťat. — Také podvod Adama Daniele Hrobčického vyšel na jevo a bylo se mu ze země vystěhovati.

Ale za tři roky vrátil se do země zas a to jako důstojník v nepřátelském vojsku saském. Bojoval v Němcích vítězně švédský král Gustav Adolf a jeho spojenec kurfirst saský vyslal své vojsko do Čech, které 11. listopadu 1631 obsadilo Prahu. S ním přišlo mnoho českých vystěhovalců, kteří doufali obnovení časů předbělohorských. Mezi nimi byl i Adam Daniel Hrobčický. Vojsko saské kolem Věch Svatých zmocnilo se kraje slánského, 14. listopadu vtáhlo do Slaného²⁾ a rozložilo se v okolí v zimních bytech. Hospodářství jeho bylo lupičské, neboť vybrali kde co našli a posílali do Sas. I zvony s věží dolů spouštěli, pánve z pivovarů brali, stromy ze zahrad vytahovali a sousedům na vozy nakládali, aby je do Němec dovezli. Tito obyčejně domů bez vozů se vrátili. Vojsko císařské svádělo se Sasy časem bitky, ale i vojáci císařští po vesnicích jezdili, obilí ládovali, ano i něco lidí pomordovali. Teprve na jaře r. 1632 ujal se Albrecht z Valdštejna velení vojska císařského, dobyl Prahy, 17. května přitáhl ke Slanému a postupně Sasy z Čech vytlačil. Adam Daniel Hrobčický byl v Žatci jat a za pokutu odsouzen k ztrátě všeho jmění, tedy i dvou třetin výše zmíněných a k ztrátě domu na Zderaze v Praze. Když jeho tři synové se o jmění to ještě r. 1660 hlásili, nedostali ničeho.

Za času vpádu saského povstali nekatolíci poddaní na mnohých statcích, podněcováni od vystěhovalců šlechtických do země se vrátivších. I na Slánsku lid zle hospodařil na zámcích a tvrzcích.³⁾

¹⁾ Bílek: „Reformace“, 175.

²⁾ Lacina: „Paměti Slaného“, 168 a dále.

³⁾ Bílek: „Reformace“, 157.

Jiří Hrobčický z Hrobčic, pán na Údešicích, Šlapanicích a Kmetiněvsi, byl za své účastenství v odboji pokutován ztrátou polovice svého jmění. Údešice a Páleč byly 16. května 1623 postoupeny nejdřív k správě Adamovi z Waldšteina a 5. prosince 1623 prodány cizozemci Arnoštovi hr. de Monte-Cuculi za sumu odhadní 38.573 kop míšeňských (45.000 zl.). Obnos kupní vyrovnán tak, že mu za služby vojenské bylo odraženo 39.861 zl. a zbytek darován. Od Monte-Cuculiho koupil Údešice a Páleč Matyáš Arnoldin z Klaršteina za sumu odhadní.¹⁾ Jiří Hrobčický r. 1628 s rodinou odešel ze země.

Dvůr v Šlapanicích byl též v pokutě ujat. Ale manželka Jiřího Hrobčického Marie rozená z Pašeňova si ho vlastnila, poněvadž ho r. 1608 od svého manžela za 2000 kop míšeňských koupila a synu svému Adamovi Šťastnému dědičně odkázala. Pročež témuž r. 1623 na žádost otce byl od české komory ponechán. R. 1633 byl postoupen v užívání jeho strýci Matyáši Arn. z Klaršteina v dluhu 200 dolarů. Tohoto roku dvůr byl tak zpustlý, že ač k němu náleželo 5 lánů polí a 13 lidí poddaných, bylo při něm dobytka 1 kůň, 1 klisna, 1 kráva, 10 kusů dobytka sviňského, 2 vepři na krmení, 4 slepice a 6 kuřat.²⁾

Mimo to propadl Jiří Hrobčický Kmetiněvsi, domem v Praze a jistínami na 10.000 kop vynášejíci. Ale ani z polovice ponechané v 19.286 kopách ničeho neobdržel, poněvadž i on se zúčastnil r. 1631 vpádu saského a proto mu odebrána. Jeho syn Adam Šťastný marně se domáhal peněz 15.987 kop po otci a matce na konfiskovaných statcích pojištěných. Po jeho smrti r. 1642 i jeho příbuzní, Jan Jiří starší a mladší, Albrecht a Ladislav Hrobčičtí r. 1666 pozůstalosti této se domáhali, ale s nároky svými pro vypršení lhůty byli odmrštěni.³⁾ A tak smutně skoro po stoletém panování odešel z Budenicka znamenitý rod Hrobčických a nezbylo po něm ničeho, než trochu popele v hrobkách kostela hospozínského a pálečského.

*

Adam z Waldšteina si dlouho Budenice neponechal, ale již roku 1626 si je proměnil za statek ctěnický od Jana Boryně rytíře z Lhoty. Nový pán Budenic byl synem berníka kraje

¹⁾ Bílek, 183.

²⁾ Bílek, 1267.

³⁾ Bílek, 184.

slánského Jana Boryně; ujal po jeho smrti r. 1613 statky otcovské a r. 1628 si je rozdělil s bratrem Adamem Václavem tak, že si nechal Mšený s dvorem poplužním, tvrz a ves Martiněves s poplužním dvorem, vsi Pohořice Veliké, Charvatce, Vrbici, tvrz a ves Podbradce s dvorem poplužním a ves Ječovice, což vše odhadnuto na 66.246 kop míšeňských. I tento Boryně pro účastenství na odboji byl 12. března r. 1625 pokutován nejdřív všeho všudy, potom měl býti odsouzen k manství, ale že vrátil se k víře katolické, pokutován jen pětinou svého jmění. Pokutu zaplatil a směnil si ještě Budenice. Ale komise reformační asi mnoho na katolictví Boryňovo nevěřila. Žádala listem z 6. prosince 1629 Jana Boryni ze Lhoty a na Budeničkách, aby předložil hodnověrné od zpovědníka svého vysvědčení psané, kde a komu se zpovídal, aneb osobně se dostavil.¹⁾ Bratr jeho Adam Václav na Mikovicích byl toho roku hejtmanem kraje slánského.

Po Janu Boryni následoval v držení Budenic Vilém Boryně ze Lhoty a ten již r. 1631 prodal Budenice, tvrz, dvůr a ves Matyáši Arnoldinovi z Klaršteina. Tento byl r. 1627 přijat za obyvatele království českého, byl císařský dvorní rada říšský a měl v držení již Brodce, Páleč a Údešice. S manželkou svou Annou rozenou z Hyršova, vdovou po císařském generálovi Zahrádkovi z Průchodu, neměl dědiců přirozených, a proto přijal za vlastní dvě dcery své manželky, Kateřinu a Elišku Dorotu.²⁾ Kateřině dal Slavětín, a ona se provdala za Jana Kř. Papagoniho z Mirandoly. Eliška dostala Budenice, Páleč a Údešice a provdala se za Theodora Hartmana. R. 1664 postoupila své statky nejstaršímu synu svému Matěji Ondřeji Hartmanovi z Klaršteina, který Páleč r. 1669 prodal Janovi z Goltze na Kobylníkách.

*

Válka švédská se svými hrůzami nešetřila našich dědin. Roku 1639 vůdce švédský Banner vtrhl do Čech, koncem léta octnul se v krajině slánské a 23. srpna přišel z Vraného přispis na Slánské, aby se do Litoměřic k jednání o kontribuci nalézti dali. Mimo požadované kontribuce plenili a brali Švédové všecko. A že s vojskem švédským zase se vrátili mnozí čeští vystěhovalci, Banner zakázal vojsku pleniťi statky protestantské, ale dovolil jim

¹⁾ Podlaha: „Dopisy ref. komise z let 1627—1629“, str. 248.

²⁾ Obraz s podobami jich nachází se v sakristii kostela slavětínského.

vražditi katolíky a plení jejich statky, a poněvadž již obyvatelstvo bylo skoro veskrz katolické, jsou Čechy celé zhubeny. Mimo města a městečka bylo na 6000 vesnic spáleno. Lid utíkal před touto loupežnou sběží do lesů a hor, kde hynul hladem a morem. R. 1647 hospodařili Švédové v Čechách pod vůdcem Vranglem a 13. srpna partaj loupežných rejtharů švédských vyplundrovala Budeničky, Zlonice, Klobuky a jiná místa.¹⁾ Švédové leželi posádkou v Mostě a odtud vyjížděli na kontribuce a kořistění. — Scházejí nám zprávy o událostech z válečných dob těchto, ale stav našich vsí po válce třicetileté dává tušiti hrůzy a zkázu těch časů. Z Budenic zbyly dvě chalupy „na malém penízi“, šlapanický dvůr ještě 50 roků po válce byl spáleništěm, statky byly opuštěny, obyvatelstvo vyhubeno. A který člověk na statcích se usazoval, zápasil s hladem a bídou. Obyvatelé jarpičtí, patřící tehdy duchovní správou do kostela ředhoštského, kterýž na ten čas spravoval farář vranský Jakub Karásek, měli odváděti faráři na živobytí ročně 22 strychů žita a 22 strychů pšenice na míru roudnickou. Ale farář Jakub Karásek od jarpických osadníků zrna dostati nemohl, protože sami neměli. Již od r. 1665 zůstali mu dlužníky, a proto farář chtěl z fary odejti, nemaje z čeho býti živ. Použil tedy po mnohých upomínáních přimlavy vranského pána Zikmunda hraběte Saurau, který sám 7. května 1670 dopsal pánu na Budenicích Matěji Ondřeji Hartmanovi z Klaršteina, aby poddaní jeho jarpičtí povinnosti své dostáli. Ale i toto zakročení zůstalo marným, Jarpičtí rádi by byli dali, ale neměli. I stalo se vyrovnání tím, že místo desátku sypacího složili 6 kop grošů. Byli pak tenkrát v Jarpicích usedlíci: Jan Medek na dvou lánech polí, Nebeská na 1^{1/2}, Jíra Horák na 1, Jíra Beran na 1^{1/2}, Jíra Kříž na 2, Jan Franta na 3, Tůma na 2, Šimon Nápravník na 1^{1/2}, Jan Trčka na 1, Jan Pekař na 1^{1/4}, Matěj Matějka na 1, Jan Žatecký na 2, Šimon, mlynář na 1/2, Janek Sochor na 1/2 a Jan Rochlař na 2 lánech. Z těchto 15 usedlíků do r. 1694 nevydržel na gruntech ani jeden. Urbář toho roku sestavený vykazuje jména jiná.

Císař Ferdinand II. rozhodl se provést v Čechách reformaci, návrat k víře katolické a „že žádné jiné víry a náboženství v témž království trpěti nebude“. (Majestát ze dne 29. května 1627.) Proto r. 1622 a 1623 dán rozkaz, aby kněží nekatolických a kaza-

¹⁾ Lacina: „Paměti Slaného“, 201.

telé evangeličtí zemi opustili. Mezi nimi byl farář vranský M. Daniel Alginus. K provádění reformace zvoleni roku 1623 zvláštní komisaři světští jménem císařovým a duchovní jménem arcibiskupovým (kardinála Harracha). Duchovním komisařem pro kraj slánský byl Jeronym Lapius ze řádu Menších bratří; jako císařský se vyskytuje Florian Jetřich ze Žďáru. Nejdřív přicházel komisař duchovní, odstraňoval kazatele nekatolické, uváděl kněze katolické, prohlížel chrámy a uspořádal věci zádušní. Kázáním a poučováním pak lileděl jinověrce obrátiti. Často však narazil na odpor pánů a lidu, a tu za ním přicházeli komisaři císařští a to i s průvodem vojenským. Kardinál Harrach rozdělil diecesi r. 1630 na vikariáty, při čemž kraj slánský utvořil vikariát slánský. V něm bylo r. 1641 kostelů 88, kaplí 20 a 2 jiné chrámy, při nichž působilo jen 11 kněží. Roku 1652 bylo jen 8 far opatřeno řádnými duchovními, z nichž 4 byli řeholníci, a to v Doxanech, Roudnici, Slaném, Smečně, Pcherách, Budyni a Velvarech. Při ostatních 39 farách, z větší části zpustlých, přísluhovali duchovní z jmenovaných far, pak 2 misijní z řádu kapucínského, tak že průměrně každý duchovní šest far s kostely filiálními na starosti měl.¹⁾ Na statcích Oudešicích, Budenicích a Pálči Matyáše Ondřeje Hartmana z Klaršteina přísluhoval při kostele filiálním v Pálči, k faře vranské náležejícím, děkan v Budyni Petr Ignác Buršovský.²⁾ Probošt doxanský Cyrill Hofman staral se r. 1661, aby duchovní správa v Kmetiněvsi byla znovuzřízena a jednal o tom s vrchnostmi, jejichž lidé ke kostelu kmetiněveskému patřili, tedy s panem Hartmanem ohledně jeho lidí šlapanických a s paní Esterou Kateřinou Valkounovou ohledně lidí poštovických. Hartman odpověděl 23. listopadu 1661, že si přeje, aby jednání to vedlo k cíli, poukazuje však na velikou chudobu svých lidí.³⁾ Také císařští komisaři psali 28. února 1668 proboštovi o znovuzřízení fary v Kmetiněvsi.⁴⁾ R. 1674 objevuje se fara již obsazena knězem Ludolfem Jaroměřským, který spravoval kostel charvatecký s Charvatcemi, Pohořicí, Martiněvsi, Radešínem a Radešínkem, Mšenem, Podolem a Vrbicí, dále kapli veřejnou v Hospozíně se vsí Hospozínem, dvorem a hospodou na Pařenku a

¹⁾ Bílek: „Reformace“, 526.

²⁾ Pam. arch. XIII. 330.

³⁾ „Als weiss ich wohl nit, bei denen Bettlern sich zu erhollen können.“ Opis listu v pam. knize fary kmetiněveské, I. 7.

⁴⁾ Opis v pam. knize, II. 2.

farní kostel kmetiněveský s Kmetiněvsi, Poštovicemi a Šlapanicemi. Kostel charvatecký roku 1680 byl odloučen a učiněn zasamostatným.

Smutný následek nedostatku kněžstva byl ten, že lidu nedostávalo se poučování náboženského, rozmáhaly se rozličné bludy a lid potají se scházal s predikanty lutheránskými. Vždyť r. 1667 byly ještě v kraji slánském 32 fary pustý. R. 1666 scházelo se nemálo lidí z kraje slánského v háji Vlčím pod Kostomlaty a roku 1667 v lese u Dřínova do 200 osob s bývalým predikantem svým starým Jakubem z Berouna. R. 1662—66 někteří lidé z Vraného byli trestáni, že se scházeli s predikanty lutheránskými v lese zlosínském a v pustém sklepe na panství nelahozeveském.¹⁾ Již r. 1629 stálo mnoho lidí před krajským soudem v Slaném, že scházeli se u Jiříka Balcara v Tmáni. Na druhou neděli velikonoční ke 200 osob z rozličných vesnic a to se zbraněmi v rukou se tam sešlo a buď od Balcara neb od jakéhosi predikanta knihy kacířské sobě čísti, kázati, i chlebem a vínem sobě posluhovati dali. Byli od rychtáře zlonického zjímáni, mezi nimi Jan Cířka, poddaný ze vsi Jarpic, Jakub Tesař a Jakub Brožov ze vsi Šlapanic, Jiřík Moravec, Matěj Bartoš a Martin Pelcl ze vsi Radešina. Na ně vznesli jejich páni žalobu, a to na Cířku Hartman prostřednictvím plnomocníka Václava Pelikána, na Tesaře a Brožova Hložek ze Žampachu na Hospozíně prostřednictvím plnomocníka Petra Marka. Že žaloba zněla i na buřičství, potrestán Balcar jako původce na hrdle. Ostatní provinilci v Slaném uvěznění podle ortele, od vrchního práva na ně podaného, dle rozkazu král. místodržících od 20. září 1629 potrestáni jsou od svých vrchností a to též v první řadě Cířka z Jarpic.²⁾

Dle zpráv hejtmanů krajských r. 1650 v kraji slánském byli úředníci i lid poddaný katolíky. Ale poměr ten ustálen nebyl. Kněžstva bylo málo, nebylo ani kde ho usaditi, kostely, fary a školy byly v bídném stavu, zádušní jmění a pole byla v rukou pánů, jimž nevidělo se zhusta je vydati. Lid nemaje kněží a cvičení duchovního, byl u víře vrtkavý a nestálý. Proto zas r. 1653 bylo v kraji slánském 1601 nekatolíků, z nichž téhož roku 1314

¹⁾ Bílek 263. — V Poštovicích na vršku býval borový lesík do kruhu, jenž se nazýval „kazatelna“. Pověst označuje ho za místo, kde kazatel lidu mluvil. — Na rozcestí tamže k Šlapanicům stojí starý strom vazový s obrázkem. Tam prý se loučili vystěhovalci, stěhující se do Saska.

²⁾ Bílek, 128.

osob ke katolictví přivedeno a 105 pro náboženství ze statků odešlo.¹⁾ Arcibiskup hr. Valdštejn vydal 27. ledna 1674 ustanovení o misijnářích v kraji slánském, dle něhož měli netoliko missie konati, ale i fary znovuzřízovati. Měli pátrati po jmění, platech a polích zádušních, je sepisovati, starati se, aby fara a škola byly zase vystavěny neb opraveny, tak aby farář zase mohl býti uveden. V té práci měli jim býti nápomocni komisaři krajští. Ti již r. 1673 na visitaci všude napomínali patronátní pány k tomu.²⁾ Kde však se jednalo o vrácení zabraného jmění, pokračovalo jednání velmi pomalu.

V smutných těch dobách církve české vyšel jí ze Šlapanic zdárný pracovník. Na jodlovském gruntě narodil se 7. prosince 1650 Matěj Maxmilián Jodl. Kde by stával jodlovský grunt, neumíme dnes s jistotou pověděti. V urbáři martinickém z r. 1694 uveden není, jen na jednom listě jest poznámka pochodící z doby před r. 1708, že následkem nařízení Její Excellence má odváděti z jodlovských polí ročně do Kmetiněvsi Jiří Šťastný ze 7 kop záhonů, Václav Černý z 8 jiter, bělovolský hostinský z 9 jiter a Jan Růžička ze 3 jiter. Byl tedy mezi jmenované jodlovský grunt rozdělen. Poněvadž poslední tři měli bydlo své v Budenicích, podobno jest pravdě, že Jiřík Šťastný ujal rodný dům Jodlův v Šlapanicích a že je to nynější číslo popisné 1. Školy latinské vychodil Matěj Maxmilián Jodl u Piaristů v Slaném a obdržev posvěcení kněžské, slavil svou primici na den sv. Víta r. 1674 v Budenicích. Působil 6 let jako kaplan v Plzni a 14. listopadu 1680 byl arcibiskupem potvrzen za děkana ve Velvarech, kde působil až do své smrti, jež mu 26. října 1719 nadešla. Úřad svůj při chrámu velvarském zastával horlivě a svědomitě, jako málokterý z jeho předchůdců. Svědčí o tom neúnavná péče jeho o ozdobu jeho, okrasu města a zvelebení příbytku farního. Pro četné zásluhy své byl jmenován vikářem okresu slánského, kterýžto obtížný úřad zastával 18 let. Pochován jest ve sklípku pod hlavním oltářem sv. Kateřiny ve Velvarech. Obraz jeho, mistrně v oleji malovaný, spatřuje se na velvarském děkanství. Nástupcem jeho stal se jeho synovec Maxmilián Lodinský, syn ze sestry Alžběty.³⁾

*

¹⁾ Bílek, 253.

²⁾ Podlaha: „Z dějin katol. misii v Čechách“ r. 1670–1700. Sborník hist. kroužku r. 1895, str. 108.

³⁾ Vacek: „Paměti Velvar“.

Matěj Ondřej Hartman z Klaršteina, který držel Budenice a Údešice v letech 1664—1693, byl dlouhý čas hejtmanem kraje slánského. V každém kraji byli totiž ustanoveni dva královští hejtmané, jeden z panstva, druhý z rytířstva, kteří se starali o bezpečnost v kraji.¹⁾ Sídlo pána z Klaršteina bylo na Budenicích a sem se leckteré řízení a soud hejtmanský odnesl, anebo přicházel rozkaz k úřednímu řízení. R. 1674 bylo královským místodržícím udáno, že nekatolická manželka Václava Eusebia Lobkovice na Roudnici, Augusta Žofie, dcera falckraběte Augusta, predikanty své do Roudnice přivezla a služby Boží evangelické tajně i veřejně koná. Proto 5. května 1675 nařídili pánu z Klaršteina, aby věc tu tajně vyšetřil. Ten z výpovědi probošta roudnického se dověděl, že věc ta na pravdě se nezakládá, ana kněžna do Falce k svým predikantům dojížděla.²⁾ — R. 1678 dne 21. ledna stala se nevole mezi kováři Stehlíkem a Svobodou ve vsi Kralovicích a nemohouce se při právě rychtářském v Kralovicích spokojiti, k ouřadu krajskému na Budenicka se Stehlík obrátil a tu od J. Mti. pana hejtmana krajského poručení panu místohejtmanu smečenskému přinesl, aby věc ta k spokojení přišla, což on, vyslyšev obě strany, je ku právu města Muncifaje odeslal.³⁾ — V letech 1684—1686 vojska od pluku Saurau a Zuzovského a lid lineburský krajinou naši táhli do Uher na Turka. V Budenicích r. 1685 se odbývala komis pro zmíněný lid lineburský.⁴⁾ — I strašidelnou věc vyšetřil pan hejtman, a to v klášteře slánském, kde zlobívalo strašidlo tak dlouho, až na jednom místě zmizelo. Věc tu uznal za podivnou a proto tam svým nákladem postavil sošku Pána Ježíše dobrého Pastýře, jak podnes se tam spatřuje.⁵⁾

*

Pán z Klaršteina byl mužem nábožným a cti Boha dbalým. Ve staré tvrzi budenické měl prostrannou kapli a na věži tvrze

¹⁾ Tenkrát asi bylo i hrdelní právo v Budenicích vykonáváno. Podnes se říká poli nad Budenicemi „u šibenice“, „u spravedlnosti“, „na soudném“, „na hřbitůvku“. Název pole „u spravedlnosti“ přichází r. 1715 ve smlouvě panství s mlynářem Nitkou.

²⁾ Bílek: „Reformace“ 268. Svoboda: „Sborník histor. kroužku“ r. 1893. str. 115.

³⁾ Slánský Obzor, 1904 str. 47.

⁴⁾ Sl. O. XIII., 46.

⁵⁾ Sl. O. XIII., 49.

vyzvánělo se k modlitbě při klekání. Když vystavěl nový zámek, zařídil v něm též kapli. R. 1673 postavil při silnici vedoucí z Budenic do Zlonic sloup kamenný se sochou sv. Isidora. Na čtverhranném kamenném sloupu stála pozlacená soška, kolem sloupu byla do čtverce ohrada kamenná se sedadly. Sv. Isidor byl španělský rolník, prohlášený r. 1622 za svatého a velmi uctíváný ve Španělsku jako ochránce polí a úrody.¹⁾ K slavnému posvěcení sochy pozval pán z Klaršteina okolní města. Vykonal je kanovník svatovítský a pozdější biskup Jan Ignác Dlouhoveský z Dlouhé Vsi dne 7. května 1673, kterýž u přítomnosti nesčetného množství poutníků tu v poli pěkné kázání učinil a na konec celou zásobu knížek o životě sv. Isidora účastníkům věnoval. Na podstavci sloupu byly nápisy a znaky. Na východní straně byl znak Hartmana z Klaršteina a jeho choti, na západní znak Jana Dlouhoveského z Dlouhé Vsi. Znaky manželů spatřujeme podnes vyřezané na lavicích kostelních. Na straně severní byl vytesán nápis: „Jesu Christe, fili Dei vivi, miserere. Per intercessionem tui fidelis servi s. Isidori.“ (Ježíši Kriste, Synu Boha živého, smiluj se. Na přimluvu svého věrného služebníka s. Isidora.) Do první věty byl vložen letopočet 1673. Na straně jižní byl nápis: „Ita rogat cum suis suplicer, Mathias Andreas Hartman L. Baro de Clarstein cum aliis Sanctum et una Deum J. O. Joannes Dlouhoveský de longa villa cui hoc erexit.“ Nápis tento již roku 1770, kdy budenický kněz ho do pamětnice opisoval, byl nečitelný, proto některá slova scházejí, jiná jsou asi jinak opsána, než původně zněla. Český překlad jest: „Tak prosí se svými

¹⁾ Úctu sv. Isidora v Čechách rozšiřovali Jesuité. Tak mezi vinaři u Prahy založili družinu sv. Isidora. Na svém statku v Tuchoměřicích vystavěli roku 1668 kostel sv. Víta a r. 1676 založili kongregaci (bratrstvo) sv. Isidora, již řídil jeden kněz jako praeses. (Podlaha: Posv. místa král. českého, V., 123.) Také Jan Dlouhoveský z Dlouhé Vsi byl ctitelem sv. Isidora a rozšiřovatelem jeho úcty. Lidové sepsání životopisu sv. Isidora pochází z jeho pera. Dle toho a z té události, že pan Hartman z Klaršteina ho ku posvěcení statue pozval, a že na podstavec její rytířský znak Dlouhoveských vytesati dal, domníváme se, že na myšlence a dílu Hartmanově má značný podíl. Jan Dlouhoveský narodil se r. 1638, devítiletý byl panošem kardinála Harracha, čtrnáct let trval na školách jesuitských v Praze, načež byl vysvěcen na kněze. Byl děkanem v Německém Brodě, r. 1668 kanovníkem u sv. Víta v Praze, r. 1674 proboštem, r. 1679 světitím biskupem pražským. Sepsal mnohé lidové české spisy náboženské. Jeho dobročinnost a horlivost zachovala mu zbožnou památku. („Drahé kameny z koruny svatováclavské“ II. 506.)

pokorně M. A. Hartman svobodný pán z Klaršteina s jinými Světece a spolu Boha, jemuž to vystavěl a J. O. Jan Dlouhoveský z Dlouhé Vsi.“ K soše sv. Isidora putovali každoročně poutníci z Libochovic, Budyně, Velvar a jiných i vzdálených míst, buď k vyprošení deště, nebo požehnání úrody zemské. O Velvarských vypravuje dějepisec, že se tu sešli s věřícími všech okolních i dosti vzdálených osad a spojili modlitby své na vyprošení deště. Obyčejně pak zastihla je prška v širém poli, když vraceli se k domovu.¹⁾ Pan Hartman odměňuje lásku Velvarských k dílu zbožné své mysli, dovolil jim, jako učinil to pan Jan starší Hrobčický, aby lámali kámen ve skále jarpické na opravu a ozdobu veřejných budov velvarských. Pročež aby J. M. pána památka vzácná se skvěla, poznamenali, co kamene v téže skále nalámali. Předně ulomen kámen na vyrytí obrazu nejsvětější Matky Boží Boleslavské, který postaven jest r. 1674 na domě radním. Dále vyhlédnuty byly schody k velikému oltáři a dva kameny i stupně k menším oltářům, též veřeje do kaple sv. Kateřiny. Kámen a stupně k většímu oltáři u sv. Jiří a veřeje jedny pro budoucí potřebu. Kámen hlavního oltáře i stupně jeho při kostele Všech Svatých a konečně r. 1692 veřeje ke dveřím chrámovým svatě Barbory v Nabině.

Pan Hartman z Klaršteina vida, že na Budenicích vzniklo poutní místo, pojal myšlenku, že na kopci tom vystaví kostel ke cti sv. Isidora. Provedení to uspišil hrozný mor, který r. 1680 po Novém roce v Čechách vypukl a tak rádil, že v některých městech polovina obyvatelstva, i jinak nečetného, vymřela. Někde zvony pukaly od stálého vyzvánění, hřbitovy nestačily, tak že zřizovány nové hřbitovy morové. V Zlonicích umřel morem farář Křištof Novák. Činily se sliby vykonati bohumilé skutky, bude-li metla černé smrti zničena. V Slaném vystavěn na náměstí morový sloup, který r. 1681 biskup Dlouhoveský posvětil. V Liběšicích biskup litoměřický sám posvětil základní kámen nového kostela stavěného na ten úmysl. Proto i pan Hartman z Klaršteina hrozného onoho roku 1680 dal se do stavby kostela. Staviva poskytovalo dosti nejbližší okolí, zejména červený pískovec jarpický, z něhož na žlutou hlínu vyvedeny zdi, a bílý pískovec na římsy a ozdoby. Svázeli a stavěli netoliko lidé poddaní pana Hartmana, nýbrž probošt doxanský Kielman rozkázal, aby pod-

¹⁾ Vacek: „Paměti Velvar“ str. 168.

dání kláštera z Kmetiněvsi a Ředhoště kámen na stavbu z povinnosti robotní dováželi. Stavba pokračovala tak, že téhož roku dosáhly zdi rovnosti, následujícího roku stavba dokonána a roku 1682 vykonána vnitřní úprava. Kostel vystavěn slohem barokovým a původní podoba uchovala se podnes s tou toliko změnou, že původně byla malá kulatá okna a nebylo přístavby pro starou hrobku Kinských. Před kostelní vchod zasazeny dvě lípy, které v polovici minulého století byly skáceny. Kolem kostela utvořil se hřbitůvek, kdež kladeni nebožtíci ze vsi Budenic.

Z roku 1680 pochází svatoisidorská studně v lese. K stavbě kostela hledali vodu a našli bohatý pramen na tomto místě. Pán z Klaršteina vystavěl nad pramenem nákladnou a zdobenou studni jako kapli a vytesal dal nápis: „Iste fons Beati Isidori inventus est mire in isto loco, ubi non sperabatur. Si transis viator, ipse Mathias baro a Clarstein et in Budeniz erexit honoris ergo.“ (Tento pramen sv. Isidora nalezen jest podivně na tomto místě mimo nadání. Ideš-li poutníče kolem, sám Matěj baron z Klaršteina a na Budenicích na počest vyzdvihl.) V každé větě byl vložený letopočet 1680. Místo kolem pramene vysázeno lipami. Procesí kolem pramene ubírávalo se vzhůru ke kostelu a u pramene se občerstvovalo. Pramen pro svůj původ a hojnost dobré vody vždy byl velmi ceněn, nazýván svatoisidorským a stromy kolem lesíkem svatoisidorským. Roku 1740 byla stavba opravena a klenuta. R. 1781 dne 15. července víchř porouchal stavbu tak, že ji skoro rozmetal. Proto kníže Josef Kinský dal pramen znovu přikrytí, ale již nikoliv tak nádherně. Učiněna kamenná obruba, starý nápis na ni vytesán a kryt zhotoven ze dřeva. Během času i tato stavba sešla, tak že za naší doby byla studně jen ohrazena kameny, na nichž porůznu jsme četli některé písmeny. R. 1908 z jara byly i tyto odstraněny, studně při zemi zabetonována a voda z ní od té doby vede se vodovodem podzemním do zámku a parku.

Hartman získal k výzdobě kostela dobrého sochaře, žel, že dnes nám neznámého jména, který uměle pracoval ve dřevě i kameni. V kostele postavil tři oltáře, jednoduché. Hlavní oltář byl vlastně jen svatostánkem s dvěma anděly. V levém a pravém výklenku pod kulatými okny stály jednoduché oltáře vedlejší. V kostele umístil pěkně řezané sochy z lípového dřeva, celé pozlacené, a to sv. Isidora, Josefa, Anny, Rocha a Šebastiana. Poslední dva byli vzýváni jako ochráncové proti morové ráně a

proto sem umístění. Na dobu morovou ukazoval nápis na obrazu sv. Rosalie, který v podobě obloukové zavěšen pod chorem: „Anno 1680 grassante maxima contagione haec ecclesia s. Isidori in honorem ss. Trinitatis, Deiparae beatissimae Virginis Mariae, s. Iosephi, s. Annae, s. Rochi, s. Sebastiani, s. Rosaliae, funditus per me et per alios benefactores aedificata est. Pro quibus stante ecclesia, semper in sancto sacrificio Missae memento fiet, ut Deus illorum sit remunerator maximus.“ (R. 1680, když zuřil veliký mor, tento kostel sv. Isidora ke cti nejsv. Trojice, Rodičky Boží blahosl. Panny Marie, sv. Josefa, sv. Anny, sv. Rocha, sv. Šebastiana a sv. Rosalie ze základu ode mne a jiných dobrodinců vystavěn byl. Za ně, pokud kostel státi bude, nechť vždy při oběti mše sv. se vzpomínka činí, aby Bůh byl jejich největší odplatitel.) V průčelí kostela umístěny dvě mistrné sochy a to sv. Pavla a sv. Ondřeje. Dveře opatřeny bohatým kováním a umělým zámekem a nad ně dán znak manželů Hartmanů (jež později Josef kn. Kinský zaměnil za znak svůj a své choti, rozené z Harrachů). Pěkně řezané dubové lavice postaveny do kostela. V levém výklenku byl oltář zasvěcený bolestné Matce Boží a k němu věnovala paní Eva obraz bolestné Panny Marie a vedle zavěsila stříbrnou tabuli soškami zdobenou, na níž četl se nápis: „Ex voto ad beatissimam Matrem Dolorosam obtulit hanc iconem illustrissima herula Eva Esthera Elisabetha Barbara Rosalia Hartmaniana baronissa de Clarstein et se devotissime et subjectissime recommendavit. Budenizzii die 24. Decembris 1685.“ (Ze slibu blahoslavené Matce Bolestné věnovala tento obraz jasná paní Eva Estera Alžběta Barbora Rosalie Hartmanová, svobodná paní z Klaršteina a sebe zbožně a pokorně poručila. V Budenicích, dne 24. prosince 1685.)

V pravém výklenku byl oltář sv. Antonína a k němu věnoval oltářní obraz pan Hartman z příčiny, kterou napsal na stříbrné tabuli, kterou vedle pověsil: „Miraculum apertissimum in invocando sanctum Antonium sub Sacro, ubi in momento quando elevatio erat, per Postarium infantem et advenientem in petitione mea exauditus fui. M. A. Hartman liber baro de Clarstein anno 1680.“ (Zázrak zřejmý při vzývání sv. Antonína při mši svaté, kdy v okamžiku pozdvihování byl jsem v žádosti své vyslyšen v příchodu poštovního posla r. 1680.)

Nad hlavním oltářem byl zavěšen obraz sv. Isidora, an rýčem zázračně pramen vody vydobyl.

Někteří dobrodincové ihned obdařili kostel svými dary. Tak opat strahovský Hyacint Hohman věnoval kostelu stříbrný zdobený kalich, probošt doxanský Dominik Girnt krásný kalich k oltáři Matky Boží, Frant. Bohuchval z Klaršteina vyšívaná mešní roucha.

Veliké věže při kostele Hartman nevystavěl. R. 1681 vyzdvižena jest malá vížka nad hlavním oltářem a v ní zavěšeny dva menší zvony z dílny Kosmy Fridricha Schönfelda v Praze. Na obou zvonech jest znak hartmanský a obraz sv. Isidora a nápisy: „Gott ruft durch mich das Volck zu sich gantz villiglich.“ „Mathias Andreas Hartman Baro a Clarstein et in Budenitz et Audeschitz, S. C. Maj. Consil. regius, Capitaneus slanensis districtus ao 1681.“ „Cosmas Fridericus Schönfeldt in der Stadt Prag 1681.“

Pod dlažbou chrámovou vystavěl si Hartman hrobku. Po odstranění desky v prostřed kostela otvírala se hrobka ve tři síňky, které sahaly ke všem třem oltářům. Z jeho rodiny však tam nikdo pohřben nebyl, poněvadž za několik roků po stavbě prodal panství Martincům a ti se pochovávali v Praze u sv. Víta. Hartman sám jest pochován ve františkánském kostele v Slaném.¹⁾ Proto užívána hartmanská hrobka k uložení kněží, kteří v Budenicích zemřeli, a to čtyř fundačních kaplanů: Červenky († 1745), Komárka († 1750), Tučka († 1751) a Veselého († 1761). Když hrobka Kinských za oltářem byla naplněna, pohřbena v hartmanské hrobce Marie Antonie svob. paní z Kerpen, matka kněžny Karoliny († 1828). Roku 1836 po neočekávané smrti knížete Rudolfa vyzdviženy pozůstatky čtyř kněží a uloženy v hrobě na hřbitově a do hrobky hartmanské vložen kníže Rudolf. Když vystavěna nová knížecí hrobka, přeneseny tam obě rakve a hrobka zůstala prázdná. Nová dlažba zakryla r. 1909 i vchod do hrobky.

Kostel slavně posvětil biskup litoměřický Jaroslav hrabě ze Sternberga 20. září 1682 a ustanovil výroční památku posvěcení chrámu na neděli po svátku Narození Panny Marie. Budenice jak za Hrobčických tak i za Hartmana náležely ke kostelu pálečskému, a poněvadž nyní Páleč jako filiální patřil k vranské faře, vykonával služby boží v Budenicích farář vranský. A to nikoliv pravidelně, nýbrž jen o pouti a posvěcení a při některých příležitostech. Také vykonával duchovní správu ve vsi Budenicích a

¹⁾ „Slánský Obzor“ III., 23.

v Jarpicích; v Šlapanicích činil tak farář kmetiněveský. Od r. 1689 přivtěleny i Jarpice k duchovní správě do Kmetiněvsi.

Hartman také vystavěl kapličku sv. Matěje, která kdysi u cesty na brůdku stávala a nyní v parku se nachází. Byť svatý Matěj křestní jeho patron první, druhého — sv. Ondřeje — umístil v průčelí kostela. Soška v kapličce shoduje se prací se sochami v kostele a kovaná renaissanční mřížka na ni prozrazuje značnou výši dovednosti tehdejších kovářů. A tak podnes jméno Hartmana z Klaršteina u nás slaví tři jeho barokní stavby: kaplička v parku, střední křídlo zámecké a kostel budenický.

*

Hartman Budenice r. 1693 prodal Jiřímu Adamovi hraběti z Martinic, tajnému radovi a od r. 1703 nejvyššímu maršálku dvorskému, který je držel až do své smrti r. 1714 ke Smečnu. Tak Budenice po druhé připadly pánům Smečenským. Podle smlouvy 2. dubna 1726 mezi dědici učiněné, dostal Budenice s Jarpicemi, Šlapanicemi, Údešicemi, panství mšenské, dům v Praze šosovní na Malé Straně „u modrého jelena“ zvaný a čtené peníze na hotovosti syn Antonín Zikmund. Budenické panství bylo oceněno na 98.000, mšenské na 88.000 zl. Nazývalo a účtovalo se jako panství budenické s dílem budenickým a s dílem mšenským. Do zletilosti syna vladařila matka Marie Josefa rozená hraběnka ze Sternberga.

Když Jiří Adam hr. z Martinic panství budenické koupil, sestaven byl r. 1694 urbář toho panství,¹⁾ z něhož kreslíme obraz našich osad koncem XVII. století.

Na vrchu nad Budenicemi stál kostel sv. Isidora, krásný, poněvadž se skvěl hávem novoty. Vedle stála chalupa pro myslivce, jehož úkolem bylo i kostel hlídati. Blíž kostela byl dubový les v obvodu 15 provazců a 40 kroků. Dole v Budenicích byla stará tvrz, obydlená, a upravoval se již nový zámek pro obývání. V tvrzí byla prostranná kaple, o níž urbář poznamenává „krásná“. Dvůr měl 780 strychů polí a luk na 18 vozů sena. Měl své budovy a stodoly, rovněž ovčín s chalupami příslušnými. U zámku byla ozdobná zahrada — lustgarten — dvě ovocné zahrady a bažantnice s 5 slepicemi a kohoutem. Vinice byla osázena révou, po-

¹⁾ „Urbarium oder Beschreibung der Gründt bei dem hochgräflichen Georg Adam Martinitzschen (titul) Guth Budenitz. Den 7ten April anno 1694.“ Nachází se v archivu budenickém.

skytovala ročně 3 sudy vína. Vinař bydlil ve své chalupě. Cihelna se svým příslušenstvím byla v činnosti. Starý pivovar již nevařil, ač r. 1715 vymíňovala si vrchnost v kontraktu s mlynářem budenickým, oudešickým a červeným „kdyby budoucně na Budeničkách pivovar se zde spraviti a pivo vařiti mělo, slad jakož i všecko obilí jiné na měřično mlíti povinen bude“. V Budenicích byly jen dvě usedlosti „na malém penízi“ a to chalupa Štěpána Langra s 3 kopami záhonů a chalupa Matesa Svobody, kteří byli povinni týdenní třídní robotou, ve žních 4 dny práce, dále 4 kuřaty a 1 zlatým na hlídače. Ostatní obyvatelstvo tvořilo několik úředníků a zřízenců. Vrchním v Budenicích stal se roku 1693 Jiří Vilém Hehn, pán rázný a přísný. Soudíme tak z toho, že když r. 1695 z Budenic vyjel do Muncifaje (Smečna) revidovati obecní účty, nešetrou poznámku v nich o hospodaření napsati dal.¹⁾ Správcem byl Antonín Fikar, který roku 1700 s manželkou svou Polyxenou dle svého slibu postavil pod kostelem kříž, který podnes na vyšinecké cestě stojí. Louky v Budenicích táhly se od tehdejší bažantnice až k bělovolskému rybníku a odtud po obou stranách příkopu až do Jarpic v 63¹/₂ provazcích. Od zámku ke kostelu šla cesta, vedle níž později Antonín Zikmund hr. z Martinic postavil 12 kapliček. Mlýn budenický mlel na jednom složení a měl jej již před r. 1715 v nájmu dědičný poddaný Felix (Šťastný) Nitka a s ním pole „u spravedlnosti“ pod 5 strychů vejsevku. Roku 1715 dne 26. prosince na kanceláři v Budenicích před správcem Bedřichem Bilkem učiněn s Nitkou kontrakt o dědičném nájmu mlýna pro jeho mužské potomky a vložen do gruntovních knih. Za nájem tento složí 50 kop v 10 ročních lhůtách, bude ročně platiti 10 kop nájmu a 15 strychů žita. Zřejmě bylo vymíněno „což se expresse zapovídá, kdyby on anebo děti jeho s podezřelýma a zlodějskýma lidma spolky měl, je přechovával, skrze mlýn jak do dvora a zvenku vcházející a také zas tam přicházející propuštěval, nebo skrze něho, děti neb čeládku a skrze neopatrnost, čeho Bože zachovati rač, škodlivý a neopatrný oheň vyšel, jakož kdyby tu slíbenou činži pořádně neskládal“, že by nájem o mlýně byl zrušen.

V Šlapanicích byl r. 1694 panský dvůr, ale budovy při něm shořelé. Polí bylo ve třech dílech 480 strychů a menší louka. Panská hospoda byla obydlena krčmářem, který ze 20 strychů

¹⁾ Sl. O., XIII., 57.

poli při hospodě a z hospody samé platil ročně 30 zl. „Fumberg“ tu byl o 3 světnicích a 8 komorách, v nichž bydlilo 8 párů lidí, kteří po 2 zl. nájemného platili.¹⁾ Mlýn „červený“ o jednom složení, panský, byl v chodu a nesl ročně 11 zl. 40 kr. nájmu a 36 strychů pšenice. Vrchnost měla ve svém domě „chráněného“ žida Šalamouna Seligra, který prodával sůl, kterou odebíral z vrchnostenského úřadu a odváděl mu z bečky 1 zlatý. Vedl obchod obilím, které bral od vrchnosti, která mu též peníze do obchodu půjčovala, začež byl jí povinen v případě potřeby obilí bez výdělků opatrovat. Porážel a vysekával dobytek, z něhož jazyk musil odváděti na vrchnostenský úřad a libru masa o 3 denáry levněji než jinam. Pálil a prodával kořalku, zbytky z palírny dodával panství pro dobytek. Nájmu ročního z židovny a palenky odváděl 100 zl.

V Šlapanicích bylo celkem 14 usedlostí a to potažných selských 9, chalupníků bez tažného dobytka 5. Roboty vykonávali všichni poddaní týdně po 3 dny, sedláci s dobytkem, chalupníci ručně a mimo to v čas žni ještě 6–12 dní. Platili pozemkových poplatků dle míry své usedlosti, pak určitý odvod kapounů, kuřat, slepic, vajec — který se však v penězích vyplácel — a ročně každý 1 zl. „wachgeld“ na hlídače nočního. Z potažných usedlostí byli povinni třikrát do roka přinésti do zámku husu na podškubání peří pro vrchnost. Usedlíci selští byli: Mates Šťastný (maje 29 kop záhonů,²⁾ zahradu a louky), Jiří Adamec (15 kop), Jarkovský (15 kop, ale statek byl pusté spáleniště), Matouš Janda (15 kop), Jan Šafránek (15 kop), Matouš Plaček (12 kop), Václav Novotný (12 kop), Matouš Schneider (15 kop) a Jan Šaman (15 kop). Chalupníci byli: Jan Pokorný (4 kopy), Jan Škoda (4 kopy), Jan Berček (4 kopy), Josef Schönberger (4 kopy) a Václav Majer (4 kopy). Uvedeme dávky jednoho sedláka a chalupníka. Mates Šťastný ročně odváděl poplatek z pozemků 11 zl. 40 kr., odváděl 2 kapouny, 4 slepice, 4 kuřata, 40 vajec a 1 zl. na ponocného. Týdně robotoval s potahem 3 dny a ve žních 10 a půl dne. Za 2 kapouny odváděl 40 kr., za 4

¹⁾ „Befündet sich in diesem Dorf ein obrigkeit. Haus sonsten Fumberg genand.“ Původu jména toho těžko se dopátrati. Kulturní náš historik dr. Z. Winter vykládá je z „Pfenigwerk“. Znamená budovu, v níž bydlejí dělníci, kteří místo nájmu jsou povinni vykonati určitou dobu práce, anebo za plat hotovi býti do práce při panství.

²⁾ Záhon čili liha. Kopa záhonů jest 5–6 strychů, 12 kop jest lán.

slepice 1 zl. 10 kr., za 4 kuřata 35 kr., za 40 vajec 23 kr., takže z jeho usedlosti celkem na penězích brala vrchnost ročně 14 zlatých 13 kr. Václav Majer platil ročně z pozemků 2 zl. 20 kr., dával 2 kuřata, 10 vajec, na hlídače 1 zl., robotoval týdně ručně 3 dny a ve žních 6 dní.

Ves Jarpice měla r. 1694 potažných usedlostí 11, panskou hospodu a 7 chalup. Při každé usedlosti mimo poli byly i zahrady a louky. Na selských usedlostech byl Šebestian Zákostelník (maje 30 kop záhonů, louky a zahrady), Adam Freigang (25 kop), Václav Homolka (13 kop 45 záhonů), Tomáš Macháček (10 kop), Jiří Koníř (15 kop), Matěj Otava (10 kop), jiný Jiří Koníř (12 kop), Tomáš Vokáč (17 kop). Chalupníci byli: Jakub Praskan (5 kop), Václav Diesl (4 kopy), Jiří Lev (4 kopy), Martin Šimánek (4 kopy), Mates Živnostka (3 kopy), Václav Freigang (4 kopy), Jan Otava (4 kopy). Na hospodě byl Gottfried Bolletzer a platil z ní, 4 kop záhonů, zahrady a louky ročně 10 zl. Povinnosti robotní a dávky peněžní i v přírodninách byly stejné jako u lidí šlapanických. Z největší usedlosti Šebestiana Zákostelníka vzala r. 1713 vrchnost 10 kop záhonů a rozdělila mezi chalupníky.

K panství patřily Oudešice, kteréž byly dvůr s 514 strychy poli, louky v míře 41 provazců, zahrada ovocná, stodola, ovčín a mlýn. Mlynář platil ročně 11 zl. 40 kr. a 30 strychů žita. Usedlostí v Oudešicích nebylo.¹⁾

Od Poštovic k Pálči byla řada rybníků, z nichž 10 náleželo panství budenicému a to „červený“ u Šlapanic s kapří násadou na 75 kop, „bělovolský“ v Budenicích s kapří násadou 15 kop, v Jarpicích rybník na tření s 20 kopami kaprů, rybník nad zahradou Šebestovou (Šebestiana Zákostelníka) na tření s 20 kopami kaprů, pod skalami „podskalský“ na 15 kop kaprů, „pastuší“ (kde pastuchové ovce před střížím koupali) na 30 kop kaprů. V Oudešicích byl rybník na 12 kop kaprů, v údolí k Pálči štíčí

¹⁾ V Údešicích se připomíná první z vladyk Přibík z Údešic, jenž r. 1404 na dvoře zdejší manželce své Kačce věnoval. Kromě dvora byly tu tři dvory kmetci, jež zdědila Vojslava po prvním muži Přibíkovi z Dobré a roku 1415 druhému svému muži prodala. Kačka vdova své věno darovala r. 1432 bratru svému Janu Majírkovi ze Sence. V dědičné držení dvora dostal se Dominik z Lukova, jenž r. 1448 jej zapsal Janovi z Třebíze. Když na počátku stol. XVI. dostaly se Údešice Hrobčickým, byl dvůr pustý. Přikoupen tedy k němu ještě jeden dvorec a učiněn nový dvůr. Před r. 1597 přišel k držení Údešic Jan Hrobčický a tehdy asi postavena tvrz. (Sedláček: „Hrady“ VIII. a „Místop. slovník“.)

rybník s 15 kopami. Mimo to byly v Budenicích blíže zámku dva menší rybníčky, v nichž byly ryby pro okamžitou potřebu kuchaře. Rybníkářství bylo Martinicům znamenitým odvětvím hospodářství a když se na př. r. 1739 rybníky vylovily, prodáno 60 centů ryb. Libra prodávala se za 10 kr. Červený rybník byl zrušen roku 1772 a vysázen míšeňskými jabloněmi. Z jarpických rybníků štíci, pastuši a malý byly r. 1820 již užívány jako louky; podskalský a Šebestův byly r. 1820 ještě vodou naplněny, první však byl silně rákosím zarostlý, v druhém koupány ovce. Také bělovolský rybník byl po roku 1775 zrušen a ryby se chovaly v mlýnské nádržce.

Roku 1726 dostal se i velkostatek mšenský k panství budenicému a tvořil s ním celek až do r. 1748 pod správou budenicou. Rozlohu jeho poznáváme z plánu r. 1720 zhotoveného od Jana A. Scheinera,¹⁾ na němž se nalézají tyto reality:

Pole: A. v Loucké 49 strychů; B. tamže za silnicí 48 strychů; C. u Radešína 36 $\frac{1}{2}$ strychu; D. zvané zácestek 12 $\frac{1}{4}$ strychu; E. u Vrbice 74 strychů; G. za ovčínem 23 $\frac{1}{4}$ strychu; H. jiné u charvátecké cesty až ke chmelnici 58 strychů; I. u bažantnice 11 strychů; K. tamže ovčákova zelnice 4 $\frac{1}{3}$ strychu; L. u nové chmelnice pod bažantnicí 2 kusy, 1 $\frac{1}{4}$ strychu; M. zvané na popluží 97 strychů; N. za sálem až k lesu 194 strychů; O. u Svétiškova 90 strychů; P. v lese 5 $\frac{1}{4}$ strychu; Q. na lukách $\frac{3}{4}$ strychu; R. za lesem u nového dvora orných polí 134 $\frac{1}{4}$ strychu. Suma polí 918 strychů.

Chmelnice: S. stará 1 $\frac{1}{2}$ strychu; Š. pod bažantnicí nově vysázená 1 $\frac{1}{2}$ strychu. Suma chmelnic 3 strychy.

Louky: T. pod bažantnicí 36 strychů; V. zvaná holomčí 11 strychů; W. v čečinku 27 strychů; X. za lesem 4 strychy; Y. též za lesem, v čem také od vrbického Weigla postoupená louka obsažena, 20 strychů; Z. též od nynějšího správce nad hořejším rybníkem nově založená louka 5 strychů. Suma luk 103 strychů.

Lesy: ab) Area velikého lesu jest 1071 strychů; c) Háj, Holínek zvaný, liskovými keři, starými duby a jinými starými stromy porostlý, 129 strychů. Suma lesů 1200 strychů. — d) Školka a ovocná zahrada; e) zahrada a školka pod ovčínem; f) malá zahrada; g) nový rybník ve vsi Mšeném; h) luční rybník u mlýna;

¹⁾ Uveřejněno v slánském „Svob. Občanu“ r. 1909 č. 18. nepodepsaným spisovatelem.

i) nový horní lesní rybník; k) mlýnský rybník; l) lesní mlýn m) nový dvůr a ovčín; n) ves Podolí; p) ves Vrbice; q) doksanský hostinec a dvůr Loucká; r) martinovesský lesík.

Vládu na panství budenicém vedla paní Marie Josefa hraběnka z Martinic až do r. 1735, kdy zletilý syn Antonín Zikmund, generální pobočník císařský, převzal správu panství. Ale nevládal dlouho. R. 1739 vypravil se do vojny s Turkem do Uher a z Budenic vzal si sebou statného tovaryše kovářského Josefa Růžičku, jež vřadil do uherské compagnie a odjeli. Denně se modlili společně děti poddaných v kostele sv. Isidora za šťastný návrat pánův, hojně od hraběnky obdarovány, ale marně. Mor učinil r. 1739 mladému životu jeho konec. Nevrátil se ani tovaryš Růžička, ač na něj stará matka čekala. Hraběnka se jí ujala a doživotně opatřila bytem a podporou. Do zámku budenicého dostavila se 11. a 12. prosince komise dvou sekretářů a dvou komisařů a přivěsila na knihy, účty, dveře, sýpky, černé pečeti. I sládkovi jeho pivní rejstřík obtočili motouzem a zavřeli pečeti. Když otevřen testament, shledali, že universální dědičkou učiněna jest matka a ta po druhé ujala se vlády v Budenicích a jako paní panství zanesena do čtvrtého modrozlatého quaternu desk zemských ve středu o památce ss. Anania a Azaria, to jest 16. prosince 1739. Počátkem r. 1740 dostavila se do Budenic opět císařská komise, baron Ledebour, pan Renzserger, dva komisaři, krajský sekretář z Peruce a z Unhoště a odevzdali panství hraběnce), sňavše pečeti. Na počest jim vystrojil správce oběd a jako „discretion“ odevzdal panu baronovi 80 zl., panu Renzsergerovi 60 zl., každému komisaři 6 dukátů, krajskému komisaři z Peruce 30 zl. a unhošťskému 16 zl. 36 kr.

Pokusíme se z účtů a inventářů hospodářských z let 1734 až 1744 načrtnouti obraz života a hospodaření na panství, prve než přešlo do vlastnictví Kinských.

Paní hraběnka nesídlila v Budenicích, ač měla zámek nádherně zařízený, mnohými obrazy a uměleckými předměty vyzdobený, nýbrž v Praze. Dohled v zámku vedl „Schlossmeister“, klíčník. Správu panství, dílu budenicého i mšenského, vedl správce Matěj Linhart, který bydlil v domě u mlýna, který dnes jest znám jako „stará fara“. Byl zároveň i účetním a důchodním a měl k ruce písaře. K správci se družil obroční písař Norbert Schubert. Více úřednictva nebylo.

R. 1740 vystavěn byl nový budenicý pivovar, když starý již

k znovuzřízení se nehodil. Vystavěn byl s vížkou u zámku blíže mlýna a proto říkali mu „nový zámecký“. Sládek Jan Stránský vařil pivo pro všechny hospody na panství a to ročně 33 várek, každou o 11¹/₂ sudech a sypal do ní v létě 14¹/₂ libry, v zimě 15 liber chmele domácího, mšenského. Chmelnice mšenská dávala bohatou úrodu, tak že na př. r. 1740 načesáno 120 strychů chmele po 4 librách, tak že roční potřeba pivovaru byla tím kryta. Kdyby uhodila neúroda, bylo ve starém bradě uschováno v zásobě 4251 liber chmele. Sladu dával na várku 20 měřic. Na pivo budenické bylo hojně odběratelů. V první řadě to byla vrchnost v Praze — na důkaz, že bylo dobré — které se ročně až 56 sudů posílalo. Úředníci hraběcí měli pivo deputátem, a to správce i písař obroční každý ročně 10 sudů. V pěti hospodách na panství smělo se čepovati jen pivo budenické a vypilo se ho rozličně dle toho, jaké byly časy. Roku 1735 vyčepoval bělovolský šenkýř v Budenicích 6 sudů, šlapanický 40, jarpický 24, mšenský 63, vrbický 43 sudů. Roku 1740 pilo se více, tak že v Budenicích vypili 16, v Šlapanicích 60, v Jarpicích 28, ve Mšeném 86, ve Vrbici 39 sudů. Sud šenkýři se počítal v osmi zlatých. I ten, komu na pivo nezbyvalo, časem k hojnému napití přišel. Když paní hraběnka zavítala do Budenic a poddaní ji přivítali, dala jim jednou na dobrou chvíli vola z Oudešic a několik sudů piva. R. 1734 pobíhal po vseh vztekly pes. Kde kdo byl, honil ho, až ho utloukli a pak na uhasení žízně dostali čtvrtku piva. Když někdo cizí přistěhoval se na panství a dal se v poddanství, jako to r. 1740 učinil Jan Votter, Jan Kroupa, Jiří Plachý, Jakub Lisec, vdova Jakuba Vokáče a žena Martina Čermáka, dostal každý půlsud piva. Mimo piva ovšem leckdo přihnul si i kořalky, kterou v panské vinopalně v Šlapanicích vyráběl žid vinopal. Po staré vinici budenické — r. 1550 připomínané — nebylo již památky. Obrácena v pole „na vinici“ a chalupu vinařovu přepustil r. 1735 hrabě bednáři z pivovaru Janu Jungmannovi za 30 zlatých na tři roční splátky. Sládek měl vedle deputátu ročního platu 20 zl., bednář 24 zl.

V Budenicích, Šlapanicích a Oudešicích byly panské mlýny a poddaní byli nuceni docházeti ke mletí svého obilí jen do těchto mlýnů. Až teprv 9. srpna 1789 vyšlo nařízení král. Českého Gu-bernia: „Jejich Milost císařská ráčili mocí dvorního listu od 30. minulého měsíce naříditi, že v království Českém ještě průchod mající nucení poddaných k mlejním na panství vykázaným, zač-

nouc od 1. listopadu 1789 docela zastaveno a jednomu každému svoboda dána býti má, své obilí tu kde chce, na panství a kromě panství, svobodně a bez všeho vrchnosti povinovaného poplatku zemlít dáti.“ Mlýnáři platili poplatek v penězích a obilí, ale robot nekonali.

Revíry panské obsahovaly hojnost zvěře, jmenovitě revír mšenský, a posílána vrchnosti do Prahy neb doma prodána. R. 1735 střeleno zajců 258, bažantů 60, koroptví 68. R. 1744 střeleno 5 srnců a posláno do pražské hraběcí kuchyně a s nimi 61 zajců; doma prodáno 80 zajců po 24 kr., 30 bažantů po 45 kr., 165 koroptví po 12 kr., 2 divoké kachny po 5 kr., 150 skřivanů po 4¹/₂ denárech. Myslivci dostávali střelné: od srnce 36 kr., zajíce 7 kr., bažanta 15 kr., koroptve 7 kr., mimo to „za škodnou“, mezi níž bylo hojnost lišek. Nad revírem budenickým bděl myslivec Jan Haki.

Tenkrát nebylo zle a velikých starostí o zásobování kuchyně. Tak když roku 1840 paní hraběnka přijela do Budenic, dodáno z domácích pramenů do kuchyně 30 štik z rybníka ve váze 36¹/₂ libry a účtována libra za 9 kr., 38 kaprů v 80 librách po 5 kr., 22 bažantů po 30 kr., 2 strychy pšeničné mouky po 5 zl., šváb-ských krup za 15 kr. a 5¹/₂ žejdlíka soli po 3 kr.

Na pout svatoisidorskou byla nejen veliká sláva v kostele, ale i v poledne u stolu, neb každoročně správce na útraty vrchnosti strojil hostinu duchovním, hudebníkům a hostům. Poslyšme, co za ni r. 1740 účtoval:

30 liber hovězího masa po 4 kr. a 3 denárech	zl. 2-15
30 liber telecího masa po 4 kr.	” 2-—
2 jehňata za	” 1-—
1 indián za	” —27
4 kapouni po 15 kr.	” 1-—
4 slepice po 7 kr.	” —28
20 kuřat po 3 kr. a 3 denárech	” 1-10
3 páry holubů po 4 kr.	” —12
1 kopa vajec za	” —18
7 liber másla po 7 kr.	” —49
4 koroptve po 7 kr.	” —28
24 skřivanů po 4 ¹ / ₂ denárech	” —15
koření a příprava	” 1-30
35 žejdlíků vína po 7 kr.	” 4-05
2 sudy piva za	” 4-—
Suma	zl. 20-—

Při úpravě jídel spálen v kuchyni sáh tvrdého dříví. K láci potravin dlužno ovšem připomenouti, že pro úřednictvo platily ceny o třetinu neb polovinu levnější, než při obyčejném prodeji.

Majetek hraběcí obsahoval díl budenický a díl mšenský. K budenickému náležely vsi Budenice, Jarpice, Šlapanice, v nichž byly dvory budenický, šlapanický a ouděsický. Na mšenském díle bylo Mšené, Podol, Vrbice, dvůr mšenský a Nový dvůr. Ve dvoře šlapanickém měl r. 1740 šafář Martin Vacek na starosti 35 krav, 9 sviní a hojnost drůbeže. Z mléka vyráběl máslo a sýr, poněvadž ze Šlapanic brali úředníci a zřizenci panští ročně svého deputátu 110 liber másla a 117 sýra. Odváděl do důchodu z každé krávy ročně 7 zl., ze svině 8 zl. a z drůbeže 40 zl. — V ouděšickém dvoře šafář Jiří Majer měl špatný rok léta 1740, protože dvůr vyhořel, dobytek buď zahynul aneb přišel k úrazu, a proto byl prodán na maso sedlákům neb šlapanickému židovi. Něco také koupil nově přistěhovalý budenický řezník Václav Pochmon, který téhož roku s ženou a dětmi paní hraběnce do poddanství se dal. Obdržel místo v Budenicích mezi „bílým volem“ a stávajícími chalupami, aby si vystavěl obydlí, sklep a chlév a usadil se jako řezník. Na stavbu dostal zálohu 100 zl., které ročně po 30 zl. splácel. Dobytek z Oudešic koupil levně, plemenného býka za 11 zl., čtyřletého za 8 zl. 30 kr. Jindy kupoval Pochmon i sedláci vybrakovaný dobytek z panských dvorů a to vola za 9—13 zl., krávu za 8 zl., tele za 1 zl. 30 kr., sviní za 8 zl., ovci za 1 zl. 45 kr. Oudešický dvůr téhož roku ještě byl vystavěn, ač vrchnost měla veliké vydání se stavbou mšenské sýpky, která od roku 1735—1740 se táhla a na penězích 4674 zl. nákladu si vyžádala.

Ve mšenském dvoře měl šafář Tomáš Křikava 28 krav, 9 kusů vepřového¹⁾ dobytka a drůbež, skoták Bedřich Hrdlička 5 vepřů a drůbež. Hlavním a nejvíce výnosným odvětvím hospodářským byl tehdy chov ovcí, který se vedl ve dvoře mšenském a budenickém. V Budenicích se výhradně jen ovce chovaly, a měl jich r. 1740 ovčácký mistr Matěj Černý 228 starých a 118 mladých. Ve Mšeném bylo 301 starých a 99 mladých ovcí, ač jiná léta byl počet ten větší. Užitek z ovcí byl značný. Ovčácký mistr v Budenicích odváděl k 50 zlatým za ovčí mléko, a zimní i letní postřiz

¹⁾ Jakmile v útech k takovému slovu přišel obroční písař, ihned před něj připsal: S. V., to jest „sit venia“ — s odpuštěním.

vlny odtud činila r. 1740 16 centů 4 $\frac{1}{2}$ libry, kterou koupil žid z Roudnice Markus Katz. Obchod s panstvím, ať se jednalo o prodej dobytka, nebo obilí, vlny, vedli výhradně židé, a to domácí šlapanický a z Roudnice, Lovosic a Litoměřic. Každého roku na Zelený čtvrtek posílal se z Budenic velikonoční beránek paní hraběnce do Prahy, zač posel odměny 30 kr. dostával. Také domácí lidé dostávali za levný peníz velikonočního beránka, a to zámecký kněz za 30 kr., zahradník za 30 kr., správce za 48 kr. a rovněž písař obroční za 48 kr. Výnos z ovčínů vykazoval každoročně největší položku v hospodářských příjmech, tak r. 1740 7934 zlatých. Vrchnost dávala do kostela sv. Isidora do lamp, které před oltáři hořely, ročně 120 žejdlíků másla ovčího.

Chovu včel věnována pozornost, a dohled svěřen dobrému zajiště odborníku Michalovi Zákostelníkovi, sedláku z Jarpic, za roční odměnu 36 kr.

Osev polí byl tak veden, že r. 1740 zasel správce na polích šlapanických na zimu 48 strychů pšenice a 271 žita; na polích ouděšických 25 strychů pšenice a 119 žita; na polích mšenských 41 strych pšenice a 232 žita; na Novém dvoře 57 strychů žita. Z jara zaseto v Budenicích a Šlapanicích 203 strychů ječmene, 157 ovsa a 10 hrachu; v Oudešicích 56 strychů ječmene, 55 ovsa, 8 hrachu; ve Mšeném 138 strychů ječmene, 99 ovsa a 10 hrachu; při Novém dvoře 20 strychů ječmene a 31 ovsa. Když nastaly žně, byl pravý shon na panských polích. Dle urbární povinnosti musil se každý usedlík dostavit na týden až na dva týdny k práci žňové. Žencové s kosami najati z celého okolí. Dělníci najati na denní mzdu, starci, stařeny, děti, ano i správčův kočí, zahradník, bednář a myslivec v ty dny pracovali na sklizni. Z Jarpic vyjeli každodenně s koňmi nebo voly na svážení sedláci Freigang František, Homolka Jiří, Veselý Jiří, Tuman Adam, Frolík Jan, Vacík Matěj, Vokáč Martin, Frolík Matěj, Šebesta Zákostelník, Demon, Koníř a Viktora. Domů se vraceli až večer, poněvadž nějaké jídlo v poledne šlo ze zásob panských. Jarpičtí chalupníci Jan Kočí, Matěj Lev, Václav Šidlo, Karel Zelenka, Matěj Freigang, Matěj Vokáč, Jan Vacík, Václav Vacík, Matěj Turek, Mates Jirásek a Jan Šanda obraceli, vázali a nakládali. Ze Šlapanic s potahy vyjel Vojtěch Šťastný, Jan Svojetský, Jan Šťastný, Jiří Novák, Jakub Lisec, Pavel Černý, Martin Jirásek, Mates Novák, Matěj Kalous, Mates Budek a Jiřík Šťastný. Jan Kroupa, který teprv r. 1740 v poddanství se dal, a Ondřej Adamec, ač sedláci, neměli ještě

potahu, a proto pracovali ručně zároveň s chalupníky šlapanickými Václavem Vokáčem, Tomášem Schönbergem a kovářem Jiříkem Pokorným. Tento mistr kovář pracoval veškeru práci pro panství budenické z dodané suroviny. Také dobře pérem vládl, an všchnu práci v rejstřík výroční zapisoval. Z Budenic dostavili se na žně ze čtyř chalup Jan a Ondřej Freigang, šenkýř Ašenbryl a vdova Hrdinová. Ve Mšeném a Vrbici bylo 21 sedláků a 20 chalupníků a ti zase na díle mšenském pracovali. Přihrneme-li k práci 31 lidí dvorských, máme pestrý obraz žní na panském, které r. 1744 hotových 385 zl. 26 kr. stály. Mlynáři ani ve žních nebyli prací povinni, a tak snad zůstal ve žních doma jen v Oudešicích Martin Nitka na mlýně, v Budenicích Felix Nitka a v Šlapanicích František Ostryd. Teprv když práce na panských polích byla skončena, mohli poddaní přistoupiti k odklizení své úrody. Po žních byla ihned práce na mlatech, objevil se také obilní žid z Lovosic Filip Löbl, a za ním odváželi robotně obilí vůz za vozem.

Správce Matěj Linhart vedl účty hospodářství, a hraběnka každou přílohu opatřovala svým podpisem. Abychom podali úplný obraz, uvedeme celoroční hospodaření r. 1740. Příjem toho roku byl z dílu budenického i mšenského:

Stálé platy	zl.	424—
Proměnlivé	"	425—
Nájem z polí	"	249—
Robotní	"	36—
Z pivovaru	"	2976—
Ze dvorů	"	7079—
Z ovčínů	"	7934—
Z lesů a honitby	"	68—
Z rybníků	"	12—
Ze soli	"	33—
Z vápenky	"	2—
Z viktualii	"	28—
Ze včel	"	5—
Z ovoce	"	210—
Ostatního	"	5—

Úhrnem zl. 13.491—

Z příjmu tohoto odvedeno vrchnosti na penězích, pivě, zvěři atd. 12.698 zl., kterážto položka vzrostla s výdaji režijními na 17.335 zl. Mnoho zůstávalo na dlužích mezi lidmi. Tak r. 1739

byli šlapanští a jarpičtí lidé dlužni na poplatcích a nájmu z polí 1731 zl., na to uplatili za celý rok 1740 jen 45 zl., tak že jim na rok 1741 přeneseno dluhu 1686 zl. Podobně ve Mšeném, Podole a Vrbici měli r. 1739 dluh 6842 zl. I leckterý šenkýř vázl s placením, jako šlapanický Matěj Bittner r. 1735 za pivo 112 zl. a jiných poplatků za 219 zl. Mnoho dáno poddaným jako zálohy na stavby a zlepšení hospodářství. R. 1735 Jarpickým odepsán celý poplatek z gruntů, poněvadž utrpěli velikou pohromou živelní. Jinak odváděli k sv. Jiří a k sv. Havlu ze Šlapanic a Budenic lidé vždy 84 zl. 38 kr., z Jarpic 72 zl. 21 kr. Vrchnost dávala některým lidem voly za roční nájem 2 zl., jako Jiříkovi Šťastnému v Šlapanicích. Slušný výnos dávaly židovny, a to v Šlapanicích 50 zl. ročně, v Mšeném 40 zl. V Mšeném byl žid kovář, žid švec a žid kramář — „tandljudt“. Několik zlatých nájmu nesly též „fumbergy“ v Šlapanicích a Mšeném a tři a půl komory ve vrbické staré hospodě. Ratejny byly v Oudešicích, Šlapanicích a Mšeném.

Platy úředníků, šafářů, mistrů ovčáckých a ostatních zřízcenců byly na penězích skrovné, poněvadž hlavní služba záležela v dávkách deputátních. Správce měl půlletně 55 zl., na maso 7 zl. 30 kr., na světlo 2 zl., na kancelář 2 zl. 10 kr., piva 10 sudů, dále obilí, máslo, sýr atd., jakož i životní potřeby, které kupoval od panství, v snížené ceně. Jeho písař měl 17 zl. bez všeho deputátu, poněvadž stravoval ho správce. Písař obroční měl půlletně 20 zl., na maso 5 zl. 12 kr., na kancelář 1 zl. 30 kr., 10 sudů piva a jiný deputát. Při takovéto službě vystačiti nemohl, poněvadž byl otcem rodiny a při revisi r. 1748 písemně dokázal, že každoročně 100 zl. se mu nedostalo. Peníze stržené odváděly se vrchnosti do Prahy a sice tak, že vypravena tam obyčejně s nimi manželka správcova. Cesta trvala jí čtyři dny, za den obdržela 45 krejcarů, tedy dohromady 3 zl. Také s účty chodila do Prahy. Správcův písař zase chodil do Prahy platit daně a za tři dny cesty obdržel po 21 kr., úhrnem 1 zl. 3 kr. A tak se konaly všechny cesty a řízení pěšky do Prahy, Lovosic, Litoměřic i jinam. R. 1744 Jan Zeman z Budenic odběhl do Prahy do lékárny pro lék Excellenc paní a dostal od cesty 30 kr. Homolková, Richtrová a Káňová nesly z Budenic do Prahy majolíkové nádoby a dostala každá za cestu 30 kr.

Když občas paní hraběnka zavítala do Budenic, oživil zámek i jeho okolí. Ubytovala se v novém zámku, na němž ve štítě byl

již znak martinický. Pokoje měla krásně zařízené. Maloval je malíř Václav Švestka, ale nedomaloval, an r. 1739 zemřel a u sv. Isidora na hřbitůvku byl pochován. V nádvoří zámku, kde nyní jsou zámecká křídla, byla na jedné straně kuchyně, na druhé konice. Nádvoří proti mlýnu bylo uzavřeno řadou obydlí pro služebnictvo a vrátného. Nedaleko stál nový pivovar s vížkou. U konic byl „hundthaus“, psinec, kde výrostek mužský psy na starosti měl. Stodoly a sýpka nalézaly se v poli. Před průčelím zámku na východ byla ozdobná zahrada v šířce zámku, kde způsobem francouzským upraveny stromy, keře a cestičky, kde mnohý „lusthaus“ zahradní vábil k posezení. Od zámku vedla alej lípová vedle bažantnice na červený rybník, jehož veliká hladina při rákosím zarostlých březích byla oživena hejny vodního ptactva. Paní hraběnka ráda vycházela ze zámku vzhůru ke kostelu cestou, již ozdobil zvěčnělý její syn řadou dvanácti kapliček. Z domku u kostela vyšel jí vstříc poustevník Jakub,¹⁾ kterému obyčejně říkali fráter Isidor, ač příjmením Souček se nazýval, který tu přebýval, kostel hlídal, k službám Božím vyzváněl, na klekání zvonil a službu kostelnickou konal. Na Vánoce postavil „betlem“, k pouti nad hlavní oltář nastávky z prken vystavěl a vše květinami vyzdobil. Před všemi oltáři neustále v lampách světlo z ovčího másla udržoval. A že dosti i v literních věcech byl zběhlý, posílali obyvatelé k němu svá děcka, aby je v psaní, čtení a počítání cvičil. O jeho živobytí se postarala paní hraběnka, poskytující mu ročně platu 12 zl., na maso 2 zl., 3 sudy piva a jiný deputát, všeho vsudy za 38 zl. 36 kr. ročně. Ačkoliv fráter Isidor k družině poustevnické náležel a hábit nosil, přece nebylo v něm mnoho dobrého. V máji r. 1748 pojednou zmizel. A mluvilo se, že ze strachu před trestem, an vojákům falešná propuštění z vojny vyhotovoval, cizí majetek na pokoji nenechával a jiné nekalé pletky měl.

Paní mohla si odpočinouti na sedadlech, které byly zhotoveny ve zdi, která do čtverhrana obíhala statui sv. Isidora, kteráž sama

¹⁾ R. 1732 potvrdil administrátor arcibiskupství Daniel Josef Mayer „Družinu poustevníků“. Učitel Ant. Stey z Jablonného, ztrativ smrti choť a děti, počal poustevničití a obdržel od duchovní i světské vrchnosti dovolení, se svými soudruhy vésti život poustevnický a zvláštní šat nositi. Tak povstalo v krátkém čase mnoho pousteven a poustevníků v Čechách, kteří byli v „Družinu“ sjednoceni. Císař Josef veškeré poustevny zrušil. (Frind „Die Geschichte der Bisch. von Prag“, str. 242.)

r. 1740 opravití dala, ale raději poručila, aby jí poustevník otevřel kostel. Zámek umělé práce zarachotil a paní hraběnka vkročila do kostela. V kostelíku bylo mílo pobýti. Stěny byly sličně ruční prací malířskou malovány, sochy celé pozlaceny, před oltáři svítily lampy, na oltářích byly stříbrné sošky a věnovací stříbrné tabule, na stěnách obrazy života sv. Isidora. Malými kulatými okny, vyplněnými tabulkami skla v olově, jen spoře pronikalo světlo, tak že posvátné pološero takměř k modlitbě vybízelo. Také poklekla paní hraběnka a v modlitbě vzpomínala svého syna v dalekých Uhrách zemřelého.

Leč vždy nebývalo u kostela sv. Isidora klidno a ticho. V neděli po 10. květnu, kdy slavila se tu pouť, bylo tu ode dávna hlučno. Z širého okolí se ubírala sem procesí a kopec hemžil se poutníky. A nejinak bylo dole pod kopcem u studně svatoisidorské, kde v lípovém lesíku se to hemžilo poutníky. V kostele byly slavnostní služby Boží a při nich množství lidu přiklekalo ke stolu Páně, zejména od té doby, kdy r. 1765 papež Kliment XIII. brevem udělil plnomocné odpustky všem, kdož na slavnost poutní neb v její oktávě v kostele sv. Isidora nad Budenicemi sv. svátosti přijmou.

*

Památkou z dob panství martinického jest v kostele o sm o b r a z ů, na nichž jsou rozličné výjevy ze života sv. Isidora. Poněvadž nezachovalo se nám písemné zprávy o jejich původci a o příčině, za kterou v kostele byly umístěny, nezbyvá badatelů, než aby se toho dověděl, pokud možná, z obrazů samých.

Na všech obrazech malíř znázornil výjevy ze života sv. Isidora a to tak, že na každém jednotlivém obraze jest více takových událostí. V popředí jest hlavní výjev a v pozadí výjevy další. Na dolejší části obrazu jest latinské vysvětlení a jeden neb více šlechtických znaků, dle všeho dárců těchto obrazů.

První obraz představuje v popředí — tvoře jedinou výjimku ze všech — narození dítěte, v pozadí výjev ze života sv. Isidora, kterak uslyšev zvoniti, spěchal do kostela a zatím mu orali na poli andělé. Přední scéna jest více propracovaněji malována a zdá se, že paní klečící jest podobiznou. Nápis latinský zní: „Audiente campana pergit relicto labore ad ecclesiam, interea Angeli Dei ararunt.“ („Uslyšev zvony, opustil práci a spěchal do kostela, mezitím orali andělé boží.“) V nápisu jsou dva knížecí znaky, a to Lobkoviců a markraběte bádenského. Z rodiny lobkovické

oženil se kníže August Leopold (1655—1715) r. 1680 v druhém manželství s Marií Annou Vilemínou, dcerou markraběte bádenského, která r. 1701 (neb r. 1702) zemřela. Od těchto manželů dle všech známek pochází obraz. Stalo-li se darování za živobytí markraběnky, bylo to v době před rokem 1701 (neb 1702), neb v prosinci r. 1702 oženil se kníže August po třetí s Marií Filipinou hraběnkou z Althanu.

Druhý obraz jest vysvětlen nápisem: „Existente ingentissima Siccitate Madrilí, cum corpus eius processionaliter circumportabatur, implorantes pluvium, cuidam Ordini S. Francisci apparuit, (ne populus orare cessaret) impetravit pluvium (a Domino).“ — „Za trvajícího velikého sucha v Madridě, když tělo jeho v procesi bylo obnášeno k vyprošení deště, zjevil se jednomu Františkánovi (aby lid neustal se modliti), vyprosil déšť (od Pána).“ Na obraze jsou tři znaky, a to uprostřed šternberská hvězda, před ní martinické lekno, za ní štít v půli dělený, jehož přední polovice v koření čtvrti ukazuje poprsí mužské osoby, v dolní čtvrti příčný černý pás v zlatém poli, v druhé polovici nejasný předmět v modrém poli. Osob k těmto znakům jsme nenalezli. Žil v těch letech Jiří Adam z Martinic, který měl za první manželku hraběnkou Marii Felicitu ze Spauru a druhou hraběnkou Marii Josefu ze Šternberku. Ale znak spaurský jest zcela jiný, nežli třetí znak na obraze, a pak by i sestavení znaků jinak vypadlo.

Třetí obraz má nápis: „Pro siciente suo Domino aquam miraculose invenit.“ — „Pro žiznicího pána svého našel zázračně vodu. Obraz nese znak rytířského rodu Asterlů z Astfeldu. Astfeldský erb měl s počátku jen stříbrnou krokev a tři stříbrné růže v červeném poli, až r. 1665 přišel k zlepšení tak, že v prvním a čtvrtém poli ukazoval černého orla ve zlatém poli, ve druhém a třetím poli původní znak. V tomto zlepšeném způsobu nachází se i na obraze s tím rozdílem, že pole jsou zaměněna.

Čtvrtý obraz: „Illibenter semel Sacrum neglexit, eu ab omnibus sanctis Dei in coelis celebratur.“ — „Jednou nerad zameškal mši svatou, aj od všech svatých Božích v nebi se slouží.“ Na obraze jsou dva znaky ozdobené berlami a bílými infulemi, a to znak praemonstrátského kláštera strahovského a druhý probošta nebo kláštera doxanského. Tento druhý znak byl darován klášteru doxanskému králem Ludvíkem a proto má v první čtvrti korunované zlaté L v černém poli, v druhé českého lva a v dolejší polovině tři stolisté růže červené v bílém poli. Konvent doxanský

měl jiný znak než klášter resp. probošt, totiž P. Marii s děťátkem a tři jeptišky doxanské. Klášter doxanský volil probošta svého z členů kláštera strahovského a byl jím Štěpán Kielmann (r. 1670 až 1678), Hyacinth Hohman (1678—1679), Dominik Girnth (1679 až 1689), Fr. Waldhauser (1689—1692), Bruno Kunovský (1692 až 1709). Probošt Hohman stal se opatem strahovským (1679 až 1690) a po něm Vít Seipel (1690—1711). Probošt doxanský v dorozumění s opatem strahovským dosazoval členy kláštera strahovského za faráře na fary pod patronát doxanský náležející. Takovou farou byla Kmetiněves, kamž náležely Šlapanice a od r. 1689 i Jarpice, a proto probošt doxanský se strahovským opatem se starali o kostel budenický a zanechali památku po sobě, zmíněný obraz. Víme, že již i při stavbě kostela pomáhali a každý z nich kalich kostelu věnoval.

Na pátém obraze se čte: „Obviantibus Pauperibus et volatilibus large suum triticum distribuit.“ — „Vstříc přicházejícím chudým a ptákům štědře svou pšenici rozdělil.“ Na obraze jest erb Wratislavů, štít červený a černý kolmo dělený. Na jednom pytlí jsou začáteční písmena J. K. v červeném srdci, snad značka malíře.

Šestý obraz nese nápis: „Veniens ex Ecclesia loco sui Asini lupum invenit mortuum.“ — „Přišel z kostela, nalezl místo svého osla mrtvého vlka.“ Ze dvou znaků jest zřetelný jen druhý, martinické lekno; na prvním jest znáti jen něco červené barvy.

Sedmý obraz má nápis: „Peregrinum in forma Christi simul et Pauperes ex ollis vacuis per Dei Benedictionem laute¹⁾ tractat.“ — „Krista jako poutníka a rovněž i chudé z prázdných hrnců mocí Božího požehnání hojně hostí.“ — Na obraze jest znak klaršteinský a pod ním nápis: „Veledůstojný P. Václav z Tovaryšstva Ježíšova, Barbora Eliška z řádu sv. Uršuly, František Maxmilian a František Bohuchval Hartmanové z Klaršteina.“ Jsou to jména dárců tohoto obrazu, kteří byli dětmi Františka Krištofa Hartmana z Klaršteina. Na obraze jmenovaný František Bohuchval již při stavbě kostela věnoval mu vyšívané ornáty. František Maxmilian byl c. k. komořím, tajným radou a místodržitelem v Čechách. Narodil se r. 1662. Roku 1702 dne 10. října slavil v Zlonicích sňatek s Eleonorou hraběnkou z Clary-Aldringen, švakrovou pana Valkouna. Téhož roku byl povýšen na hraběte. Zemřel r. 1725.

Osmý obraz má nápis: „Post XXXX annos mortis suae cuidam

¹⁾ Snad „large“, hojně.

Amico apparuit insinuans, ut suum Corpus ex Coemeterio ad Sti Andree ecclesiam sepeliatur; hinc omnes campanae a semet pulsarunt.“ — „Čtyřicet let po své smrti zjevil se kterémus příteli dávaje na jevo, aby jeho tělo ze hřbitova do kostela sv. Ondřeje bylo pochováno; tehdy všechny zvony samy se rozezvučely.“ Na obraze jsou dva znaky, a sice první martinicko-šternberský a druhý dietrichšteinský, dvě vinařské žabky ve štítu červeno-zlatém šikmo děleném. Dnešní dietrichšteinský znak má barvy obrácené, vrchní zlatou, spodní červenou. Z Martiniců oženil se Bernard Ignác v prvním manželství s hraběnkou Veronikou Polyxenou ze Šternberka, a když r. 1659 zemřela, s hraběnkou Zuzankou Polyxenou z Dietrichšteinu, která ho přečkala. Hrabě Bernard zemřel bez synů r. 1658 a fideikomis přešel na synovce Jaroslava Bernarda. Hr. Bernard Ignác, nejvyšší purkrabí, povolal roku 1662 Františkány do Slaného a vystavěl jim r. 1665 klášter. Na hlavním oltáři kostela klášterního nalézají se také oba znaky, jako na našem obraze. Roku 1658 uvedl do Slaného řád pobožných škol, vystavěv jim kostel a kollej.

O době, kdy obrazy namalovány a v kostele pověšeny byly, lze souditi jen z erbů na obrazech se nacházejících. Stalo se tak v letech 1693—1702. Pro první rok mluví koupě panství Martinici, jichž znak často na obrazech se vyskytuje, pro poslední rok znak markraběnky bádenské, která r. 1701 neb r. 1702 zemřela. Pro tuto hranici svědčí i to, že znak Kinských na obrazech nepřichází, ač již r. 1721 Zlonice zakoupili a hrabě Filip Kinský 27. listopadu roku 1720 pojal za choť Marii Charlottu hraběnkou z Martinic, dceru paní na Budenicích, a byl by jistě také do řady dárců obrazů vstoupil.

O příležitosti, při které obrazy kostelu darovány byly, nevíme na ten čas nic určitého říci. Obraz první, mající v popředí narození dítěte, ukazuje, že se tak u něj stalo na poděkování za narození dítěte v rodině lobkovické. Byl tehdy kostel sv. Isidora poutním a v takových zavěšovaly se dary na poděkování za vyslyšenou prosbu a obdrženou milost.

Též o malíři nemáme na ten čas určitých zpráv, leč že by na pátém obraze byla začáteční písmena jeho jména.¹⁾

¹⁾ V přízemní chodbě kláštera slánského lunetové obrazy jeví stejnost techniky malířské s našimi obrazy. Jméno malíře bylo by nutno hledati ve smečenském archivu. Když r. 1748 byly Budenice prodány, odvezen odtud archiv na Smečno.

Obrazy visely v kostele, až prach a vlhkost za 200 let je tak poškodily, že při opravě kostela r. 1894 odstraněny byly na půdu kostelní a určeny ke zkáze. Proto již i některé byly protrhány. Ale roku 1909 uviděv je Karel kníže Kinský, poručil je ihned svým nákladem restaurovati a opětně v kostele zavěsiti. Restauraci provedl vídeňský c. k. restaurátor obrazů Ritschel. Rámy zhotoveny dle návrhu malíře českého prof. Ad. Liebschera, který také místo obrazům v kostele vykázal.

Rovněž restaurace došly obrazy, které dříve byly na vedlejších oltářích, obraz Panny Marie Bolestné a obraz sv. Antonína, dary to Matěje Ondřeje Hartmana z Klaršteina a jeho choti Evy. Byly r. 1854 sešlé, tak že kněžna Vilemína nahradila je jinými oltářními obrazy a obrazy staré v koutech kostela pověšeny. Kníže Karel Kinský poručil i ty ve Vidni u Ritschela restaurovati a na čelném místě v kostele zavěsiti. A tak dnes, díky šlechtnému knížecímu mecenáši, i umělec i historik se zájmem ohlíží se v kostele.

*

Žádná válka nevyhnula se naší osadě. Nehnala-li se přímo přes ni, jako války husitské a válka třicetiletá se svou zkázou, aspoň válečné pluky se tu zastavily. Když po smrti Karla VI. chtěli se sousedé o jeho říši dělit, kurfirst bavorský Karel Albrecht podporován vojskem francouzským vtrhl r. 1741 do Čech a zmocnil se země. Roku 1742 přišel zase král pruský Bedřich. Roku 1743 Bedřich vtrhl do Čech, zmocnil se jich a držel je přes rok. Vůdce císařský Karel Lotrinský na všech stranách udatně čelil vojskům nepřátelským, tak že v prosinci r. 1744 nebylo zase Prusa v Čechách. Mírem v Drážďanech r. 1745 a v Cáchách r. 1748 učiněn sice na čas pokoj, ale r. 1756 vznikla zase válka sedmiletá. Vy-píšeme, jak se tyto válečné běhy dotkly naší osady.

R. 1741 vtrhla vojska bavorská a francouzská k Plzni, saské k Litoměřicům, pruské k Mělníku a všechna táhla na Prahu. Tak zvanou „saskou silnicí“ od Ředhoště táhlo 40.000 mužů a v pátek 16. listopadu navečer jízdecký pluk jenerála Saxhausena ubytoval se v Kmetiněvsí, Poštovicích, Hospozíně, Šlapanicích a Jarpicích. Vedle toho rozložil se po vesnicích ještě pluk pěchoty. Jenerál Saxhausen bydlil v Hospozíně. Vojáci byli velmi ostražití, jednak nedůvěřující obyvatelstvu, jednak před vojskem rakouským. V následujících dnech táhlo vojsko saské neustále našimi osadami a obyvatelé byli nuceni opatřiti mu jídlo a koňům obrok. Mimo to

jednalo exekučně o dodávání zásob za vojskem. Proto panské sýpky byly vyprázdněny, sedláci též své obilí musili vydati. Dne 11. prosince zase se objevilo vojsko a mělo den odpočinku v Kmetiněvsi.

V Roudnici leželi Brandeburci a vyjžděli do našich vesnic, shánějíce potraviny, píce a peníze. V noci v celé setnině přicházeli a chytali muže na vojnu, svobodné i ženaté. Tak 17. prosince o půl noci vtrhli do Černuce, Hospozína a Kmetiněvsi. V Černuci chytili dva muže, které pak panství doxanské vykoupilo a místo nich dva jiné postavilo. V Hospozíně také dva muže chytili.

Jak pruská návštěva v hospodě dopadala, nechal nám v archivu ukázkou šenkýř v Uhách, který útratu její sepsal a na zlonickém důchodě zaplacení se dožadoval:

Za 2 pinty piva v příčině vojáků do dvora vzatých	10 kr.	
Za svíčky	3 kr.	
Outrata s vojákem	12 kr.	
Sedlákům na víno přidáno	8 kr.	
Na daň brandeburskou	25 kr.	
Na outratu do Králového dvoru	7 kr. 3	denáry
Na firspan	11 kr. 3	denáry
Když tam byl vojenský hejtman, outraty	17 kr.	
Když Pražové připadli a sud piva vzali, vypili 10 pint po 4 kr.	40 kr.	
Při tom snědli jitrnice a chleba za	42 kr.	
Při tom vzali 1 pintu kořalky za	24 kr.	
Sklenice koštovala	18 kr.	
Potom když zpátky jeli, outraty	42 kr.	
Žita do magacínu za	25 kr. $\frac{3}{4}$	denárů
Ovsa 3 věrtele	56 kr. $1\frac{1}{2}$	denárů
Pražům ovsa dáno 3 strychy a 2 věrtele po 1 zl. 15 kr.	3 zl. 26 kr. $1\frac{1}{2}$	denárů
Chleba 20 bočnicků po 9 kr.	3 zl.	
Suma	12 zl. 08 kr. $\frac{3}{4}$	denárů

R. 1742 ležel v Budenicích od 23. září do 4. října dragounský pluk, jehož velitelem byl generálmajor Fr. hr. Forgač, který s důstojnictvem ubytoval se v zámku. Ubytování to stálo panství 174 zl. V Budenicích a ve Mšeném byl od 20. září do 12. prosince na ochranu ubytován husarský salvaquardista, o jehož životě se staralo panství denně stravou, pintou piva a při odchodu zpropiťným 42 zl. Když kurfirst bavorský se roku 1741 zmocnil

Prahy a vyhlásil za českého krále, vyžádal si na sněmu daň šesti millionů a na tu panství musilo značnou částkou přispěti.

R. 1742 Praha obávala se zase obležení, a proto husaři rakouského vojska rozjžděli se na všechny strany a requirovali píci. Při tom zle nakládali s lidmi, tak že tito utíkali do lesů. Hospodářství v Budenicích tento rok zasadil velikou ránu. Musilo dodati za vojskem množství obilí zdarma, a to francouzské milici za 553 zl., královské české a uherské milici za 399 zl. a to vše s připřeží, tak že všichni poddaní se svými povozy za vojskem vydati se musili. Poněvadž to bylo v čas podzimního setí, musilo panství najímati si lid k setbě z celého okolí, nejvíce z Palečka pro panství budnické, z Brníkova pro panství mšenské. Platilo jim práci od strychu a přidávalo piva. U nás bylo jako po vymření, tak že nebylo ani lidí k vaření piva, vše musilo za vojskem. Každé chvíle přišel rozkaz na novou kontribuci neb proviant, aneb objevil se komisař exekučního proviantu Pelikovský s 2 kaprály a 20 vojáků na requisici. Mlýny mlely jen pro vojsko a slánský bednář Plaček zhotovil veliké sudy na mouku, která se vezla za vojskem. Mimořádné daně a rozličné dávky a „diskrece“ velmi vyčerpaly panství.

R. 1744 přitáhl pruský král s vojskem k Libochovicům a Budyni. K obyvatelstvu vydal tištěné listy, aby nikdo neutíkal a vojínům pod ztrátou hlavy zakázal násilné chování. Dne 2. září táhl sám uprostřed 8000 pěších, myslivců a husarů, a poněvadž vyhýbal se osadám, namířil přímo po polích v Martiněvsi, podél Radešína k polím „na bělkách“ kmetiněveských, po polích kostelních a Jana Košťála, kde na hranicích Hospozína a Kmetiněvsi po mostě táhl dále. Vojáci přicházeli pokojně, jen žádali pokrmu a zaň děkovali.

Pruský tábor byl u Budyně. Odtud přijelo jednoho dne sedm pruských černých husarů do Budenic a správci Mat. Linhartovi doručili list, v němž bylo uvedeno, co má odvésti špiže do tábora. Správce je pokojně přijal, pozval, aby s koňů sesedli, což oni učinili. V tom náhle přijelo pět husarů rakouských, vedených kterýmsi kovářem ze Zlonic, kteří na pruské husary vystřelili, jednoho zabili a ostatní zabili na útěk. V noci však vrátili se pruští husaři s 80 soudruhy do Budenic, rozložili se v Budenicích a zle tu hospodařili. Správce zajali, kováře vynašili a oba odvedli do tábora. Za dva dny se však vrátil správce domů, poněvadž viny na něm nenalezeno a i kováře pustili. Správce dal pruskému

polnímu myslivci Schmidtovi, který v zajetí naň pozor dával, při loučení 34 kr. na pivo, které pak doma do účtů hospodářských si vložil.

Mezitím co nepřátelé oblehli Prahu, část našeho česko-uherského vojska tábořila u Plzně a u Rakovníka a zabraňovala špižování nepřátel. Zakazovali nepříteli cokoli dodávati a z té příčiny zajali správce v Zlonicích a ve Vraném, že dali nepříteli špiži. Viny však na nich nebylo, poněvadž dobrovolně tak neučinili, když silný nepřítel dodávku si vynutil. Proto oba byli propuštěni.

Ve svém domově nebyl nikdo jist pobytem. Když Litoměřice byly ohrazovány, vojsko, kde koho našlo, donutilo tam se k práci odebrati. Naši sedláci všichni tam musili.

Zle bylo u nás, když roku 1744 Karel Lotrinský v zimě tlačil Prusy z Čech. Ti vše u nás brali, peníze vydírali a co mohli odnesli. Panduři a husaři je pronásledovali. Mšenský dvůr byl od Brandeburků tak vyplundrován, že ani slepice tam nezůstala. V Šlapanicích u rychtáře Matěje Nováka stavil se rytmistr od saských karabinníků a rychtář pro něj koupil od správce 2 koroptve za 10 kr. Prusové jmenovitě měli ve veliké lásce budenický pivovar, tak že nemohli se od něj odloučiti a ještě za nimi musil správce do Velvar poslati 2 sudy piva. Správce dostal též rozkaz panu generálovi do Velvar poslati 6 mladých bažantů.

R. 1746 po 8 dní leželi u nás lichtenštejnští dragouni a damnitzská pěchota, jimž dodáno 114 strychů obilí a 12 strychů mouky. Za dodaný proviant v letech 1744—1747 obdrželo panství budenické náhradu 335 zl.

R. 1748 šlo našim vojům na pomoc vojsko ruské, a to ve třech proudech. Třetí oddíl dne 12. července stanul u Poštovic na panských polích k oddechu. Utábořilo se tam sedm regimentů zeleně oděných pěšáků a setnina kozáků a kalmuků. Jeden voják zemřel a jest pochován na vršku před obydlím poklasného. Jiný se utopil a pochován na břehu. To jest poslední zpráva naše z tehdejších válečných dob.¹⁾

*

Vrchnost martinická, a to pan hrabě Antonín Zikmund, jeho matka a i úřednictvo, snažili se všemožně, aby duchovní správa na panství co nejlépe se vedla, a proto vši silou sna-

¹⁾ Hojně zpráv z těchto dob obsahuje farní pamětní kniha kmetiněveská, odkudž jsme vybrali zprávy o naší osadě.

žili se o zavedení častějších služeb božích u sv. Isidora, ano i o zřízení fary v Budenicích. Rozdělení osad panství do okolních farností nebylo však duchovní správě příliš na prospěch. Budenice s Oudešicemi patřily ke kostelu v Pálči a tím k faře vranské, Jarpice a Šlapanice k faře kmetiněveské, Mšené a Vrbice k faře charvatecké. V kostele sv. Isidora, který náležel správě faráře vranského, konaly se služby boží velmi zřídka. Proto r. 1724 po návrhu budenických svých úředníků podala paní hraběnka k arcibiskupu Ferdinandu hr. Küenburgovi žádost, aby v Budenicích zřízena byla fara, která by obsahovala vsi jejího panství: Budenice, Oudešice, Jarpice, Šlapanice, Mšené a Vrbici. Jako důvod udávala, že péče duchovních správ o její poddané jest nedosta-
tečná.

Arcibiskup vyšetření žádosti svěřil vikáři Janu Konstantinu Potůčkovi, proboštu v Roudnici, který předvolal si faráře vranského Karla Protivu, charvateckého Jana Schlegla a kmetiněveského Urbana Voitu a důvody uvedené zkoumal. Charvatecký farář nalezen vinným, ale druzí ospravedlněni. Arcibiskup proto žádost hraběnky zamítl a písemné vyřízení prostřednictvím vikáře úředníkům do Budenic poslal.

To však úředníky od jejich snahy neodvrátilo a brali se za cílem jinou cestou. Roku 1726 přemluvili hraběnku, aby při faře kmetiněveské založila místo fundačního kaplana, který by byl určen pro bohoslužby u sv. Isidora a kostel přidělen k faře kmetiněveské. Hraběnka i v tom smyslu zakročila u arcibiskupa, ale že s velikým úsilím — „vi et jure“ — nebyla ani tato žádost její vyplněna. Mezitím i vranský farář ujistil se pomocí kanovníků, aby mu kostel sv. Isidora brán nebyl.

Když ujal se správy panství budenického hrabě Antonín Zikmund, pokračoval v krocích k uskutečnění uvedených přání. Slíbil faráři kmetiněveskému, že přičiní se, aby mu přidělen byl kostel sv. Isidora a nedovolí-li toho arcibiskup, že vystaví nový kostel v Šlapanicích. V tom čase však vypukla válka s Turkem a hrabě vypravil se do boje. Pro nešťastný případ, že by se nevrátil, vložil do testamentu odstavec, kterým na věčné časy zůstává na panství budenickém 5000 rýnských jako fundaci na vydržování zámeckého kaplana v Budenicích. Po odchodu hraběte farář vranský zakázal sloužit jiným kněžím mši svatou u sv. Isidora, aby tak všem pokusům v jeho odtržení konec učinil. Ale vikář budyňský Ferd. Chřepický z Modliškova toto nařízení jeho zrušil

a farář kmetiněveský bez překážky často o všedních dnech mši svatou tam sloužil.

Když hrabě v Uhrách zahynul a matka panství dědila, ihned jeho zbožný úmysl provedla. Dne 26. dubna 1740 podepsala nadační listinu o zřízení místa zámeckého kaplana v Budenicích, požádala o svědecký podpis Fr. Karla hr. Wratislava a Václava de Saltzu, 30. dubna 1740 obdržela schválení konsistorní a 30. května 1740 vložila ji do zemských desek. Mocí této listiny uloženo jest 5000 rýnských na šestiprocentní úroky, aby z nich měl kaplan svou výživu a to tak, aby ročně dostával 290 zl. (10 zl. se vyplácelo kostelu na bohoslužebné potřeby), dále aby měl vlastní byt v zámku, ač jest volno majiteli panství zaopatřiti mu nebo vystavěti obydlí i mimo zámek. Kapitál může býti ponechán na hypothece panství budenického aneb uložen na jistou hypothečku deskovou. Povinnost tato připadá všem budoucím majitelům panství budenického, ale mají i právo, jmenovati vhodnou osobu za kaplana, ale budiž volen jen ten, kdo jest českého jazyka znalý, aby mohl lidem slyšením sv. zpovědi posloužiti. Nebude záviseti na jiném faráři, nýbrž bude podřízen přímo vikáři. Jeho povinností bude sloužiti týdně čtyři mše svaté za zemřelého hraběte Antonína Zikmunda, v neděli učiniti krátkou řeč neb katechesi a v čas potřeby posloužiti lidem sv. svátostmi.

Již v prosinci roku 1740 bylo místo zámeckého kaplana obsazeno, když pro něj byt v zámku byl upraven. Pro vrchnost sloužil mše sv. v zámecké kapli, která byla již r. 1708 upravena v novém zámku v rohu k Budenicům. Ale již čtvrtému kaplanu byl vykázan byt v domě správce u mlýna, kde pak dlouhá léta kněží jako kaplani, lokalisté a faráři bydlili. Fundačních kaplanů zámeckých bylo od roku 1740 až do roku 1786, kdy kaplanství bylo přeměněno v lokálii, celkem 9:

1. Jan Toskani, rodilý z Prahy, nastoupil v Budenicích v prosinci roku 1740 a pobyl 3 roky. Stýskalo se mu na samotě v Budenicích a jsa rozmrzen chováním poustevníka Jakuba Součka u sv. Isidora, který mu nic dobrého neudělal, vzdal se místa a odebral se do Prahy, kde později zemřel.

2. Václav Červenka, rodilý z Mladé Boleslavi, sotva půldruhého roku v Budenicích pobyl, když večer na Bílou sobotu z Kmetiněvsí jel ze Vzkříšení, splašenými koňmi byl vyhozen z vozu, zlámal nohu a na sněh zemřel. Dne 24. dubna 1745 byl pohřben do krypty v kostele sv. Isidora.

3. Antonín Tuček, rodilý z Prahy, kaplan ve Velvarech, nastoupil po Červenkovi do Budenic, ale již v květnu r. 1746 odebral se za fund. kaplana do Zlonic.

4. Václav Komárek, fundatista u Panny Marie před Týnem v Praze, muž starší v letech, přišel roku 1746 do Budenic. Byl chatrného zdraví a zemřel roku 1750. Uložen byl v kryptě v kostele. Po jeho smrti vrátil se do Budenic Tuček ze Zlonic a žil zde do své smrti 27. září 1751. Pochován byl v kostele.

5. Matěj Veselý, rodem z Břešťan, kaplan ve Chvalech, žil v Budenicích od 1. října 1751 deset let. Zemřel 22. června 1761 jsa teprv 35 roků stár a pochován do krypty v kostele.

6. Václav Mrázek, rodem z Pelhřimova, byl 10 roků kaplanem v Zlonicích, na to 7 roků v Budenicích, kde mnoho zabýval se zahradnictvím. Dne 20. února 1768 jmenován byl farářem v Zlonicích, kde 16. srpna 1801 zemřel.

7. Martin Ungricht, rodilý ze Štáhlav, kaplan v Zlonicích, nastoupil r. 1768 v Budenicích, 17. listopadu 1773 odešel za faráře do Charvatec. Tam obdržel od císaře Josefa II. velikou záslužnou medaili za duchovní správu mezi vojskem, kteréž tam ve válce leželo. Z Charvatec odešel r. 1785 za faráře do Chocně, kde r. 1802 zemřel.

8. František Mann, rodem z Labské Týnice, kaplan ve Smečně a pak v Zlonicích, působil v Budenicích od 12. března 1774. Dne 25. února 1786 odešel za faráře do Charvatec.

9. Maxmilián Kniepanď, rodák z Polné, byl 12 roků kaplanem v Zlonicích, 18. února 1786 jmenován kaplanem v Budenicích a 21. prosince téhož roku prvním lokalistou. Dne 12. srpna 1799 byl jmenován farářem ve Včelákově, kde zemřel 20. ledna 1806 nakažlivou nemocí tam řádící.

Založením fundace zámeckého kaplana položil hrabě základ k nynější duchovní správě. Neboť kaplanství bylo r. 1786 proměněno na lokálii a tato r. 1854 na faru. Kapitál 5000 zl. rýnských po vydání finančního patentu činil 5000 zl. vid. čísla, nyní 2100 zl. rak. měny. Proto také úroky z původních 300 zl. rýnských činí dnes 126 zl. r. č.

*

Paní hraběnka po roce 1740 měla s panstvím budenickým nemalé potíže. Na Budenicích se mnoho nezdržovala, aby přímý dozor nad hospodářstvím vedla, válečné běhy velmi svými požadavky ztenčovaly výnos panství, tak že velikého užítku z panství neměla. Proto přibrála na radu zlonického vrchního Ondřeje Fr. Hikische, aby navrhl zvýšení výnosu panství. Také netajila se úmyslem panství prodati, když zeť její Filip hr. Kinský, pán na Zlonicích, o panství se zajímal. Hikisch tedy, vyžádav si účty za rok 1736—1740 a vypočítav roční průměrný výtěžek 8649 zl. 54 kr., určil cenu panství s budenickým i mšenským dílem na 144.165 zl. Poněvadž však Antonín hr. Martinic obtížil panství

fundací kaplanskou a jinými platy v obnosu 6873 zl., snížil cenu odhadní na 137.291 zl.; díl budenický ceněn 78.985 zlatými, díl mšenský 58.306 zl. Odhad ten však zdál se hraběnce nízkým a poněvadž již před lety kníže Lobkovic za panství nabízel 200.000 zl., odepsala 23. června 1741 Hikischovi, že pod tuto sumu panství neprodá.

Citíc blížíci se smrt, sepsala 25. dubna 1747 závět a rok na to vydechla duši. Dle ní byla pochována v kapli martinické ve velechrámu sv. Víta a hojně odkázala na darech služebnictvu a chudině. Od vydechnutí sloužily se mše svaté denně až do pohřbu, chudým rozděleno 1000 zl. Jmění své rozdělila tak, že polovici movitého a nemovitého odkázala svým dětem: Michalu hr. Martinici, Františce hr. Krakovské z Kollovrat, Marii Anně hr. Trauttmannsdorfové, Marii Charlottě hr. Kinské, Filipině hr. z Brounů a svobodné slečně Aloisii hr. Martinicové. Hrabě Michal obdržel dvě třetiny, dcery dohromady třetinu. Z druhé polovice jmění měly se zaplatiti odkazy a dluhy, z ostatního vyplatiti každé vdané paní dceři 15.000 zl., svobodné freili Aloisii 40.000 zl. Hikisch byl splnomocněn k inventuře panství a 31. ledna 1748 dědicové svá práva nastoupili.

Desátý odstavec závěti hraběnky vzbudil u poddaných panství nelíbenou radost a vděčnost. Hraběnka totiž ustanovila, že lidem poddaným na svých panstvích veškeré dluhy odpouští, ať na penězích neb dávkách. Polovina dluhů nechť se smaže, z druhé poloviny nechť se lidem zaplatí zemské daně, které dluhují. A těch pohledávek měla paní hraběnka u svých lidí dosti. Tedy lidem šlapanským a jarpickým smazáno pozemkových platů 349 zl. a 349 zl. dáno na zaplacení daní. Na dlužných obilních dávkách bylo za lidmi 789 strychů žita, 918 ječmene, 1838 ovsa, 3 hrachu a ty zpola odpuštěny, zpola na kontribučenském úřadě připsány na daně. Kdo hodně vrchnosti dluhoval, měl největší radost. Tak šenkýř šlapanický Jiří Novák dluhoval za pivo 211 zl., bělovolská šenkýřka budenická Pavla Ašenbrýlová 140 zl., řezník Václav Pochman 249 zl. Také židé byli mnoho dlužni za dobytek, obilí a vlnu. Budyňský p. děkan měl dluh 10 zl. 18 kr. za cent kaprů, ale tomu sleven nebyl, nýbrž po obdržení lístku upomínacího bylo mu peníze složiti k dobru dědiců.

Dědicové panství prodali a to svému švakrovi Filipu hraběti Kinskému. Při inventuře a liquidaci uznal za dobré farář vranský Václav Černý, jemuž k duchovní péči Budenice náležely, upo-

zorniti a hájiti jmění a nároky kostela sv. Isidora. Učinil tak latinským spisem „Notata circa causas“ ze dne 8. března 1748, ve kterém upozorňuje, že majitel panství má povinnost platiti úrok z kaplanského nadání, ze jmění kostelního 500 zl., poskytovat povoz pro vranského faráře k pouti svatoisidorské a pohostiti duchovenstvo a hudebníky při pouti té. Mimo to uváděl slib hraběte Ant. Zikmunda Martinice, učiněný faráři před svědky správcem Linhartem a obročním písařem Schubertem, o darování 5 neb 6 měřic polí kostelu sv. Isidora, na něž již nechal les u kostela vykáceti. Ale že na to nebylo zápisu, kostel polí nedostal.

*

Tím skončíme první dobu paměti, sahající od prvních historicky doložených zpráv, tedy od r. 1318, do r. 1748, kdy panství přešlo do vlastnictví rodiny Kinských. Zajímavým zjevem jest, že na Budenicích dobu tu zahajuje Boleslav z Budynic a končí Marie Josefa hraběnka z Martinic, oba z domu pánů smečenských. A její dceru běře si za choť Filip hrabě Kinský, tak že martinické lekno a šternberkská hvězda z dějin Budenic podnes neodešly.

V panství na Budenicích vystřídalo se v této době 426 roků 23 majitelů. Boleslav z Budynic držel panství od r. 1322—1328. Biskup Jan IV. z Dražic od r. 1328—1333. Klášter roudnický od r. 1333—1437. Jan Šmikovský ze Žďárů od r. 1437. Vdova Kateřina prodala je Illburkům r. 1454. Jeronym Šlik z Holiče koupil je r. 1531. Prodal je strýci Albrechtovi a ten již r. 1535 prodal je Petru Chotkovi z Vojnína, který je držel do r. 1550, kdy je prodal Hrobčickým. Ti vládli na Budenicích od r. 1550—1623 a sice Jan Mikeš, syn jeho Adam, syn Adamův Racek a synové Rackovi Adam Daniel a Jan Jíří. Roku 1623 byly jim Budenice skonfiskovány a prodány Adamovi z Waldšteina, který po tříleté držbě proměnil si je za Ctěnice od Jana Boryně rytíře ze Lhoty. Syn Boryňův Vilém prodal Budenice Matyáši Arnoldinovi z Klaršteina roku 1631, který získal i Šlapanice a Jarpice a tak založil panství, které trvá podnes. Odkázal je nevlastní dceři své Elišce, která provdala se za Hartmana roku 1664, panství pak odkázala nejstaršímu synovi Matěji Ondřeji Hartmanovi z Klaršteina. Ten držel panství budenické 30 roků. R. 1693 prodal je Jiřímu Adamovi hraběti z Martinic, po němž je dědil r. 1726 syn Antonín Zikmund a po předčasné synově smrti matka Marie Josefa. Po její smrti r. 1748 koupil panství zeť její Filip hr. Kinský.

V Šlapanicích vystřídalo se 16 majitelů. R. 1318 byl to Mařík, pak stejně jako v Budenicích biskup Jan IV. z Dražic a klášter roudnický do válek husitských. V nich držel panství mimo neznámých jiných uchvatitelů r. 1454 Jindřich ze Šlapanic a ze Stradonic. Dědičně koupil Šlapanice r. 1538 Jan Mikeš z Hrobčice. Po něm následoval syn Adam, pak Jan starší z Hrobčice, a když r. 1599 bezdětek zemřel, zdědil Šlapanice bratr jeho Jiří. Manželka Jiřího paní Marie rozená z Pašeňova koupila r. 1608 dvůr šlapanický od svého manžela a odkázala jej svému synovi Adamovi Štastnému. Ten ho dal r. 1633 v užívání strýci Matyáši Arnoldinovi z Klaršteinu, který spojil jej s Budenicemi a Jarpicemi k dalším osudům.

V Jarpicích na počátku XIV. století jednu část vsi darovala Jenofita z Obořiště klášteru zbraslavskému, druhou část prodali synové Volkmana z Obříství klášteru roudnickému. Ve válkách husitských zmocnili se zboží klášterského Václav a Jan z Račiněvsí, od nichž r. 1463 koupil je Illburk a spojil s Budenicemi a měli s nimi společné majitele až po Adama z Hrobčice. Po něm zdědil Jarpice syn jeho Daniel, který je r. 1594 prodal bratru Janovi ve Šlapanicích, po němž je dědil bratr Racek na Budenicích, s nimiž měly stejné osudy až do r. 1748.

ČÁST DRUHÁ.

Doba panství rodiny Kinských.

Filip hrabě Kinský.

(1748—1749.)

Filip hr. Kinský koupil r. 1748 od dědiců martinických panství budenicé a tak je převedl v majetek rodiny Kinských, která jej podnes drží. Již roku 1721 ve čtvrtek o památce sv. Kajetána (7. srpna), dle zápisu v modrozlatém quaternu desk zemských lit. J. 13., koupil Zlonice od Vincence Liebšteinského hrab. z Kollovrat za 345.000 zl. a 2000 zl. klíčného paní hraběnce Kollovratové, rozené Althanové. Jako jsme dříve při nastoupení Martiniců načrtli obraz panství, tak učiníme i nyní při nastoupení Kinských.

V Budenicích nalézal se zámek nový o jednom křídle. Starou tvrz, která sloužila za skladiště a již se rozpadávala, dal hrabě Filip r. 1748 zbořit. U zámku byla ozdobná a ovocná zahrada, bažantnice, dále dům úřednický, pivovar, mlýn a 4 stodoly v poli. Ovčín choval 816 ovcí. V Šlapanicích byl dvůr, ale budovy chatrné, volající po přestavbě, stodola, „fumbergy“ na spadnutí, pálenka a židovna, které rovněž bylo nutno přestavěti. V šlapanickém dvoře bylo 43 kusů dobytka hovězího, 9 vepřového a drůbeže s ročním užitkem 40 zl. U Budenic a Šlapanic bylo 962 strychů a 3 věrtele polí, dílem dobrých, dílem špatných.

V Oudešicích byla nová sýpka. Chlév pro dobytek, ratejna a obydlí pro šafáře byly chatrné. Zahrada ovocná vynášela ročně 50—60 zl. V chlévě bylo 26 kusů hovězího dobytka, 7 vepřového a drůbeže s ročním užitkem 30 zl. Ovčín byl nový a choval 185 ovcí. Polí při Oudešicích bylo 361 strychů a 1 věrtel, většinou špatných.

Louky při budenickém panství dávaly ročně 66 vozů sena a 54 otavy. Rybníků naplněných bylo 11, a to červený se 3 kopami štik a 45 kopami kaprů, bělovolský s 26 kopami kaprů, oudešický s 18, štičí s 15, pastuší s 15, kuchyňský s 6, podskalský s 10, jarpický s 9, Šebestův s 10 a budenický s 5 kopami kaprů; v rybníce na tření bylo 27 kusů kaprů.

Blíže kostela sv. Isidora bylo 10 strychů lesa dubového a to asi 400 kmenů. Dědičné mlýny byly v Budenicích, odvádějící ročně 11 zl. 40 kr. a 15 strychů žita, v Oudešicích, odvádějící ročně 11 zl. 40 kr. a 30 strychů žita, v Šlapanicích, odvádějící 11 zl. 40 kr. a 36 strychů žita.

Lidu poddaného bylo v Šlapanicích 22 sedláků, a to rychtář Vojtěch Štastný či Starý, Jan Strakatý, Jan Starý či Janeček, Jan Kroupa, šenkýř Jiří Novák, Jakub Lisek, Pavel Černý, Martin Jirásek, Matěj Budek, vdova A. Nováková a Jiří Starý. Čtyři chalupníci: Václav Vokáč, Tomáš Schönberger, kovář Jiří Pokorný a Jan Richter. V Budenicích byli 4 chalupníci: Ondřej Freigang, Jan Černý, Bartoloměj Růžička a bělovolská šenkýřka Pavla Ašenbrýlová. V Jarpicích bylo 17 sedláků a půlsedláků: rychtář Jan Kočí, Matěj Freigang, Jan Frolík, Matěj Lev, Jan Šanda, Matěj Vacík, Karel Zelenka, Martin Jirásek, Jan Žinovský, Jiří Vacík, Václav Vacík, Martin Vokáč, Václav Loucký, Jan Krupka, Jakub Kočka, Jan Homolka a Jiří Veselý.

V části mšenské byl v Mšeném starý zámek, který byl určen na polovic k zbourání, z druhé polovice na skladiště. Dvůr s budovami byl v dobrém stavu, nová sýpka na 10.000 strychů obilí. V chlévě bylo 44 kusů dobytka hovězího, 9 vepřového, drůbeže s ročním užitkem 35 zl. Veliký ovčín byl v dobrém stavu a choval 874 ovce. Polí bylo při dvoře mšenském 825 strychů, většinou špatných, poněvadž výše položených a proto splachovaných. Nově vystavěný Nový dvůr na kopci postrádal vody. Hluboká studně byla bez vody, kterouž bylo nutno do dvorce přivážeti. Stodola na Novém dvoře byla veliká, v ovčíně 204 ovce, v chlévě 5 kusů vepřového dobytka, drůbeže na 20 zl. ročního

výtěžku. Polí při Novém dvoře bylo 164 strychů 2 větele, většinou na kopci, špatných.

Louky při mšenském díle dávaly ročně 53 vozy sena a 38 otavy. Rybníky byly 4, a to rybník ve dvoře s 5 kopami kaprů, dva lesní se 4 a 5 kopami. Luční rybník byl zanesený. Mlýny byly 2 a to luční, který platil ročně 28 zl. a 35 strychů žita a lesní, který odváděl 50 zl. a 35 strychů žita. Les byl veliký na 300 strychů a u Vrbice malý dubový lesík.

V Mšeném bylo 10 sedláků s potahy a 10 chalupníků, ve Vrbici 11 sedláků a 10 chalupníků.

Hrabě Filip zbavil panství budenické vlastní správy, díl budenický přivtělil k Zlonicům, díl mšenský k Martiněvsi. Správce budenický v srpnu r. 1748 zemřel, písař obroční Schubert dán za správce do Mšeného. Pivovar budenický byl zrušen a hospody poukázány bráti pivo z pivovaru zlonického.

Hrabě zemřel 12. ledna 1749. Dne 18. ledna přiloženy pečete na zámek a na sýpky. Zanechal z mužských potomků staršího syna Františka Oldřicha, který zdědil Mšené a Českou Kamenici a mladšího Jana Josefa, který obdržel panství zlonické s Budenicemi. Správa a účty mšenské vedeny v Zlonicích, odděleně pro knížete Františka Oldřicha. Poněvadž hraběti Janu Josefovi bylo při smrti otce 19 let, ujala se správy panství matka.

Hraběnka Marie Charlotta Kinská, rozená z Martinic.

(1749—1758.)

Panství zlonické, jemuž Budenice byly přivtěleny, obsahovalo 12 dvorů: zlonický, poštovický, břešfanský, křovický, želevčický, bakovský, stradonický, vyšinecký, bilichovský, budenický, šlapanický a oudešický. Panství řídil vrchní (oberhauptmann) Hikisch, jenž měl správce (hauptmanna) Gabriele Spallecyho, důchodního a písaře obročního. V Budenicích, Šlapanicích a Oudešicích nebylo žádného úředníka, jen 8 deputátních lidí.

Dne 17. března přijela do Budenic komise a sňala pečete ze zámku a zásobáren. Byl to komorník od zemských desk Josef Schreiber se sekretářem, z rakovnického krajského úřadu Jan Filip hrabě z Klaršteina a Karel Josef Hildprandt z Ottenhausenu.

R. 1751 byla v Budenicích vystavěna veliká sýpka na obilí, která podnes stojí.

Zbožnou mysl hraběnky hlásá kostel v Palečku, který ze základu vystavěla. Slavně byl 5. července 1778 posvěcen u přítomnosti 6000 lidí, při čemž na hřbitově kázal kaplan zámecký z Budenic. Kostelu budenicckému r. 1763 darovala „ornát bílý, atlasový se zelenými našívanými květinami a cyrády a s postříbřenými penízky“, který podnes se tu chová.

Z účtů této doby aspoň několik zajímavých položek uvedeme. Kostelníkovi zlonickému vyplácejí se dle starého zvyku 2 strychy žita za zvonění proti kroupám. Otcové Františkáni ze Slaného zaslali 2 zl., které jim kdosi ve zpovědnici doručil, že je ukradl panství. Budenicckému ovčákovi se po všechna léta platí za 120 žejdlíků ovčího másla po 9 kr., na udržování fundačního věčného světla u sv. Isidora. K ukázce, jaké mzdy se r. 1749 platily, slouží účet Václava Vacíka z Jarpic, mistra zednického, který měl denně za svou práci 21 kr., za tovaryše 17 kr.

Paní hraběnka poručila vymalovati r. 1755 veliký obraz Budenic, z něhož se dnes dovídáme, kterak tehdy vypadaly. O vsi budeniccké nemohlo býti tehdy ani řeči, neb tvořila ji pouze hospoda „U bílého vola“ a čtyři chalupy, které stály při cestě nad břehem bělovolského rybníka a sice chalupa Freigangova, Černého, Růžičkova a Pochmanova. To byla celá tehdejší ves. Pěkně nesla se jednokřídlá budova zámecká s kamennými schodišti a mansardovou střechou. Sešlo-li se po schodišti východním, vítala uměle upravená zahrada květinová s vodotrysky a dále prostíral se park až k červenému rybníku. Na straně západní utvořeno bylo veliké nádvoří, které uzavřeno bylo na severu místnostmi kuchyňskými, na jihu konírny, na západ obydlími služebnictva s věžovitým vjezdem. Místo staré tvrze bylo r. 1755 ohrazeno ještě zdí. Blíže něho u kuchyně stál domek zahradníkův. Domek zámeckého kaplana u mlýna měl u sebe pěknou zahradu a sličně se vyjímal. Pivovar v klidu odpočíval. Socha sv. Jana Nepomuckého stála na počátku cesty u nádvoří. Obydlí vrátného bylo u brány. V poli stála nová sýpka a stodoly.

Pěkně vyjímá se na obraze kostel sv. Isidora na kopci. Po stranách jeho jest malý hřbitůvek. Před ním statue sv. Isidora jest ohrazená zdí, na níž v rozích stojí veliké koule. Obraz visí v zámku budenicckém.

Jan Josef hr. Kinský.

(1758—1781.)

Dosáhnuv plnoletí a vrátiv se z války, oženil se ve Vídni 25. dubna 1758 s Terezií hr. Auerspergovou, ujal se správy panství. Bydlili v zámku v Zlonicích, ale po velikém požáru, který 13. září 1758 skoro půl Zlonic zničil, odebrali se na bydlení do Budenic. Poněvadž zámek i park toho času byly zpustlé, dal se hrabě do provádění oprav. Opravil nejdřív nákladně zámek a vyzdobil jídelnu vzácnými podobiznami členů svého rodu. Park nově zařídil slohem francouzským. Zřídil velikou alej od zámku budenicckého až do Zlonic. Před ním vedla nerovná, často blativá a neschůdná cesta od zámku ke kostelu sv. Isidora, vedle níž bylo 12 kapliček, vystavěných Ant. Zikmundem hr. z Martinic, a od kostela do Zlonic. Hrabě uzavřel r. 1758 smlouvu s poddaným svým zlonickým Fr. Chiádkem o zřízení cesty 1835 sáhů dlouhé. Chládek obdržel za sáh 45 kr. bez písku, ale bez vědomí hraběte smluvil se se správcem zlonickým Karlem Martinem Tužským o další práci na cestě a celou ji dobrým pískem vysypal, hromadami písku do zásoby opatřil, zač si účet na 196 zl. předložil. Práce tato měla však býti vykonána robotně od hospodářského úřadu a proto správce obdržel důtku, že o své újmě jednal, Chládkovi pak dal hrabě na vyrovnání tohoto účtu spáleniště v Zlonicích blíže fary, kde dříve felčar a obroční zůstávali, se dvěma zahrádkami pod 2 čtvrci vejsevku, se čtyřmi kolem stojícími zděmi, se vším vrchnostenským právem k užívání na věčné časy. Práce na cestě trvala v letech 1758—1766 a kaštany byla vysázena r. 1769. Již tehdy považovala se alej za zvláštní ozdobu panství a byla určena jen pro jízdu vrchnosti. Byla založena většinou na polích panských a kde vedla přes pole rustikální, byly tyto vyměněny za panské. Cesta byla založena vysoko, aby voda splývala do vykopaných vedle příkopů, podle nichž byl po obou stranách založen živý plot. Poněvadž však stáda ovcí nechávala na plotě mnoho vlny, byl brzo zase odstraněn. Na pěti místech aleje byly příčné závory a nebylo dovoleno nikomu jezdit alejí, ani když vrchnost nebyla v Budenicích. Ale válečné následující časy, jmenovitě rok 1814, zmocnily se aleje jako cesty veřejné.

Hrabě dal upravit r. 1770 cestu do Šlapanic a r. 1772 do Jarpic a osázeti hrušněmi. Byl milovníkem lesů, jako okrasy kra-

jiny i ze stanoviska praktického. R. 1766 rozdělil les bilichovský na 100 dílců a dovolil káceti za rok jeden dílec, který ihned byl od pařezů očištěn, překopán a novou sadbou opatřen. U Jarpic na prázdném a kamenitém kopci založil r. 1762 lesík, který dle svého jména nazval „Joanneswald“. A po něm tak učinil ředitel panství Tomáš Kolovrátek a r. 1770 na skalnatém kopci pod Pálčem vysadil „Thomaswald“ a r. 1770 zámecký kaplan bude-
nický Martin Ungricht na kopci nad Budenicemi „Martiniwald“.

Roku 1769 byla veliká úroda a následkem toho láce všeho, tak že tele bylo za 1 zl. 30 kr., beránek za 30 kr., libra másla za 8 kr., krocán za 15 kr., husa za 15 kr., kuře za 3 kr., pár holubů za 3 kr. Ve žních však již přišly veliké deště a podzim byl tak mokrý, že cesty byly rozmočeny a vozy na nich vázly. Na polích, cestách, ano i v domech objevily se prameny, „na bělkách“ tekla voda a to trvalo tři roky, tak že některá pole ani osívati se nemohla. Roku 1770 na svátek sv. Josefa napadlo na loket sněhu, který zůstal 14 dní ležeti, tak že ozimy byly zničeny, zvíř a ptactvo zahynulo. Rok 1771 byl neúrodný a následkem toho vypukla v Čechách drahota a nedostatek, tak že strych žita a pšenice prodával se za 14 zl., ova za 9 zl., hrachu za 14 zl. Císař Josef II. k zamezení drahoty ustanovil od 1. března „královskou cenu“ na všechno, tak že rakouská měrice pšenice a žita směla se prodávati za 2 zl. 30 kr., ječmene za 1 zl. 30 kr., hrachu za 4 zl. Obilí se nesmělo vyvážeti za hranice. Mimo to poručil dovážeti obilí z Uher a Egypta. To vše však nestačilo, tak že u nás vypukl hlad a to tak krutý, že lidé živili se otrubami, psy a zdechlinami. Zástupy hladových žebráků táhly ves od vsi, často na cestě zmírajíce hlady. Jan Josef hr. Kinský poručil na panství rozdávati obilí mezi lid, aby nejkrutější hlad zahnal. Dále rozkázal, aby se lidu zaopatřil výdělek. Proto ředitel panství Tom. Kolovrátek prováděl rozličné práce na panství, spravoval cesty, ženám a dětem dal sbírat kamení na polích.

Za hladem vypukl mor, který ještě následujícího roku zuřil a v Čechách 30.000 lidí zhubil. V Slaném ležel pluk Františka Oldřicha knížete Kinského, bratra majitele Budenic, a z toho 500 vojáků morem zemřelo. Od října roku 1771 do dubna roku 1772 nebylo v Budenicích, Šlapanicích a Jarpicích domku, kde by neležel nemocný morem. Zámecký kaplan Ungricht jich zaopatřil 118, mnohé farář vranský a kmetiněveský. Z nich zemřelo v Budenicích 10, v Jarpicích 15, v Šlapanicích 20 osob. Kaplan

Ungricht za statečnost a záslužnou činnost v době morové rány obdržel od arcibiskupa značný peněžní dar. V zámku zemřela 1. září 1772 dvanáctiletá dcera hraběte Karolina, miláček chudých, a byla pohřbena v Zlonicích do hrobky v kostele u oltáře sv. Anny.

Vzácná duchovní výsada byla dána toho času kostelu sv. Isidora brevem papeže Klimenta XIII. r. 1765, jímž se propůjčují plnomocné odpustky všem věřícím, kteří o poutní slavnosti chrám navštíví a svaté svátosti přijmou. Breve visí v kostele.

Roku 1761 vrchnostenský kuchař Štěpán Bibl daroval kostelu reliquiář v „jeptišském díle fasovaný“ s ostatkem sv. Maří Majdaleny.

Roku 1771 bylo z nařízení císařského první řádné sčítání lidu a poznamenání domů čísly. Dne 13. dubna přišli do Budenic vojenští důstojníci a červenou barvou číslovali domy. Zámek obdržel číslo 1., mlýn 2., ovčák na kopci 3., až naposled škola u kostela č. 14.

Neblahý pro okolí byl 13. červen 1773, kdy hrozná bouře a krupobití zničilo veškerou úrodu v Beřovicích, Dolině, Tmáni, Skurách, Kmetiněvsi, Hospozíně, Uhách a Chržíně. Naše osada však zůstala pohromy té ušetřena.

Roku 1772 byl vypuštěn „červený rybník“ a obrácen v sad, kamž přes 700 stromů, ponejvíce míšeňských jablek, roku 1777 bylo vysázeno. „Bělovolský rybník“ připomíná se r. 1775 ještě plný.

Roku 1775 vypuklo v Čechách na mnohých místech povstání selské pro přílišnou robotu. Císařovna Marie Terezie hleděla snížit břemena robotní, poněvadž zvýšené výdaje státní ukládaly větší daně a těch nebylo lze vybírat, dokud posavadní veliká břemena robotní byla v platnosti. Dosadila tedy r. 1773 komisi, aby o nápravě se radila, svolala český sněm a 13. srpna 1775 ze své moci vydala robotní patent, jímž snížila ruční robotu o polovic. Jím však lid spokojen nebyl, očekáváje úplné zrušení roboty. Proto vznikly pověsti, že vrchností patenty o zrušení roboty zadržely a na mnohých místech odepřeli poddaní robotu, někde i vypuklo selské povstání. Vojsko povstání potlačilo a hlavní vůdové byli smrtí potrestáni. U nás odepřeli právě přede žněmi roku 1775 robotovati v Zlonicích, Tmáni a Břešťanech, lid se zdvihl v Chržíně a Uhách. Byli však násilím k práci donuceni. Císařovna pak poručila, aby patent byl ve všech krajích slavně prohlášen. U nás se tak stalo v Slaném 5. září 1775, kde tak

učinil generál Wallis. Patenty pak tištěné byly lidu na vrchnostenských kancelářích rozdávány. Jimi byla upravena povinnost robotní a poskytnuty mnohé úlevy lidu. Ty zasáhly do dosavadního způsobu hospodářství panského, tak že toto postrádalo lidu pracovního, poněvadž robota byla omezena na tři dny týdně. Proto panství bylo nuceno 500 měřic polí na 12 roků pronajmouti a to levně, tak že nájem nejlepšího pozemku obnos 2 zl. ze strychu nepřevyšoval. Tak pole „na vinici“ nad Bártlovou chalupou strych za 2 zl. bylo pronajato.

Válka s Prusem o dědictví bavorské roku 1778 přivedla pruskosaské vojsko až k Paršenu, kde se utábořilo a činilo výpady do Šlapanic, Poštovic, Hospozína a do Zlonic, odvádějíc dobytek a vydírajíc peníze na lidech. Do Budenic přijel jen jeden pruský jezdec, jedá 28. srpna za povozy martiněveskými až k hospodě „u bílého vola,“ chtěje je zajmouti. Panství stála celá ta válka jen dva vozy z Nového dvora. Cenné věci kostelní ukryl na první zprávu o vtrhnutí Prusů do Čech, zámecký kaplan do vížky u zvonů. Mír byl r. 1779 v Těšíně uzavřen a na uhrazení válečných výloh musil odvésti každý obyvatel 10% svého ročního příjmu. Tak zámecký kaplan odvedl 29 zl. Průběhem války bylo obyvatelstvo velmi obtíženo dovážením špiže za vojskem.

Hrabě Jan Josef roku 1772 dle svého plánu založil u cesty šlapanické les, jímž probíhaly cesty hvězdovitě — Sternwald, — jehož vysazování pro válečné časy několik roků trvalo. V bažantnici pořádal hlučné hony. Tak na př. roku 1780 uspořádal veliký hon, k němuž vystavěl v lese z kmenů restauraci a pozval hosty z předních kruhů šlechtických. Přítomen byl mezi mnohými arcibiskup Antonín Petr hr. Příchovský a vrchní purkrabí kníže Fürstenberg.

Hrabě Jan Josef zdědil r. 1781 panství Sloup (Pirkstein) u České Lípy a proto koncem téhož roku panství zlonické prodal svému bratru Františku Oldřichovi knížeti Kinskému.

František Oldřich kníže Kinský.

(1781—1792.)

Kníže utvořil veliké panství. K svému otcovskému dědictví koupil r. 1764 od hraběte Claryho Hospozín, r. 1765 od svého strýce Josefa Jana Martiněves a Radešín, roku 1767 Voslochov

a Kroučovou, 31. října 1781 od bratra Jana Josefa panství zlonické, roku 1787 od náboženské matice Sazenou. Spojil Hospozín, Radešín, Martiněves, Mšené, Zlonice, Budenice a Poštovice v jeden celek s názvem „panství zlonické“.¹⁾

¹⁾ Martiněves připomíná se r. 1226, kdy klášter doxanský měl tu dědinu darovanou od Vlastislava. R. 1267 seděl tu vладыka Vykel. Klášter roudnický za probošta Víta před r. 1340 získal koupí od Konráda ze Mšeného čili z Pohořice příjem 10 grošů i jednoho poddaného a příjem 90 kuřat a čtrnáctidenní práci ve žních. Biskup Jan IV. zřídil v kostele pražském obročí a věnoval mu z Martiněvsí příjem 12 kop ročně. R. 1349 císař Karel IV. svolil koupiti pro kostel pražský Martiněves, Újezd, Hospozín a Skury. R. 1378 Mikuláš z Martiněvsí prodal druhou polovici kopy grošů ročního poplatku z dědictví Michkona z Kvílic oltářníkům v kostele pražském. R. 1420 zapsal král Zikmund Martiněves Václavu a Janovi z Račiněvsí, ale část zůstala klášteru sv. Jiří. Až do r. 1542 byla Martiněves v držení Šliků, r. 1562 v držení Rausendorů ze Špremerka, r. 1581 dostal Jindřich Kurcbach z Trachenburka a z Milce na Ronově a Lemberce od krále Rudolfa osady zápisné Charvatce, Martiněves a Nižebogy. R. 1585 koupěna od pánů z Lobkovic. R. 1625 Jan David Boryně ze Lhoty byl odsouzen ke ztrátě pětiny svého jmění, v němž byla tvrz a ves Martiněves s dvorem poplužním, vsi Pohořice Veliké, Charvatce a Vrbice. V století XVII. byla v držení pánů z Lichtensteina a z Klebersberka. R. 1723 získal Martiněves Josef Jan Maxmilian hrabě Kinský, který prodal ji r. 1765 svému synovci Frant. Oldřichu knížeti Kinskému, od kteréž doby náležela k panství zlonickému.

Radešín byl r. 1318 sídlo Mackovo. Na desce missálu ředhošského (Univ. knih. III. D. 11.) jsou poznamenáni konšelé z Radešína asi z r. 1410. V XVI. stol. patřil k Teplici a r. 1544 Volf z Vřesovic prodal jej Jakubu Vršovskému z Kapíhory. Později patřil k Poštovicům a r. 1628 ke Kobylníkům. R. 1718 koupil jej Frant. Ferdinand hrabě Kinský. R. 1719 zdědil jej syn Josef Jan Max a prodal jej svému synovci knížeti Oldřichovi Kinskému r. 1765, který jej r. 1784 vřadil do panství zlonického.

Poštovice měl r. 1267 za sídlo Petr a r. 1318 Družek vладыka. Ves byla rozdělena na několik dílů. R. 1358 Chotěbor z Poštovic prodal klášteru roudnickému díl s přivolením své manželky a synů Benáka a Beneše za 65 kop grošů pražských. Koupě stala se 4. prosince a proto žádal náhradu za zimní osev, jakož i cenu za svůj dům v Poštovicích. R. 1359 Petrůň z Roudnice, syn Přibna z Hospozína, prodal na radu své manželky Anežky dům a dědinu svou v Poštovicích klášteru za 26 kop a věrduňk grošů pražských. Svědky jsou mu Přiben z Hospozína, Petr řečený Kuře z Nabdína a Petr z Poštovic. Část Poštovic měl Petr a r. 1377 Ješek. V missále v Kmetiňovsi byl zápis z r. 1595: „Pan Adam Teyn z Poštovic vykoupivší poddané, na tom místě, kdež má sídlo a ze dvoru po formanu sedláku a co pobral chalupníku rolí, přijde vše sumy pšenice a žita 23½ strychů.“ R. 1602 patřily Poštovice Heřmanu Volfovi Týnovi z Týna, jenž je prodal r. 1609 s tvrzí k panství zlonickému panu Bohuchvalu Valkounovi. R. 1707

Převod panství na nového majitele stal se slavnostně dne 2. ledna 1782. Ráno v 9 hodin přijel do Zlonic čtverospřeží inspektor Josef Ritschel a hospozinský ředitel Fr. Pavikovský, očekávání veškerým úřednictvem. U dveří chrámových čekalo patronátní duchovenstvo a lid. Po přijetí bylo v kostele slavné „Veni sancte!“ a mše sv. za slavné panování nového majitele. Hlavní části bohoslužby označovala střelba z hmoždírů. Pak se odebralo úřednictvo do zámku, kde byl akt odevzdání panství, ustanovení úředníků a hostina. Josef Ritschel jmenován inspektorem panství, Fr. Pavikovský ředitelem, Jan Schubert správcem, Josef Koucký obročním, Jiří Kliman zůstal lesním. Ředitel Tom. Kolovrátek vstoupil na odpočinek. Pivovar v Hospozíně byl zrušen a hostinští z celého panství poukázáni na pivovar zlonický.

Kníže sám zavítal na panství koncem května téhož roku. Přijel do Zlonic uvítán úřednictvem, duchovenstvem, obyvatelstvem a fanfárami trub a bubnů. Sestoupil před kostelem a zde byl uvítán. Pak vešel do chrámu a dlouho se modlil před oltářem Matky Boží. Na to prohlédl si zámek, jmenovitě pokoj, kde se 23. dubna 1726 narodil a odjel do Budenic, kde se usídlil.

Kníže pokračoval v práci svého bratra o zvelebení Budenic. Poručil, aby park se stále čistil a udržoval a „Sternwald“ tak dlouho vysazoval, až bude hotov. V Johanniswaldě učinil středem širokou cestu a stromy k ní i se zemí přenesl do „Sternwaldu“. Roku 1784 dal zámek důkladně opravit, cestu z parku na červený rybník ve způsobě aleje učiniti a pískem opatřiti. Vysazování červeného rybníka ovocnými stromy bylo roku 1783 dokončeno. Tamže vystavěl zahradní domek k odpočinku: měl čtyři vchody, uvnitř byl malován, nahoře měl pozlacené slunce. O něco dále vystavěl domek pro sestárlé zahradníky, s komorou a sklepem, a ustanovil je strážci stromoví.

Na kostel dal novou kupoli, poněvadž dosavadní hrozila pádem. Při opravě zámku osekán byl na štítě znak martinický, pod nímž nalezen malovaný znak hartmanský. Z martinického zámeckého

Václav Valkoun prodal je Norbertovi Libšteinskému z Kolovratí a jeho syn Vincent r. 1721 Filipovi hraběti Kinskému. (Zprávy tyto jsou v Sedláčkových „Hradech“ a „Místop. slovníku“, v Emlerově „Diplomatáři kláštera roudnického“ a „Desíti urbářích“, v Štědrého „Dodatku II. k pozůstatkům desk zemských“, v Bílkově „Dějínách konfiskací“, „Methodu r. XIV.“ a v pamětní knize fary kmetiněveské.)

pivovaru upraven dvůr, obydlí pro šafáře a chlévy, kamž dobytek všecken ze Šlapanic k sv. Martinu byl převeden.

První žně neměl kníže dobré, poněvadž slibnou úrodu rozbily kroupy. Staral se o zachování dobré pověsti již tehdy proslulého budenického ovoce. Aby vzácné druhy ovocné byly v zahradě před mrazivými větry chráněny, dal zvýšiti ohradní zeď. Založil pařeniště k rychlení. Roku 1786 vystavěl veliký sklep s terasou k uložení ovoce a zeleniny, který počal stavěti již jeho bratr. Dal zemí na 3 lokte vyhloubiti a povstal sklep 12 loket délky a 5 šířky. Na vrchu postavil kamenné kuželkovité zábradlí a na něm vázy pro květiny. Plocha nad sklepem byla pískem vysypána a jako místo procházky udržována. Na konci veliké aleje v parku vystavěl kníže prospekt, ozdobnou zeď přes šířku aleje, zdobenou namalovanými stromy, že však cestě překážela, byla později odstraněna. V ovocné zahradě vystavěl si zahradní domek, ozdobný a nákladný, kde rád ovoce jídal. Od roku 1787 počal se park upravovati anglickým způsobem a počato cestami u veliké aleje. Domek zahradníkův, (který stál na místě, kde dnes jest roh kaple k Budenicům), byl roku 1787 zbořen, poněvadž překážel nově vedeným cestám a vystavěn na nynějším místě; téhož roku přistavěno k němu skladiště. Před domkem zahradníka upravena zahrada, založena chřestovna a vysázeny ovocné stromy. Veliká alej spojena s ovocnou zahradou můstkem. Kníže si Budenice velmi oblíbil, rád zde sídlil a velmi je zvelebil.

Když r. 1781 vydal císař Josef II. toleranční patent, jímž povolil protestantům svobodné vyznávání víry a konání bohoslužeb, přihlásil se v Šlapanicích k vyznání augsburskému sedlák Matěj Hora z domu č. 17 i s rodinou. Již dříve se tajně přiznával k němu a proto byl z Vyšinku vypuzen. Nyní se na kanceláři zlonické dal k němu zapsati.¹⁾

Roku 1782 dne 10. května slavilo se sté výročí posvěcení chrámu sv. Isidora. Slavnost za velikého účastenství lidu trvala dva dny. S procesím přišli kněží z Vraného, Kmetiněvsi, Zlonic, Charvatec, Slaného a Kvílic. Venku kázal missionář kraje rakovní-

¹⁾ Dcera Horova Anna, provdaná Vocílková v Šlapanicích č. 22, zemřela r. 1784 a byla od pastora z Lečic 27. srpna pochována na katolickém hřbitově v Kmetiněvsi. To však nechtěl lid dovoliti, s velikým křikem se shlukl a jmenovitě ženy chtěly rakev vyhrabatí. Farář však lid upokojil s poukázáním, že dle císařského nařízení jinověrci mohou býti na hřbitově katolickém pochováni.

ckého Jan Mejstřík, v kostele farář zlonický Mrázek. Slavnou mši sv. měl vikář perucký Alex. Zeiczler, odpoledne „Te Deum!“ farář kmetiněveský Benedikt Forst.

Koncem roku 1786 přeměněno bylo zámecké kaplanství v Budenicích v lokálii, duchovní správu pro Budenice, Jarpice a Šlapanice. Stalo se tak po oznámení zemské vlády dekretem konsistorním dne 21. prosince 1786.¹⁾ Jiným dekretem z téhož dne nařizeno faráři kmetiněveskému a vranskému, aby změnu tu lidu ohlásili. Nová osada čítala téhož roku 498 duší, mezi nimiž 9 evangelíků. Maxm. Kniepandl byl prvním lokalistou a vedl duchovní správu samostatně, ač dle císařského nařízení, platného při zařizování lokálií, veškeré dosavadní dávky i dále byly odváděny faráři vranskému a kmetiněveskému, jimž lokalista i část štolových poplatků odváděti byl povinen. Roku 1787 učinil první soupis osadníků a spočítal 376 dospělých a 122 dětí; oddal téhož roku 3 páry snoubenců, pohřbil 7 mrtvých a pokřtil 11 dětí. Po Kniepandlovi následovali lokalisté:

Michal Kadaně, rodilý z Prahy, byl 10 roků kaplanem v Peruci a 7. září 1799 jmenován lokalistou v Budenicích (poněvadž Peruc tehdy náležela Kinským). R. 1803 se stal farářem v Chrzíně.

Josef Wollmann, rodilý z Prahy, byl 4 roky kaplanem v Peruci a od 11. října 1803 do 10. července 1819 lokalistou v Budenicích, načež se stal farářem v Cuclavi na patronátě knížecím.

Martin Družecký, rodák z Kutovic, byl 18 roků kaplanem v Charvatcích a od 30. září 1819 lokalistou v Budenicích. Dne 9. února 1822 vrátil se jako farář do Charvatec.

Petr Brožovský, rodák slánský, byl 9 roků kaplanem v Zlonicích, 11. listopadu 1822 stal se lokalistou v Budenicích, 14. listopadu 1830 odešel za faráře do Chrzína.

Frant. Syrový, rodilý z Chocně, byl 19 roků kaplanem v Cuclavi, Kostelci a Chocni, 15. února 1831 přišel do Budenic, r. 1845 za faráře do Vejvanovic, kde 6. září 1852 zemřel.

Jan Gally, rodák z České Třebové, byl lokalistou v Budenicích od r. 1845 do r. 1852, kdy odešel za faráře do Vejvanovic.

¹⁾ Aby se rozmnožila sídla duchovní správy, bylo císařským výnosem ze dne 24. listopadu 1785 zřízeno v Čechách 81 nových far, 314 lokálií, mnoho expositur a míst kaplanských. Poněvadž s lokáliemi a farami spojeno i zřízení škol, mělo zřízení to pro vzdělání a zbožnost účinek nejblahodárnější. Tímto zařízením postavil si císař Josef II. pomník nejkrásnější a potomstvo bude mu za to vděčno vždycky. Neboť kdyby zřizování to dalo se obyčejnou cestou úřední, ani čtvrtina far a lokálií nebyla by dnes ještě zřízena. (Kryštůfek „Dějiny církve katolické v státech rak.-uh.“ I., str. 201.)

Jan Řihánek byl posledním lokalistou od r. 1852 do r. 1856, poněvadž téhož roku lokalie povýšena na faru a on se stal prvním farářem. Z Budenic odešel za faráře do Malého Boru.

Kníže František Oldřich zemřel v Praze 18. prosince 1792 a jest první svého rodu, který za místo posmrtného odpočinku vyvolil si Budenice. Před ním pochovávali se členové rodiny Kinských v Praze u sv. Salvatora po levé straně oltáře sv. Maří Majdaleny. V Budenicích za hlavním oltářem vystavěl komůrku s hrobkou. Dle své poslední vůle byl večer 20. prosince z Prahy vezen do Zlonic a tam ve 3 hodiny ráno vystaven v kostele na katafalku. Druhého dne měl smuteční řeč farář charvatecký Fr. Mann, slavné requiem farář zlonický Václav Mrázek, mezi nimž u oltářů ostatních sloužili kněží mše svaté. Pak se ubíral pohřební průvod za zvuku trub a bubnů k sv. Isidoru. Zlonické cechy s korouhvemi a množství lidu doprovázelo knížete, který byl uložen do rodinné hrobky. Komisary pohřbu byli granátnický nadporučík Prust a komorník zesnulého Sonne. V závěti své odporučil kníže chudým na panství 1000 zl., k nimž kněžna ještě 100 zl. přidala.

Josef kníže Kinský. (1792—1798.)

Po otci ujal se panství kníže Josef a první jeho starostí bylo rozšířiti budenický zámek, který nestačil k ubytování jeho rodiny a tím méně hostí. Do jeho času stálo jen střední křídlo, k němuž na sever do dvora přiléhalo dosti těsná kuchyně s obydlím kuchaře, na jih stáje pro koně. Na západ bylo uzavřeno nádvoří byty služebnictva, v prostřed byl průjezd s vížkou. Kníže Josef dal jižní a severní přístavby sbořiti a vystavěl dvě nová boční křídla. Práce šla velmi rychle vpřed, neb na jaře r. 1795 počala a v létě r. 1796 byla skončena. Kámen stavební lámán u Jarpic. Komnaty zařízeny a stěny uměle malovány.

V severním novém křídle vyzdvihl kníže velikou kapli ke cti sv. Václava. Dříve byla jen malá kaple knížecí ve středním křídle směrem k Budenicům. Kapli sv. Václava opatřil oltářem ve způsobě římského chrámku, stěny dal uměle vymalovati a na ně zavěsil 12 dřevěných soch apoštolů, nad oltář zavěsil obraz sv. Václava a opatřil roucha bohoslužebná zlatem a stříbrem bohatě

okrášlená. Tuto kapli chtěl mít kníže nejen pro sebe, nýbrž i za svatyni pro lid poddaný a proto vymohl od konsistoře výsadu ze dne 9. února 1797, kterouž prohlášena jest za kapli veřejnou. Také věnoval jí kapitál 1000 zl., z něhož by se hradily její potřeby. Poněvadž však nástupcové jeho hradí je ze svého, vzrostl dnes na více než 6000 K. Kaple byla slavnostně vysvěcena 27. září 1796 od vikáře peruckého u přítomnosti knížecí rodiny, rodiny Augusta knížete z Lobkovic, okolního kněžstva a bezpočetného lidu.

Kníže vystavěl též dům úřednický v Budenicích, ¹⁾ rozšířil park a veliký remíz. R. 1798 koupil od barona Ledeboura panství perucké.

V Budenicích bydlil velmi často a v letech 1794—1798 neustále. Hledal zde zotavení, poněvadž dlouhá léta trpěl bolestnou chorobou žaludku. Byl velmi zbožný a nikoho prosícího neodmítl. Když r. 1798 nemoc jeho se zhoršila, odjel z Budenic na léčení do Prahy s celou rodinou. Poslední vyřízení jeho jest 7. května ustanovení Václ. Čermáka chirurgem v Zlonicích. Ale pomoci již nebylo. Jan Natter, křížovník, zaopatřil jej sv. svátostmi a kníže 7. srpna zemřel, jsa teprv 48 roků stár. Rakev byla po tři dny v Praze v knížecím domě vystavena, 10. srpna vložena do rakve cínové, vložena na vůz a 11. srpna časně ráno přivezena do Zlonic. Tam krátce vystavena v kostele, načež v 9 hodin odebral se pohřební průvod do Budenic. Úředníci a písaři nesli rakev, průvod vedl farář zlonický Mrázek s assistencí okolního kněžstva. V kostele sv. Isidora konal pohřební řeč kaplan zlonický Václav Cisař, načež requiem zpíval farář zlonický Mrázek, po němž byla „andělská“ mše sv. a rakev vložena do hrobky za oltářem vedle otce. Kněžna vdova nařídila, aby každoročně na výroční den pohřbu zpívalo se v budenicím kostele requiem, k němuž dostaví se hudebníci ze Zlonic.

Kníže Josef r. 1798 opravil též kostel sv. Isidora a nad jeho dveře dal umístiti znak svůj a své paní Rosy, rozené z Harrachů. V kostele mimo jiných oprav rozebrány kamenné postranní oltáře a nahrazeny dřevěnými.

¹⁾ R. 1798 dne 14. Juli pokrývač Jan Macke nešťastnou náhodou v Budenicích s domu hospodářského se střechy spadl a tak život svůj dokončil. („Sl. Obzor“ 1904, str. 74.)

Rosa kněžna Kinská, rozená hrab. Harrachová.

(1798—1806.)

Ve jménu nezletilého knížete Ferdinanda vedla správu statků jeho matka kněžna Rosa. Od smrti svého manžela nesídlila již v Budenicích, nýbrž na Peruci. Budenice přenechala za obydlí knížeti Ferdinandovi, sama tu někdy sotva několik hodin prodlela. V třetím roce její správy oženil se kníže Ferdinand s Karolinou z Kerpen. Dne 14. května 1801 slavil v knížecím domě v Praze svůj sňatek. Devatenáctiletý kníže bral si dvacetiletou nevěstu. A zároveň slavila sňatek jeho sestra Rosa s rychnovským hrabětem Kollovratem. Oddal je týnský farář Rokos.

V Budenicích pokračováno u zvelebování parku a zahrad. Nad těmi pracemi ustanoven vrchním zahradníkem panství zlonického Frant. Höhnel ze Smíchova, který r. 1806 přestěhoval se do Budenic a až do své smrti 23. května 1834 veškeré práce řídil. Od něho pochází podoba nynějšího parku, zahrad a bývalého holandského dvora. R. 1804 místo nerovné a pusté mezi sochou sv. Jana (tehdy u nynějšího sklepa) a remízem bylo vysázeno jako anglický park a spojeno se „Sternwaldem“. Pole od domu purkrabího ke mlýnu, bývalému rybníku a aleji osázeno ovocnými stromy a obeháno živým plotem.

R. 1804 byla skrovná úroda a proto následujícího roku nastala drahota, která stupňovala se tím, že rok 1805 byl chladný a až do září deštivý, tak že ztěžka se sklízelo s polí. Na počátku r. 1805 byla česká měrice žita a pšenice za 18 zl., na konci roku za 50 zl. Hrozil zase hlad se všemi svými následky jako r. 1771. Jakmile se o tom mladý kníže Ferdinand dověděl, přijel z Vídně do Budenic, svolal úřednictvo a radil se o pomoci: „Penězi oplývám, ale nemám obilí, abych zahnal hlad lidu“, pravil a vyslal kupce na všechny strany, aby kupovali obilí za každou cenu a přiváželi do Budenic. Co bylo v zásobě na sýpkách, kázal lidem rozdati. V Zlonicích rozdal lidem množství peněz. Největší bída však byla na panství v České Kamenici, kamž se tedy kníže vydal, aby o pomoc i tam se postaral. Bylo však velmi nesnadno kupovati obilí, protože hrozila válka s Bonapartem a proto každý si ho ponechával na válečné časy. Strach z války byl veliký. Lidé schovávali cenné věci do skrýší. Lokalista též ukryl 6. prosince 1804 věci kostelní do skrytého místa.

Na rok 1806 nebylo žádné zimy, jen neustálé deště, tak že

nebylo ani možno nasekati ledu. Z takového počasí povstaly nakažlivé nemoci, které jmenovitě mezi vojskem řádily, tak že nemocnice byly plny a soukromé domy se měnily v nemocnice. Na osadě budenické v prvních třech měsících r. 1806 roznemohlo se na neštovice 170 lidí, z nichž však jen 10 zemřelo.

V březnu vyšlo císařské nařízení, aby veškeré stříbrné a zlaté nádoby, posvátné i světské, se vážilo, znamenalo a šestina jeho ceny odvedla do státní pokladny jako daň válečná. Lokalista odnesl nádoby z kostela a zámecké kaple do Slaného, kde byly zváženy, znamenány a zapláceno za kostelní 46 zl. 54 kr., za zámeckou kapli 75 zl. 36 kr.

Poslední dekret rukou kněžninou podepsaný jest ze dne 30. listopadu 1805. Kníže Ferdinand dosáhl 3. prosince plnoletí, ujal se správy panství a podpisuje listiny 14. prosince.

Kněžna Rosa zemřela 31. března 1814 ve Vídni, raněna mrtvicí. Dne 6. dubna byla převezena do Budenic a vystavena na katafalku v zámecké kapli. Následujícího dne — na Zelený čtvrtek — odpoledne v 5 hod. konal se pohřební průvod do kostela svatého Isidora, kde uložena kněžna v hrobce za oltářem mezi chotě a jeho otce. K pohřbu jmenovitě dostavilo se veliké množství lidu, poněvadž kněžna byla štedrou dobroditelkou chudých. Také kostela vždy pamatovala a darovala mu r. 1794 ostatky ss. Josefa, Rosy Limanské, Zdeňka a apoštola Jakuba. Slavné zádušní služby Boží konaly se v úterý velikonoční.

Ferdinand kníže Kinský.

(1806—1812.)

Kníže zavítal po prvé jako pán na panství 8. července 1806 a bylo mu uchystáno slavnostní uvítání. V Zlonicích očekávalo jej u slavnostní brány poblíž domku panského kováře úřednictvo, kněžstvo a obyvatelstvo, banderium vyjelo mu naproti. U brány byl uvítán, doprovázen do kostela, kde vykonal pobožnost. Na to vsedl s kněžnou do kočáru, projel druhou slavnostní branou u „veliké hospody“ a odjel do Budenic. U kostela budenického byl přivítán lokalistou a obyvatelstvem, školní mládež házela na cestu květiny s voláním „Vivat!“ U domku vrátného stála slavnostní brána, kterou projeli v 6 hodin večer a usídlili se v zámku. Následující neděli vystrojili knížecí manželé lidu velikou slavnost.

Prostranství mezi zámkem budenickým a mlýnem bylo k tomu upraveno a vyzdobeno. Poslové chodili po všech vsích na knížecím panství, oznamovali slavnost a zvali na ni všechny poddané. Lidu dostavilo se veliké množství. Rázem jedné hodiny odpoledne spustili zloničtí hudebníci na tribuně před farou a počala slavnost. Jedlo, pilo a tancovalo se za srdečného veselí. Piva se vypilo 18 sudů, snědlo 30 telat a chleba z 20 měřic. Kníže s kněžnou dívali se na celou slavnost z okna na choru v kapli. Následující neděli 21. července uspořádali knížecí manželé veliký ples ve Mšeném, ke kterému sezval ředitel všechno úřednictvo, kněžstvo, okolní honorace a důstojníky. Ples se konal s vybraným pohoštěním a velikou okázalostí až do rána. Chudým na panství věnoval kníže v tyto dny na rozdělení 1500 zl., z nichž rozděleno v Budenicích 219 zl.

Dne 24. října 1806 zemřel tříletý druhorozený syn knížecí Heřman ve Vídni. Byl 29. října převezen do Zlonic, odkudž se konal pohřeb k sv. Isidoru, kde byl v hrobce vedle děda uložen. Pohřební průvod vyšel ze Zlonic večer v 6 hodin, v němž dcery úředníků šly jako družičky.

Kníže ujal se pevně správy svého panství. Fumbergy budenické č. 19, které již od r. 1799 se stavěly, byly r. 1809 dokončeny. Ze Smíchova povolán vrchní zahradník Höhnel obdržel od knížete obšírné instrukce o pracích v parku a v zahradách a pověřen dozorem na panství choceňském, rosickém a kosteleckém. Rychtářům v 26 vesnicích na panství (v Zlonicích, Tmáni, Dolině, Drchkově, Beřovicích, Hořešovicích, Vyšinku, Šlapanicích, Hospozíně, Kmetiněvsi, Martiněvsi, Mšeném, Sazené, Břešfanech, Skurách, Bakově, Palečku, Čeradicích, Bilichově, Poštovicích, Jarpicích, Žizicích, Horní a Dolní Kamenici, Radešíně a Vrbici) zvýšil roční plat na 15—50 zl., ale vyžadoval přísné konání povinností. Tak 4. srpna 1808 připomíná při řízení v Budenicích rychtářům, že někteří domkáři mají levně najatá panská pole s podmínkou, že v čas potřeby budou pomáhati na polích, čehož však nečiní. Nechť tedy rychtáři k plnění toho závazku hledí. Od nastoupení knížete Josefa r. 1792 odpouštělo se poddaným z reelujících robotních poplatků ročně 846 zl., kníže Ferdinand od roku 1809 odpouštěl polovic tohoto obnosu.

Na podzim r. 1809 dle návrhu Höhnela vysázena zahrada seversně od zámku polokmennými stromy ovocnými. Téhož roku povolil kníže ročně 200 zl. na škarpování zahrad na návrších.

Roku 1811 nařídil rozmnožení chovu bažantů v 5 bažantnicích na panství o 150 kusů, tak aby se chovalo 2000 bažantů. Budenická bažantnice se od r. 1810 ve třech ročních lhůtách vysekávala a pak 10 roků nechala růsti. K pořádání honů ustanovil r. 1808 v Zlonicích puškaře Jana Apfelbecka, a uložil mu, aby si zjednal místní přehled po panství, tak aby mohl při honech, které každoročně se budou konati, účelně působiti. Do Budenic usadil puškaře Klimenta Lummera, aby zbrojní komoru v zámku v pohotovosti držel. Do Sazeného usadil řádného vinaře a víno dal ukládati do vinného sklepu v Budenicích. Jen že bylo poněkud kyselé a proto poručil stále pokusy dělati, jak by se zlepšilo. V únoru roku 1810 dal sud sazenského vína zlonickému faráři pro nemocné osadníky.

R. 1808 otevřen vápenný lom u Šlapanic a pášlo se vápno. Koncem srpna 1810 dokončena po pětileté práci 30 loket hluboká studna, na levo od purkrabského domu, ale při samém dokončení se sešypala a tesaři z Tmáně obě nohy přeraženy. V prosinci téhož roku vypukl v okolních vesnicích dobytčí mor v té míře, že zakázáno cizím lidem v Budenicích se zdržovati neb přenocovati, aby ho sem nezavlekli. Krajský úřad v Rakovníku požádal lokalistu, aby převzal duchovní správu v Poštovicích, aby Poštovští nemusili choditi do zamořené Kmetiněvsi.

Pro kněžnu vystavěl kníže v Budenicích „holandský dvůr“. Dne 22. ledna 1810 oznámil, že se počne z jara stavěti na prostoře, kde měl lokalista zahrádku a kde byl kuželník, aby tam se tedy stavivo sváželo. K holandskému dvoru náležeti bude pole, louka a zahrada v údolí potoka a kněžna si bude sama hospodářství to spravovati. Plán zařízení zahrady zhotovil Höhnel, stavbu prováděl zlonický zednický mistr Hornický. Kněžna na jaře r. 1810 sama položila základní kámen. V červnu byly již sklepy sklenuty. Když dosažena rovnost, dala kněžna zpropitného Hornickému 5 zl., tovaryšům zednickým Dominikovi, Peterkovi, Hanušovi, Hořejšimu, Hornickému, Ostrovskému, Komedovi, Hampejsovi, Kopeckému a Novákovi po 2 zl., učedníkům a přidavačkám po 1 zl., všem dohromady půlsud piva. Když se k holandskému dvoru vozila hlína z místa naproti soše sv. Jana, (která tehdy stála u nynějšího sklepa), přišlo se na staré pohřebiště a nalezeny lebky, kosti a v hlavách hrobů nádobky s penízky. Holandský dvůr byl dokončen r. 1811, stál 20.000 zl. v bankocetlích, a poskytoval milé podívání. V domě byly dvě světnice, mramorem a malbami vyzdobené, menší jako

lázeň upravena, obě pro kněžnu upravené. Šafářovo obydlí v témže domě bylo čisté, chlévy byly pod touže střešou. Kolem domu bylo kněžnino hospodářství. Zahrádky byly vysázeny ovocnými i okrasnými stromy, louky travou osety a květinami posety. Políčka vlnila se obilím. Holubník u domu a drůbežárna byly osazeny vzácnými druhy. Potok přepínalo více mostků, cesty vinuly se tu rovně, tu klikatě, všude sedadly opatřené. Stromy lesní a ovocné byly malebně rozsazeny. Kolem včelína rojily se včely, z chléva bylo slyšeti hlas krav a ovcí. Mezi tím vším procházela se jasná paní jako hospodyně. Zvláštní šafář měl hospodářství toto na starosti a odváděl čistý výtěžek z něj kněžně. Po kněžně Karolině ujala holandský dvůr kněžna Vilemína. Užitek z něj brala pro sebe a rozdělila z něj hodně na dary a podpory, nejsouc vázána při tom schválením vrchního poručení panství. Tak dala z holandského dvora 1000 zl. na výzdobu mšenských lázní a mnoho podpor poukazuje k výplatě z příjmů holandského dvora. Při stavbě byla zabrána zahrádka kněze lokalisty a dána mu jiná u mlýna. Kuželník, který na břehu potoka dosud býval a na němž úředníci a občané v kuželky hrávali, byl přeložen k soše sv. Jana. Holandský dvůr se udržoval až do roku 1861. Ještě toho roku stálo v chlévě 6 krav a 6 telat, chovalo 160 ovcí, z nichž bylo 73 liber vlny. Včel bylo 18 oulů. Louka dala šest vozů sena a 3 vozy otavy. Pole „na šlapansku“ dalo 32 mandel pšenice a 40 žita, pole „u kamena“ a „za stodolou“ 52 mandel ječmene. Včely daly 17 liber medu — který se obyčejně dětem rozdával — a 10 liber vosku. Ročního příjmu bylo 2579 zl. 26 kr. a po srážce vydání byl čistý výnos 1469 zl. 62 kr. Dne 13. února 1861 nařídil kníže, aby holandský dvůr byl zrušen a příslušenství jeho převedeno a přepsáno k budenickému dvoru. Dům slouží dnes za byty a zachoval svůj název.

Válka s Napoleonem udržovala v napětí i naši osadu. Po nepříznivých nám bojích zřizována roku 1808 v Čechách zemská obrana. Kníže Ferdinand oznámil 20. října 1808, že i jemu povoleno zříditi compagnii myslivců na obranu vlasti a žádal, aby se vhodní mužové do ní hlásili. Vrchnostenští písaři ustanovení důstojníky a najímali dobrovolníky. Z panství se dobrovolně přihlásil: Jiří Prošek, ovčák z Hospozína; Jakub Havel, krejčí z Tmáně (nechal doma ženu a 3 děti); Tomáš Hölzl, 41letý ženatý dělník z Mšeného; Václav Pácha, dělník z Paršenku; Jan Zdeněk, dělník z Kamenice; Jan Veselý, dělník z Dolina; Jan Hartman, zedník

z Kroučové; Fr. Kosak, dělník z Oudešic; Jos. Černý, tovaryš tesařský ze Zlonic; Fr. Kratochvíl, dělník ze Zlonic; Jan Rubeš, dělník z Palečku; Martin Koudelka, dělník z Nového dvora; Fr. Kalvoda, krejčí z Beřovic; Jos. Chládek, dělník z Beřovic; Jan Trejbal, dělník z Mšeného; Jan Marianus, obuvník z Břešťan; Josef Kopecký, tovaryš zednický z Břešťan; Václav Vít, tesař z Jarpic; Václav Koudelka, dělník z Dolina; Josef Reinert, dělník ze Zlonic; Martin Janda, zedník z Mšeného; Václav Jabůrek, dělník ze Šlapanic; Václav Runza, krejčí z Čeradice; Jos. Beneš, dělník z Dolina; Josef Hnát, dělník z Dolina; Josef Svoboda, dělník z Poštovic; Fr. Šulc, dělník ze Sazené; Tomáš Michl, dělník z Uhů; Fr. Rehtziegl, obuvník z Chržína; Tom. Hampejs, dělník z Kamenice; Jan Kučera, tesař z Chržína a Jan Aula, dělník ze Zlonic. Ženatým dobrovolníkům této „zlonické compagnie“ — a těch bylo 20 — učinil kníže to opatření, že manželky jejich obdržely k užívání 2 strychy pole aneb 10 kr. denního příspěvku. Písařům důstojníkům byla jejich místa vyhrazena a dáván měsíční příplatek 10 zl. Kdo se později na vojnu hlásil, byl také přijat, jako roku 1809 Václav Šíma ze Šlapanic. Roku 1810 byl denní příspěvek manželkám doma zvýšen na 13 kr. V kraji rakovnickém byly utvořeny 3 prapory dobrovolníků a kníže Ferdinand jmenován majorem a velitelem druhého, který čítal 1600 mužů a nazýval se „Zweites Fürst Kinskysches Erzherzogs Carl Legion-Bataillon“. K jeho uspořádání měl kníže v Zlonicích svého praporečného pobočníka, hejtmana pána z Merken. Praporečník uvádí se Renner. Oddíl tento byl utvořen jen pro vnitřní obranu země, ale kníže byl u něj tak oblíben, že všichni vojáci dobrovolně se přihlásili s ním táhnouti i za hranice.

Mimo tohoto oddílu najal kníže ještě 200 střelců myslivců a kohortu jich věnoval císaři. Kníže je vyzbrojil na své útraty. Účet generála Walmodena na výzbroj poručil zaplatiti z knížecího zlonického důchodu.

K svému praporu pořídil kníže i hudbu, 10 trubačů s kapelníkem. Kapelníkem byl ustanoven Jan Hořejší a trubači byli: Mat. Mysliveček, Václ. Koryto, Ant. Šálek, Ant. Zajíček, Fr. Nycr, Fr. Stulík, Fr. Tůma a Jos. Bradáč. Později dva z nich vystoupili a místo nich přijat kontrafagotista Ant. Hora a Jan Janda. Kapelník měl měsíčně 50 zl., hudebníci 30 zl., které se jim vypláceli ze zlonického důchodu sídlili-li v Budenicích, jinak z pražské hlavní pokladny. Mimo platu obdrželi byt, palivo, šaty a parádní

uniformu. Netáhli-li s vojenským oddílem do pole, bydlili v Budenicích se svými manželkami v purkrabském domě a tu koncertovali v zámku a hráli při službách Božích v kapli a v kostele. Byli dobří hudebníci, tak že je kníže s sebou bral do Prahy, kde koncertovali. V masopustě jim dovolil v Praze hrát na plesích, ale přísně zakázal hrát v hospodách a na muzikách. Ve věcech vojenských byli podřízeni hejtmanu z Merken, ve věcech civilních vrchnostenskému úřadu.

Dne 16. března 1809 oznámil kníže úřednictvu, že se svým oddílem táhne do pole a odevzdal správu panství kamenickému inspektorovi Hasenöhrlovi, ale vyhradil si podávání měsíčních zpráv a rozhodnutí ve věcech, jež snesou odkladu. Odtáhl k armádě do Bavor a bojoval v bitvách u Řezna, Ošper, Ogruně a Znojma. Slavná byla bitva u Ošper, kde Napoleon utrpěl porážku. Oddíl knížete bojoval tak statně, že polovina mužstva zůstala mrtva na bojišti. Francouzští kyrysníci hnali na něj několikrát útokem a vyrvali mu prapor. Kníže však vrhl se do vřavy a prapor zas vydobyl. Arcivévoda Karel připsal mu na bojišti velkokříž řádu Marie Terezie. Z vítězství byla v Budenicích veliká radost, slouženy slavné služby Boží, kněžna rozdala chudým 250 zl., matky a manželky vojáků zahrnovány přízní a vystrojeno jim pohoštění. Vdovám po padlých vojinech vyměřil kníže doživotní pensí 14 kr. denně.

Po bitvě u Ogruně a Znojma vrátil se kníže s oddílem 200 vojáků do Čech a na přání českých stavů sestavoval pluk českých dragounů, k němuž 7. října věnoval 20 mužů s koňmi i zbrojí. Na žádost knížete účastnil se organizování tohoto pluku Karel Pospíšil z Treuenfeldu, nadporučík jeho legie, který s ním prodělal bitvu u Ošper. U nového pluku byl rytmistr hr. Auersperg a hr. Thun. Po míru vídeňském 14. října 1809 nebylo však pluku toho třeba a když kníže projevil přání dále ve vojsku sloužiti, jmenován byl oberstlieutenantem v jízdeckém pluku klenauském. Počátkem listopadu přijel s kněžnou a celým průvodem do Budenic a sídlil zde až do konce roku a to jmenovitě proto, aby se tu zotavil churavící syn hrabě Josef. Panské budovy v Martíněvsi a ve Mšeném byly obráceny ve vojenskou nemocnici a uloženo v nich 50 raněných rakouských vojáků, o něž měl péči vrchnostenský lékař dr. Kašpar. Též budenicí zámek měl býti použit za vojenskou nemocnici, ale že byl právě sídlem knížecí rodiny, bylo od toho upuštěno.

Smutné následky válek napoleonských jevíly se ve veliké tísní finanční. Války vyžádaly si ohromných nákladů peněžních, jež země i jednotlivci byli nuceni platiti pod jménem daní, darů a půjček válečných. R. 1810 byl vydán rozkaz odvésti všechno zlaté a stříbrné nádobí kostelní do mincovny. Kníže si bohoslužebné nádobí ze zámecké kaple vykoupil za 1000 zl., trojnásobným to obnosem nejnižšího odhadnutí, ale kostel neměl peněz, aby si své věci vyplatil a osadníci mu přispěti nemohli, poněvadž neustálými berněmi byli vyčerpáni. Kostel musil tedy vydati své cenné věci z lepších časů. Měl 3 stříbrné kalichy, stříbrné ciborium s korunou, stříbrnou paténu k nemocným a měděnou monstranci se stříbrnými soškami. První kalich byl stříbrný a pozlacený, ozdobený stříbrnými ozdobami a květy granátovými, vážil 1 libru a 9 lotů a daroval jej r. 1682 kostelu probošt doxanský Dominik Girnt. Druhý kalich byl také stříbrný a pozlacený, zdobený stříbrnými okrasami a obrazy P. Ježíše, P. Marie, ss. Josefa, Jana, Norberta a znakem kláštera strahovského. Vážil 28 lotů a byl darem opata strahovského Hyacinta Hohmana r. 1682. Tyto dva kalichy byly odevzdány do mincovny, z třetího kalicha a z ciboria odevzdány stříbrné spodky a nahrazeny jinými z laciného kovu, aby mohly se užívati při bohoslužbě. Kostel dostal náhradou poukázku na úroky z jistiny 60 zl. Z té ztráty se chudý kostel dosud nevzpamatoval a ponechané věci podnes tvoří celou zásobu bohoslužebného nádobí. Hodnota peněz stále klesala, cena papírových peněz snížena na pětinu, až nastal všeobecný krach.

R. 1810 konal arcibiskup Vilém hr. Salm v květnu v Zlonicích generální visitaci, k níž se i z Budenic dostavilo 165 biřmovanců. V době biřmování vypukl v Sazené u Frant. Votavy oheň a 30 domů shořelo.

R. 1812 byla knížecí vojenská hudba zrušena, poněvadž vojenské běhy zdály se míjeti a náklad ročních 5000 zl. byl značný. Hudebníci obdrželi roční plat napřed a byli propuštěni, jen ponechán Mat. Mysliveček jako „knížecí muzikant“. Parádní uniformy rozdány mysliveckým adjunktům. Kapelník Hořejší usídlil se v Zlonicích. Odchodu jich nejméně litoval kněz lokalista, poněvadž přinesli z válečných tažení do Budenic nezřízený život.

R. 1811 byl kníže jmenován oberstlieutenantem u švarcenberských hulánů a brzo na to obrstem a velitelem. V květnu r. 1812 byl v Drážďanech kongres císařů, kamž i kníže s průvodem cí-

saře se odebral. Tam měl častěji příležitost hovořiti s Napoleonem, který si knížete vážil a k svému stolu pozval. Po ukončení kongresu provázal kníže císařovnu rakouskou a francouzskou přes Slaný do Prahy, kdež u jejich stolu měl čestnou službu.¹⁾ Z Prahy odejel do Budenic a zde si 30 hodin odpočinul. Když odjížděl do Vídně, zastavil se v kostele sv. Isidora a dal si otevřiti hrobku, aby se podíval, je-li tam ještě pro něj místo. Na to se slzou v oku vstupoval jedenatřicetiletý slavný hrdina do vozu, jako kdyby na něj tucha padla blízké smrti. — A za půl roku jej sem přinesli.

R. 1811 dostal inženýr Trösl rozkaz mapovati panství zlonické, když tutéž práci skončil na Choceňsku. Dne 24. listopadu 1811 procházel se na večer po červeném rybníce kontribuční písař zlonický Jos. Robell a mrtvicí byv raněn, nalezen mrtvý.

R. 1812 byla veliká drahota. Měřice žita stála 20 zl., pšenice 30 zl., ovsa 15 zl., hrachu 12 zl., máz piva 12 kr., libra hovězího masa 22 kr., telecího 20 kr., vepřového 30 kr. Kněz lokalista pořídil si toho času nový modrý plášť, a poněvadž loket sukna stál 20 zl., zaplatil zaň 340 zl. Dělníkům platilo se denně 1 zl. 30 kr., řemeslníkům až 6 zl. Příčina toho byly nejisté časy válečné, neúroda r. 1811 a špatné počasí r. 1812, kdy byla taková chladna, že žně se protáhly až do září, oves a brambory sklizeny koncem října. Poněvadž však úroda toho roku ukázala se dobrá, drahota polevila.

Koncem r. 1812 vzal si kníže dovolenou od svého pluku ve Vidni a odebral se do Čech k svému příbuznému knížeti Lobkovicovi do Hořína. Tehdy právě stěhoval se jeden oddíl jízdy klenauské z Chomutova do Brandýsa nad Labem a zastavil se ve Veltrusích. Kníže chtěl viděti své vojenské druhy, jimž byl kdysi podvelitelem, a proto jel 2. listopadu do Veltrus a tam s nimi sešel se v hostinci. Odpoledne kolem 5. hodiny po obědě sedl na kůň, kterého koupil od majora hraběte Neselroda a v průvodu důstojníků v trysku odjížděl. Jel vedle silnice a sotva že 1000 kroků jel, přetrhl se jeho koni pás od sedla na břiše a kníže se sedlem přeletěl koni přes hlavu. Spadl na hlavu s takovou prudkostí, že lebka se mu rozbila, mozek vystříkl a obličej krví zalil. Pozbyl smyslu a byl odnesen zpět do hostince. Nela-hozevský magister chirurgie Stelzig poskytl knížeti všemožnou

¹⁾ Farní pamětní kniha I, 161.

pomoc a v noci jel do Prahy pro profesora Fritze. Ale pomoc lékařská byla marna. Lokalista veltruský Petr Jeřábek udělil knížeti poslední pomazání a on ve 3 hodiny dne 3. listopadu naposled vydechl. Rychlý posel téhož dne donesl smutnou tu zprávu do Zlonic. Následujícího dne 4. listopadu byla mrtvola převezena. Lokalista budenický vykonal výkrop, načež průvod hnul se k řece. Mrtvolu doprovázeli kněží z Chržína, Chlumína, Vepřku, Veltrus a Nelahozevsi, úřednictvo panství zlonického a úředníci knížete Lobkovic, jakož i osobní lékař dr. Ad. Katzenberger. Po přechodu řeky u Mířovic převzali rakev úředníci zloničtí. Písaři vrchnostensští a rychtáři na koních, vedeni kontribučním písařem Friedrichem, zahájili průvod. Rakev vezena čtverospřežím. Průvod se ubíral z Mířovic přes Uhy, Chržín, Budohostice, Černuc, Hospozín, — kde čekali lidé s rozžatými pochodněmi — Nový Dvůr a Břešfany do Zlonic. Zástupy lidstva z širého okolí přihlížely průvodu, z věží všude zněly zvony. Na večer v 5 hodin duchovenstvo a cechové v černých pláštích přijali v Zlonicích rakev a vystavili na katafalku v kostele.

Dne 5. listopadu o 10. hodině v kostele zlonickém proslovil farář charvatecký Václav Císař pohřební řeč, načež farář zlonický zpíval slavné requiem, ostatní kněží sloužili mše svaté u vedlejších oltářů. Pak ubíral se průvod do Budenic do zámecké kaple, kde rakev vložena na katafalk, přikryta smutečním přikrovem a obklopena světly. Rakev byla prostá, kníže odpočíval jen v rubáši. Ve dne i v noci plála světla v kapli a střídaly se zpěvy s modlitbami až do 11. hodiny dopolední následujícího dne. Tu dostavili se důstojníci, po většině váleční soudruzi knížete, a ponevadž přáli si viděti tvář jeho, byla rakev otevřena. Důstojníci pak ji ozdobili vojenskými odznaky a žádali, aby u přítomnosti jejich byla sloužena mše sv., což se také stalo.

Odpoledne 6. listopadu ve 2 hodiny byl pohřeb, jež pořádal kníže Lobkovic. Padesát důstojníků pluku klenauského a pluku Vogelsangova — který v Slaném ležel — dostavilo se s mužstvem, z Rakovníka krajský pán z Kreuzfeldu, vrchnostenské úřednictvo perucké a vranské a mnoho hostů z Prahy. V čele průvodu nesen kříž, za ním šla školní mládež z celého panství, oddíl jízdy klenauské vedený rytmistrem, hudebníci, domácí služebnictvo knížecí, válečný oř knížete černě zdobený, veškeré úřednictvo, 15 duchovních s děkanem zlonickým v čele. Rakev, pokrytá odznaky knížecími a vojenskými, byla vezena na otevřeném voze. Za ní

kráčel kníže Lobkovic a vyšší důstojnictvo a smuteční hosté. Průvod uzavírala švadrona jízdy. Lidstva valilo se po stranách průvodu ohromné množství. Ve 3 hodiny dospěl průvod ke kostelu sv. Isidora, důstojníci vyzdvihli rakev, vnesli do kostela a postavili na katafalk. Po obřadech vzali důstojníci rakev na ramena, vyšli z kostela a po hřbitově donesli ji do hrobky a tam uložili. Vojsko v šiku na poli východně od kostela vypálilo tři salvy.

Bolem zdrcená kněžna poslala jako poslední pozdrav svému choti křížek do ztuhlých rukou. Proto druhého dne po pohřbu v sobotu 7. listopadu kníže Lobkovic dal sloužiti v kostele requiem, po němž sestoupil do hrobky, otevřel rakev, s pláčem vzal z rukou knížete dřevěný křížek a vyměnil jej za ten, který kněžna poslala. Křížek dřevěný jí poslal.

Rakev knížete byla ještě dvakrát otevřena. Při smrti knížete vzal dr. Katzenberger částku z rozdrčené hlavy knížete a jako památku odevzdal kněžně. Ta však poručila, aby byla vrácena tělu. Poslala ji knížeti Lobkovicovi a ten ji odevzdal zlonickému děkanovi, který 7. ledna 1813 s lokalistou vstoupil do hrobky, otevřeli rakev a částku lebky na její místo vrátili. Děkan na to sloužil v kostele requiem.

Po druhé otevřena rakev 26. prosince 1814, když kněžna poručila, aby rakev za lepší byla vyměněna. Téhož dne vyšetřen stav těla a 15. března 1815 vloženo do nové rakve u přítomnosti budenického purkrabího a lokalisty. Tělo po 29 měsících nalezeno ku podivu zachovalé, obličej jako spícího. Na novou rakev upevněna cinová deska s nápisem: „Ferdinand Fürst Kinsky von Chynitz und Tettau, k. k. wirklicher Kämmerer, des militärischen Maria Theresia-Ordens-Ritter, Obriste des fürst. Schwarzenbergischen Uhlanen-Regimentes, etc. etc. Geboren am 4ten Dezember 1781, gestorben an den Folgen eines Sturzes vom Pferde in Weltrus am 3ten Nov. 1812. — 31 Jahr.“

Na místě neštěstí ve Veltrusích stojí pomník s českým a německým nápisem. Vedle vystavěna jest kaple, která má nad vchodem nápis: „R. MDCCCXII. Aurazem na tomto místě skonařšimu Ferdinandu knížeti Kinskému ku památce syn Rudolfa Kinský založil.“ Uvnitř jest oltář z hnědého mramoru vápenopodolského. Plány na stavbu vyhotovil knížecí architekt Jindř. Koch z Vídně; oltář provedl r. 1838 pražský sochař Dvořák nákladem 626 zl. Guberniální povolení k stavbě dáno 2. září 1832

č. 36781, konsistorní povolení k svěcení kaple a stvrzení mešni nadace 29. listop. 1841 č. 6977. Kníže Rudolf založil 25. prosince 1828 kapitálem 600 zl. nadaci při kapli, aby se 19. října, 2. listopadu a 4. prosince sloužila v ní mše svatá. Dle přání kněžny byla kaple slavnostně vysvěcena 4. prosince 1841 od vikáře Jeřábka z Vepřku, u přítomnosti veškerého knížecího úřednictva a pozvaných hostů. Po mši svaté byla čestná tabule v domě sazenského pojezdného. Roku 1852 byla kaple nákladem 486 zl. opravena. Stojí pod patronátem knížecím a má svou jistinu přes 3000 korun.

Po smrti knížete zapečetili komisaři veškeré dveře v budnickém zámku a to i u kaple, tak že lokalista v nejkřutší zimě denně musil docházeti do kostela sv. Isidora. Koncem prosince prohlášena závěť knížecí, kterouž kněžna Karolina ustanovena poručnící děti a majetku s mocí neobmezenou a s právem zvoliti si spoluporučníka. Stal se jím švagr její hr. Kollovrat. Dne 12. února 1813 přijel od zemského úřadu komisař baron Schmiedburg se sekretářem a sňali v zámku pečetě.

Zmiňujeme se o inventáři zámečku v Sazeném, dle inventury r. 1813 pro množství památek a obrazů tehdy tam chovaných. V kapli byl oltář sv. Josefa, 2 alabastrové obrázky, krystalový kříž s pozlaceným tělem, kytice ze šmelcu na způsob rozmarinu, 15 olejových obrazů, 5 obrazů na papíře, stará pruská standarta bez praporu. V modrém pokoji bylo 107 obrazů v černých rámech a 27 rodinných portraitů. V žlutém pokoji či zimní jídelně 35 obrazů na oleji v modrobílých rámech. V zeleném pokoji 90 mědirytin v černých rámech. V červeném pokoji 73 mědirytin v modrých rámech. V kredenční světnici 4 pastelové obrazy v dubových rámech, představující čtvero ročních počasí. V perlovém pokoji 36 mědirytin v bělozelených rámech.

Karolina kněžna Kinská, rozená svob. paní z Kerpen.

(1813—1824.)

Kněžna ujala se správy rozlehlého panství. Byloť r 1819 na panství zlonickém 23 dvorů a při nich 265 osob služebných, mimo úřednictva, a to 8 štěpařů, 44 šafářů, 22 ovčáckých mistrů, 48 dozorců, 23 pastýřů krav, 68 děveček, 18 koňáků, 1 oslák,

39 voláků, 4 ovčáci pastýři. V Budenicích byl knížecí postilion a čtyři poštovní koně ke službě vrchnosti.

Válečné běhy zase počaly. Po nezdařené výpravě Napoleonově na Rus roku 1812 zdvihlo se Prusko, aby ve spolku s Rusy a Angličany zbavilo Evropu Napoleona. Napoleon však porazil je v bitvách u Lützena a Budyšina. Po bitvě u Lützena 2. května 4000 saských vojinů uteklo do Čech. V Šlapanicích a Jarpicích mnoho jich našlo pokojného přístřeší po 10 dnů, načež se vrátili domů. Císař rakouský František chtěl na sebe vzíti úlohu prostředníka, ale Napoleon nechtěl se podmínkám podrobiti. Proto Rakousko počalo silně zbrojiti a 10. srpna přidalo se k spolku pruskoruskému proti Napoleonovi.

Císař František jel naši osadou 30. července 1813. Na hranicích panství u Horní Kamenice očekávalo jej kněžstvo a úřednictvo. Přijel odpoledne o 1/24. hodině, byl přivítán a doprovoben osadou. Napřed jeli na koních rolníci a písaři, pak císař v kočáře, za ním úřednictvo a kněžstvo v kočárech. Jeli do Jarpic, pak podle Johanniswaldu a vedle sochy sv. Jana lipovou alejí do Šlapanic.

Hned po přistoupení Rakouska k spolku pruskoruskému překročily některé sbory ruské a pruské hranice české, aby se spojily s naším vojskem. Dle úmluvy sestoupili se spojenci ve tři armády, z nichž hlavní pod vedením knížete Karla Schwarzenberga stála v Čechách. Dne 13. srpna objevilo se přes 1000 vozů s obilím a špíží u Budenic, zásoby to pro přicházející armádu. Utábořili se na panských polích a leželi zde 3 dny. Že nebylo ještě po žních, vše na poli spásli a odnesli. Dne 17. srpna přišlo rakouské vojsko v počtu 100.000 mužů a utábořilo se na polích od Jarpic k Palečku, k Vranému a zase k Jarpicům. Rozbili válečný tábor a zůstali zde ve stanech po 2 dny. Polní maršálek pán de Siewallar bydlil s družinou v budnickém zámku. Poněvadž purkrabí nechtěl vojsku dáti dříví k topení, skáceli a spálili velikou část Johanniswaldu. Když vikář perucký jel ze zkoušky v Ječovicích domů, vzali mu vojáci koně, tak že domů přišel pěšky. Dne 20. srpna konala se přehlídka vojska, které se postavilo do šesti šiků na polích mezi Lukovem, Vraným, Černochovem, Ječovicemi, Ředhoští a Louckou. Přehlídku konali císař rakouský František, car ruský Alexander a král pruský Vilém Bedřich. Po ukončené přehlídce dalo se vojsko na pochod do Sas, kde 26. srpna udeřilo na Drážďany.

Dne 20. srpna následovalo Budenicemi 100.000 mužů vojska pruského a ruského. Obyvatelé Budenic, Jarpic i Šlapanic byli přinuceni za malou odměnu odebrat se k vyhazování nospů a příkopů od Libochovic k Litoměřicům a Mělníku. Sedláci musili se vypravit se svými koňmi, voly a vozy k dopravě zboží za vojskem a někteří se vrátili až po 8 týdnech a to bez koní i vozů, o které přišli. Obilí se musilo dát vojsku zdarma, ubytování a živobytí také. Po celý měsíc říjen bylo ubytováno v Jarpicích 90 kozáků, v Šlapanicích 80 a obyvatelé se musili starat o jejich výživu i o jejich koně. Panství zlonické dodalo requisicičně do rozličných skladů 130 centů ovsa a že průvodce vozů robotních Václav Beránek z Drchkova opominul si vzít na dodaný oves stvrzenky, bylo z toho později mnoho výsledků a protokolů, když panství o zaplacení se hlásilo.

Armáda rakouská byla od Napoleona u Drážďan poražena a utíkala do Čech, pronásledována Napoleonem. Ale u Chlumce v údolí teplickém byli Francouzi spojeným vojskem poraženi. Když potom i sbory francouzské, které Napoleon vyslal do Slez a k Berlínu, utrpěly porážku, přešli spojenci k útoku.

Svedena rozhodná bitva u Lipska dne 16., 18. a 19. října. Naši obyvatelé měli doma strach, poněvadž slyšeli hřímání děl a obávali se vpádu vojsk. Cenné věci bezpečně uschovávali. Napoleon byl však u Lipska poražen, moc jeho zlomena a trůnu zbaven. Zajaté vojsko francouzské v Drážďanech bylo odváděno do zajetí, tak že od 14. do 18. prosince 12.000 mužů bylo Budenicemi vedeno do zajetí na Moravu. Bylo mezi nimi mnoho nemocných a raněných a ty přijímali naši osadníci do svých příbytků na zotavení. Dne 16. prosince přivezli do Šlapanic jednoho Francouze již mrtvého a proto pochován jest na hřbitově u sv. Isidora. Nemocní francouzští vojáci, kteří zůstali v našich vesnicích, rozšířili u nás nakažlivé nemoce, jmenovitě neštovice, které počátkem r. 1814 tak se rozmohly, že ve farnosti budenické v lednu přes 100 lidí těžce se rozdemohlo a mnoho jich zemřelo. Lokalista také tři neděle těžce byl nemocen, zemřel děkan lounský Vydra, administrátor hořešovický Štěpán, vikář Verner z Hořína. Když došla zvěst o vyvezení Napoleona do zajetí a uzavření míru, z plna srdce zpíváno v zámecké kapli „Tedeum!“ po 23 letech válečných strastí. Pohnutého roku 1813 viděli naši předkové v Budenicích vojáky rakouské, ruské, saské, pruské a francouzské. Jako následek války zůstala drahota všech věcí.

Ještě naposled zdvihla se lýtice válečná r. 1815, když Napoleon z Elby se vrátil a zase se postavil v čelo vojska. Spojenci obnovili s ním válku a již opět od 6. do 12. května a od 1. do 15. června táhlo vojsko ruské panstvím zlonickým. Třikrát po dva dny leželo v Zlonicích a stravování stálo panství 346 zl. mimo naturálií. Když Napoleon byl znovu poražen a na ostrov sv. Heleny zavezen, učiněn strastným dobám válečným nadobro konec.

Roku 1813 bylo léto zajímavé, tak že brambory v zemi namrzly. Dne 7. a 8. března byl veliký vítr, který v aleji vůz vezoucí mrvu převrhl, půl střechy na škole vzal a na hřbitov shodil, stromy lámal a jiných škod nadělal. Dne 18. srpna 1813 vypukl v Chržíně veliký požár, který zničil 30 stavení. Osadníci farnosti budenické učinili mezi sebou sbírku a poslali jim 23 zl., slámu, žito a ječmen. Také rok 1816 byl špatný. Nebylo ani zimy ani sněhu, jaro studené, léto deštivé, podzim zimavý. Kdežto jindy sypal mandel žita měřici, toho roku sotva dva věrtele a ponejvíce jen věrtel. Sekáči v srpnu oblékali kožichy. Pšenice uzrála koncem září a počátkem listopadu stál na polích ještě oves. V jiných zemích bylo ještě hůře. A tak z jara roku 1817 vypukl v Čechách hlad, jmenovitě v krajinách chudších, hornatých. Proto císař František nařídil ustavení se společnosti, již se v čelo postavil, která pořádala sbírky po celé říši, kupovala, půjčovala neb rozdávala obilí. Arcibiskup vřele doporučil kněžstvu konání sbírek a proto budenický lokalista Wollmann osobně vykonal sbírku v Budenicích, Jarpicích a Šlapanicích a sebral 126 zl., což byl veliký obnos, povážíme-li, že osadníci v těch dobách nazbyt neměli a že na př. v Zlonicích jen 60 zl. se sebralo. Drahota vzrůstala, tak že v Budenicích měrice brambor za 13 zl. se platila. Denně až 50 žebráků přišlo. Lidé jedli chléb z prachu obilního, kořeny bylin a kůry stromové s ovsem smíchané. Žito mleli s koukolem a prodávali za 30 zl. Z takových pokrmů lidé umírali, jako v šlapanických fumbergách. Konaly se veřejné kající průvody za odvrácení hladu. Panovala veliká nejistota majetku, tak že na př. v Šlapanicích v č. 27 u vejmkáře Jana Vysokého, který se obyčejně nazýval „bohatý“, za 6 neděl třikrát zloděj se vloupal. V květnu zima přestala a nastalo krásné léto s dobrou úrodou, která učinila hladu konec.

R. 1814 sídlila kněžna v Budenicích od 1. června do 12. listopadu. Do kaple zámecké dán nový obraz představující sv. Vá-

clava, an vykupuje pohanské děti z otroctví a odevzdává je křesťanským učitelům. Obraz ten objednal již kníže Ferdinand a maloval jej Jos. Bergler, ředitel pražské malířské akademie. Dosaďadní obraz darovala kněžna do kostela charvateckého. Také zavěsila v zámecké kapli obraz Bolestné Rodičky Boží.

Dne 28. dubna 1815 zemřela v stáří 86 roků ve Weidlingenu u Vídně kněžna Marie Sidonie, vdova po Oldřichovi knížeti Kinském, rozená hraběnka z Hohenzollern-Heschingen-Arzberku. V kostele sv. Isidora bylo 17. května za ni slavné requiem, ale pochována zde nebyla.

Časně z jara roku 1818 dostavěn byl nový budenický dvůr na levé straně od domu purkrabího, po stavbě téměř 20 roků se vlekoucí. Dříve byl dvůr blíže zámku z budovy bývalého martiničského pivovaru. Nový dvůr byl vystavěn nákladně a pevně a utvořil s domem purkrabího čtverec a vypadal jako tvrz. R. 1816 byly chlévy pro skot upraveny a uvnitř na stropě zasazena kovová deska s monogramem kněžny C. F. K. Byly tak uvnitř zařízeny, že tehdy široko daleko podobných nebylo. Dne 27. června 1817 byl dobytek ze starého budenického dvora — který byl již na spadnutí — a ze dvora šlapanického převeden do nového dvora. Stálo v něm celkem 66 krav, 4 býci a 8 koní. Ve dvoře bydlil šafář, čtyři skotáci, čtyři děvečky a pastýř. Také studna na východní straně od nového dvora již po třetí byla vystavěna. R. 1819 v březnu byly zřízeny po obou stranách purkrabského domu zahrádky a zdí ohrazeny, z nichž severní užíval purkrabí, jižní šafář.

Kněz lokalista zaznamenal r. 1814 zprávu, že toho roku byla na osadě veliká úmrtnost, neboť zemřelo 24 dospělých osob. R. 1817 zapsal nechvalnou zprávu o mravním stavu obyvatelstva. Se všech stran docházely zprávy o velmi častých krádežích a nepořádném životě. Toho roku bylo na osadě budenické 5 nemanželských narození, v Kmetiněvsi 15. Příčinu toho položil v latinském verši: „Crescentibus rustici divitiis accrescit luxus, decrescit virtus!“ — když se zase počalo lidem dobře vésti, že se spustili ctnosti a chytili se nepravosti.

Johanniswald byl zase r. 1816 kácen, tak že zbyla z bývalého krásného lesa toliko třetina.¹⁾ Potok, který vždy protékal rybní-

¹⁾ Dnes zbývají ještě dva stromy, borovice a dub, daleko viditelné. Že borovice nebyla skácena, odůvodňuje pověst lidu, že na památku, poněvadž u ní uvázán byl kůň velitele vojsk r. 1813 zde tábořících.

kem, dostal r. 1818 druhé koryto. R. 1819 na návrh vrchního myslivce Diesla byly zřízeny nové remízy pro zvěř, a to v zlonickém revíru 3, v budenickém 2, v hospozínském 3, v želevčickém a mšenském 1, každý ve výměře 400 sáhů. Téhož roku byla veliká honba v Sazeném, a že výsledek její byl výborný, obdržel myslivec pochvalu, šafáři, rychtáři a honci 2 sudy piva. Želevčický myslivec bral na psa lanýžníka ročně 9 měřic zadního ječmene.

Hřbitov byl r. 1819 rozšířen o 65 sáhů. Ohradní zeď stavěli tři bratři Janouškové: Matěj z Jarpic č. 49, Josef z Jarpic č. 37 a Jan ze Šlapanic č. 26.

R. 1819 počalo jednání o stavbě silnice ze Slaného do Budyně. Krajský úřad 12. května oznámil panství, že náklad jest rozpočten na 47.657 zl. 22 kr., z čehož zaplatí panství 14.123 zl. 17 kr., sazanská ekonomie 1286 zl. 24 kr., kostelní statek Uhy 829 zl. 11 kr. Jednání s panstvím bylo 19. května 1820 skončeno.

R. 1818 dne 29. května bylo v Zlonicích sv. biřmování a arcibiskup Václav Leopold Chlumčanský z Přestavlk při něm biřmoval i 155 lidí z budenické osady. Téhož roku dne 5. října přijela do Prahy matka ruského cara a tu kněžna Karolina Kinská na místě nejvyšší paní purkrabí království českého ustanovena jí za vrchní hofmistryni. Při té příležitosti císařův bratr Antonín podal jí rámě k doprovodu. Jak kněžna čestný úřad svůj konala, vysvítá ze slov, které vzkázal kanovník Gallas, dlicí na Vraném, po lokalistovi kněžně: „Vyřidte kněžně ode mne, že celé zemi způsobila čest jako vrchní hofmistrová ruské císařovny!“¹⁾

Kněžna byla velikou přítelkyní dětí a školy v Budenicích. Nejen že ochotně svolila k přeložení školy od sv. Isidora do vsi, ale i jinak osvědčovala svou přízeň dětem. Dlicí velmi často a delší čas v Budenicích, posílala oba své syny, knížete Rudolfa a hraběte Josefa, do školy k sv. Isidoru, aby se tam s ostatními dětmi učili a pak ke hrám do zámku si je vodili. R. 1815 sídlila s celým dvorem v létě v Budenicích a tu vybrala 9 chudších dívek z osady, aby po celé léto přicházely do zámku a tu od knížecích švadlen naučily se pletení a šití za tím účelem, aby zase mohly vyučovati v tom jiné dívky. V říjnu před odjezdem podě-

¹⁾ „Sagen Sie Ihrer Fürstin von mir, als Obristhofmeisterin der russischen Kaiserin habe Sie dem ganzen Lande Ehre gemacht!“ — Farní pam. kniha, I. 203.

lila je potřebami k další práci. Při svých návštěvách v Budenicích dávala kněžna chudým školním dětem rozdělovati značné obnosy peněžní. Ráda byla přítomna zkouškám ve školách na panství a hojně při nich rozdělovala odměn na penězích a předmětech. Za její zásluhy o školství byl císařským nařízením vyzván zemský úřad 20. července 1815, aby pochvalné uznání zásluh kněžně doručil a v úředních novinách („Prager Zeitung“ č. 202) uveřejnil. Stejného významání došla Sidonie kněžna Lobkovicová, rozená Kinská.¹⁾

R. 1820 koncem ledna stala se veliká zátopa vody v Hospozíně a v Poštovicích. Některý voják hulánský zachránil z vln matku s dvěma dětmi. Kněžna poručila mu vysloviti pochvalu a doručiti 50 zl. Hospozínským obyvatelům, kteří pomáhali zachraňovati panský dobytek a nářadí, poslala sud piva.

Kněžna pilně vedla správu panství a proto na leckteré podání přičinila říznou poznámku. Když r. 1819 se odstěhoval z Martiňovsi žid Herman do Černého Kostelce, napsala, že jest si přát, aby se počet židů na panství spíše zmenšil, než zvětšil. R. 1822 stěhoval se obročník Josef Melzer s rodinou z Borovnice do Hospozína a žádal zaplacení cestovních výloh 96 zl. a za dopravu zavazadel 72 zl. Kněžna napsala, že sice jest možno, že tolik utratil, ale ona když z Prahy do Chocně s celou rodinou cestuje, že sotva 30 zl. utratí. A on měl k dispozici ještě tři panské vozy. R. 1822 pozorovala kněžna, že šenkýř budenický, radešínský a strádonický vykazují malý výčep piva a proto přikázala, aby se u nich častěji revise vykonala, zda vůbec pivo ve sklepě mají. Ceny piva se stále měnily. Před r. 1823 prodával se máz za 12 kr., ale toho roku okolní pivovary snížily cenu na 10 kr. a proto zlonické pivo také prodáváno za 10 kr. Následujícího roku snížily pivovary cenu na 9 kr., panství vranské docela na 8 kr., a proto zlonické pivo dáváno také za 8 kr.

Koncem roku 1822 podnikla kněžna se syny Rudolfem a Josefem a jejich vychovatelem Gilbertem Kappem velikou cestu Rakouskem, Lombardií do Říma, Neapole, Francie, Švýcar a Bavorskem domů. Do Budenic přibyla 31. října 1823 a byla slavnostně uvítána. Na poděkování Pánu Bohu za šťastně vykonanou cestu dala vymalovati řediteli pražské malířské akademie Josefu

¹⁾ „Schul-Archiv der Lokal-Schule zu Budenitz, eingerichtet im Jahre 1814.“

Berglerovi veliký oltářní obraz, představující sv. Isidora klečícího před Matkou Boží a zavěsila jej nad hlavním oltářem v kostele v Budenicích. Rám ozdobil znakem Kinských a Kerpenských.¹⁾ Dosavadní obraz darovala občanům jarpickým, kteří si vystavěli na návsi kapličku, obraz v ní umístili a do vížky zavěsili i zvonek, který dosud na dřevěném sloupě měli.

Kněžna jako poručnice podpisuje poslední dekret 23. listopadu 1823. R. 1824 byla jmenována nejvyšší hofmistryní arcikněžny Žofie. Zemřela náhle mrtvicí raněna ve dvorním hradě ve Vídni 11. února 1841 ve stáří 59 roků. Byla paní zbožná a dobročinná, ve své závěti odkázala nemocnici Alžbětinek v Praze 30.000 zl. K rozmnožení nadace Kinských pro chudé věnovala 500 zl., z nichž úroky mají se rozdělovati chudým na panství zlonickém v den jejího úmrtí. Tělesná schránka její byla vložena do dřevěné rakve černým sametem vyložené a ta do rakve měděné. Dne 14. února byla ve fourgonu přivezena do Něm. Brodu, kde ji očekával kancelista Ign. Schuldmayer a vezl do Prahy. V Praze byla vystavena v knížecím paláci, slavné obřady konaly se v chrámu týnském, načež převezena 21. února do Zlonic a v kostele vystavena na katafalku. Druhého dne konal se pohřeb. O 10. hodině měl smuteční řeč chržínský farář Petr Brožovský a requiem děkan zlonický Martin Družecký. Pak ubíral se pohřební průvod do Budenic. Za rakví kráčela kněžna Vilemína s komtessou Karolínou, Josef hr. Kinský s dcerami, hrabata Schönbornové, Thunové a komtessa z Vrbna. Mezi duchovenstvem byl absolvovaný bohoslovec Fr. Průcha, syn zlonického justiciára, pozdější světící biskup pražský. Po uložení rakve v hrobce měl mši sv. farář chržínský. Kněžna Karolina byla první pohřbena v nové hrobce, o kteréž se smuteční hosté vyjádřili, že je útulná a takový dojem činí, že se těžko jest z ní vzdáliti.

Rudolf kníže Kinský.

(1824—1836.)

Kníže Rudolf oznámil 28. prosince 1823 úřednictvu své nastoupení panství. Požádal pak svou matku, aby správu dále vedla. V červenci r. 1824 přijel do Chocně a do Rosic, 8. srpna po

¹⁾ Všecky obrazy Berglerovy i jeho školy měly špatný materiál barev, tak že jeví zvláštní strupatosí, vzniklou nepravdělným schnutím. Barvy

prvé jako pán panství do Zlonic. Tři slavnostní brány jej vítaly a u nich úřednictvo a konšelé. Děkan zlonický oslovil jej českou řečí a uvedl do kostela, kde bylo zpíváno slavné „Tedeum“. Na to odjel kníže do Budenic, kde nejprv zastavil se v kostele a byl přítomen požehnání, načež v zámku uvítala jej knížecí rodina, úřednictvo a obyvatelstvo. Následující neděle uspořádal lidu velikou slavnost v parku, na prostoře mezi zámkem a mlýnem a druhé neděle ples úřednictvu a pozvaným hostům ve Mšeném. Chudým na panství dal v ty dny rozdělit 400 zl. V září odejel do Č. Kamenice, odkudž za 14 dní vrátil se do Budenic. Roku 1825 dne 12. května slavil sňatek s Vilemínou hraběnkou Colloredo-Mansfeldovou. Sňatku požehnal v Praze u sv. Mikuláše odpoledne v 5 hodin opat strahovský Benedikt Pfeifer. S chotí svou zavítal kníže po prvé do Budenic 2. července 1825 za velikých slavností. Na místě plesu v Mšeném věnoval 5000 zl. krupobitím postiženým obyvatelům Zlonic, Břešťan, Hospozína a Křovic. Dne 8. března 1826 narodila se první knížecí dcera a pokřtěna na jména Marie, Karolina, Antonie, Vilemína, Josefa, Jana z Boha, Františka. Dojemným přispisem oznamuje událost tu kníže řediteli panství, a nařizuje, aby se veřejně ohlásila, ve všech patronátních kostelích konaly slavné služby Boží a chudým na panství rozdalo 1500 zl., z čehož 150 zl. v Budenicích. Od července do listopadu sídlila knížecí rodina v Budenicích, při čemž uspořádán na podzim veliký hon.

Nebude snad bez důležitosti, podáme-li obraz panství zlonického, jaký se poskytoval při nastoupení knížete Rudolfa, třeba že je to poněkud širší rámec dějin naší osady.¹⁾ Celá domaina obsahovala panství zlonické a správu mšenskou, martiněveskou, hospozínskou a sazenskou, ve výměře 19.284 jiter, 1362 sáhů (tedy skoro 2 míle), z čehož bylo 9958 jiter polí, 439 jiter luk a zahrad, 619 jiter polí emfyteutických a 344 jiter polí zádušních. Panství vedlo i politickou správu v 1 městysi a 39 vesnicích, vykonávalo patronátní právo ke 2 farám, jednomu zámeckému kaplanství a 5 školám. Na panství bylo 7 zámků,

odprýskávají a odpadávají. Tak se stalo i u Berglerova obrazu v zámecké kapli a v kostele. Kníže Karel Kinský proto dal r. 1911 oba obrazy restaurovati Ritschelovi do Vídně. Bergler r. 1824 za obraz sv. Isidora obdržel 200 zl. konv. měny.

¹⁾ „Topografie der Allodial-Herrschaft Zlonitz im Jahre 1820.“ Rukopis v archivu zlonickém.

20 dvorů, 8 mysliven, 3 filiální dvory, 5 ovčáren, 9 skopáren, 1 pivovar, 5 pálenek, 19 mlýnů panských a 1 rustikální, 16 panských a 15 rustikálních hospod, 203 selských statků, 132 chalup, 719 domků, 7 židoven, 2 pohodnice, celkem 1169 domovních čísel. Dle počítání z roku 1820 bylo 6995 obyvatel, z nichž dle stavů bylo 6 kněží, 17 úředníků, 45 měšťanů a řemeslníků, 203 sedláků, 132 chalupníků, 719 domkářů, 1173 dělníků mužů, 3990 žen a 110 židů. Zvířectva napočteno 501 koní, 6 oslů, 2048 hovězího dobytka a 7008 ovcí.

V Budenicích byl kostel, zámecká kaple, škola, zámek, dvůr, ovčín, panský mlýn, rustikální hospoda, 4 chalupníci, 11 domkářů, domovních čísel 22, obyvatelů 209. Zvířectva 6 koní, 70 kusů dobytka hovězího, 350 ovcí. Polí emfyteutických bylo 10 jiter 883 sáhů, zahrad a luk 751 sáhů. Rustikálních polí bylo 44 jiter 135 sáhů, zahrad a luk 1 jitra 1539 sáhů.

V Jarpicích byl rustikální hostinec, 10 sedláků, 7 chalupníků, 43 domkářů, 64 domovních čísel, 344 lidí a 1 rodina židovská. Zvířectva bylo 28 koní, 85 kusů hovězího dobytka, 453 ovcí. Polí emfyteutických bylo 4 jitra 492 sáhů, zahrad a luk 18 jiter 161 sáhů, pastvin 32 jiter 1364 sáhů.

V Šlapanicích byl dvůr, myslivna, pálenka, panský mlýn, rustikální hospoda, 9 sedláků, 4 chalupníci, 12 domkářů, 29 domovních čísel, 225 obyvatel a 1 rodina židovská. Zvířectva bylo 22 koní, 86 kusů dobytka hovězího, 160 ovcí. Polí emfyteutických bylo 2 jitra 1558 sáhů, zahrad a luk 464 sáhů. Rustikálních polí bylo 539 jiter 530 sáhů, zahrad a luk 7 jiter 1079 sáhů, pastvin 1 jitra 679 sáhů.

K panství náleželo městečko Zlonice a těchto 39 vsí: Budenice, Břešťany, Tmář, Nový dvůr, Skury (část však byla martinická), Křovice, Beřovice, Žižice (část kladenská), Dolín, Želečice, Drchkov, Strádonice, Paleček (část vranská kapitolní), Čeradice (část kapitolní), Vyšinek, Malé a Velké Hořešovice (část švarcensberská), Bilichov, Kroučová, Jarpice, Oudešice, Horní a Dolní Kamenice, Šlapanice, Poštovice, Bakov, Hospozín, Paršenk, Velký a Malý Radešín, Pohorice, Martiněves, Charvatce, Zaháj, Mšené, Vrbice, Podol, Voslochov a Sazená. Krajina těchto osad byla 5 mil dlouhá, 2½ široká.

V hospodaření byl znáti již tehdy citelný nedostatek lesů, které by na vyšších polohách chránily proti větrům a v nižších polohách udržovaly vláhu. Dobytkařství nemělo většího významu, ponevadž jen u panství a u zámožnějších sedláků chovaly se lepší

druhy dobytka, u menších sedláků obyčejné druhy. Chov vepřů omezoval se jen na domácí spotřebu. Koně kupovány na trzích v Roudnici a Mělníku. Malým lidem poskytovala obživu všude koza. Chov ovcí stál na výši v panských ovčinech a dával veliký zisk za prodanou vlnu. Panské hospodářství mělo 39 koní, 2 hřebce, 6 oslů (v Šlapanicích pro práci v parku a zahradě), 984 krav, volů a telat, 4064 ovcí.

Včelařství se pořádku pěstovalo, poněvadž scházela krajina s pestrou květenou.

Ovocnictví stálo na veliké výši a pěstovalo se na panství silně od r. 1780. Po příkladu panství i obyvatelstvo horlivě se mu věnovalo. Panství mělo velké zahrady v Bakově, Strádonicích, Vyšinku, Mšeném, Zaháji, Sazené a Budenicích. Nejznamenitější zahrada byla na červeném rybníce v Šlapanicích, která r. 1820 měla 1249 jabloní, 112 hrušní, 938 švestek. Pěstovaly se četné a nejlepší druhy ovocné. Ovoce se vyváželo po vodě do ciziny a mělo takový odbyt, že zahrady stále se rozšiřovaly. Pověst praví, že první borsdorfské jablko bylo do Ruska přivezeno německým obchodníkem ze zahrady voslochovské a došlo takové obliby, že obchodník dostal za to právo měšťanské v Petrohradě a nastal čilý vývoz ovoce do Ruska. Šlechtění stromů provádělo se v panských školkách v Budenicích, Bakově, Strádonicích, Hospozíně, Sazené a Zaháji, odkudž stromky i cizím pěstitelům se prodávaly. Ve školkách bylo r. 1820 stromků 18.770, z čehož v Budenicích 4084. Pěstovalo se 63 druhů hrušek, 45 jablek, 13 višní, 12 švestek, 5 třešní, 3 merunek, které dle slavných tehdejších pomologů Duhammla, Christa, Sicklera a Rösslera pojmenování nesly.

Obilí pěstovalo se po mnohých pokusech v domácích obyčejných druzích: pšenice, žito, ječmen, oves, hrách, čočka, vikev, na panské půdě mírou 15.295 měřic, a to v roce 1820 pšenice 1200, žita 3400, ječmene 3000, ovsa 1350, hrachu 120, čočky 40, vikev 250 měřic. Pro zimní osev bylo úhořeno 4600 měřic, polovic toho pohnojeno; na úhorech nacházely ovce vydatnou pastvu. System hospodaření byl tříhonný, při němž chov ovcí nahrazoval užítky, které jinde dávalo hospodaření střídavé. Na vlhčích půdách sela se pro dobytek píce, nejvíce vojtěška a dle jakosti píce byl výsledek dojení při jednotlivých dvorech rozdílný.

Po koupí Sazené byla založena nad zámek nad strání vinice a osázena nejlepší révou burgundskou. Měřila 16 měřic a r. 1819

dala 60 sudů červeného a bílého vína, které bylo uloženo ve sklepech zámku zlonického. Také ve sklepech v parku budenicím byly uloženy zásoby vína sazenského.

Chmel se pěstoval s nejlepším zdarem na chmelnici položené podél cesty z Mšeného do Charvatec, ač i na jiných místech byly chmelnice.

Co pak se týče mineralií, bylo mnohokrát hledáno na rozličných místech uhlí. Při vrtání se zjistilo, že na panství není většího ložiska uhlí, neb rudy. V Budenicích před rokem 1820 bylo nalezeno „na vinici“ kameenné uhlí, ale vrstva jen 2 palce silná a pod ní více uhlí nebylo. Také v Strádonicích „za průhonem“ a u Dolina na cestě k Slanému nalezeno sice uhlí, ale že zásoba byla malá, anebo že se přišlo na vodu, nedolovalo se. Panství mělo dva doly, ve Votvovicích a Libovicích, které k hospodářským potřebám dodávaly ročně 6300 korců uhlí.

Vápenec se dobýval u Břešťan u sochy sv. Onufria a v Budenicích. Na Červeném rybníce blíže sušárny byla vápenná pec, kde se kamenným uhlím pátilo vápno. Pískovec se dobýval ve společném lomu u Jarpic a na Johanniswaldě. Jest z něj vystavěn dům purkrabský, obě nová zámecká křídla a jiné budovy. Za Jarpicemi k severní straně byl na skalní stráni znamenitý pískovec, z něhož jsou schody na chor kostela sv. Isidora. Na úpatí stráně pod jarpickou cestou se strany, kde měl jarpický rolník Sedláček zahradu, nacházel se červenavý křemenitý pískovec, z něhož se zhotovovaly mlýnské kameny. Sedláček si otevřel lom ve své zahradě a kámen lámal, že však šel pod panská pole, byla mu práce zastavena.

Nutno i zaznamenati úřednictvo, pokud se Budenic týká a to ředitele panství, sídlem v Zlonicích a purkrabí budenicé. Koupí panství budenicé sprostředkoval vrchní (oberhauptmann) zlonický Hikisch. Po něm byl ředitelem panství až do roku 1781, kdy kníže Fr. Oldřich panství koupil, Tomáš Kolovrátek, Moravan rodilý z Meziříčí. Téhož roku vstoupil do výslužby a ředitelem jmenován Fr. Pavikovský. Narodil se r. 1738 v Chocni a do služeb knížecích vstoupil r. 1761. Byl revidentem u inspektora Hikische v Zlonicích, pak důchodním v Hospozíně a Kamenici, správcem hospodářství v Hospozíně. Roku 1781 stal se ředitelem v Zlonicích, roku 1786 inspektorem Zlonic, Chocně a Rosic, roku 1801 ředitelem všech knížecích statků a Peruce. [Dle zpráv pamětníků zavedl na panství pěstování ligrusu. V listině z r. 1802 v báni

věže zlonické nazývá se zakladatelem lázni mšenských a tamější kaple sv. Jana Nepomuckého. Roku 1804 vstoupil do výslužby a usídlil se ve Mšeném, ale již v srpnu se těžce roznemohl a proto dal se dopravit k svému synovi purkrabímu do Budenic, kde 11. srpna zemřel. Pohřben byl na hřbitově u sv. Isidora od komandéra řádu křižovnického Jana Nattera, u přítomnosti kněžny vdovy Rosy, kněžny Karoliny a jejich dvou sester de Kerpen. Vrchnost mu postavila náhrobek a r. 1807 kněžna Rosa dala vsadit nad hrob do zdi kostelní pamětní desku.

V letech 1804—1818 byl ředitelem Matěj Horálek, který byl ve službách knížecích již před rokem 1768. Roku 1792 byl sirotčím kurátorem v Zlonicích, r. 1798 purkrabím v Zlonicích, roku 1804 stal se ředitelem. Pohřben byl 4. září 1818. Po něm jmenován ředitelem Fr. Pavikovský ml., syn zmíněného ředitele. Byl sekretářem u kněžny, roku 1804 jmenován purkrabím budenickým, roku 1809 přesazen do Vejvanovic, roku 1819 jmenován ředitelem v Zlonicích; zemřel r. 1832 na utrpený úraz. Po něm se stal ředitelem Jan Maux, dosud purkrabí budenický, před tím důchodní v Heřm. Městci. Byl ředitelem do r. 1849, kdy stal se hospodářským radou a přesídlil do Prahy, až roku 1859 vstoupil do výslužby.

Budenický okrsek neměl svého správce od r. 1748, nýbrž byl řízen z úřadu zlonického. Někdy jen se uvádí kancelista v Budenicích, jako r. 1770 Václav Pompe. Teprv roku 1803 jmenován zase správcem či purkrabím v Budenicích Fr. Živsa, který r. 1792 byl v Zlonicích písařem kontribučním a r. 1798 písařem sirotčím. Roku 1804 přesazen byl za purkrabího do Chocně a do Budenic ustanoven purkrabím Fr. Pavikovský ml., dosud sekretář u kněžny. R. 1809 přesazen byl do Vejvanovic a v Budenicích stal se purkrabím Bernard Guth. Roku 1810 jmenován ředitelem v Kostelci nad Orlicí a jeho místo v Budenicích obdržel Fr. Folkman z Hozpuzína, který úřadoval v Budenicích až do roku 1830. Téhož roku ustanoven purkrabím Jan Maux, důchodní v Heřm. Městci, který již r. 1832 jmenován ředitelem v Zlonicích. V Budenicích stal se purkrabím Maxm. Živsa, který zde zůstal až do r. 1850, kdy jmenován ředitelem v Chocni.

Nemnoho zahradníků vystřídal se v Budenicích. Po Ign. Dandovi ustanoven byl Seidler a když r. 1809 byl přeložen do Rosic, přišel z Rosic zahradník Fr. Růžek. Ten byl dán r. 1845 do výslužby a 1. července 1845 ustanoven zahradníkem Jan Kluge ze smíchovské knížecí zahrady. Ten padesát let zastával své místo

a r. 1895 vstoupiv do výslužby, učinil místo synovi Vilému Klugovi. Toho r. 1904 vystřídal nynější zahradník Čeněk Viták. Až do r. 1837 vedení zahrad a parku měl vrchní zahradník Höhnel, pak ředitel zahrad Wünscher.

Řada klíčníků se vystřídala v zámku za panství Kinských. Až do roku 1808 byl klíčником Karel Schneider, který se uvádí již před r. 1787 a byl služebníkem čtyř knížat Kinských. Byl zbožný muž, založil při kostele sv. Isidora se svou manželkou Rosalií čtyry nadace, z jichž výtěžku slouží se za oba manžele mše sv., koná se modlení, podělují se chudí a přispívá se na potřeby kostelní. Po jeho smrti r. 1808 stal se klíčником Ant. Toman, r. 1826 Fr. Bolehovský, r. 1852 Jan Männel, r. 1855 Ferd. Streicher, r. 1866 J. Kašpárek, r. 1878 J. Čížek, r. 1880 F. Šmahel, r. 1901 Fr. Mafocha.

V Budenicích byla vždy myslivna. Roku 1787 uvádí se myslivec Jan Kornalík, roku 1798 Václav Vokoun, roku 1798 Jakub Grund, od roku 1804 revírník Jiří Vokoun, po něm Hlaváček, jemuž se roku 1847 vystavěla nová fořtovna. Od r. 1868 byl lesním Adoif Fiala, který s hajnými vedl správu revíru a chov bažantů až do r. 1894, kdy dán na odpočinek, chov bažantů a místo lesního zrušeno. Fiala zemřel v Praze 22. prosince 1910.

Každý týden po sto roků (až do roku 1866) jezdila z Budenic do Prahy „viktuálka“, panský to vůz, který dovážel z panství do Prahy vrchnosti drůbež, máslo a jiné věci a do Budenic se vracel s nakoupenými v Praze věcmi pro hospodářství. Dlouholetým konvojantem viktuálky byl portýr Soukup, který též při tom lidem vše v Praze obstarával a nakupoval.

Uvedeme řadu událostí dle postupu časového, které se staly za knížete Rudolfa.

R. 1824 založena byla v Želevcích bažantnice a dáno tam 50 bažantů. Kníže veřejně pochválil budenického ovčáka Josefa Proška, že od 344 ovcí měl 331 jehňat, za to však želevcický ovčák sklídl dítku, že měl od 417 ovcí jen 355 jehňat. Také zlonický sládek Vojtěch Kostelníček dostal dítku, že špatné pivo vaří.

R. 1825 dne 24. června byla ve Vraném generální visitace a sv. birmování, jež udílel světící biskup Fr. Pištěk. K němu dostavili se i lidé ze Zlonic, Budenic a Klobuk. Dne 16. července v noci vloupali se zloději do kostela sv. Isidora oknem u oltáře sv. Antonína a uloupili kalich, monstranci se znakem marti-

nickým, svícny a jiné kostelní věci. R. 1826 postaveny v kostele nové varhany od Jana Gutha z Čisté, nákladem záduší zlonického. Ze sbírky mezi osadníky a z příspěvku knížete zakoupeny měděné bubny a pozouny, které po prvé zazněly u přítomnosti knížete na 27. neděli po sv. Duchu.

Kníže r. 1826 pověřil Aloise Chvojku, který nejdřív myslivostí se učil a pak na vojně u myslivců sloužil, po návratu z vojny tím, aby 8 lesnických adjunktů na trouby hrátí vyučil a z nich hudební sbor utvořil. Dal jim pěknou uniformu s epaulettami. Hudební sbor pak účinkoval při mnohých slavnostech a příležitostech. Po smrti knížete však byl zrušen, adjunkti jinam přesazeni a kapelník Schlegel propuštěn.

R. 1827 vypukl v šlapanických fumbergách veliký oheň dne 31. května. V létě vyhořel zase mlynář na Červeném rybníce Fr. Ostryd. Když žádal knížete o podporu k stavbě, byl pokárán, že nebyl pojištěn. Kníže přísně k tomu hleděl, aby všichni majitelé domů byli pojištěni. Ostryd dostal sice 24.000 tašek a 45 sáhů pozemku, ale rychtáři musili vyhlásiti, že nikdo budoucně o podporu hlásiti se nesmí, kdo by nebyl proti ohni pojištěn.

R. 1827 dne 8. června narodila se druhá dcera knížecí Anna Marie. Kníže rozdělil při této příležitosti chudým na panství 1500 zl., z čehož v Budenicích 141 zl. Zemřela však 4. ledna 1828 a uložena v hrobce za oltářem. R. 1827 spravovala panství kněžna, poněvadž kníže v záležitosti státní byl poslán do Darmstadtu.

R. 1828 dne 21. května zemřela Marie Antonie, svobodná paní z Kerpen, matka kněžny Karoliny Kinské, stará 71 roků. Byla dovezena do Budenic a pohřbena v hartmanské hrobce v kostele, poněvadž v hrobce knížecí již nebylo místa. Na rakev dána cínová deska s nápisem: „Maria Antonia Freifrau von Kerpen, geborene Freyin von Hornstein Höffingen, Witwe Franz Georgs Freiherrn von Kerpen, geboren an 10. Januar 1757, gestorben am 21. May 1828. Mutter der Frau Charlotte Fürstin von Kinsky, geborenen Freyin von Kerpen und Grossmutter des Fürsten Rudolf von Kinsky.“ — Zdržovala se vždy v létě s vrchností v Budenicích a byla štědrá k chudým. Odkázala chudým farnosti budenické 100 zl. tak, aby úroky byly jim rozdávány.

R. 1828 byla drahota a hlad a proto kníže nařídil, aby podaným se prodávalo obilí na úvěr, poskytoval co možná největší výdělek, a kdo nemá co jísti, ať se mu obilí daruje. Bu-

dou-li zásoby obilní stačiti, nechť výhody té poskytuje se i lidem k panství nepatřícím. Kníže byl znám jako lidumil, který na př. své služné jako prezident zemské vlády v Linci věnoval ústavu chudých a na okrášení města. I když ze zásady bylo mu prosebníka odmítnouti, nahradil mu to ihned jiným směrem. Když šlapanický žid Em. Löwi žádal snížení nájmu ze židovny, zamítá kníže jeho žádost, ale povoluje mu roční podporu, an ošetřuje starou svou matku. Pomocník učitelský v Budenicích žádal nějakou odměnu za výpomocnou službu kostelnickou, ale kníže žádost zamítá s odůvodněním, že za ni jest placen učitel Bidlo, ale povoluje mu nějaké obilí. Břešfanskému rolníku Janu Veselému dává 23. prosince 1825 koně jako podporu, piaristické koleji v Slaném posílá obilí a brambory. Chržinskému faráři poslal 2 sudy piva za škodu učiněnou mu zajci na polích.

Kníže Rudolf zemřel v Linci 27. ledna 1836, teprv 34 roků stár. Mrtvola jeho byla v Linci od c. k. krajského ranléka Pleningra a městského lékaře Weizhofera balsamována, vložena do dubové a měděné rakve a vystavena v stavovském sále. Po obřadech v domě vezl 30. ledna štolba Jan Brožovský s dvěma myslivci rakev do Čech. V noci na 31. leden nocovali ve Freistadtě, kde rakev umístěna v kostele. Doprava děla se 10 poštovskými koňmi, které posel napřed objednával. Přes Budějovice a Tábor dojeli 1. února do Prahy a rakev vystavena v knížecím domě. Slavné obřady pohřební konaly se v chrámě Panny Marie před Týnem a pak průvod bral se Prahou až k strahovské bráně, odkudž téhož dne 1. února dovezena rakev do Zlonic a v kostele vložena na katafalk. Dne 2. února odpoledne ve 2 hodiny konal se pohřeb do Budenic. Bylo silné náledí, tak že cesta musila býti posypána plevami. Poněvadž v knížecí hrobce za oltářem místa nebylo, otevřena hartmanská hrobka v kostele, kosti tam pohřbených kněží vloženy do dvou nových rakví a pochovány na hřbitově a do hrobky uložen kníže Rudolf. Smuteční slavnosti konaly se na všech panstvích slavně, ve Vídni u Škotů sloužil pontifikální requiem papežský nuncius v paramentech dvorských. V závěti určil kníže 6000 zl. konv. m. na nadaci pro chudé na svých panstvích, z čehož 1000 zl. pro panství zlonické, aby úroky podělování byli chudí způsobem, jak majitel panství určí.

Vilemína kněžna Kinská, rozená hrab. Colloredo-
Mansfeldová.

(1836—1855.)

Jménem nezletilého knížete Ferdinanda vedla správu panství matka jeho kněžna Vilemína a to 19 roků. Hned po smrti chotě rozhodla se vystavěti novou hrobku rodinnou, poněvadž dosavadní za hlavním oltářem sv. Isidora byla naplněna, neb plocha její dlažby jen 7½ metrů obnášela. Byli tam uloženi členové rodiny v tomto pořádku: Oldřich, Heřman, Josef, Rosa, Ferdinand a Anna Marie. Dne 23. října 1836 dala rozkaz vídeňskému architektovi Jindř. Kochovi, kterého kníže r. 1827 do svých služeb vzal, aby zhotovil plán hrobky. Pak počalo se ihned se stavbou, kterou vedl kamenický mistr Kraner. Práce dělnické a potažní byly konány robotně, zedníci pracovali za denní mzdu dvacetníku stříbra. Kámen na stavbu vozil se z Jarpic, Poštovic a Mšeného, vápno se pájilo ve vápence u Budenic a přiváželo z Holubic. Tři vozy červeného mramoru na zhotovení mosaikové podlahy přivezeny z Prahy, dva vozy bílého mramoru z Kammersburgu. V březnu r. 1840 zasadil již pražský zámečník Frenzl dveře. Střecha byla nejdříve kryta taškami, ale r. 1842 pokryta břidlicemi. Dne 30. dubna přivezl drážďanský pokrývač Friedrich Streube 221 břidlicových ploten po vodě do Židovic u Roudnice, odkudž panské povozy odvezly je do Budenic. Za krytbu obdržel 887 zl. 30 kr. Vídeňský malíř pokojů Jos. Rübler opatřil v létě r. 1841 klenbu hrobky 180 malovanými růžicemi za cenu 310 zl. 24 kr. Oltář v hrobce se sousoším Krista Pána zachraňujícího sv. Petra z vln, byl zhotoven dle návrhu pražského sochaře Josefa Maxe. Sousoší pracoval vídeňský sochař prof. Josef Kühsmann. Pískovec na sousoší ve dvou kusech dovezen byl z uherské Granice do Vídně, kde v dílně Kühsmannově práce provedena ve dvou dílech, které pak byly ztmeleny a celé sousoší sádrou povlečeno a 11. března 1839 do Budenic po vozích odesláno. Vážilo 45 centů. Prof. Kühsmann obdržel honorář 685 zl., dovoz stál 132 zl. V březnu r. 1840 byl oltář postaven a kameníci pracovali na leštění a zasazování mramorových desk hrobních. Téhož roku postavena mříž dle nákresu Kochova, oddělující hřbitov od hrobky a na podzim uspořádal knížecí zahradník Wünscher ze Smíchova osázení prostory kolem hrobky. Kříž a svícny na oltáři modelovány ve Vídni a odlity v komárovských hutích. Pražský truhlář

Lorenz zhotovil lavice a skříň. Dne 5. dubna 1841 posvětil pražský světlý biskup Fr. Tippmann oltářní kámen. R. 1842 opatřena střecha zinkovými žlaby a natěrač Pelz z Prahy natřel mříže. Před dveřmi hrobky umístěny dvě sochy, z nichž pravá představuje řeckou postavu ženskou píšící na desce jméno „Rudolph“, levá genia plačícího, opřené o štít Kinských a držícího hasnoucí pochodeň. O těchto dvou sochách nemáme toho času bližších údajů.

Vysvěcení hrobky stalo se na jaře roku 1840. U přítomnosti kněžny Vilemíny a celé knížecí rodiny, úřednictva a množství lidstva z panství a okolí vysvětil hrobku zlonický děkan Martin Družecký na základě konsistorního zplnomocnění. Přenesení rakví stalo se 21. května 1840. Rakve byly z hrobky za oltářem i z hrobky hartmanské vyzdvíženy a položeny v kostele na katafalk. Přítomno bylo patronátní kněžstvo, úřednictvo, guberniální rada rakovnického kraje a krajský fysik. Rakve byly vykropeny a odneseny do nové hrobky, kdež pak bylo slouženo figurální requiem.

Za členy rodiny knížecí i hraběcí jest během času založeno sedm mešních nadací a slouží se ročně 43 mší sv. v hrobce. V domku vedle kostela usídlen strážce hrobky, jímž byl Bidlo, Adolf baron Tunkl, Schütz, Bajer a nyní Fr. Čížek.

R. 1836 dne 26. června narodila se hraběnka Rudolfina, pohrobek knížete Rudolfa. Na památku toho povoleno z příjmů panství věnovati chudým 2800 zl. konv. m. K tomu kněžna přidala ze svého 4200 zl. a zdvojnásobila tak stávající již nadání knížete Rudolfa pro chudé na knížecích panstvích. Z obnosu připsán 6. března 1838 kapitál 1000 zl. panství zlonickému.

R. 1842 podnikla kněžna se svou rodinou cestu pro zábavu do Itálie, ale zde ji potkala krutá rána. Nejstarší dcera, sedmnáctiletá Marie Karolina, zemřela 24. prosince v Neapoli. V listě hosp. radovi vypisuje kněžna její nemoc a skon. Komtesa onemocněla nejdříve zimnicí, k níž se přidalo dvouhodinné krvácení z nosu a konečně se nemoc vyvinula jako typhus abdominalis. Horečka a affekce plicní zvětšily nebezpečí. Komtesa však zůstala klidnou, jen chtěla se zpovídati, ne ze strachu před smrtí, nýbrž že delší čas neměla příležitosti k sv. zpovědi. Proto 20. prosince přijala sv. svátosti a bez zápasu klidně dne 24. prosince ráno o 6. hodině naposledy vydechla. V Neapoli sekretář vyslanectví Raimund obstaral pohřeb a převoz do Říma. Mrtvolu balsamoval dr. Galeata a chirurg d' Avanzo. Dne 27. prosince byl slavný

průvod pohřební v Neapoli, 60 klášterníků kráčelo v průvodu. Kněžna požádala kaplana kosteleckého Jana Hlavatého, který italsky uměl i v Itálii znám byl, aby přijel do Říma a rakev do Čech přivezl. Také kancelista centrálního úřadu Ignác Schuld-mayer rakev doprovázel. V Itálii byly však velké povodně, tak že cesta se velmi zdržela. Kněžna 29. ledna 1843 psala z Říma do Zlonic, aby pro nebožku vyprázdnila se v hrobce kobka v třetí řadě pod paní z Kerpen, kde byly uloženy dvě rakve malé Anny a Alžběty, které nechť se dají do čtvrté řady nahoru. Zároveň si určila místo pro sebe mezi komtesou a knížetem Rudolfem. Rakev vezena z Říma přes Florencii, Mantovu, Veronu, Inšpruk a Linec do Prahy, kde byly smuteční obřady v chrámě týnském. Do Zlonic rakev přivezena 22. února a vystavena na katafalku v kostele. Pohřeb se konal 24. února. V 9 hodin měl kázání zlonický farář Jos. Sejkora a requiem generál křížovnický Jakub Beer. Pak ubíral se pohřební průvod do Budenic. V průvodu kráčeli hrabata Schönbornové, hr. Chotek z Veltrus, hr. Thun z Peruce. V hrobce před uložením rakve měl řeč pohřební velmistr Beer, po pohřbu mši svatou kaplan kostelecký Hlavatý. Pro kněžnu bylo to velikým navštívením Božím, po předčasné ztrátě chotě za krátko oplakávati smrt nejstarší dcery. Chudým po pohřbu dala rozdati 580 zl.

Již od r. 1837 jednalo se o rozšíření hřbitova u kostela sv. Isidora. Plán zhotovil stavitel Merksbauer. Do té doby byl hřbitov se všech stran kostela. Dle nového plánu se hřbitov na dvě strany souměrně rozšířil, dosavadní zeď se zbořila a vystavěla v stejném směru s průčelím kostela a opatřila železnými vraty, hřbitov před kostelem zrušen, za kostelem oddělen mříží od hrobky. Domek u kostela zbořen a vystavěn dále. Místo na hřbitov dala kněžna, povozy dali osadníci, stavivo a práce zaplacený obnosem 715 zl. ze jmění zádušního. Vikář Petr Jeřábek dne 14. května 1843 rozšířený hřbitov posvětil. R. 1847 byla také zbourána ohradní zeď kolem sochy sv. Isidora před kostelem a prostranství přeměněno v park.

Uvedeme nyní řadu událostí a prací, které se staly za poručení kněžny Vilemíny.

Výroční dnové úmrtí členů knížecí rodiny byly vždy v hrobce slavnostně bohoslužbami připomínány (a to až do let devadesátých) za účastenství úřednictva a zřízců všech panství. Kněžna vždy v ty dny do Budenic přijížděla. R. 1841 sídlila z jara v Bu-

denicích a v červnu odtud podnikla čtvrtletní cestu do ciziny, jmenujíc hosp. radu Mart. Fischera plnomocníkem na panství. Téhož roku 31. května a 4. září vypukly lesní požáry v Bili-chově, byly však obmezeny tím, že obyvatelé rychle vyházeli příkopy.

R. 1841 jednalo se o stavbu farní budovy v Budenicích. Úřední řízení dospělo tam, že dle gubern. nařízení ze dne 28. května 1841 č. 27.766 přijel cís. krajský inženýr Měchura do Budenic, aby vyšetřil místo pro stavbu. Dne 13. září na žádost krajského a vikariátního úřadu povolila kněžna místo na stavbu „za stodolami“ č. parc. 321. Stavební materiál shromažďoval se z některých rozbořených staveb. R. 1842 opět inženýr krajský dostavil se v té záležitosti do Budenic. K uskutečnění stavby však nedošlo.

R. 1841 stavěl se šlapanický dvůr, chlěvy a upotřebilo se stavivo z bývalých šlapanických fumberg. Dozor nad stavbou vedl purkrabský písař Jan Konrád.

Na podzim r. 1841 konaly se veliké hony na panství, jichž se také zúčastnil abbé Alfons Constantin, vychovatel knížete Ferdinanda. Z honů dostal 24 zajců krajský úřad, 26 rychtáři, ostatní koupil pražský zvěřinář Miesner po 39 kr. Následujícího roku prodávali se jen po 30 kr. Výborné pověstí těšili se budeničtí bažanti, které tu choval myslivec Jan Hlaváček a dle rozkazů vrchnosti rozeslal jich před Vánoci r. 1841 54 kusů jako presenty do Vídně, Dánska, Bavorska, Švýcar a Itálie.

V Šlapanicích chovali se oslové. R. 1842 chtěl mladý hrabě Clam ve Smečně pít oslí mléko a proto byla mu jedna oslice ze Šlapanic poslána. K témuž účelu r. 1847 putovala jedna oslice do Hořína kněžně Lobkovicové.

Již r. 1840 pracoval architekt Koch o plánech opravy, po případě i přestavby budenického zámku. R. 1841 se zámecké terasy pokryly asfaltem a deskami, střecha na zámku a podlahy opravily. Starý budenický kravín se zbořil.

Za ovoce toho roku bylo strženo na panství 6291 zl., z čehož v Budenicích „na sádkách“ 41 zl., na chmelnici 40 zl., v kuchyňské zahradě 12 zl., u stodoly a ve školce 18 zl., na Červeném rybníce 854 zl., na jarpické a šlapanické aleji 35 zl., pod ovčínem a u myslivce 45 zl.

R. 1842 byla ještě v Budenicích vinice. Přišelf rozkaz, aby se víno prodalo na keřích. R. 1847 zavádí se v Šlapanicích chmel-

nice; r. 1851 při inspekci hosp. rada přísně vytýkal, že v šlapanické chmelnici našel sázené brambory mezi chmelem. Chmelnice byly zrušeny r. 1871, poněvadž chmel se nedařil a několik roků po sobě zčernal.

R. 1842 bylo veliké sucho a proto nedostatek vody, tak že lidé na několik mil cesty vyhledávali mlýny, kde se mohlo mletí. V Budenicích mlýny stály a proto vrchnost mouku pro lid dala přivážeti z Prahy. Cukrovka se bezvýsledně zalévala. Následkem sucha byla neúroda a hlad. Proto kněžna nařídila, aby se lidem zaopatřil výdělek. Vyvážel se tedy mlýnský rybník v Budenicích, stavěla silnice u Kroučové a započaty některé panské stavby. Zařídily se též sbírky pro hladovící a nemocné a kněžna si přála, aby se jí hned oznámilo, kde by veliká nouze byla, aby o pomoc se postarala.

Když r. 1843 u erární silnice mezi Zlonicemi a Šlapanicemi vedoucí otevřela se na pravo na panském poli budenickém písková jáma, ukázalo se ložisko rudy. Ukázka poslána professoru Zippemu do Prahy a ten určil, že v křemenu nalézá se síra. Mohla by se vyráběti síra a kyselina sírová, ale výroba ta by se nevyplácela.

R. 1844 byla znovuzřízena sušárna na Červeném rybníce. Do budenického dvora zavedeni švýcarští býci a krávy. Téhož roku objevilo se v rakovnickém kraji v oběhu tolik stříbrné mince pruské, že vytlačovala rakouskou. Tolar pruský bral se za 3 zl. 36 kr. vídeňských. Když pokladny počaly peníze pruské odmítati, povstalo tolik nedoplatků, že byly nuceny zase je přijímati.

R. 1845 byl zbořen starý domek u zámku, kde obýval ponocný Michálek a truhlář Hampeis, poněvadž hrozil sesutím. R. 1846 počala stavba ohradní zdi kolem parku, kteráž r. 1847 byla dokončena. Zeď obehnala kus Červeného rybníka, park dosavadní a místo, kde dříve byl dvůr. Architekt Stach zhotovil rozpočet na 4285 zl., stavbu vedl mistr Merksbauer. Na pokrytí zdi užito 8000 kamenných ploten. Vrata a mříže ve zdi došly z Blanska za 548 zl.

R. 1847 přikročeno k stavbě nového ovčína pro 500 ovcí, poněvadž starý již hrozil sesutím. Také dokončena studna u ovčína. Plány přijaty od mistra Merksbauera a byly zhotoveny dle ovčína v Želevcích. Rozpočet zněl na 3711 zl. Místo na stavbu vyhledil purkrabí na poli pod starým ovčínem. Téhož roku dne 6. listopadu vyhořely v Budenicích fumbergy č. 20.

Obyvatelé šlapaničtí žádali 31. prosince panství, aby pro případ požáru byla v obci zřízena nádržka vodní. Žádosti vyhověno a náklad rozvržen tak, že panství dalo 1800 kusů kamenů, 16 sáhů zdi, 45 strychů vápna a 60 vozů písku. Ruční práce a potahy obstarala obec a slíbila starati se o dobrý stav nádržky.

R. 1848 dne 27. března na žádost pražského purkmistra posláno bylo z budenického parku 20 kop ozdobných křovin k výzdobě „dobyččího trhu“, dnešního Karlova náměstí. Když téhož roku 10. a 26. března vyhořeli v Tmáni Jos. Husák, Fr. Koukolíček, Jos. Růžička, Václ. Hofman a Václ. Koudelka, dostali vedle podpory přísné napomenutí, aby se pojistili u „Vlastenecké pojišťovny proti ohni“, kterou kníže Rudolf s některými českými šlechtici založil. Dne 16. března zbořena byla obydlí služebníků, která u budenického zámku táhla se od kuchyně ke kapli, poněvadž byla již chatrná. Nový skleník vystavěl se nákladem 1841 zl.

R. 1849 a počátkem r. 1850 stavěl se vodovod z Jarpic do parku. Bedřich Wünscher, knížecí ředitel zahrad na Smíchově, dal k němu plán mistru Merksbauerovi. Kameninové roury přivezeny ze Zbraslavi. Vodovod byl v činnosti do 6. července 1888, kdy se porouchal a více zřízen nebyl.

R. 1850 bylo vystavěno nové obydlí pro portýra u zámku budenického dle návrhu architekta Stacha nákladem 1786 zl. Na podzim se v něm usídlil portýr Jan Soukup. Po něm Vojt. Prošek, Jan Vaigl, nyní Jos. Dragoun.

R. 1851 bydlil v zámku od 1. září generál baron ze Stillfriedu s celou rodinou v kuchyňském křídle, poněvadž jeho brigáda ležela v okolí po vesnicích. R. 1847 dlel na letním bytě v Budenicích oberstlieutenant von Schindler s rodinou v bytu po vrchním zahradníku Hühnelovi.

R. 1852 stavěly se v Šlapanicích fumbergy. Plán jejich byl doplněn patentní vazbou švarcenberského stavitele Jana Spiesse. Do Budenic posláno téhož roku z Velké Hořelice 200 ovcí a 7 beranů ušlechtilého druhu, v ceně 3600 zl., k zlepšení chovu v Budenicích. Zároveň s nimi poslán ovčák Al. Bayer.

R. 1852 dne 19. března žádaly obce Dřínov a Lisovice o přifaření k Zlonicům. Žádost vyřízena tím, že bude jim vyhověno, ponechá-li si slánské panství břemena školní a patronátní.

R. 1853 přeložena byla pro nedostatek místa bažantnice ze Sazené do Želevců s myslivcem Janem Vokounem. V Želevcích bydlící Prokop baron Tunkl vyprázdnil mu byt, který mu vrch-

nost poskytovala a dostal byt v Sazené. Téhož roku bylo z obory kolloredo-mansfeldovské v Opočně zakoupeno 24 kusů vysoké zvěře, daňků a jelenů, a převezeno do Bilichova. Zapláceno za ně 373 zl. 54 kr. Z Dobříše pak zakoupeni dva státní jeleni.

R. 1853 dne 4. června přijela kněžna s knížetem Ferdinandem a komtesou Rudolfinou do Budenic, byli přítomni v hrobce mši svaté a na to odjeli na cesty do Sas, Belgie, Holandu, Anglie a Francie. Kněžna k vrchní správě panství požádala Josefa hr. Kinského. Vrátila se koncem září. Z cesty přivezla si mnohé umělecké věci. Tak v Mnichově zakoupila obraz Madonny na porceláně dle Travesina, malovaný od Wustlicha, pět krajino-maleb od Hans Huebra, olejomalbu „Měsíční noc“ od H. Dycka. Kněžna byla přítelkyní umění. R. 1848 zhotovil jí pražský sochař Em. Max v kararském mramoru poprsí otce, za nějž mu poukázala honorář 120 dukátů. Obrazy v patronátních kostelích podnes hlásají její lásku k umění.

Od r. 1852 do r. 1854 prováděly se veliké opravy v budennickém zámku a kostele. V zámku mimo jiných prací vydláždil se zahradní salon, chodby a kaple hoštským pískovcem. V kapli opatřena nová malovaná okna, oltář a lavice opraveny, zdi malovány. Se zdi sneseno 12 sešlých dřevěných sošek apoštolů a nahrazeno soškami sádrovými. Okna provedl vídeňský malíř skla Karel Geygling ve zvláštní ornamentální malbě.

Kostel byl opravován od r. 1852 a oprava dokončena r. 1854. Vazba střechy vížky a kupole dána nová, střecha pokryta břidlicí, opatřena odkapními žlaby a hromosvodem. Kostel zvenku obilěn. Malá kulatá okna u vedlejších oltářů zvětšena a opatřena malovanými okny jako v zámecké kapli. Vedlejší oltáře zděné, které stály pod okny, rozbourány a postaveny na nynější místa. Zhotovena a umístěna kazatelna, poněvadž dosud byla v kostele jen kazatelna přenosná. Zhotovena nová zpovědnice, oltáře štafirovány, položena nová dlažba z hoštského pískovce, kostel uvnitř vymalován. Na vedlejší oltáře dala kněžna vymalovati nové obrazy Panny Marie a sv. Viléma. Obraz Panny Marie představuje Matku boží, již uctívají patronové členů knížecí rodiny. Mezi nimi jest postava kněžny Vileiníny. Obrazy maloval vídeňský malíř Josef Schmied za 850 zl. Na opravách pracoval klempíř Ant. Oppelt z Litoměřic, zámečník Pokorný ze Zlonic, vídeňský malíř skla Karel Geygling, novostrašecký varhanář Guth, budennický truhlář

Hampeis a pražští lakýrníci Leitl a Peche, pražský truhlář Lorenz. Kostel vymaloval vídeňský malíř Halle. Náklad opravy činil 7401 zl. 46 kr. konv. m., na nějž přispěl patron 1279 zl. 5 kr., přifařené obce 245 zl. 54 kr., ostatní vzato ze záduší.

Dobrou velikých změn byl r. 1848. Zákonem ze dne 7. září byly zrušeny dosavadní poměry mezi vrchností a poddanými, a proto nastala nová doba správy panství i obcí. Prozatím bylo stanoveno, aby panství vedlo dále politickou správu, než bude o ni jinak postaráno, což se stalo až v roce 1850. Na zámku v Zlonicích do r. 1848 pracovalo mnoho úředníků v obstarávání správy politické, a těm dáno kněžnou na vědomí, aby se ucházeli o postavení při nových státních úřadech. Úředníkům, kteří byli ve službách panství ponecháni, byl plat při zmenšených povinnostech snížen, tak vrchnímu na polovic, dvěma jeho písarům, registrátorovi, ingrosátorovi, justiciáři, soudnímu aktvárovi, soudnímu poslu, úřednímu sluhovi a úřednímu poslu, výběřčímu daní a správci sirotčímu ponechána čtvrtina platu, než si najdou jinou službu. Služba lékaře panského, porodní báby a všech rychtářů na panství zrušena. Z vydání odstraněn náklad na kanceláře, topivo, poštu, poselné, úřední noviny a koně pro jízdy úřední. Šatlava v zámku zlonickém a zřízení hnanecké bylo zrušeno. Akta politická z archivu odevzdána státním úřadům, pečeteř úřední zaslány hejtmanství, které je zničilo. Poslední justiciář Em. Pippich opustil úřad v listopadu r. 1849 a vstoupil do státních služeb jako komisař vyvazovací komise. Na místě výslužného obdržel odbytné 900 zl. Panství r. 1849 žádalo od státu náhradu za úřadování 2104 zl. 28 kr. a nájemn z kancelářů 80 zl., ale c. k. provinciální komise na to sdělila, že náhrada může záležeti v tom, že panství si bude vybíratí úřední taxy. Kdyby bylo více výloh s vedením úřadu, nechť se rozdělí k zaplacení na jednotlivé obce. R. 1850 dne 27. listopadu obdrželo panství přece náhrady 502 zl. Teprv roku 1850 předány byly státním úřadům berní pokladny, obecní peníze a veškeré úřadování, čímž za své vzaly staré patrimoniální úřady.

*

Roku 1848 pominula též r o b o t a. Již dříve uvedli jsme poměry robotní, práce i dávky, které u nás poddaní konali a odváděli, jak byly zapsány v knize urbární a v rejstříku robotním. V první polovici XVIII. století pozorujeme zvyšování povinností robotních. Dle urbáře z roku 1694 konala se týdenní robotna tří-

denní, a to z usedlostí selských s potahem, z chalup ručně, ale v seznamech r. 1741 jest zapsána vykonaná robota čtyřdenní až pětidenní. Tak na př. šlapanický Vojtěch Starý má toho roku pětidenní robotu potažní a ještě jednodenní až čtyřdenní robotu ruční, Jan Svojetský pětidenní robotu potažní a třídenní ruční. Filipovi hraběti Kinskému, když nastoupil r. 1738 úřad kancléře království českého, děkuje země za patent o ulehčení roboty, kteráž potom od císařovny Marie Terezie a císaře Josefa II. zkrácena a tak upravena byla, jak trvala do roku 1848.

Uvedeme některé obrázky z dob roboty. Snahou poddaných bylo dosíci co možná ulehčení roboty a jiných výhod, a proto s podobnými žádostmi často na vrchnost se obraceli. Roku 1794 dne 2. září přijela vrchnost do Sazené a při vítání podali jí obyvatelé žádost o přenechání stráně od pastoušky k studánce „dobré“ zvané k štípení vinohradu a stromů. „Při tom — psali v žádosti — též poněvadž my z částky také v našich povinnovaných milostvrchnostenských robotních daní a platů nějakým způsobem obtížení býti se vidíme, v podobné okolostojičnosti nápodobně za milostivé polepšení společně úpěnlivě žádáme.“ Ale s žádostí nepochodili. Roku 1798 žádal 13. června Jan Černý ze Šlapanic, aby roční jeho třináctidenní robota pro jeho 65. rok byla mu zmírněna, a tedy polovic mu prominuto. R. 1819 dne 28. prosince nařizuje kněžna, aby chalupnice Marie Hořejší z Dolína pro nemoc nebyla vůbec k robotě přidržována. R. 1820 Jan Vysoký, bývalý šlapanický rychtář, pro stáří roboty byl sprostěn. On totiž r. 1811 vyžádal si na pastvišti u Červeného rybníka místo k stavbě domku a dáno mu 50 sáhů s těmi závazky, že bude 13 dní ročně konati ruční robotu, zaplatí 2 zl. platu pozemkového a do obecní pokladny šlapanické 2. zl. Rychtářům bývala robota zmenšována a dostávali roční plat, dříví, pivo a o honech zajíce. Ale nepochodil r. 1824 martiněveský rychtář Josef Jahodář, když podal žádost, aby ohledem na rychtářství veškerá robota byla mu slevena. Kníže Rudolf mu odpověděl, že mu promíjí polovic roboty, osm potahů slevuje, dává 30 zl. ročně a 2 sáhy dříví, s tím tedy aby byl spokojen. Ještě odvážnější byl r. 1826 Jan Hora z Jarpic č. 55, který 19. prosince poslal knížeti žádost, an prý mu kdysi slíbil, že mu vyplní co bude chtít, aby mu tedy třináctidenní robotu snížil na třídenní. Kníže vyřídil žádost jeho slovy, že mu nikdy ničeho nepřislíbil a že mu také ničeho neodpustí. Za to šlapanickému rychtáři Václavu Starému jako uznání, že od mnoha

roků hledí si zvelebení a okrášení hospodářství a pěstování stromů, dávala vrchnost od roku 1800 ročně 8 sudů piva, a když 20. září toho roku vyhořel, dříví na stavbu. Přišla-li pohroma živelní nebo nemoc, odpisovaly se dávky robotní a posílala pomoc. R. 1819 beřovičtí poddaní Václav Muff, Jos. Dufek, Mates Rubeš, Václav Beránek, Josef Beneš a Anna Koudelková pro živelní pohromu žádali prominutí poplatků a obdrželi. R. 1820 nařizuje kněžna 27. prosince z Prahy, aby onemocnělým rodinám na Dolině se pomohlo chlebem a palivem. Roku 1833 zuřila na panství silně cholera, a proto vrchnost povolala cizí lékaře a dala vařiti lidem „rumfordskou polévku“. Lidé však polévku nechtěli jísti a lékařům nerozuměli, pročž žádali za lékaře češtiny znalé, kteréž jim tedy vrchnost zaopatřila. Výlohy s cholerou činily 3414 zl. Když někdo se přihlásil za poddaného na panství, dostal na přivítanou pivo, jako r. 1735 manželka budenického zahradníka Jana Freiganga, která obdržela sud piva jako nová poddaná. Byl-li kdo z panství propouštěn, zaplatil poplatek. R. 1751 Marie Majdalena, dcera Michala Zákostelníka, sedláka z Jarpic, propouštěna k svatbě na panství mšenské Frant. Oldřicha knížete Kinského a zapravila za to 6 zl. R. 1807 podali společnou žádost rychtáři a sice Jan Veselý, rychtář ze Zlonic, Jan Vysoký ze Šlapanic, Ant. Křížek z Vyšinku, Matěj Grohman z Radešína, Ant. Baňka z Tmáně, Václav Fryč z Vrbice a Podola, Josef Loucký z Jarpic, Matěj Novák ze Mšeného, Matěj Beránek z Drchkova a Josef Brožovský z Poštovic, jménem svých obcí, aby jim prominuty byly povozy, které dodávali pro dříví neb s obilím do Roudnice a Litoměřic. Roku 1822 ohlásil 4. dubna ředitel kněžně, že někteří poddaní držitelé gruntů tak daleko to dopracovali, že nemají ani dobytka k práci, ani semene k setí, že sousedé musí jim pole obdělávati a z „poddanského obilního fondu“ pole osívati a navrhl, aby jejich pozemky vzaty byly v administraci. Kněžna však toho návrhu nepřijala a nařídila, aby se jim i na dále v pracích pomáhalo.

Pokud se týče povinností robotních, konali poddaní práce ruční a potažní, odváděli peněžní dávky pozemkové a peníze jako náhradu některých dávek slepic, vajec atd. Někdy robotní práce vykonávány byly za nájem, jmenovitě v panských fumbergách 13 dní ročně. Patentní invalida Fr. Fürst v Zahájí platil místo nájmu z bytu 2 zl. vídeňské a 13 dní pracoval. Na sousedním panství doxanském, pokud bylo kláštera, shledáváme, že často

probošt robotné dny poddaných z Ředhoště a Kmetiněvsi daroval k dispozici faráři kmetiněveskému a to práce ruční i s potahy. Na panství zlonickém bylo r. 1820 robotou povinných 195 sedláků, 112 chalupníků a 593 domkářů, kteří ročně konali 29.692 dní práce s koňmi, 788 dní s voly, 28.593 $\frac{1}{2}$ dne ručně.

Platu v Budenicích odvádělo se na př. r. 1820 na dvě lhůty, k sv. Jiří a k sv. Havlu, 21 zl. 1 kr., z výseku masa 4 zl., ze mlýna 11 zl. 40 kr. a 22 měřic obilí, z emfyteutického nájmu polí 18 zl. 15 kr. Ze Šlapanic odvádělo se 148 zl. 14 kr., z Červeného mlýna 11 zl. 40 kr. a 34 měřic obilí, ze židovny 60 zl. Z Jarpice 144 zl. 42 kr. Práci robotní ukazuje tabulka z r. 1820:

Obec	Domkářů	Chalupníků	Sedláků	Týdně			Úhrn dnů robotních ročně		
				Dnů s potahy	Od sv. Jana do sv. Václava ruční	Ruční	S koňmi	S voly	Ruční roboty
Jarpice			7	3	3		1092		273
			3	3	2		468		78
		1			2		104		6
	Ročně 13 dnů Ročně 3 dny	6 4			2 2			624	36 520 12
Šlapanice			9	3	3		1404		351
			1	3	2		156		26
		3				3			468
	Ročně 13 dnů Ročně 1 $\frac{1}{2}$ dne	1 1						60	91 1 $\frac{1}{2}$
Budenice		4							624
	Ročně 13 dnů	10							130

Od doby císaře Josefa II. nemusila se však konati práce robotní, nýbrž bylo volno vejít poddanému na 3 roky s vrchností ve smlouvu, při které měnila se robotna v peněžitou dávku vyměřenou dle výnosnosti gruntů. Tak robotní den s koňmi vyplácel se 21—30 krejcarů, s voly 8—10 kr., den ruční práci

10 kr., které se platily do panského důchodu. Zbyla však povinnost dodávati potahy anebo konati práci polní za mírnější mzdu. Tak na př. každý zlonický sedlák byl povinen 156 dny roboty potažní a 39 dny práce ruční. Platil za den s koňmi 24 kr. a ruční práce 10 kr. kontraktně. Naproti tomu měl obdělati 45 strychů a 1 větel pole s příslušnou prací potahy, vyvezením mrvy při trojdílném hospodaření, odvéztí mandele do stodol a obdržel za práci od strychu 1 zl. 25 kr., tedy úhrnem 64 zl. 8 kr. K tomu za menší náhradu dal ročně 12 povozů pro dříví, neb s obilím do Litoměřic.

Z roboty bylo možno se úplně vykoupiti, když poddaný o to žádal a složil

za každý povinný den práce robotní s 2 koňmi	12 zl.	a roč. platil ještě 2 kr.,
„ „ „ „ „ „ „ „ voly	8 zl.	„ „ „ 1 $\frac{1}{2}$ kr.,
„ „ „ „ „ „ „ „ „ 1 koněm	8 zl.	„ „ „ 1 $\frac{1}{2}$ kr.,
„ „ „ „ „ „ „ „ ruční	4 zl.	„ „ „ 1 $\frac{1}{2}$ kr.

Výkupné složilo se v 6 ročních lhůtách pod 5%. Tak se vykoupil r. 1846 Ant. Baňka v Tmáni č. 4 a č. 8, který byl povinen z každé usedlosti ročně 156 dny potažní koňské roboty, ruční roboty „od Jana do Václava“ 39 dní proti odměně 1 $\frac{1}{2}$ libry chleba. Dal za každý den roboty s potahy 12 zl., za den ruční práce 4 zl. konv. měny a platil ročně z každé usedlosti 5 zl. 31 $\frac{1}{2}$ kr. Toho se ovšem nenadál, že robotna bude brzo zrušena, ač sám byl absolvovaný jurista. Proto po zdvžení roboty mnohými žádostmi domáhal se na vrchnosti vrácení přeplaceného kapitálu a bylo mu r. 1851 vráceno 700 zl.

Po zrušení roboty zůstaly však panství mnohé robotní nedoplatky z dřívější doby, které byly buď vymáhány nebo prominuty. R. 1850 dne 5. listopadu odpouští kněžna dluhující poplatky robotní usedlíkům tmaňským a sice proto, že 10. března 1848 vyhořeli. Jos. Husákovi z č. 9., Fr. Koukolíčkoví z č. 10., Jos. Růžičkoví z č. 11. a Václ. Hofmanovi odepsáno úhrnem 111 zl. 58 kr.

Povinnosti robotní byly vykoupeny a to na panství zlonickém obnosem 151.304 zl. 50 kr. a ze Sazené 3065 zl. 10 kr. Emfyteuti byli od 1. listopadu 1848 poukázáni platiti veškeré poplatky a daně do státní pokladny. Mlynáři však v Oudešicích, Bakově a jinde odepřeli panství platiti i dávky obilí, tak že je panství na nich musilo vymáhati. Lidé, kteří bydlili v panských fumbergách

a místo nájemného konali ročně 13 dní práce, nechtěli více tyto dny zdarma pracovat, odvolávajíce se na zrušení roboty. A nepracovali po dva roky, až úředníci vznesli záležitost tu na kněžnu, která rozhodla, nechť-li pracovat, nechť platí ročně 5 zl. nájmu.

Po zrušení úradů patrimoniálních jednalo se r. 1848 o zřízení okresního neb kollegiálního soudu v Zlonicích a úřady tázaly se kněžny, zda by k témuž účelu nepronajala zámek. Kněžna byla ochotna nejen zámek pronajmouti, ale i nákladem 50 až 70 tisíc zlatých upravit k účelu tomu. Ponechávala si jen křídlo zámecké s bytem vrchního, justiciára a mušketýra. Nájmu požadovala ročně 800 zl. K zřízení soudu však v Zlonicích nedošlo.

*

R. 1848 uzákoněn i výkup desátků a jiných dávek záduším, kostelům a kněžím a proto i o nich v naší osadě pojednáme.

Budenice patřily před válkami husitskými k faře ředhoštské a tam též své desátky odváděly, jak jsme již na počátku spisu uvedli. Zpustošením a vylidněním vsi ve válkách husitských přestalo i placení desátku. Ves pak dostala se duchovní správou ke kostelu pálečskému a když fara v Pálči asi r. 1623 zanikla a kostel pálečský spravoval jako filiální farář vranský, tedy k farnosti vranské. Farář vranský konal duchovní správu v Budenicích, spravoval kostel sv. Isidora a pochovával osadníky budenické na hřbitůvek u sv. Isidora. Tentýž poměr byl i v Oudešicích. Desátku nedostával, jenom koledu ze dvora a zámku.

Jarpice náležely ode dávna ke kostelu sv. Jiljí do Ředhoště a tam na hřbitově měly své hroby. Kostel ředhoštský ještě koncem XVII. století spravován jako farní od faráře vranského a patřila k němu Ředhošť, Jarpice a Malá Ředhošť či Loucká. Až do r. 1665 platili jarpičtí osadníci faráři desátek sypací 22 strychů žita a 22 strychů pšenice. Když však v zlých těch dobách nemohli tak činiti, platili dále 6 kop grošů. R. 1689 od 1. září přivtělil probošt doxanský Fr. Waldhauser (patřilať Ředhošť pod panství kláštera doxanského) kostel sv. Jiljí jako filiální do Kmetiněvsí a tak obce Ředhošť, Jarpice a Loucká dostaly se do farnosti kmetiněveské. Jarpice od té doby šest kop grošů platily faráři kmetiněveskému. R. 1782 vláda počala chystati pohodlnější upravení farnosti, aby lid měl blíže do kostelů. Vyžádala si data z Kmetiněvsí o stavu farnosti a shledala, že v Jarpicích jest 41 rodin a 201 duší, v Šlapanicích 28 rodin a 157 duší a že mají k mateř-

skému kostelu velmi daleko. Proto rozhodla se zříditi lokalii v Budenicích a Ječovicích. Jednalo se však, mají-li Jarpice přivtěliti se do Budenic či do Ječovic. Zemský úřad 8. prosince 1786 rozhodl o přivtělení k lokalii budenické, kamž i Šlapanice přiděleny. Tím povstala duchovní správa v Budenicích, tyto odděleny od Vraného, Jarpice a Šlapanice od Kmetiněvsí. Dle výslovného znění císařského nařízení o zřízení lokalií však veškeré dávky i na dále se měly odváděti bývalým farářům a nikoliv lokalistům, kteříž se měli spokojiti s 30 zl. ročně za vedení duchovní správy. R. 1787 dne 6. ledna svolána obec v Jarpicích a v Šlapanicích a farář kmetiněveský odevzdal lokalistovi matriku jarpickou a šlapanickou. Tím dnem přestali obyvatelé Jarpic a Šlapanic odváděti faráři kmetiněveskému dávku 7 měřic a 2 čtvrce obilí z Jarpic a 6 měřic, 3 čtvrce a 2 žejdlíky obilí ze Šlapanic, které mu dle úmluvy dávali náhradou za to, že na křesťanské cvičení a k zaopatření nemocných používal svého povozu. Ale v celou historii sporů, soudů a komisí, po dlouhá léta trvajících, vyvinul se odpor jarpických a Ředhoštských k placení 6 kop z Jarpic a 7 kop z Ředhoště faráři do Kmetiněvsí. Dokazovali, že je odváděti za konání služeb Božích a sloužení mši svatých, a když jich farář již nekoná, že mu nenáleží. Akci vedli jmenovitě Ředhoštsí a to u krajských úradů v Slaném a Litoměřicích, u zemského úradu Praze, na kanceláři v Zlonicích. Věc svou však všude ztratili a po mnohých ještě odkladech Ředhoštsí i Jarpičtí byli přinuceni k placení. R. 1852 tato dávka Jarpických nebyla vykoupěna, ač Jarpičtí o to žádali. Komise vyvazovací v Slaném 22. června 1852 č. 1112. nechala ji nezměněnu a tak podnes platí faráři do Budenic ročně 14 korun 70 hal. a ten jim slouží šest mši svatých na úmysl obce jarpické. Také tak zvaný „letník“ nedovolila vyvazovací komise vykoupiti, nýbrž poukázala obec k dalšímu placení. „Letník“ bylo kdysi odvádění sýra, později 17 gruntovníků dávalo zaň 51 kr. stříbra. Vykoupěna byla v Jarpicích jen ze 17 domovních čísel „koleda“ knězi 6 nebo 3 kr., učitel 3 kr., a jménem „železná krávy“ a „železná ovce“ obnos 3 zl. 8 kr.

Šlapanice od nejstarších dob patřily v duchovní správě ke kostelu sv. Václava v Kmetiněvsí a na hřbitově tamní kladly své nebožtíky. V missále starém v Kmetiněvsí byl zápis z roku 1595: „Pan Giržik Hrobcziczkej dava ze dvoru, kterež ma v Sslapaniczch 5 str. žitta a 5 str. pssenicze.“ Později panství před r.

1721 dávalo místo toho 12 zl. 30 kr. R. 1631 dne 13. března přijel z kláštera doxanského probošt Kryšpín Fuk, kolátor záduší a založení sv. Václava v Kmetiněvsi a ráčil osobně držeti počet za rok 1629 a 1630, u přítomnosti kněze koadjutora Václava Althánse. Toho roku byl kostelníkem ¹⁾ v Šlapanicích Šimon Straka. Při počtech shledáno, že v Šlapanicích na usedlostech jest 14 železných krav a 9 železných ovec. ²⁾ Krávy měl Janek Starej (1), Novák (2), Říha (2), Jošt (2), Matějka (2), Havel Kukla (2), panskej (1), Vondra Žák (1) a Krčil (1). Z každé železné krávy se platilo 18 kr. Železné ovce měl Martin (3) a Krčil (6). Záduš kmetiněveská měla úhrnem 47¹/₂ krávy a 85 ovec železných. Když r. 1721 znamenal do knihy pamětní farář desátky ze Šlapanic, dávali sedláci: Šťastný měřici pšenice, měřici žita a měřici ječmene. Budek, Strakatý, Schořálek, Kalous, Janeček a šenkýř každý 2 věrtele pšenice, měřici žita a měřici ječmene. Maček a Kukla dávali měřici žita a měřici ječmene. Z chalupníků dával Černý a Šťastný mladší dva věrtele pšenice, žita a ječmene, Škoda, Šaman, myslivec a kovář dva věrtele žita a dva mandele ječmene. Sedlák Šťastný dával dříve 4¹/₂ měřice obilí, ale že synovi některá pole pustil a statek tak jest rozdělen, platil nadále 3 měřice. Šlapanice dále odváděly jako ostatní vsi „letník“, dávaly něco vajec a před svátky a posvícením koláče. I po zřízení lokalie patřily příjmy tyto do Kmetiněvsi, až teprve r. 1837 vymohla si obec přičiněním svého rychtáře Jana Pokorného, že dávky ty dvorním dekretem ze dne 4. dubna 1837 č. 18.657. přiřknuty lokalistovi v Budevicích. Dne 2. července 1852 roudnická vyvazovací okresní komise provedla výkup desátku v Šlapanicích a zaplatil: Starý Jakub v č. 1. 61 zl. 20 kr., Fr. Ostryd z chalupy č. 3. 29 zl. 35 kr., Husák Fr. z č. 4. 112 zl. 25 kr., Friedr. Kallmünzer z č. 5. 112 zl. 25 kr., Kožíšek Ant. z č. 6. 71 zl. 45 kr., Fr. Řebíček z č. 9. 29 zl. 35 kr., Jos. Koukoliček z č. 11. 71 zl. 45 kr., Fr. Vokáč z č. 12. 29 zl. 35 kr., Jan Jonák z č. 13. 81 zl. 50 kr., Ant. Novák z č. 14. 112 zl. 25 kr., Josef Komeda z č. 15. 112 zl. 25 kr., Mat. Koukoliček z č. 16. 112 zl. 26 kr., Ant. Dragoun

¹⁾ Kostelník či zádušník byl muž od vrchnosti jmenovaný k spolusprávě zádušního jmění.

²⁾ Již v století XV. náležel k příjmům zádušním příjem z krávy neb ovce. Záduš totiž koupila neb zdělila krávu neb ovci a pronajala ji na některou usedlost. Uživatel platil poplatek nejen dokud dobytče žilo, nýbrž navždy zůstala povinnost platiti na usedlosti.

z č. 17. 112 zl. 26 kr., Jos. Starý z č. 18. 142 zl. 45 kr. a Ostryd z mlýna 29 zl. 35 kr. Úhrn vykoupeného desátku činil 1222 zl. 15 kr., který úročil 61 zl. 6¹/₄ kr. Také bylo vykoupeno pro záduší jménem železné krávy a ovce 12 zl. 9 kr. a jiných poplatků 5 zl. 22 kr., pro učitele 1 zl. peněz a 15 bochníků chleba. „Letník“ i v Šlapanicích ponechán nevykoupen v té výši jako v Jarpicích.

*

V roce 1848 přestal také zvláštní poměr židů k panství. Do té doby byl na panství určitý počet židovských rodin, které poživaly ochrany panství (chráněný žid, Schutzjude) a zabývaly se obchodem, řeznictvím, pálením a prodáváním kořalky. Bydlily v panských „židovněch“, z nichž platily značné nájemné. U nás byl chráněný žid v Šlapanicích a to již r. 1694, který tehdy byl řezníkem a obchodníkem, jeho nástupci byli i vinopalové. Pálenka šlapanická však již koncem XVIII. století nepracovala a byla pronajata židovské rodině za obydlí. Vymřela-li rodina chráněného žida, osazovalo panství místo jinou rodinou. Guberniální nařízení z 28. února 1823 ustanovilo, aby při panství byl učiněn a chován seznam židovských rodin, jež státní úřady revidovaly. Když r. 1842 v Kroučové zemřel bezdětek 87letý Šimon Löwi, který místo panského familiaanta již zdědil po otci svém Abrahamovi, ustanoven byl na jeho místo vrchnostenským úřadem Herman Fanta, syn zlonického chráněného žida Nathana Fanty. Za místo to bylo mu zaplatiti 100 zl. konv. m. do pokladny chudých panství zlonického a ročně panství odváděti „schutzgeld“ 5 zl. Když peníze složil, podal vrchnostenský úřad žádost c. k. guberniu, aby byl zanesen do knihy rodin židovských u příslušného úřadu (Staatsbuchhaltung). Takových rodin židovských mělo býti v Čechách dle ustanovení z r. 1789 jen 8600.

Obec jarpická přijala prvního žida do vsi v červenci r. 1813, když jí zaplatil poplatek 40 zl. Rokem 1848 stali se židé na panství i obci nezávislími. Dnes jest jedna rodina židovská v Jarpicích a jedna v Šlapanicích.

*

Ruchu v r. 1848 nezůstala ani osada budenická ušetřena. V Zlonicích ustavila se garda s justiciárem Pippichem jako setníkem v čele a žádala zbraně ze zbrojní komory v zámku budenickém. Vrchní jim některé zbraně vydal, které zase po rozejití se gardy byly tam vráceny. V červnových dnech mnozí poslové znepoko-

jili lid, že táhnou vzbouřenci od Prahy a vše ničí. Proto v nejpilnější sklizni sena opouštěli obyvatelé pole a utíkali domů a schovávali cennější své věci do sklepů a děr. Mužové se všim možným ozbrojovali a stáli v pohotovosti. Jmenovitě v noci na 24. červen v Poštovicích „na kazatelně“ stál zástup ozbrojený k obraně. Pověsti však ukázaly se lichými a lid se vracel k svému zaměstnání.

Po zrušení práce robotní bylo se panství vpravit do nových poměrů. Hospodářský rada Martin Fischer od 1. ledna 1849 vstoupil do výslužby. Sloužil od 3. února 1790 a to od r. 1826 jako inspektor a od r. 1840 jako hospodářský rada. Po něm jmenován hospodářským radou Jan Maux, vrchní v Zlonicích, který přesídlil do Prahy a na jeho místo do Zlonic dosazen ředitel Ant. Goller z Rosic. Již Maux po zrušení roboty s největší rychlostí nakoupil tažný dobytek do dvorů, u řemeslníků dal zhotoviti vozy a hospodářské nářadí, tak že ještě téhož roku vše k práci bylo připraveno. Do dvorů najímal čeled pod deputát. Budenický purkrabí Maxm. Živsa byl ustanoven r. 1850 ředitelem v Chocni a do Budenic dosazen za purkrabího obroční stolanský Vinc. Rakovský. Ten dostal do správy veškeren chov dobytka na panství zlonickém a šafáři všech dvorů posledního dne každého měsíce přicházeli na kancelář v Budenicích k skládání účtů. Z každé krávy platil šafář 60 liber másla a 3 zl. za sýr. Telata odstavoval neb se prodávala. Které tele po čtyřnedělní době u krávy mělo více než 80 liber, za každou libru dostal šafář čtvrt libry másla. Drůbež drželi si šafáři tak, že platili z krůty 60 kr., krocana 1 zl., husy 50 kr., kachny 30 kr., kuřete 10 kr., páru holoubat 20 kr., za kopy vajec 60 kr.; na drůbež dostávali 35 měř zadního obilí a ze stodol všecky smetky po každé zdviži. Mimo to odváděli sedrané peří husí a kachní za prostřední tržní cenu. To trvalo až do r. 1866, kdy deputáty zrušeny a nahrazeny platem na penězích. Na panství se hledělo k tomu, aby na jednotlivých dvorech dobytek byl rozdílné barvy, tak na př. v Budenicích červenobílé straky, v Šlapanicích žluté plavky, v Oudešicích plavky s bílými skvrnami. Když r. 1850 byla zřízena česká rolnická škola v Rabíně, byli tam na útraty knížecí posláni k vzdělání z panství zlonického Fr. Čížek a Václav Krob, kteří školu tu 31. října 1853 absolvovali. R. 1852 a 1853 zavádělo se na panství zlonickém střídavé hospodaření. Pole u jednotlivých dvorů se rozdělila na 12 malých letních a 12 velikých

zimních honů a zaveden system osívací. R. 1854 zavedeno Horského polní nářadí. S počátku bylo nutno překonati v hospodaření mnohé obtíže, poněvadž chlévského hnoje bylo málo a umělé hnojivo drahé. Nesnáze byly též s odbýváním cukrovky, poněvadž vyjímaje poměrně malý odvod do knížecího cukrovaru martiněveského, bylo nutno řipu odvážeti do velmi vzdálených cukrovarů. Teprv po vystavění knížecích cukrovarů ve Zlonicích a v Hospozíně velmi hospodaření získalo.

Kněžna Vilemína zemřela 3. prosince 1871. Mrtvola byla převezena z Heřm. Městce do Zlonic a vystavena na katafalku v kostele. Kolem tvořila stráž živnostenská společenstva ze Zlonic. V den pohřbu počaly obřady pohřební řečí faráře zlonického Fr. Auerhanna, načež po bohoslužbách za zpěvu zlonického sboru chrámového nesena rakev městečkem, na počátku aleje vložena do čtyřspřežního vozu a průvod ubíral se dílem pěšky, dílem v kočárech do Budenic. Za rakví nesl komorník Vil. Čížek schránku se srdcem zesnulé paní. Pohřbu zúčastnila se knížecí rodina, hrabě Colloredo-Mansfeld, hrabě Bellegarde, hrabě Thun z Choltic, množství šlechty, veškeré úřednictvo, společenstva ze Zlonic pod svými korouhvemi, státní úřednictvo ze Slaného, školní mládež a nesčetné množství lidu. Počasí bylo velmi nepříjemné, sněživé a blátivé. Průvod vešel přímo do hrobky, kde kardinál kníže Schwarzenberg sloužil requiem a vykonal obřady. Po té panstvo odjelo do zámku a odpoledne rozjelo se domů.

Ferdinand kníže Kinský.

(1855—1904.)

Dne 29. září 1855 byl kníže prohlášen zletilým a ujal se panství. Dne 5. dubna 1856 slavil sňatek s Marií princeznou z Liechtensteinů a proto byly konány v zámecké kapli slavné služby Boží. Dne 30. listopadu 1858 narodil se kníže Karel, což oznámeno 101 ranou z hmoždířů a konány slavné služby Boží.

Výnosem c. k. ministerstva kultu ze dne 10. července 1856 č. 10.448. byla budenická lokalie povýšena na faru¹⁾ a 12. srpna

¹⁾ Přeměna tato stala se z důvodů finančních. Lokalisté měli skrovné služné 300 zl. a když biskupové nemohli na vládě vymoci zvýšení jeho, pracovali o zrušení lokalii a povýšení jich na fary. Tak zmizely v Čechách lokalie.

složil Jan Říháněk jako prvofarář u konsistoře přísahu. Po něm následovali faráři:

Habětínek Václav (bratranec ministra Habětínka), kaplan z Heřmanova Městce, který žil v Budenicích od r. 1857 do r. 1869, kdy odebral se na odpočinek.

Lhota Ignác, rodilý z Bydžova r. 1837, kaplanoval po 6 roků na knížecím patronátě a v Budenicích působil od r. 1869 do 11. ledna 1873, kdy odešel za faráře do Vejvanovic.

Dušek Matěj, narozen r. 1839 v Budíně u Dobříše, vysvěcen byl na kněze r. 1864. Tři roky kaplanoval v Chržíně, tři roky v Charvatcích a tři roky v Zlonicích. Dne 22. června 1873 byl instalován za faráře v Budenicích, ale již 31. prosince 1873 jmenován farářem v Charvatcích, kde podnes působí jako farář, vikář okrsku budyňského a arcikněz kraje podřipského, vyznamenán hodností kn. arcib. notáře, konsistorního rady a rytířstvím řádu cis. Františka Josefa.

Pixa Josef, narozen v Pisku r. 1843, kaplanoval v Chržíně, Zlonicích a Charvatcích a dne 26. března 1874 jmenován byl farářem v Budenicích. R. 1888 odešel za faráře do Vejvanovic, kde r. 1899 zemřel.

Broul Alois, narozen v Kbelnici u Jičina r. 1853, byl 11 roků kaplanem v Heřm. Městci a 31. července 1888 jmenován farářem v Budenicích. R. 1894 odešel za faráře do Skorenic, r. 1898 stal se farářem a pak prvoděkanem v Heřm. Městci, kde podnes působí.

Tvrdý Václav, narozen v Praze r. 1856, působil jako kaplan nejdříve v Praze, pak 9 roků v Zlonicích a 18. března 1895 stal se farářem v Budenicích. R. 1898 odešel za faráře do Lukové, r. 1906 do Malkovic, r. 1910 do Tismic, kde posud působí.

Kučera Josef, narozen ve Lhotě Oudrnické u Libáně r. 1865, působil jako kaplan ve Výprtech a Postupicích, r. 1893 stal se farářem v Lukové u Manětína. R. 1898 dne 28. března zaměnil tuto faru za budenicou. Roku 1906 dne 10. října odešel za faráře do Vejvanovic.

Komárek Frant., narozen v Kuklenách u Hradce Král. roku 1867, působil jako kaplan rok v Oráčově, 5 roků v Nových Benátkách, 8 roků v Zlonicích, načež o Vánocích roku 1906 byl jmenován farářem v Budenicích.

Roku 1857 dne 27. června konal kardinál kníže Schwarzenberg v Budenicích generální visitaci a birmoval 200 lidí. Zkoušku z náboženství konal v parku u zámku pod velikou lipou. Roku 1868 nebylo při generální visitaci birmování v Budenicích, nýbrž 30. dubna odebrali se birmovanci z Budenic do Kmetiněvsi. Naposled konal visitaci v Budenicích 29. června 1878. Tehdy bydlil v zámku budenicím.

R. 1858 byla zrušena vozová cesta, která vedla od parku po polích ke kostelu a obrácena v pole. Jedenáct kapliček, stojících podle cesty, bylo zbořeno.

R. 1860 upravena byla správa panství zlonického tak, že ředitel panství spravoval dvory: Zlonice, Vyšinek, Břeštany, Bakov, Strádonice, Želevčice a Voslochov; budenicý purkrabí: Budenice, Šlapanice, Oudešice a Poštovice; ředitel martiněveské továrny: Martiněves, Charvatce, Radešín; hospozínský obroční: Hospozín, Křovice a Paršenk. Mšené se Zahájí bylo roku 1866 prodáno, Paršenk a Sazená r. 1867 pronajaty, Voslochov pronajat roku 1871, Martiněves r. 1875. Paršenk vzat r. 1878 zase do správy, Radešín r. 1879; Martiněves a Charvatce budou vzaty v nejbližších měsících.

Roku 1861 jednalo se opět o stavbě farní budovy v Budenicích a státní komise ohledávala místo, ale jednání k cíli nedospělo.

Události válečné r. 1866 se panství ani osady mnoho nedotkly. Na počátku války veliký oddíl vojska pruského protáhl osadou a utábořil se na panských polích v Šlapanicích za nynějším hostincem Nedbalovým. V Jarpicích svázel Matěj Váňa obilí po cestě od Lukova, když pojednou přihnala se k němu tlupa pruských jezdců, kterým klesl kůň. Ihned vypřáhli Váňovi koně a ponechali si ho, davše mu potvrzení na zaplacení, kteréž po válce obdržel. Někteří jarpičtí občané utekli před Prusy na „psí důl“ a tam se ukryli. Mistr kovářský Fr. Homolka šel se ze zvědavosti na vojsko podívat, byl však Prusy vzat s sebou a nucen jim hnáti dobytek. V Šlapanicích jim však ušel. Po skončení války měl v Budenicích veliký oddíl vojska pruského pohov. Důstojníci bydlili v zámku a vojenská hudba jim v parku vyhrávala. Vždy ráno shromažďovalo se mužstvo pod velikou lipou u zámku, kde pastor konal pobožnost.

R. 1873 byl Červený rybník znovu stromy vysázen, poněvadž dřívější zhynuly, poněvíc mrazy. Také od Budenic k Jarpicům mnoho stromů vysázeno. V roce 1872 a 1873 vysázelo se vůbec na panství veliké množství stromů a ovocnictví silně se zavádělo, ale po deseti letech zase stromy se odstraňovaly.

R. 1875 v Budenicích vystavěna sušárna na ovoce a sklenuty chlévy, r. 1880 vystavěny fumbergery v Radešíně. R. 1881 koupen parní pluh za 35.000 zl. R. 1888 navštívila panství exkurse školy z Libverdy a exkurse techniků z Prahy, r. 1891 uherský hospodářský spolek a posluchači vysoké školy zemědělské. V letech následujících jest panství neustále navštěvováno hromadnými výpravami škol, korporací i jednotlivými odborníky.

V letech devadesátých vykonány mnohé stavby na panství. Tak r. 1892 radošinská sýpka a paršenské fumbergy, r. 1898 martiněveský chlív a fumbergy křovické, r. 1894 fumbergy budenické a r. 1895 vyšinské.

R. 1889 a v následujících dvou letech opraven kostel sv. Isidora. Zvenku obílen, vížky a hřbitovní mříž natřeny, do kupole dány železné okenní mříže místo dřevěných, vnitřní zařízení upraveno a kostel nákladem knížecím vymalován. R. 1891 pak konala se generální visitace. Kardinál hrabě Schönborn přijel 4. června v průvodu praeláta Kalouse a ceremonáře Wünsche a byl u slavnostní brány, která byla postavena před parkem, uvítán od knížete, který přijel z Heřm. Městce, a od starostů obcí. K přivítání dostavil se hasičský sbor z Jarpic, učitelský sbor s mládeží a množství obecnstva. Marie Čermáková ze Šlapanic vítala jménem dětí. Druhého dne sloužil kardinál u přítomnosti knížete mši svatou v hrobce. Třetího dne kázal a sloužil mši sv. v kostele sv. Isidora a biřmoval 266 lidí. Budenice opustil 8. června.

R. 1894 zrušen bych chov bažantů v Budenicích a rozhodnuto remízy obrátiti v pole. Lesní Adolf Fiala, který 26 roků působil v Budenicích, dán do výslužby a odstěhoval se do Prahy, kde 22. prosince 1910 zemřel. V červnu roku 1894 počato s odstraňováním stromů v remízu pomocí parního pluhu. R. 1897 v zámecké zahradě byla zřízena špalírka k pěstování tvarového stromovní nákladem 8000 zl. dle vzoru zahradníka Gauche. Vil. Kluge meškal nějaký čas v Stuttgartě, aby pěstění to seznal.

R. 1901 dokončena stavba stodol u kapličky sv. Antonína, kteráž si vyžádala nákladu 14.000 korun mimo domácích prací strojnických. Ale již 5. září 1905 vyhořela. Spáleniště srovnáno se zemí a r. 1906 nová stodola postavena mezi sýpkou a dvorem u silnice.

R. 1902 dne 30. března na Boží Hod velikonoční a v pondělí velikonoční strhla se veliká vichřice, tak že svála pole a příkopy naplnila prstí. Rok ten byl tak chladný, že 16. srpna ukazoval ráno teploměr $1\frac{1}{2}^{\circ}$. Roku 1904 bylo zase veliké sucho, tak že i v parku mnoho stromů zhynulo, jmenovitě „čertův lesík“ skoro celý vyhynul. Dne 17. července 1903 uhodil blesk do panské stodoly v Budenicích, roztránil dva krovy a zapálil. Že však byli lidé k hašení po ruce, oheň uhašen. Dne 27. listop. 1903 shořela stodola v Radešíně i se zásobami.

Ve správě okrsku budenického následoval r. 1862 po správci Rakovském Vilém Klíma, správce z Lužan, když tyto prodány.

Za nedlouho vystřídal jej správce Jan Kuchynka, který odešel r. 1866 a ustanoven Jindř. Roth z Kamenice. Když r. 1867 stal se správcem v Zlonicích, přišel na jeho místo Ed. Živsa z Křovic. R. 1876 následoval po něm Karel Blažek z Rosic, r. 1879 Kristián Hillard ze Želevec a r. 1882 opět Karel Blažek. Zemřel r. 1883 a Jos. Chocholoušek ustanoven pojezdým a roku 1883 správcem v Budenicích, kde působil až do r. 1902, kdy jmenován správcem v Hospozíně a odtud r. 1903 povolán za ředitele do Rosic. S ním odešel z Budenic téhož roku po dvanáctiletém působení adjunkt Aug. Teml, jsa ustanoven pojezdým a za nedlouho správcem v Želevecích, r. 1911 správcem v Heřm. Městci. Do Budenic dosazen za správce Karel Petraš, dosud správce ve Vrchovině a za adjunkta přijat Fr. Kraus. Tento byl r. 1909 přesazen do Hospozína, kde r. 1910 jmenován pojezdým a r. 1911 přeložen do Želevec. Do Budenic na jeho místo ustanoven Jos. Šitanc, adjunkt v Hospozíně.

Hrobka u sv. Isidora přijímala často nové obyvatele. Dne 16. listopadu 1862 pohřbena Karolina, dcera Josefa hr. Kinského z Kostelce, u věku 32 roků. Dne 21. července 1862 pochován Josef hr. Kinský z Kostelce. Dne 24. listop. 1877 Alfons, dvanáctiletý syn Bedřicha hr. Kinského z Kostelce, a 26. února 1880 dvouletý syn Josef. Dne 19. prosince 1885 Volfgang hr. Kinský, skutečný tajný rada a nejvyšší ředitel dvorní kuchyně, který u stáří 49 roků zemřel v Untermais na zámku mauernském u Meranu. Jeho paní Helena, rozená z Thurn-Taxisů, byla pohřbena 17. listop. 1901. Jejím pohřbu byl přítomen Ferdinand kníže Kinský s hrabětem Rudolfem, dva princové z Taxisů, František hr. Kinský z Kostelce a hr. Bellegarde. Zvěčnělá paní darovala hrobce více mešních rouch a drahocenný kalich. Dne 15. ledna 1892 pochována Alžběta, dvouletá dcera Rudolfa hr. Kinského z Heřm. Městce. Dne 19. února 1896 pochoval kardinál Schönborn Františka hr. Kinského z Kostelce. Dne 27. září 1899 byl pohřben Bedřich hr. Kinského z Kostelce. Zemřel 22. září a 26. září byla rakev převezena do Zlonic a v budenickém kostele vystavena na katafalku. Druhého dne vnesena rakev do hrobky a tu sloužil vikář charvatecký M. Dušek requiem, jež provázelo pěvecké kvartetto zlonické. Potom uložena rakev do hrobky. Hostí urozených bylo přítomno 22, mezi nimiž kníže Ferdinand, syn zemřelého hr. František, Rudolf hr. Kinský, Karel kn. Schwarzenberg, místopředseda tyrolský hr. Merweldt, hr. Clary, bar. Aehrenthal, dva hr. Menndorff-Pouilly.

Kníže Ferdinand zemřel v Heřm. Městci 2. ledna 1904. Rakev 7. ledna převezena navečer drahou do Zlonic, kde na nádraží očekávalo ji duchovenstvo a úřednictvo. Chvilí před tím přijel světitel biskup pražský dr. Krásl a ubytoval se na faře v Zlonicích. Městečko Zlonice bylo černými prapory označeno, v ulicích stálo množství obecnstva místního i okolního. Za zvuků zvonů vezena rakev do Budenic, kdež večer o 8. hodině vložena v kostele na katafalk. Druhého dne v pátek zvláštní vlak před 11. hodinou přivezl smuteční hosty, mezi nimiž mimo syny zesnulého byl Karel kn. Auersperg, kn. Montenuovo, princové František Josef, Engelbert a Konrád Auerspergové, Clemens Croy, Thurn-Taxis, Max hr. Thun, hr. Henckel-Donnersmark, hr. Hans Wilczek, Otokar a Theobald hr. Černínové, sv. pán z Clannerů, místopředseda český hr. Coudenhove, nejvyšší maršálek kn. Lobkovic, Max Egon kn. Fürstenberg, Alfred kn. Windischgrätz, Zdeněk kn. Lobkovic, princ Rohan, princové Zdeněk Lobkovic a Karel Schwarzenberg, Jindřich hr. Clam-Martinič, Karel hr. Schönborn, Ervín hr. Nostiz, kníže Schönburg-Hartenstein, hr. Colloredo-Mannsfeld, hr. Trauttmansdorf, Fr. hr. Kinský, Jaroslav hr. Thun, hr. Clam-Gallas, Leopold hr. Nostiz, hr. Bellegarde, baron Aehrenthal, Hemerka šl. ze Stanmíru. Jako zástupce císařův přítomen byl gener. poručík hr. Paar. Do hrobky položeno 126 věnců. Počasí bylo silně mrazivé, ale jasné. V 11 hodin počaly obřady zádušní mši svatou, již sloužil biskup dr. Krásl, který pak za asistence patronátního kněžstva vykonal pohřební obřady. V poledne 60 hostů přijalo občerstvení v zámku a o 1/2.2. hodině zvláštním vlakem ze Zlonic odjelo.

Roku následujícího v neděli 11. června zemřela náhle mrtvicí raněna Marie kněžna Kinská ve Vnoři. Výkrop vykonal se ve středu 14. června ve Vnoři o 6. hodině večerní, načež rakev vložena do pohřebního vozu, který ráno před 4. hodinou dospěl do Budenic, kde rakev v kostele vystavena. Pohřeb konal se ve čtvrtek 16. června. Od časného rána byl kostel naplněn přicházejícím a odcházejícím obecnstvem. V 9 hodin byla rakev vykropena a přenesena na katafalk v hrobce. Zvláštní vlak přivezl smuteční hosty, mezi nimiž mimo rodiny zesnulé a velikého počtu šlechty bylo množství dam. Tímže vlakem přijel i kardinál kníže arcibiskup Leo Skrbenský. Obřady počaly smuteční mši svatou, kterou sloužil vikář M. Dušek. Pak vzal na sebe kardinál bohoslužebná roucha a vykonal obřady. Pěvecký

sbor zlonický přednášel smuteční zpěvy. Po skončeném pohřbu odjelo panstvo do zámku a odpoledne o 1. hodině zvláštním vlakem domů.

Karel kníže Kinský.

Dne 27. července 1904 přijel ponejprv kníže jako nový pán panství do Budenic. V přijímací síni zámecké očekávalo jej patronátní duchovenstvo, knížecí úřednictvo a starostové obcí Šlapanic, Jarpic a Zlonic. Hospodářská rada Karel Múchel knížete uvítal a přítomné představil. Vikář M. Dušek přivítal knížete jako patrona. Kníže všem česky odpověděl a s nimi pohovořil. Hned při první návštěvě se rozhodl, že zámek budenický znovuzřídí, což během následujících šesti roků učinil. R. 1905 dány v traktu kuchyňském dva nové stropy a dlažba ve skladišti. Archivní místnosti v traktu kapelním vydlážděny cementovými dlaždicemi a spisy uloženy v regálech. Střecha středního traktu opravena, krovy ve střeše sesíleny, stoky kol zámku vyčištěny a upraveny. V zahradě zámecké vysázeno na louku přes 400 stromů ovocných, zeď od sklepa k špalírce zvýšena a kalvilovými jabloněmi osázena. Loučka u studně svatoisidorské vysázena smrčky a modřínky. Kníže zakázal stromy v lese a remíze káceti, ale spíše vysazovati. V zámku dány ve středním křídle do komnat některé nové stropy, plasticky dle starých provedené. Park upraven, přehustlé skupiny probírány, proschlý „čertův lesík“ pokácen, nové stromky vysázeny. Pod rybníkem do jalové strouhy zřízen jez.

R. 1907 byl zámek zvenčí opraven. Zarostlina v nádvoří vykácena a upraven tam trávník se stromky. Zvonička od kaple vzata a postavena pod stromy. Zámek opatřen v přízemí novými okenicemi, na střechy dány hromosvody. V parku zřízen nový mostek u Šlapanic. Zeď od sklepa k špalírce znovu zvýšena, zeď u rohu fary dána o něco zpátky. Skleník byl opatřen spodním topením a vedle něho vystavěna kůlna, byt zahradníka a portýra opraven, kryt střechy zámku důkladně opraven. Chov ovcí při dvoře toho roku byl zrušen a ovčín upraven na stáje pro tažný dobytek. Počalo se pěstovati rozsáhlé dobytčářství mléčné, chovají se zvířata pro řezníky. Postavena mlékárna s lednicí u dvora. V remízu zase zaveden chov českých bažantů.

R. 1908 byl zřízen nový vodovod ze studně svatoisidorské.

V zahradě zeď od skleníku k Šlapanicům byla zvýšena, v dolejší části u ořechů zbořena a přímo vystavěna, čímž zahrada rozšířena. Ke zdi dány hrušky. Kaplička sv. Matěje byla důkladně opravena. Přítok a odtok vody od rybníka tak upraven, že hrdla byla vyzděna a stavidly opatřena. Pro čištění rybníka položeny široké cementové roury pod zemí, ústící v jalové strouze. Zeď parku proti Šlapanicům byla o něco zvýšena a veškerá zeď ohrazující park opravena. Na místě malých dřevěných dvířek proti remízu dána železná vrata. V bývalé fořtovně dána na stodolu nová vazba a kryt.

R. 1909 a 1910 opatřeny dřevitou podlahou přízemní místnosti středního křídla zámeckého, jakož i dvě místnosti archivu. Salla terrena vydlážděna cementovými plotnami, malba nástěnná opravena a zasazena vnitřní železná mříž, zhotovena z mříže kdysi v zahradě u sazenského zámečku se nalézající. Chodby zámku byly předlážděny, veškeré dveře a rámy oken natřeny, pokoje zedníky a malíři opraveny, v některých položeny nové parketové podlahy. Na terasu sklepní posazeny cementové hlavice. Byt farářův z levé části domku přenesen do části pravé, důkladně a účelně k obývání upraven.

Knížecí hrobka a její okolí doznalo od r. 1907 veliké změny. Před tím rokem obnášela prostora před hrobkou jen několik metrů zšíří a byla hrazena zdí, za níž nacházela se již pole. Ke hrobce přicházelo se jen ze hřbitova, kolem zdi hřbitovní a hrobkové prostírala se pole. Kníže však dal vše tak upravit, že zeď před hrobkou byla zbořena a prostranství před ní o 20 metrů v šíři uvolněno. Na místě průčelném zasazena po celé šíři mříž s vraty. Půda před hrobkou byla hluboce překopána, oseta travou neb opatřena pískem a vysázena stromy. Okolí kostela, hřbitova a hrobky změněno v letech 1907—1911 z polí v nový park, který proto dobře nésti může název „park knížete Karla“. Pracováno dle návrhů vídeňského inspektora Maxwalda, který práce v letech těch i v parku řídil. Park s hrobkou spojen širokými cestami. Zahradní domek v remízu r. 1910 dle starého vzoru byl přestavěn.

V hrobce samé stará malba s rosetami na stropě nahrazena novým, jednoduchým nátěrem stěn. R. 1908 kupole znova zasklena, r. 1910 opatřena ještě žlutavým belgickým sklem s ornamenty, jímž i postranní okna byla opatřena. Liché desky hrobové opatřeny jsou biblickými nápisy českými, německými a latinskými.

Lavice opatřeny novými polštáři, podlaha pokryta kokosovými koberci. Dosavadní nápis na průčelí hrobky, který byl učiněn kovovými písmeny upevněnými na omítce, byl r. 1910 zaměněn za nápis tesaný v černé žule. Sochy před dveřmi očištěny, dveře natřeny a zlaceny. Pro hrobku opatřeno nové bohoslužebné prádlo, koberec a přikrov. Po smrti kněžny dal kníže v hrobce umístiti její svatební dar od tety hraběnky Mathildy Arco, skupinu představující Pannu Marii Lourdskou se sv. Karlem Bor. a sv. Alžbětou po stranách. Úprava hrobky a okolí jejího poskytuje pohled vzácné krásy a klidu.

V zámecké kapli r. 1909 obnoven hlavní oltář a opatřen novým svatostánkem, r. 1910 renovován oltářní obraz od Rietschla ve Vídni, vsazena nová přízemní okna, ostatní opravena, lavice rozmnoženy.

Oprava kostela stále se provádí od roku 1907 díky štědrosti jasného patrona. Kníže svým nákladem dal umělecky renovovati všechny obrazy v kostele, položiti novou cementovou dlažbu, zevnějšek kostela se sochami důkladně opravit, železné hlavní dveře nákladně znovuzřídit, cestu před kostelem vydlážditi, prostranství před kostelem snížit a jako park upravit. Patronátní úřad ze jmění kostelů spolupatronátních pořídil nové varhany, nové zábradlí na kruchtě, opravu oltářů a soch v kostele, nové měděné bání a pozlacení věžních křížů, položení kokosových koberců v kostele a nákup nových rouch a potřeb bohoslužebných. K úpravě oltářů a kazatelny a na vyzdobení svatostánku přispěli i osadníci obnosem 166 korun, které při sbírce po domech ve farnosti sebrány byly.

Nový farní hřbitov počal se zřizovati koncem r. 1907, kdy stavěna ohradní zeď a hřbitovní komora, což v létě r. 1908 dokončeno. Nový hřbitov byl 16. srpna 1908 vysvěcen. Odpoledne ve 2 hodiny měl farář příležitostné kázání, načež vikář M. Dušek za assistance kněžstva hřbitov posvětil, za účastenství obecních zastupitelstev, sboru učitelského s mládeží, patronátního úřadu a osadníků. Pole na hřbitov daroval kníže, náklad 6542 korun na hradební zeď, komoru a kříž hrazen ze záduší zlonického. Po vysvěcení hřbitova posvěceno i prostranství nově upravené před knížecí hrobkou. Na hřbitově první byl pochován Fr. Bernášek, 17letý chlapec z Budenic. Pro starý i nový hřbitov zároveň zaveden hřbitovní řád, schválený příslušnými úřady, jímž od té doby nutno se řídit.

Dne 29. července 1908 zavítala po prvé kněžna Alžběta se svým chotěm do Budenic a proto byli knížecí manželé slavnostně uvítáni. Před zámkem postavena slavobrána, zámek vyzdoben prapory a květinami. V zámku shromáždilo se patronátní duchovenstvo, veškeré úřednictvo panství zlonického, slánský c. k. okresní hejtman Schaller, starosta okresu velvarského Linda, starostové obcí Jarpic, Šlapanic a Zlonic. Dceruška hospozínského správce Pocha přivítala kněžnu českou a německou básní, vikář M. Dušek oslovil knížecí manžele jménem duchovenstva. Potom následovalo představení jednotlivců. Večer uspořádána za krásného počasí v parku slavnost. Městská hudba zlonická a zlonické pěvecké sdružení koncertovalo před knížecími manžely. Množství obecnstva místního i okolního obcovovalo pozdě do noci této slavnosti. Účinkující dosáhli pochvaly panstva a byli pochoštěni. Druhého dne sloužil farář v hrobce requiem a ostatní dny do 1. srpna byly vyplněny prohlídkou panství. Kněžně se Budenice zalíbily, tak že vyslovila úmysl, příští léta zde déle trávit. Bohužel, že za několik měsíců se sem přestěhovala navždy.

Zemřela jasná paní neočekávaně 20. března 1909 v 34. roce věku svého v Luxoru v Egyptě, kde s knížetem dlela. Zemřela klidně, zaopatřena svátostmi umírajících, zápalem plic. Byla tamější způsobem balsamována, vložena do nízké olověné rakve a bez přestávek přibyla v pátek 2. dubna na nádraží do Zlonic. Zde rakev vložena do pohřebního vozu, farář budenický vykropil rakev a průvod knížecího úřednictva doprovodil ji do Budenic, kde byla v kostele sv. Isidora na katafalku vystavena. Kostel byl černě vyzdoben, kol rakve plály svíce až do pohřbu. Nesčetné věnce stále docházející přeplňovaly kostel. Před rakví na podušce ležely odznaky palácové dámy a hvězdového řádu. Návštěva obecnstva u rakve byla po všechny dny veliká, poněvadž zesnulá paní získala si i za krátkého svého pobytu v Budenicích obliby a pak její náhlý skon v mladistvém věku každého dojímal. V sobotu 3. dubna přijel kníže do Budenic s bratrem zesnulé hrabětem Metternichem a sám řídil veškeré přípravy k pohřbu. Pohřeb konal se 5. dubna v pondělí svatého týdne. Počasí v ten den po silném nočním mrazíku bylo jasné a krásné. Účastníků pohřební slavnosti dostavilo se ze šlechty ke 200, z ostatních kruhů nesčetné množství. Churavého kardinála-arcibiskupa zastupoval světící biskup dr. Frind, který v hrobce requiem sloužil a veškeré obřady vykonal. V 10 hodin byla u přítomnosti všech hostů rakev

v kostele vykropena a pak rozvinul se pohřební průvod od kostela směrem k Zlonicům, po nové cestě do hrobky. Tři boky hrobky vyplnili hosté ze šlechty a jen menší část ostatních hostů a obecnstva našla v hrobce místo. Patronátní duchovenstvo z Čech assistovalo při oltáři, mohutný pěvecký sbor zlonický přednášel zpěvy. Pohřeb skončil o 11. hodině, načež hosté odjeli do zámku a odpoledne o 1½ hodině zvláštním vlakem ze Zlonic. Kníže odejel druhého dne. Když pak následujícího roku přijel v létě na obvyklou návštěvu do Budenic, povolal do zámku veškeré úřednictvo panství zlonického a telegraficky všechny ředitele z Čech a sdělil jim poslední pozdrav zvěčnělé kněžny.

Téhož roku o deset dní napřed předešla na věčnost Žofie hraběnka Kinská z Kostelce, rozená hraběnka Mensdorf-Pouilly, vdova po hraběti Bedřichovi. V neděli 14. března byla přivezena do Zlonic a v Budenicích vystavena v kostele. V pondělí konal se slavný pohřeb do hrobky, při čemž obřady vykonal arcibiskup Leo kardinál Skrbenský. Zádušní mši sv. sloužil vikář M. Dušek. Zesnulá paní založila v Budenicích mešní nadání, aby každého měsíce slouženy byly tři mše sv. za ni, chotě a syna Alfonse.

R. 1909 hostil budenický zámek pana kardinála, který konal generální visitaci vikariátu slánského. Přijel 6. května se svým průvodem ze zámku smečenského a byl uvítán ředitelem, správcem a farářem. Bydlil v papouškovém pokoji a vyjížděl na visitace okolních farností. V pátek 7. května sloužil v hrobce requiem za kněžnu Alžbětu, jemuž bylo přítomno veškeré úřednictvo panství se svými paními. Ve čtvrtek 13. května sloužil mši sv. v zámecké kapli a odpoledne odjel drahou do Prahy.

Poněvadž jsme v zaznamenání událostí v pořádku časovém dospěli přítomné doby, končíme rozhledem po dnešním stavu budenického okrsku panství zlonického.

Dne 4. listop. 1904 zemřel ředitel panství hospodářský rada Karel Múchel, jenž 57 roků působil ve službách knížecích. Narozen 3. října 1830 v Heřm. Městci, vstoupil r. 1847 jako praktikant do služeb knížecích a působil pak na panství rosickém, kamenickém, choceňském a zlonickém. R. 1869 byl jmenován ředitelem v Rosicích, r. 1872 v Zlonicích, r. 1880 vrchním ředitelem, r. 1887 hosp. radou. R. 1897 slavil padesátileté jubileum úřednické. Pohřeb konal se slavně 6. listopadu v Zlonicích. Kníže dal položit na rakev obrovský palmový věnec s nápisem: „V hlubokém žalu a nezapomenutelné vděčnosti!“ a jsa neodkladně zane-

prázdněn, dal se zastupovati centrálním ředitelem rytířem z Bernardtů.

Ředitelem jmenován Jos. Bezdíček. Narozen r. 1852 na Vrchovině u Chocně, vstoupil r. 1870 do služeb knížecích v Chocni, r. 1876 ustanoven adjunktem hospodářství v Hospozíně, r. 1877 přeložen do Budenic, r. 1881 zase do Hospozína a r. 1882 jako zástupce správce zase do Budenic. R. 1883 stal se obstaravatelem dvora v Želevcích, r. 1884 správcem v Hospozíně, r. 1902 povolán za ředitele panství do Horažďovic, r. 1904 do Zlonic. Za svého osmnáctiletého působení v Hospozíně zasedal v okresním zastupitelství velvarském a přičinil se o stavbu mnohých silnic. Hospozín a Skůry jmenovaly jej čestným občanem. Vláda jej jmenovala zkušebním komisařem učitelstva hospodářských škol nižších i středních. R. 1908 jmenován dopisujícím členem Národohospodářského ústavu české Akademie věd a umění. Literárně jest činným od r. 1870 a mimo spolupracovníctví odborných listů a Naučného slovníku vydal sám mnohé odborné spisy. Rozsáhlá jest jeho činnost jako patronátního komisaře.

Správcem okrsku budenicického jest Karel Petraš. Narozen 10. září 1855 ve Vlašimi, po skončených studiích gymnasijských vstoupil r. 1874 na fakultu právnickou a pak na akademii táborskou, již r. 1882 ukončil. Vstoupiv do služeb knížecích, působil jako hospodářský adjunkt v Hospozíně a Zlonicích, r. 1887 ustanoven účetním pivovaru v Chocni, r. 1892 správcem dvora na Vrchovině, odkudž r. 1902 přeložen za správce do Budenic.

Adjunktem hospodářství jest Josef Šitanc. Narozen 24. února 1884 v Minicích, absolvoval hospodářskou školu v Roudnici roku 1901, načež ustanoven adjunktem v Hospozíně a roku 1908 v Budenicích.

Budenice, panství i farní osada, leží v severočeské nížině as 200 metrů nad mořem. Budenice, Jarpice, Šlapanice a Poštovice leží v údolí Vranského potoka, Radešín na mírné vysočině s jižním svahem 240 až 260 metrů. Převládá útvar křídový, prorván opukou, z nichž místy vystupuje pískovec. U Šlapanic tvoří permský útvar úrodné roviny, hlavně naplavený Červený rybník. Půda jest většinou hlinitopísčítá, ornice mohutná až 40 cm. silná, spodinu tvoří žlutá propustná hlína, tak že místa vlhká jsou vzácná. Daří se tu znamenitě cukrovka a ječmen, jakož i vojtěška. Půda jest humusem chudá a vyžaduje pro své bohatství vápna, jakož i pro přimíseniny písku a opuky častější a vydatnější hnojení,

hlavně dusíkem a kyselinou fosforečnou; na draslo nereaguje. Vegetace jest poměrně dlouhá, pročež časně zasetí jest žádoucí, ba nutno, protože půdy velmi snadno vysychají. To při nepatrných srážkách padá na váhu, protože půdy písčité a vápnem bohaté přísušku nesnášejí a plodiny v suchých letech velmi trpí. Velmi se rozmáhají různé škůdcové, jmenovitě drátovci, kteří někde veškeré plodiny ničí, pak ponravy, atomaria conformis a linealis, heterodera Schächtlii, cecidomia destructor a v poslední době chlorops, zelenuška, jež svými larvami ničí obilí. Mimo těch různé plísňe (sněh a rez) a padlí ohrožují výnos plodin. Výnos posledních deseti let v q po ha jest: pšenice 25·4, žito 20, ječmene 21, hrachu 21, řípy 3159, jetele 33. Rozloha majetku knížecího jest následující:

	Dvůr	Role		Zahrady		Pastviny		Rybníky		Lesy		Stavební plocha		Cesty neplodné		Úhrn			
		ha	a	ha	a	ha	a	ha	a	ha	a	ha	a	ha	a	ha	a		
Ve vlastní správě	Budenice (v Budenicích, Šlapanicích a Jarpicích)	264	13	1	51	11	67	.	.	10	78	2	33	4	27	294	69		
	Poštovice	182	71	.	38	.	65	96	.	91	185	61		
	Radešín	218	23	.	51	18	22	.	24	16	03	1	47	.	16	254	86		
	Úhrn	665	07	2	40	30	54	.	24	26	81	4	76	5	34	735	16		
Pronajato	Oudešice																131	27	
	Martiněves, Charvatce																	244	61
	Celkový úhrn																	1111	04

Park budenicický má výměry 16·77 ha, remíz s novým parkem u hrobky 19·56 ha. Panství bylo roku 1910 a 1911 inženýrem K. Neumanem ze Slaného přeměřeno. Orná plocha 665·07 ha jest rozdělena u každého dvoru na 13 honů, které se osívají dle tohoto postupu: 1. řípa, 2. jař, 3. jetel, 4. jetel-řepka, 5. řípa, 6. pšenice, 7. řípa, 8. jař, 9. žito, 10. řípa, 11. jař, 12. řípa-brambory, 13. pšenice. Příprava půdy děje se pomocí vhodného nářadí, jehož jest

v každém ohledu dostatek, jakož i parní orbou. R. 1910 dán byl posavadní parní pluh na panství rosické a zakoupen nový od firmy J. Kemna ve Vratislavi, který vyniká všemi technickými vymoženostmi, hlavně předhříváním páry a konstrukcí, která umožňuje výkon 7—8 ha hluboké orby denně při poměrné úspoře paliva a vody. Při dvoře budenicím jsou vlastní dílny strojnické a kovářské. Vlhká místa polí jsou drenována, výhory stále se povážejí, tak že výnosy plodin při nynějším častém hnojení a vydatném přihnojování umělými hnojivy stále stoupají, jen když vodní srážky vegetaci poněkud umožní.

Dobytka chová se při okrsku budenicím koncem roku 1910 40 koní, 124 volů tažných a 30 krmných, 130 krav, 75 kusů mladého dobytka, 6 hříbat, celkem 400 kusů. Z toho jest v Budenicích 21 koní, 42 volů, 121 krav, 26 mladých krav. Připadá tedy na ha orné půdy 0·6 kusu, na jeden pár potahu 8·10 ha. Zhoubně koncem roku 1910 řádila mezi dobyt看em slintavka a kulhavka. Roku 1907 byl zrušen chov ovcí a zavedeno mlékařství a chov skotu. Mléko dopravuje se denně v plombovaných nádobách na stanici dráhy v Hospozíně a odtud drahou do severočeských měst.

Sil pracovních stále ubývá, ač při zavedeném mlékařství potřeba jich stoupá. Proto nutno povolávat, jmenovitě na letní dobu, dělníky ze Slováků. Domácí stálí dělníci dostávají mimo mzdy byt, přiměřený počtu členů rodiny, a dílec pole na brambory za laciný nájem, k jehož obdělání mají potahy panské zdarma.

Budenice ode dávna slynyly ovocnictvím, které neustále se pěstuje tak, že ekonomie má své sadařství a knížecí zahradník své zahrady. Ekonomie měla koncem roku 1910 15.064 stromů, a to nosných: 1847 štěpů, 1794 hrušní, 5200 švestek, 1900 višní, 130 ořechů; nenosných: 1542 štěpů, 1601 hrušní, 940 višní a 110 ořechů. Stromy pěstují se ve vlastní školce v Budenicích. Stromy neustále se vysazují v sadech a na hranicích jednotlivých honů a cest. Ovoce se výborně daří, jest zastoupeno ve vhodných druzích, prodává se na stromech a sadaři vyvážejí ho ponejvíce do Německa. Stráně pro stromoví ovocné nevhodné vysazují se jehličnatými stromy.

Knížecí zahradnictví vede v zámeckých zahradách odborný zahradník. Špalírka, dle způsobu Gauchesa vedená, má výměru 778·80 m², zahrada 23.143 m², druhá zahrada u kapličky svatého Matěje 4032 m². Ve špalírce jest 520 tvarových jabloní a 177 hrušní. V první zahradě jest 14 tvarových broskví, 152 jabloní, 4 me-

runký, 421 hrušní; krskových 715 jabloní, 60 hrušní, 2 mišpu le 3 mirabelky; polokmenných 74 jabloní; vysokokmenných 187 jabloní, 32 ringlí, 11 švestek; úhrnem 2372 stromů.

V zahradě pěstují se i nejjemnější druhy tabulového ovoce pro knížecí stůl, jmenovitě bílý zimní kalvil, který v zdejší chráněné poloze, zejména na stěnách opatřených stříškou, krásně se vyvinuje a zvláštní jemnou chutí vyniká.

Vzácností panství jest mohutná kaštanová alej, vedoucí ze Zlonic do Budenic a zde ústící v nádherný zámecký park. Park jest veden způsobem anglickým a udržuje se neustále v plné úpravě. V parku stojí třídlílná budova zámecká. Střední křídlo obsahuje v přízemí salla terrenu s malovanými tropickými stromy, řadu místností pro služebnictvo a dvě místnosti archivu. V poschodí jsou knížecí komnaty, do nichž se vchází sálem, v němž na stěnách jsou upevněny parohy zvěře položené členy knížecí rodiny. Z něho se vchází do sálu billardového a odtud do obou křidel komnat. Komnaty opatřeny jsou nábytkem empirovým a těmiže kamny, jídelna ozdobena kolorovanými rytinami, ložnice a papouškový pokoj originelními ručními malbami tapetovými, stropy prací štukovou. Střední křídlo zámku má z původní stavby hartmanské jen zdě. Bylať mansardová střecha snesena a nahrazena nižší střechou pokrytou taškami, ze zábradlí bylo kamenné kuželkové zábradlí odstraněno a nahrazeno železným. Plocha parková kolem byla zvýšena, tak že budova tím se snížila. Také vnitřní uspořádání obytných prostor bylo několikrát změněno.

Severní křídlo zámku má ve svém rohu prostrannou kapli sv. Václava, v níž jest dřevěný oltář na způsob římského chrámku, oltářní obraz od Jos. Berglera a menší obraz na dřevě Bolestné Matky Boží od neznámého mistra. Do kaple hledí dvě místnosti oratoře. V dalších dvou místnostech jest skladiště a ve čtyřech místnostech hospodářský archiv všech knížecích panství, počínající listinami od roku 1709. Obsahuje účty hospodářských správ, továren, lesů, zahrady na Smíchově, domů a pokladen; z bývalé politické správy akta právní a sirotčí; výnosy knížecí a vrchní správy; účty pozůstalostní jednotlivých držitelů, inventury a odhady panství, pře, výtahy zemských desk, účty domácí potřeby, závěti, plány, urbář martinický z r. 1694, zlonický z r. 1717, uhovský a chržínský z r. 1674 atd. V přílohách účtů nalézají se kvitance L. Beethovena, F. L. Čelakovského, J. Škroupa atd. V archivu chovají se také účty Kollovratů z let jejich držení Zlonic a něco

účtů martinických. Poschodí tvoří oratoř, zbrojní komoru a řadu pokojů, v nichž visí také obraz Zlonic a Budenic z r. 1755.

Jižní křídlo zámku má v přízemí místnosti kuchyňské a byt klíčníkův, v poschodí řadu pokojů. Na stěnách jest řada portrétů rodinných.

V parku nalézá se obydlí faráře a tak zvaná „stará fara“, dům to pocházející z počátku XVIII. století, sloužící tehdáž za obydlí martinického správce.

Od parku jest silnicí oddělen remíz, který obsahuje u silnice bývalý „Sternwald“ a nynější remízy, v kterých pěstuje se chov českých bažantů. Blízko domku v remízu ještě do nedávna rostl v Čechách vzácný hrachor „*Latyrus pissiformis*“. V remízu jsou pozoruhodny některé jehličnaté stromy tvarované pro odpočinek bažantů, skupina starých lip u bývalé studnice svatoisidorské a mohutný lesík starých jalovců. Remízem stoupá se až do nového parku a ke knížecí hrobce s kostelem sv. Isidora, odkudž jest rozhled na širou krajinu, věnčenou Milešovkou, Hasenburkem a Řípem.

ČÁST TŘETÍ.

Paměti o škole.

Na počátku vlády císařovny Marie Terezie bylo v Čechách jen asi 1000 obecných škol, tak že sotva desátá vesnice měla školu a učitele. Jelikož nikdo nebyl povinen školu zřizovati ani navštěvovati, záleželo zřízení její na dobré vůli vrchnosti neb obce, aneb na snaze faráře a vikáře. U nás Marie Josefa hraběnka Martinicová r. 1735 postarala se o vyučování tak, že v domku u kostela sv. Isidora usadila Jakuba Součka, který opatroval kostel, konal službu kostelnickou a zároveň vyučoval děti, které k němu z našich vsí docházely. Máme za to, že tento Souček je totožný s fraterem Isidorem poustevníkem. Děti učil do r. 1749. Po něm usídlila tam vrchnost martinická Annu Kalabovou, vdovu po vrchnostenském kočím, a její syn Josef Kalaba, krejčí, vyučoval tam mládež. Po smrti matčině odstěhoval se do Jarpic, koupil tam domek č. 12. a v něm vyučoval děti z Jarpic. Na jeho místo u sv. Isidora nastoupil bratr Ondřej Kalaba, který tam 18 roků vyučoval mládež, až koupiv si v Zlonicích domek, tam se odstěhoval.

Také obce se staraly o vyučování dětí. V Šlapanicích si zařídili učení tak, že v tehdejších fumbergách v jedné přízemní místnosti proti Červenému mlýnu mnoho roků učila děti starší šlechtná panna Marie Vokáčová ze Šlapanic č. 12. V Jarpicích činil tak zmíněný Josef Kalaba a Kalous v č. 9. Proto i při ne-

dostatku školy shledáváme v archivu doklady na účtech a potvrzeních, že rychtáři, šafáři a řemeslníci dobře psali. Službu kantorskou zastávali tehdy ti učitelé, k jejichž kostelům naše vsi přifařeny byly, a to vranský, ředhoštský a kmetiněveský, kteří také za to vybírali si u nás dávky a poplatky.

Roku 1769 byl ustanoven od vrchnosti první zkoušený učitel u sv. Isidora, František Kváča. Pobyl tam půldruhého roku a po něvadž plat zdál se mu malý, přijal místo v Hobšovicích. R. 1771 po něm nastoupil Jakub Bělohoubek, starší muž, a jemu posílali děti do školy nejen z Budenic, ale i z Jarpic, Šlapanic a Kamenice. R. 1774 byl zaveden do školství nový život, když vláda zavedla školní řád pro hlavní a obecnou školu. Od té doby nesměl býti přijat za učitele, kdo se nevykázal vysvědčením z normální školy, a spolu bylo zavedeno ustanovování učitelů od vrchnostenských úřadů „pod dekret“ a nikoliv, jako dříve, jen od obcí neb farářů. Bělohoubek zemřel 17. července 1778 v stáří 64 roků a jest pochován na hřbitově u sv. Isidora.

Po něm ustanoven učitelem Josef Bidlo, který místo své 53 roky zastával. Narodil se 19. března 1748 v Klomíně jako syn rolníka, působil jako pomocník v Hořně, Čížkovicích a konečně od r. 1778 do r. 1831 jako učitel v Budenicích. R. 1779 oženil se s vdovou po Josefu Ostrydovi ze Šlapanic, dcerou výše uvedené Anny Kalabovy. R. 1785 přenesl Bidlo vyučování od sv. Isidora do své chalupy č. 7. v Šlapanicích, a to se souhlasem zlonické vrchnostenské kanceláře a budenického kaplana, který tam náboženství učiti chodil. Zároveň v Jarpicích zařídil školu zlonický poddaný Karel Bischoff, vysloužilý voják. To byly výpomocné školy (Winkelschule), které zařizovali tam, kde nebylo dětem možno docházeti do řádné školy. A docházeti k sv. Isidoru bylo jistě v zimě dětem obtížno. Školy tyto však trvaly jen přes zimu. Bidlo i Bischoff doufali od obcí obdržeti za vyučování nějaké odměny, a když nedostali, vrátil se Bidlo k sv. Isidoru a Bischoff ustanoven klíčníkem v zámku hospozínském.

Když počátkem roku 1787 vešla v život lokální duchovní správa v Budenicích, zřízena tímže řádná lokální škola u sv. Isidora po obec Budenice, Jarpice a Šlapanice pod patronátem vrchnosti zlonické a dozorem vikáře peruckého. Místnost pro ni utvořena z jedné světnice bytu kostelníkova. Bidlo musil se podrobiti v Praze roku 1787 zkouškám a pak byl jako učitel potvrzen. V té době ovdověl, ale oženil se po druhé a byl otcem četné ro-

diny. R. 1798 bylo školou povinných dětí 62. Od jejich rodičů vybíral si „sobotales“ dle zámožnosti, tak že za 14 dětí dostával týdně po 3 kr., za 14 po 2 kr., za 15 po 1 kr., za 14 chudých ničeho, tak že toho roku činil „sobotales“ 63 zl. 20 kr. Od vrchnosti měl za službu kostelnickou a učitelskou na penězích ročně 47 zl. 45 kr., strych pšenice, 6 strychů žita, 1½ ječmene, 1 hrachu, 12 liber másla, 39 žejdlíků soli, 6 sáhů tvrdého dříví a 8 strychů uhlí. Stoupl-li počet dětí, byl i větší sobotales, jako r. 1814, když bylo 80 dětí. Učitel měl rozličné dávky od osadníků. Tak pod jménem „koledy“ měl od každého z 15 gruntovníků po 3 kr., ze dvora 7½ kr.; pod jménem „letníku“ od každého 4 kr.; od každého sedláka a chalupníka ročně veliký pecen chleba, na posvěcení a svátky koláče, na Zelený čtvrtek mouku, hrách a čočku. Dne 12. března na den sv. Řehoře posílal 12 chlapců ustrojených za vojáky, kteří po osadě koledy zpívali. Byl sv. Řehoř patronem škol, a odtud to „řehořské vojsko“ a koledování. Dle státního nařízení z r. 1813 přistoupil Bidlo k pensijnímu ústavu s fass méně než 150 zl., platil vstupného 18 zl. a ročně 2 zl. 42 kr. zač měla vdova pojištěnou roční pensi 50 zl., chlapci do 16 roků 24 zl., děvčata do 13 roků 18 zl.

Velikou překážkou vyučování a docházky školní byla vzdálenost školy od osady, neboť neupravená tehdy cesta k sv. Isidoru byla pro děti velmi obtížná. V zimě bylo dětem někdy zůstatí tam i přes noc. Mimo to světnice školní byla malá a nevhodná. Proto již kníže Josef Kinský pomýšlel na rozšíření školy. Kníže Ferdinand 8. února 1809 psal vrchnímu, aby stavbě školy se nevyhýbal, nýbrž aby se vystavěla budova co možná prostorná dle platných nařízení. Nemá-li kostel jmění, že část 368 zl. 14 kr. na kostel připadající ze svého zaplatí. Roku 1812 pak poručil, aby dosavadní domek u kostela celý byl ponechán za byt učiteli, a k němu na straně západní se přistavěla školní světnice. V zimě r. 1812 počali osadníci svážeti kámen z lomů jarpických k sv. Isidoru, a po žních mělo se počíti se stavbou. Tím by ovšem odpomohlo se nedostatku místnosti, ale obtížná vzdálenost navždy by zůstala. Proto lokalista Wollmann ještě nyní všemožně se snažil dosíci stavby školy dole ve vsi. Podal tedy o tom žádost knížeti, kterou hospodářský rada J. M. Obermiller velmi podporoval. Že však stavbou v Budenicích by knížeti jako patronovi školy větší výlohy vzešly, poradil Obermiller lokalistovi, aby získal osadníky pro to, aby nejen navezený materiál od kostela dovezli do vsi,

nýbrž aby i dobrovolně na stavbu školy přispěli. Wollmann svolal sousedy v jednotlivých obcích k rychtáři a tam je získal pro tyto požadavky. Uspořádána sbírka a sebráno v Budenicích 45 zl. 30 kr., v Jarpicích 40 zl., v Šlapanicích 37 zl., obnos na tehdejší finanční tíseň značný. Rozhodnutí knížete mělo se státi, až ke Všem Svatým přijede do Budenic na hony. Kníže však nešťastnou náhodou 3. listopadu zemřel, a zdálo se, že smrt jeho překazí stavbu školy. Ale kněžna vdova ujistila osadníky, když ji o stavbu žádali, že škola v Budenicích postavena bude.

V tom naskytlo se získání hotové již budovy pro školu. R. 1791 vystavěla vrchnost šenkýři Josefu Ašenbrylovi v Budenicích novou hospodu vedle jeho staré a chatrné a přenechala mu ji se závazkem, že převezme náklad stavební 680 zl. tak, že ho bude ročně 10 zlatými upláceti a že bude prováděti potřebné opravy stavební. Kdyby někdy hospodu tu chtěl prodati, vyhradila si vrchnost právo prvního kupce. Ašenbryl novou hospodu, pěkné stavení s mansardovou střechou, pod těmi podmínkami převzal, a že na jeho hospodě od pradávna „u bílého vola“ se říkalo a psalo, proto malíř Fitsch na východním štítě nové budovy vymaloval mistrně bílého vola a nápis: „V tomto novém budenicím ráji dnes za peníze, zítra darmo dají!“ Ašenbryl však nemohl převzatým podmínkám vyhověti, zejména když r. 1813 měl budovu novým krytem opatřiti. Proto nabídl panství ji ke koupi, a to ji v dubnu roku 1813 koupilo a ještě od Ašenbryla 18²/₃ sáhu dvorku, vše za 1100 zl. Ašenbryl si opravil starou hospodu a tam se odstěhoval. Koupené stavení pak bylo určeno za školu.

Válečný ruch r. 1813 odsunul poněkud starost o školu, ale když r. 1814 nastal pokoj, počato ihned s úpravou školy. Z hostinské místnosti učiněna prostranná učebna s dvěma okny na východ a dvěma na jih, prkennou podlahou, kamny, 8 lavicemi, stolem a tabulí, vše nové. Pro učitele zřízeno obydlí s příslušenstvím. Na zařízení a otevření nové školy naléhal vikář Burger a kanovník pražský školastik Caroli, který přijel z Vraného, aby novou školu shlédli. Malovaný hostinský štít zatřen vápnem. V červenci r. 1814 přijela kněžna Karolina do Budenic, prohlédla novou školu a jako patron školy podepsala odevzdací listinu. Dne 1. října přistěhoval se učitel od sv. Isidora, dne 4. října byla škola posvěcena a svému úkolu odevzdána.

S otevřením nové školy souvisí i vysvěcení nového obrazu

v zámecké kapli. Obraz ten objednal u ředitele pražské malířské akademie Jos. Berglera již kníže Ferdinand. Představuje sv. Václava, an vykupuje od pohanských rodičů děti a odevzdává je na vychování křesťanským učitelům. Na neděli 8. po sv. Duchu r. 1814 měl lokalista na přání kněžny, o jejíž lásce ke škole již jsme se zmínili, v kapli řeč o povinnostech rodičů a dětí ke škole, načež děkan zlonický za assistance kněží ze Zlonic a Charvatec obraz posvětil a slavné služby Boží konal. Obraz stál 800 zl. v bankocetlích.

Dle vládního nařízení z r. 1806 měl býti zvolen pro každou školu místní školdozorce, který měl se starati o potřeby školy a býti prostředníkem mezi patronem, školou a osadníky. V Budenicích zvolen Václav Starý, rolník ze Šlapanic č. 18, ale nebyl vrchností potvrzen, nýbrž navržen a proti myšlence nařízení také zvolen purkrabí budenicí Fr. Pavíkovský jako první místní dozorce školní. Úřad svůj konal od r. 1806 do 1808, po něm purkrabí Bernard Guth r. 1809, pak purkrabí Fr. Folkmann.

Ve službě knížecí byly tehdy v Budenicích některé rodiny německé, jako purkrabího, vrchního zahradníka a klíčníka a děti z nich vyučoval ve svém bytě lokalista češtině, ostatním předmětům v němčině a připravoval je na studie.

Každoročně jednou nebo dvakrát byla v kostele vykonána sbírka na ošacení chudé školní mládeže a to vždy s hojným výsledkem. Tak o Velikonoci r. 1816 vynesla 25 zl. 17 kr.

Bidlo Josef zemřel 6. října 1831 v stáří 83 roků a jest pochován na hřbitově u sv. Isidora. Jeho jméno nevymizí z dějin školy, poněvadž 53 roků úřad svůj zastával a generace našich předků vyučil. Tutéž řadu let sloužil i kostelu, jak tehdejší služby ty poměry spojovaly a jako hudebník a zpěvák se svým sborem na kůru chrámovém působil.¹⁾ Jmenovitě přebývala-li vrchnost v Budenicích konaly se služby Boží slavně. Tak na př. slavnost

¹⁾ Zajímavá událost stala se r. 1805. Rorátní mše sv. konaly se od r. 1803 nikoli v kostele, nýbrž pro pohodlí osadníků v zámecké kapli. To nebylo milé paní učitelové, bydlící u sv. Isidora. Na počátku adventu r. 1805 jeli jarpíční rolníci časně ráno do lesa pro dříví a k svému podivu viděli v zavřeném kostele sv. Isidora světlo. Když kostel otevřen, plály všechny svíce na oltáři a missál na něm otevřen. „Zázrak se stal, nebe samo chce, aby rorate se konalo u sv. Isidora!“ prohlašovala po osadě pí. Bidlová. Nescházelo lidí, kteří tomu věřili. Lokalista a purkrabí však zavolali paní učitelovou na purkrabský úřad a tu po přísném výslechu doznamenala, že sama rozsvítila a missál na oltář dala, aby rorate k sv. Isidoru dostala.

Božího Těla konala se ve čtvrtek u sv. Isidora, v neděli na to v zámku. Na tu neděli děkan zlonický za assistance okolního kněžstva vedl průvod z kaple do parku, zpěváci a hudebníci z osady i ze Zlonic, za knížete Ferdinanda sbor jeho válečných trubačů, za knížete Rudolfa kapela trubačů mysliveckých, doprovázeli obřady. Vrchnost pořídila na slavnosti ty drahocenná bohoslužebná roucha, baldachýn a korouhve. Ke konci života měl Bidlo k službě své pomocníka Jos. Ponerta z Radešína.

Po smrti Bidlově nastoupil na jeho místo Tomáš Heřman, rodák z Chržína. Poněvadž byl skoro stále churav, vyučovali za něj pomocníci J. Možný, Václav Menzl a Fr. Šťastný. R. 1866 vstoupil do výslužby a zemřel v Zlonicích r. 1870.

Roku 1842 se škola opravovala. Zednický mistr Merksbauer, truhlář Jan Hampeis, zámečník Jan Matzke, sklenář Jos. Hykyš a tesař J. Bílý provedli potřebné opravy. Šenkýř Václav Ašenbryl měl starou stodolu přiléhající na školu a působící vlhkost ve škole. Téhož roku dostal od vrchnosti 7200 tašek, když se uvolil stodolu tu zbořit a novou dále si vystavět.

Roku 1848 zákony usneseno, aby dávky školám byly vyvazeny a proto r. 1852 vyvazilo panství své dávky pro budenicou školu a to:

Pšenice	2 měřice	v ceně	6 zl. 52	kr. konv. m.
Žita	13 „	„	31 „ 59 ¹ / ₄	„ „ „
Ječmene	3 „	„	6 „ 29	„ „ „
Hrachu	2 „	„	5 „ 53 ¹ / ₄	„ „ „
Másla	12 liber	„	3 „ 12	„ „ „
Solí	39 žejdlíků	„	1 „ 37 ¹ / ₂	„ „ „
Tvrdého dříví	4 sáhy	„	20 „ 20	„ „ „
Uhlí	8 korců	„	1 „ 48	„ „ „

Z této ceny se třetina odrazila a zůstávající obnos 52 zl. 7¹/₄ kr. vykoupil se kapitálem 1042 zl. 25 kr. ve prospěch školy.

Po odchodu Heřmanově zvolen od školního výboru 11. října 1866 Josef Myslivec, který také za farního učitele byl potvrzen. Narozen 8. září 1842 ve Vrbici jako syn rolníka, navštěvoval učitelství v Litoměřicích, kde r. 1862 po zkoušce dospělosti obdržel vysvědčení způsobilosti pro školy české i německé. Místo podučitelské nastoupil v Kmetiněvsi, kde pobyl do r. 1866, kdy

zvolen učitelem v Budenicích. Téhož roku podrobil se v Praze na učitelském ústavě zkoušce z hudby a jmenován definitivním učitelem. Služného měl 300 zl., z nichž ještě dle tehdejších zákonů musil předchůdci svému na pensi 100 zl. vypláceti.

Postupem času shledáno, že budova školní nevyhovuje ani potřebám vyučování ani počtu dětí. Již po r. 1867 přestoupil počet dětí školou povinných 100, který v následujícím desetiletí na 152 vzrostl, kteréž ovšem budova školní pojmouti nemohla. Vyjednávání s Ašenbrylem o nájem místnosti pro druhou třídu nevedlo k cíli, chatrný stav školy pak nesnesl zvýšení o poschodí. Nezbýlo tudíž jiné pomoci, než pomýšletí na stavbu nové školy. Přípravy a jednání o tom protáhly se až do r. 1878, kdy konečně okresní školní rada stavbu školy nařídila. Místní školní rada ve schůzi 16. července 1878 usnesla se k ní přistoupiti. Plány vypracoval inženýr Nedvěd ze Slaného, stavbu provedl mistr stavitelský Václav Himmel z Bradkovic za vrchního dozoru stavitele Šouly ze Zlonic. Se stavbou počato v listopadu r. 1878 a dokončena v polovici září r. 1879. Pozemek darován knížetem, rozpočet 8000 zl. hrazen 127% školní přirážkou. Škola byla slavnostně vysvěcena 4. října 1879 od vikariátního sekretáře M. Duška, faráře v Charvatcích. V nové budově vyučováno nejdříve v jedné třídě, r. 1881 když dostoupil počet dětí 182, otevřena třída druhá, r. 1885 třída třetí. Budovu staré školy koupilo panství a proměnilo ji v dělnické byty.

Na škole vyučovalo a vystřídal se od r. 1881 vedle řídícího více učitelů. Hurdálek Augustín r. 1881—1888, Bohumil Vendyš r. 1885—1889, Zdeněk Šlechta rytíř ze Všehrd r. 1888—1889, Karel Hluchý r. 1889—1899, Nermut Alois r. 1889, Blažek Václav r. 1889—1891, Neumann Emanuel od r. 1891 podnes, Chlapec Václav r. 1899—1900, Beneš Jaroslav r. 1900—1901, Žalud Ant. r. 1901—1904, Rus Jaroslav r. 1904, Plocková Alžběta r. 1904, Ibl Frant. r. 1905—1908, Tůma Frant. r. 1908—1909, Kovářik Ludvík r. 1909—1910, Hoch Ladislav r. 1910, Ferdinand Mirosl. od r. 1910.

Dnem 1. ledna 1883 zřízeno při škole místo industriální učitelky, které zastávala choť řídícího učitele Anna Myslivcová do r. 1901. Pak následovala industriální učitelka Božena Myslivcová r. 1901—1905, Kateřina Kulhánková r. 1905, Ludmila Šedivá r. 1905, Juliána Hájková r. 1905—1908, Hedvika Boušková r. 1908 až 1909, Marie Soukupová od r. 1909.

Josef Myslivec slavil 16. října 1892 pětadvacetileté své působení při škole v Budenicích. Toho dne sešla se mládež ve škole a žačka Alžběta Bulantová pozdravila přiměřenou řečí jubilanta. Na to v kapli byly konány služby Boží, jichž se zúčastnila místní školní rada, obecní zastupitelstva a deputace sboru učitelského z Kmetiněvsí. Před službami Božími farář v slavnostní řeči uvedl zásluhu oslavence o školu, zpěv a hudbu chrámovou.

Nová budova školní ukazovala však na sobě nebezpečné trhliny. Proto r. 1893 zadělány železné spony, na obou koncích a u vchodu na jižní straně podezděny základy, zhotoven okap kolem střechy a dlažba na východní straně. Ale již r. 1900 v zimě bylo nutno zase komisionelně ohledatí stav budovy, při čemž trhliny uznány za nebezpečné a nařízeno, aby kleště byly utaženy a nové přidány pod podlahu třetí třídy. Kolem budovy nařízeno dáti podzemní roury na odtékání vody. Od té doby jeví se stavba býti bezpečnou.

R. 1899 zřízena školní zahrada, když od knížecí správy najat pozemek 800 m. na 20 roků za roční nájemné 6 zl.

Koncem školního roku 1904 vstoupil Josef Myslivec do výslužby po 37 letech působení v Budenicích. Dne 6. srpna rozloučilo se s ním obyvatelstvo, když večer uspořádáno mu před školou zastaveničko a při něm poděkováno mu za působení ve škole, v obci a při kostele. Jménem místní školní rady učinil tak předseda její Al. Starý, za působení na kůru farář Kučera, jménem sboru učitelského Em. Neumann, žákyně Ant. Mühlfeitová za žactvo, Fr. Hora jménem hudebníků a zpěváků, Václav Husák za odchovance školy. Okresní školní rada vyznamenala jej pochvalným uznáním za úspěšné působení v úřadě učitelském.

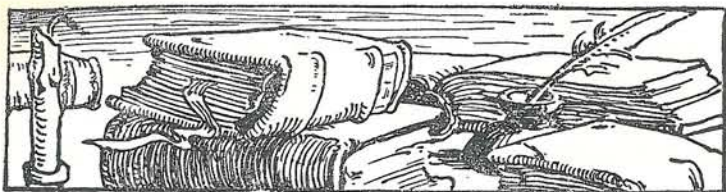
Novým řídícím učitelem jmenován Jan Vávera. Narozen 3. července 1863 v Zálší, vzdělával se na učitelském ústavě v Soběslavi, kdež roku 1883 vykonal zkoušku dospělosti. Působil jako učitel v Dřínově u Oužic, Slaném, Kroučové, Vraném, Libušíně a od r. 1905 působí jako řídící učitel v Budenicích.

V budově školní mimo menších závad zejména přízemní učebna naprosto nevyhovuje svému účelu. Proto r. 1909 místní školní rada požádala za komisionelní šetření, a tu shledáno, že nutno obstaratí přístavbu jedné neb dvou učeben. Jednání o tom není ještě skončeno. R. 1911 usnesla se místní školní rada, aby od panství odkoupeno bylo místo na přístavbu a školní zahradu s tělocvičnou.

Počet dětí školu navštěvujících činil v uplynulém desetiletí: 209, 209, 211, 210, 212, 213, 210, 204, 198, 190.

O škole a událostech s ní souvisících vede správa školy pamětní knihu. R. 1814 založil lokalista Wollmann knihu „Schul-Archiv der Lokal-Schule zu Budenitz“, do které vepsal paměti školy před tímto rokem, stav školy a událostí do r. 1819. Nalézají se ve školním archivu.

ČÁST ČTVRTÁ.

Novější paměti obcí.

Paměti jednotlivých obcí uvedli jsme v souvislosti v líčení panství, poněvadž nelze jich do r. 1848 dělit. Teprv tím rokem osamocují se obce jako svéprávné, a proto zaznamenáváme jejich paměti od té doby.¹⁾

Budenice byly vždy ve svazku obecním se Šlapanicemi. Již před dobou Josefa II., kdy obce byly jen svazky hospodářskými,

¹⁾ Život náboženský našich předků v té době byl čilý. Zaznamenáme ho z r. 1841. V sobotu svatodušní vyšli poutníci z Jarpic procesím na Krupku. Vrátili se v pondělí, očekávání u kapličky sv. Jana. Na sv. Trojici bylo cvičení křesťanské v obcích a při něm odevzdávány zpovědní lístky za minulý čas velikonoční, které všichni osadníci odevzdali. Boží Tělo konalo se nejen ve čtvrtek, ale i v následující neděli. Na sv. Jana a Pavla světily se svíčky. Na Navštívení Panny Marie chodilo se procesím do Tuřan. Každé neděle bylo opakovací učení ve škole, střídavě pro chlapce a dívky, a po něm v kapli křesť. cvičení. Na Narození Panny Marie světila se zimní semena k setí, na sv. Štěpána k setí jarnímu. Škola začínala počátkem září. Na Dušičky se od 5. hodiny vyzvánělo a zpovídalo, v 6 hodin konala se pobožnost. Na den sv. Martina, který se ctíl jako patron proti pádu dobytka, byla mše sv. na úmysl obce jarpické. Roráte se konalo v kapli v 6 hodin. Na sv. Barboru šlo se na pouť do Ječovic. Ve čtyřicetidenním postu byly postní dny: středa, pátek a sobota. Na Boží Hod velikonoční svěcen beránek, mazance, vejce a holoubata. Na sv. Floriána byla zpívána mše sv. na úmysl obce šlapanické a jarpické.

nad kterými vládly neobmezeně vrchnosti pomocí svých rychtářů, byl vždy ustanovován jen jeden rychtář pro Budenice a Šlapanice, který někdy se jmenoval rychtářem budenickým, jindy šlapanickým. Když Josef II. provedl opravu ve zřízení obecním a povstaly obce katastrální či berní, utvořily Budenice a Šlapanice spojenou obec. R. 1909 provedeno katastrální rozdělení tak, že část Budenic až po cestu vedoucí ode dvora do vsi přidělena k Šlapanicům, část za touto cestou přidělena k Jarpicům.

R. 1848 byly v Budenicích 4 usedlosti maloroľnické a 11 domků. Když r. 1771 byly popisovány a číslovány domy, bylo v Budenicích 14 čísel domovních i se zámekem a školou u sv. Isidora. Obyvatelů bylo r. 1790 110. Do r. 1804 nepřibýlo jiného čísla, až r. 1804 Jakub Chytrý vystavěl si domek č. 15., a téhož roku vystavěno č. 16., 17. a 18. R. 1828 bylo 21 čísel.

R. 1848 byli usedlí roľníci: Růžička Frant. v č. 5., Ašenbryl Václav v č. 6., Černý Václav v č. 11., Kotrba Fr. v č. 12. Dohromady platili daně pozemkové a domovní s vedlejšími platy 52 zl. 6 kr. Domkáři byli: Nitka Hynek v č. 2., Bašta Václav v č. 4., Trnobranský Václav v č. 7., Pokorný Fr. v č. 8., Lederhaus Jan v č. 9., Krebs Jan v č. 10., Šenberger Václav v č. 15., vdova Bečvářová v č. 16., Martin Záborský v č. 17., Šimoniček Jan v č. 18., Vitschel Josef v č. 21. Domkáři platili jen daň domovní 40 kr. Vydělkovou daň 2 zl. platil mlynář H. Nitka, hostinský V. Ašenbryl, truhlář Jan Hampeis, řezník Markus Heller, truhlář Ant. Říha.

Postup majitelů na jednotlivých usedlostech následuje níže. Dle zápisů farních bylo v Budenicích r. 1807 lidí 170, r. 1814 175, r. 1838 216, r. 1845 226.

R. 1850 počal dobývatí Tom. Velc, chalupník v č. 5., na svém poli „Na vinici“ nad Budenicemi uhlí pro svou potřebu. Vyvážel ho štolou, a flec byla 15 palců. Syn jeho však dobývání zanechal. Dosud se tam říká „Na uhelně“.

R. 1869 o první neděli adventní 28. listopadu byly v budenickém kostele oddavky Cyrilla Methoděje Fastra, měšťana a obchodníka v Praze, syna známého „českého krále“ z roku 1848 Petra Fastra, sládká od sv. Markety v Praze, s pannou Josefínou Bubnovou, dcerou měšťana z Prahy.

R. 1887 byl v Budenicích založen zpěvácký spolek „Lev“. Na schůzi 26. ledna sešlo se 17 členů z farnosti a zvolili předsedou Jana Průšu, starostu z Jarpic, sbormistrem říd. učitele Josefa My-

slivce, jednatelem učitele Boh. Vendyše. Spolek přijal název od rodáka sazenského Josefa Lva, skladatele a operního pěvce. Při svém založení měl členů činných 27, přispívajících 12. Cvičil se ve zpěvu, pořádal plesy a zábavy, zúčastňoval se zpěvem na pohřbech svých členů. Roku 1892 uspořádal slavnostní schůzi a oslavu J. A. Komenského. Stal se skutečným členem Ústřední Matice Školské a obdržel členský diplom. R. 1892 zakoupil ke cvičením i produkcím harmonium za 92 zl. R. 1899 měl 11 činných, 7 přispívajících a 3 členy čestné (Průša Jan, Starý Al., Šrámek Josef). Když však účastenství členů v činnosti spolkové ochabovalo, spolek se r. 1900 dobrovolně rozešel a dle stanov majetek svůj odevzdal škole v Budenicích.

Občanstvo, sledujíc družstevní svépomoc, založilo si r. 1907 dle soustavy Raiffeisenovy a Kampelíkovy pro farní osadu „Spořitelni a záložni spolek“, který 27. března započal svou činnost, čítaje 42 členy. Starostou zvolen V. Bránek, mlynář, pokladníkem Karel Šenberger, tesař, do výboru Karel Janoušek, Záveský Václav, Dufek Ant., Brádka Aug. Úřadoval nejdříve v Budenicích, později v Jarpicích. Koncem r. 1910 čítal 63 členy, obrat pokladniční 229.506 K 52 h. V představenstvu r. 1911 zasedá starosta Karel Janoušek, Záveský Václav, Miler Fr. a Brádka Aug. Pokladníkem od r. 1908 jest Fr. Šrámek.

Knížecí park jest nejen cílem vycházek okolních spolků a korporací, ale i jevištěm velikých slavností. Tak r. 1887 o svato-dušních svátcích pořádala v něm sokolská župa podřípská výlet, jehož se zúčastnilo na 2000 lidí. Místní odbor Ú. M. Š. pro Zlonice a okolí pořádal v parku dvě národní slavnosti, z nichž 22. července 1888 konaná vynesla čistých 500 zl.

V neděli po 10. květnu koná se každoročně v širém okolí proslulá pout svatoisidorská u kostela budenického, k níž se schází na tisíce účastníků z celého Podřípska.

Při sčítání lidu r. 1900 bylo v Budenicích úhrnem 294 lidí. Při sčítání r. 1910 byly Budenice již rozděleny do katastru jarpického a šlapanického. V katastru jarpickém jest 12 čísel popisných, a to: 3., 4., 5., 16., 18., 19., 20., 21., 27., 28., 29., kostel sv. Isidora s domkem č. 14., v nichž bydlilo 138 lidí (69 mužů, 69 žen). Napočítáno dále 52 koní, 416 kusů hovězího dobytka, 32 koz, 35 vepřů, 32 úlů, 255 slepic, 56 hus.

V katastru šlapanickém zůstala popisná čísla: 1. (zámek), 2., 6.—12.; bývalá myslivna budenická č. 13. připojena k Šlapanicům pod č. 24.; 15., 17., 22., 23., 24., 25., 26., 30. (fara), 31. (stará fara), 32., 33., 34. V nich napočítáno 117 lidí (52 mužů, 62 žen). Dále sečteno: 4 koně, 41 kusů hovězího dobytka, 14 koz, 58 vepřů, 20 úlů, 318 slepic, 44 hus, 5 kachen.

Veškeré obyvatelstvo Budenic bylo národnosti české a náboženství katolického.

R. 1911 usneslo se obecní zastupitelstvo, aby byla provedena silnice od fořtovny do Budenic.

*

Šlapanice byly často znepokojovány požáry. R. 1829 v létě vyhořel mlynář na Červeném rybníce Fr. Ostryd. Následkem toho přísně rozkázal kníže, aby každý majitel usedlosti dal se pojistiti u c. k. českého priv. společného pojišťujícího ústavu v Praze, jež s některými ještě šlechtici založil. Hlasu toho uposlechnuto, a r. 1839 jsou v Šlapanicích pojištěna čísla: 1, 5, 6, 9, 12, 13, 17, 20, 22, 29.

R. 1836 dne 5. května vyšel oheň u Kožíšků v č. 6. ráno ve 4 hodiny, když vše ještě spalo. Oheň zpozoroval soused Řebíček, když časně vyjžděl do lesa. Za chvíli bylo stavení v plamenech. Selka chtěla zachrániti peníze, šaty a písemnosti a vyběhla pro ně po dřevěných schodech do komory. Ale na zpáteční cestě byly schody již v plamenech, a proto popálila se na rukou i na nohou. Domovní stavení a hospodářské stavení lehlo popelem. Rok před tím zapálil někdo Kožíškovi stodolu.

Téhož roku hořelo ještě několikrát. Tak vyhořelo domovní stavení Starých v č. 18., které bylo přízemní a doškami kryté. Na jeho místě vystavěno stavení nynější jednopatrové. Dne 23. května vyšel před 11. hodinou noční oheň u Němečků v č. 5. Sousedé konali po řadě noční hlídku, poněvadž již r. 1835 byly ohně často zakládány, a proto vzbudili lidi, vyvedli dobytek a vynesli věci. Budova shořela a vyhořel i soused Fr. Michálek, který na neštěstí pojištění si pustil. Oběma již r. 1835 podloženým ohněm shořely stodoly.

Dne 25. června 1836 hořelo u Jonáků v č. 13. V obci byla muzika, když v 11 hodin vyšel poplach. Obyvatelé se sběhli a podařilo se jim oheň uhasiti, tak že jenom shořela střecha domovního stavení. Nejistilo se, zda oheň vyšel neopatrností nebo založením.

R. 1832 dne 14. února vypukla v Šlapanicích cholera a trvala do 6. března. Zemřeli 4 lidé a to manželka podruha Marie Kří-

žová a její muž Josef, žebračka Anna Štropová a dvanáctiletá dcera podruha Barbora Kliková.

R. 1790 bylo v Šlapanicích 192 lidí, r. 1807 pak 215. R. 1790 bylo čísel domovních 25, r. 1816 29. Pak 30 roků nepřibýlo domku, až r. 1845 vystavěn domek č. 30.¹⁾ Roku 1848 bylo 14 usedlostí selských a 8 domkářských. Na rolnických usedlostech byl Starý Jakub v č. 1., Pokorný Fr. v č. 3., Michálek Fr. v č. 4., Oplít Fr. v č. 5., Kožíšek Václ. v č. 6., Řebíček Karel v č. 9., Koukoliček Jos. v č. 11., Vokáč Fr. v č. 12., Jonák Jan v č. 13., Novák Ant. v č. 14., Komeda Josef v č. 15., Koukoliček Matěj v č. 16., Dragoun Ant. v č. 17., Starý Jos. v č. 18., Ostryd Fr. v č. 21. Všichni platili pozemkové daně úhrnem 616 zl. 47 kr., přírážek 63 zl. 34 kr. a 6 zl. 42 kr., domovní daně 11 zl. 20 kr., tedy úhrnem 698 zl. 24 kr. Největší daň platil Jos. Starý a to pozemkovou 114 zl., přírážek 12 zl. a domovní 1 zl. 20 kr.

Domkáři platili jen domovní daň 40 kr., a to Kemr Matěj z č. 7., Pokorný Fr. z č. 10, Trsek Jos. z č. 19., obec z č. 20., Hora Matěj z č. 22., Aulický Karel z č. 26., Buzek Fr. z č. 27., Koucký Jan z č. 28., Nedbal Václav z č. 29.

Dvouzlatovou daň z výdělku platil kovář Fr. Pokorný, hostinský Mates Novák, mlynář Fr. Ostryd, obuvník Fr. Bouček, kramář Jos. Löwi, obchodník obilím Leopold Löwi, obchodník dobyt看em Matěj Löwi.

R. 1850 objevila se 20. října zase cholera v Šlapanicích a v několika dnech zemřelo 9 lidí: Trsková Barbora z č. 19., výměnkář Jos. Koukoliček z č. 11., jeho syn 31letý sedlák Josef a vnučka Marie, dvouletý Jos. Nedbal z č. 29., výměnkář Karel Řebíček z č. 9., jeho syn 33letý František a Kateřina Bémová z č. 6. Roku 1855 dne 19. července stal se ojedinělý případ úmrtí cholerou Marie Blatecké, dělnice z Veselí, toho času v Šlapanicích č. 20.

Obyvatelé šlapaničtí uctívali vždy sv. Floriána a proto přáli si mít v obci kapli jemu zasvěcenou. Podali konsistoři tedy žádost o povolení k zřízení. Konsistoř 30. března 1848 povolení to

¹⁾ Když seznáno nevhodné položení knížecího cukrovaru v Martiněvsi, uvažováno o stavbě nového cukrovaru v Šlapanicích. Červený rybník měl být napuštěn a cukrovar vystavěn u silnice vedoucí k Poštovicům. Že tak se nestalo a cukrovar postaven v Zlonicích, rozhodla jen ta okolnost, že tam stávající fořtovna hodila se za dům úřednický a u něj postavena továrna r. 1861.

udělila zároveň s právem, aby v kapli směla býti sloužena v oktávě sv. Floriána mše sv. Obec knihovně se zavázala k udržování své kaple. Základní kámen se kladl 23. května 1853. Náklad na stavbu činil 1087 zl. 20¹/₂ kr. Kněžna Vilemína darovala stavivo a oltářní obraz. Slavnostní posvěcení konalo se v neděli 7. května 1854. O půl desáté hodině vyšel průvod ze zámecké kaple do Šlapanic, kde shromáždili se tisícové lidí z celého okolí. Kněží ze Zlonic, Charvatce, Kmetíněvsi, Chržína a Velvar přišli s procesími. Přítomen byl slánský okr. hejtman Vertich, hosp. rada Maux, vrchní Goller. Hosté sešli se v domě obecního představeného Ant. Dragouna a odtud společně odebrali se do vyzdobené kaple. Svěcení vykonal kanovník metropolitní kapituly pražské dr. Jan Mařan. Na to na návsi k tisícům účastníků měl kázání vikář Antonín Štěpnička z Vepřku. Pak v kapli sloužil pontifikální (biskupskou) mši svatou kanovník Mařan. V úterý 9. května oddal v této kapli dr. Mařan Františka Lisce, rolníka z Libovice, s 18letou Annou, dcerou představeného Ant. Dragouna. R. 1854 dne 24. dubna (v den císařské svatby) zasadila obec u kaple 8 lip.

Úřad starostenský zastávali od r. 1850: Dragoun Ant., Husák Fr., Kožíšek Ant., Janda Josef, Starý Josef, Vokáč Ant., Tuček Jan, Slavík Jan, Starý Alois, Kožíšek Ant., Zázvorka Ant., Ašenbryl Ant., Starý Alois, Čermák Rudolf.

R. 1897 byl založen sbor dobrovolných hasičů. Od té doby působil při 10 požárech v obci a okolí. Divadelní odbor pořádal řadu divadelních představení. Spolková knihovna čítá 400 čísel. Předsedou byl r. 1897—1910 Ašenbryl Ant., nyní Viták Čeněk. Velitelem jest stále Ant. Zázvorka, podvelitelem r. 1897—1900 Ant. Pokorný, od r. 1900 Rudolf Čermák. Pokladníkem Antonín Ašenbryl r. 1897—1906, Em. Neumann r. 1906—1910. Jednatel V. Beránek r. 1897, V. Dvořák r. 1897—1903, Em. Neumann r. 1903—1910. Sbor čítá 16 členů činných, 21 přispívajících.

V letech devadesátých utvořilo se sdružení ku pořádání zábav o pouti svatoisidorské v Šlapanicích a z výnosu získalo několik členských diplomů Ú. M. Školské. Později úkol ten převzal sbor hasičský ve prospěch spolkové pokladny, nyní pak sdružení agrárního dorostu ve prospěch podniků národních.

Z politických organizací založena sociálně-demokratická a r. 1908 agrární.

R. 1905 dne 1. března zřízena v Šlapanicích poštovna, která

1. ledna 1908 byla přeměněna v c. k. poštovní úřad, při němž r. 1909 zařízena stanice telegrafní.

V posledních letech stalo se v Šlapanicích mimo několik sebevražd i více smrtelných úrazů obyvatelstva. R. 1884 dne 23. října zemřel rolník Ant. Slavík na úraz, utrpěný splašenými koňmi; 13. září 1888 zabit byl nožem dvacetiletý kovářský pomocník Václav Frost v hádce o děvče; 15. června 1890 spadl pod kola vozu 61letý dělník Jan Sobíšek z č. 17. a roztržliv si lebku, zemřel; r. 1902 zabil se nešťastným skokem s vozu J. Grohman z Radešína před hostincem Buzkovým; 14. února 1910 spadl v kaštanové aleji při ořezávání větví Josef Kemr, zedník ze Šlapanic a v bezvědomí domů donesen, téhož dne zemřel.

Neštovice vyskytly se v Šlapanicích r. 1865 a 1873, kdy několik dětí zemřelo a r. 1880, kdy zemřel domkář Václ. Řebíček.

R. 1908 postihlo všecky vsi farní osady veliké krupobití 5. června a 5. srpna. Bohatá úroda na polích a zahradách byla velmi poškozena, stromy otlučeny, pole na svahu splaveny.

R. 1907 byly vykonány po první volby do říšské rady na základě všeobecného práva hlasovacího. V našem 35. volebním okrese bylo oprávněných voličů 12.003, z nichž volilo 11.044. Kandidát strany sociálně-demokratické Jindřich Hornof zvolen 7981 hlasy proti kandidátu spojených stran národních Frant. Weidrovi, který obdržel 2861 hlas. V Šlapanicích a Budenicích obdržel Hornof 47 hlasů, v Jarpicích 93 hlasů; Weider 37 a 29 hlasů. V 41. volebním okrese hořickém zvolen opět stranou agrární poslancem Ant. Zázvorka, rolník v Šlapanicích č. 17., který mimo čelných úřadů u vedení strany, zvolen byl sněmovnou do delegací a za místopředsedu poslanecké sněmovny. Když sněmovna r. 1911 byla rozpuštěna, konaly se 13. června nové volby, při nichž v 35. okrese bylo oprávněných voličů 13.030, z nichž volilo 11.236 a zvolen 7740 hlasy kandidát strany soc.-demokratické Vilém Černý. Agrární kandidát Ant. Chudomel obdržel 1850 hlasů, národně-sociální 1261 hlasů, křesťansko-sociální 348 hlasů. V Budenicích a Šlapanicích obdržel Černý 42 hlasy, v Jarpicích 71 hlas; Chudomel 39 a 50 hlasů.

Obyvatelstva čítaly Šlapanice (bez části budenické) r. 1890 311 obyvatelů, r. 1900 338, r. 1910 366 (168 mužů, 198 žen, všechny národnosti české, 363 katolíků a 3 israelity). Mimo to napočteno r. 1910 koní 29, hovězího dobytka 202 kusy, 56 koz, 17 ovcí, 169 vepřů, 8 úlů, 776 slepic, 142 husí, 11 kachen.

Jarpice mají památnou kapličku sv. Jana Nep. na kopci nade vsí. Pochází z počátku století XVIII., vystavěna jest slohem barokovým, zdáti viditelná, První zpráva písemná uvádí r. 1728, že prelát doxanský Josef Mika posvětil malý zvon pro kapličku u Jarpic, který daroval sedlák Šebesta, a dal mu jména sv. Urbana a sv. Isidora. Zvon ten byl však již r. 1738 ukraden. R. 1772 vytryskly pod kapličkou prameny a zdívo její se na tři strany rozstoupilo. Proto r. 1782 sedlák jarpický Jan Hora, který u svého statku držel zahrádku, jakožto věno kapličky na její udržování, kapli opravil. Socha sv. Jana v kapli byla též stářím sešlá a proto Ben. Forst, farář kmetiněveský, žádal probošta doxanského Josefa z Winckelburgu, aby směl z kmetiněveského kostela darovati oltář se sochou sv. Jana do Jarpic. Socha tato stála kdysi v klášterním kostele v Doxanech, odkudž přenesena do kostela v Kmetiněvsi. Probošt žádosti té vyhověl a obec jarpická v lednu r. 1782 sochu dostala, v kapli s oltáříkem umístila a 15. května pobožnost v nově upravené kapli se konala. Z vděčnosti věnovala záduší kmetiněveskému 10 zl.¹⁾ Péči o kapli vedli vždy majitelé statku č. 36.²⁾

R. 1798 hromem omráčena byla dvanáctiletá Marie Tajčová z Jarpic č. 59. a chromou učiněna tak, že celých 18 roků na jednom místě ležela až 29. prosince 1814 zemřela.

R. 1801 obec svým nákladem postavila kříž na cestě k Lukovu.

R. 1814 dne 14. června koupal se v Šebestově rybníce desíletý Fr. Závěský, syn vrchnostenského poklasného ze Strádonic, a utopil se.

R. 1819 dne 17. června Jan Prokop, 43letý rolník z Jarpic č. 2., na vozové cestě blíž kaple sv. Jana domů s potahem na hnojovém voze pospolu se svým synem Václavem a ječovickým podruhem Hradeckým spěšně se vrátiv, okolo 11. hodiny předpolední ohněm hromové moci byl zasáhnutý. Všichni oni a jeden z koní omráčeni byli a poraženi k zemi. Sedlák vnitř i zevnitř hromem byl porouchaný, an mu z levé strany hlavy do žilovin vlétl. Jako mrtvého domů ho dovezli a ačkoliv mu všecka pomoc ranhojiče přišla, přece jen ten samý den, napořád paměti vši zbaven, těžce skončil.

R. 1825 vystavěli si jarpičtí obyvatelé kapličku na návsi, když jim kněžna Karolina darovala oltářní obraz sv. Isidora z budeni-

¹⁾ Pamětní kniha fary v Kmetiněvsi I. 42., II. 14.

²⁾ Ke statku č. 36. nese se také pověst „o zabitém kabelářovi“.

ckého kostela. Na kapličku také zavěsili zvonek, který dříve jen na dřevě visel. Kaplička byla posvěcena 7. května, když tam byl veden průvod za příčinou milostného léta.

R. 1832 dne 3. února vypukla v Jarpicích cholera, již výměnkář Jiří Kudera z č. 3. druhého dne podlehl. Od toho dne řádila až do 6. března a vyžádala si 21 životů, ač dr. Hochberger a med. kand. Isak všemožně se snažili jí čelit. Zemřel Martin Šantora, Ludm. Vítová, Marie Červenková, Anna Komedová, Jan Sedláček, Jos. Jirát, Anna Sedláčková, Ant. Červenka, Barb. Králová, Fr. Král, Matěj Král, Jan Kalous, Václav Kalous, Jan Kalous, Jan Homolka, Fr. Novotný, Anna Michlová, Marie Javornická, Marie Kalousová, Matěj Veselý.

Obyvatelů bylo r. 1790 v Jarpicích 228, r. 1807 312, r. 1819 317, r. 1838 334. R. 1848 bylo v Jarpicích 18 usedlostí rolnických a 46 domkářských. Rolníci byli: Komeda Václ. v č. 1., Prokop Isidor v č. 2., Tuček Jan v č. 3., Hrudka Jos. v č. 6., Široký Václ. v č. 14., Trnka Ant. v č. 18., Váňa Jos. v č. 20., Jirát Jan v č. 21., Zima Ant. v č. 22., Nitka Matěj v č. 24., Bulant Václav v č. 25., Razák Václ. v č. 26., Baňka Fr. v č. 27., Runza Jan v č. 28., Tachecí Pavel v č. 29., Loucký Matěj v č. 30., Suk Ant. v č. 31., Kudera Václ. v č. 36. K poznání výše tehdejších daní sdělujeme, že na př. Václ. Komeda platil daně pozemkové r. 1847 46 zl. 59 kr., přírůžek 4 zl. 51 kr., vedlejších platů 30 $\frac{1}{2}$ kr., daň z budov 40 kr., úhrnem 53 zl. $\frac{1}{2}$ kr.

Prvním představeným byl Matěj Loucký, který úřad ten až do r. 1862 zastával. Po něm následuje řada starostů: Jan Runza, Ant. Zima, Josef Jirát, Mat. Prokop, Ant. Zima, Ant. Komeda, Josef Hrudka, Ant. Loucký, Jan Průša, Mat. Loucký, Jan Bulant, Fr. Šrámek.

R. 1862 založena byla v Jarpicích „Beseda“, ve které se scházeli občané pro zábavu a poučení, kdež si i knihovnu zařídili. Po několika letech však zanikla.

R. 1868 byl založen potravní spolek „Hrádek“, který měl svůj střed v Pálči, kde byl jeho ředitelem St. Hromada. Měl mnoho filiálek v okolních obcích, které vedli skladníci měsíčně placeni, kteří zboží dostávali od ředitele. „Hrádek“ měl i vzdělávací odbory. V Jarpicích měl sklad nejdříve v č. 29. (na nynější sýpce) a pak v č. 79. vedl sklad kupec Ant. Mach. Po desítiletém trvání se však „Hrádek“ rozpadl, a sklady převzali skladníci jako své kupecké obchody. Tak se stalo i v Jarpicích.

R. 1866 stal se ojedinělý případ úmrtí cholerou v Jarpicích. Prokopová Anna, 24letá dcera domkáře z č. 41., na službě v Kmetiněvsi cholerou onemocněla a 24. září v Jarpicích zemřela. R. 1872 na tyfus zemřela 19. února v Jarpicích č. 31. Nováková Marie, manželka dělníka, a 4. května domkář Ant. Hora v č. 16. Neštovice objevily se r. 1873 a r. 1891, kdy několik dětí zemřelo.

Během let více obyvatelů úrazem zhybnulo. Dne 13. února 1855 náhodou se utopila služebná z č. 3. Anna Kabátová; 11. listopadu 1866 zmrzla vdova po domkáři Apolonie Vítová; 9. června r. 1870 utopil se 1 $\frac{1}{2}$ roku starý syn rolníka Antonín Zima, a 24. června 1871 sedmiletý syn rolníka Ant. Malec; 12. dubna r. 1875 nalezena na panském poli u budenického ovčína mrtvá žebračka Pavlína Zimová ze Žerotína, zemřelá mrtvicí; 5. července 1885 byl bleskem zabit 71letý mistr krejčí Josef Homolka; 28. ledna 1889 zasypán byl ve skále 19letý Felix Engliček při lámání kamene; 13. června 1911 utopil se ve studánce 4letý Jarolím Hampeis. Bohužel, že mimo těchto náhodných úrazů i časté sebevraždy byly spáchány.

R. 1889 dne 19. května byl založen na podnět obecního zastupitelství sbor dobrovolných hasičů. Zahájil činnost 4. srpna a čítal 22 členů činných, 31 přispívajících, 5 zakládajících. Starostou si zvolil Ant. Louckého, velitelem Jana Průšu, náměstkem jeho a pokladníkem Jos. Šrámka, cvičitelem Václava Záveského, jednatelem Fr. Horu. V prvním výboru zasedal dále Ant. Srbek, Mat. Váňa, Fr. Prošek, Jan Schönberger, Josef Zima, Josef Grešl a Josef Halaš. Již v prvním roce poskytl pomoc při 7 požárech v okolí. R. 1890 působil při požáru Jana Satrana v Jarpicích a při požáru v Pálči. R. 1891 zúčastnil se všehasičského sjezdu v Praze a veřejného cvičení v Tursku. Roku 1892 konal 26. června první veřejné cvičení a o Božím Těle svěcení stříkačky. R. 1893 působil při požáru u R. Zimové a u Josefa Jiráta v Jarpicích, dále v Hobšovicích, Vraném a Lukově, r. 1896 při požáru u Antonína Lemana v Jarpicích, r. 1901 v Poštovicích, r. 1904 v Budenicích. Sbor zúčastňoval se slavností národních, sjezdů a kursů hasičských. R. 1901 založil spolkovou knihovnu. R. 1905 pořádal přednášku o J. A. Komenském. Ve výboru r. 1911 zasedá starosta Jaroslav Váňa, velitel Lad. Dvořák, náměstek Václav Záveský st., jednatel Václav Husák, pokladník Karel Krch, Frant. Šrámek a Ant. Srbek. Sbor čítá členů: 31 činných, 14 přispívajících, 5 čestných.

R. 1897 dne 12. září přesídlila do Jarpic dělnická jednota „Lidu-

mil“. Původně byla založena v Klobukách, pak přeložena do Čeradic a odtud do Jarpic. Účel její byl vzdělávací a podpůrný, směr sociálně-demokratický. V Jarpicích byl r. 1897 předsedou Václav Hokeš, jednatelem Ant. Hájek, sídlela v hostinci Josefa Halaše. Měla svou knihovnu, pořádala zábavy a divadelní představení.

R. 1906 dne 2. února přeměnila se na „Všeodborový spolek dělnický“ za účelem organizace členů v různých odborech k zlepšení hmotného postavení, a převzat veškerý inventář „Lidumila“. Toho roku čítal 30 členů, předsedu Ant. Hájka, jednatele Václava Hokeše. Udílí členům podpory v nemoci, spravuje spolkovou knihovnu, R. 1911 čítá 22 členů, předsedu Ant. Hájka, místopředsedu Rudolfa Suka, jednatele Ant. Husáka, pokladníka Václava Cívku, ve výboru Jaroslava Vokáče, Josefa Proška a Aug. Záveského.

R. 1911 při „Všeodborovém spolku dělnickém“ ustavil se samostatný odbor „Skupina domkářů a maloročníků pro Jarpice a okolí“, čítající 22 členů. Účelem jejím jest sprostředkování nákupu a prodeje hospodářských potřeb a výrobků, zvelebení chovu dobytka a pojištění jeho, podpora členů v pohromách a opatření právních porad.

R. 1902 založena „Politická organizace sociálně-demokratická“, která r. 1911 čítá 38 členů a důvěrníka Ant. Hájka a v sekci mládeže 19 členů a důvěrníka Aug. Záveského.

R. 1907 dne 28. srpna založeno „Hospodářské strojní družstvo“, ale opět se rozešlo. R. 1909 ustaven spolek paromláčtího stroje se 13 podílníky a předsedou Ant. Dufkem. R. 1907 dne 15. prosince ustavena politická organizace agrární, dne 14. prosince organizace řepařská, 15. září 1910 místní pojišťovna dobytčí.

R. 1896 stavěna silnice k Vyšinku, r. 1899 k Lukovu.

R. 1902 dne 1. března usídlena v Jarpicích poštovna s přidělením k c. k. poštovnímu úřadu v Zlonicích. Od 1. ledna 1908 jest přidělena k poštovnímu úřadu v Šlapanicích. Správu její vede od počátku Fr. Šrámek.

R. 1908 dne 3. srpna počala těžařská firma Marková z Libovce „Na bělkách“ u Jarpic kopati na uhlí. Po práci několika týdnů nenalezeno hojněji uhlí, a proto práce zastavena.

Zbožnou památku po sobě zůstavili manželé Matěj a Marie Prokopová, kteří r. 1864 u silnice od Vyšinku jdoucí postavili kříž, Josef a Marie Nováková, kteří na jarpické cestě ke kostelu opravili kříž, Terezie Klimtová, která r. 1892 postavila kříž na

poli u cesty k Ředhošti, Marie Machová a Marie Prokopová, které nákladem 268 zl. věnovaly kostelu křížovou cestu.

Při sčítání lidu r. 1900 vykazovaly Jarpice 509 lidí, a to 251 mužů a 258 žen. Při sčítání r. 1910 shledáno v Jarpicích (bez části budenické) 110 domů a 474 obyvatelů, a to 238 mužů a 236 žen. Náboženstvím z nich byl 1 evangelík, 2 israelité. Spočteno 34 koní, 260 kusů hovězího dobytka, 86 koz, 356 prasat, 51 úl, 1144 slepice, 194 husy a 11 kachen.

*

Jarpice jsou rodištěm V á c l a v a S t a ň k a. Narodil se v č. 31. dne 4. září 1804 jako syn rolníka. Studoval gymnasium v Slaném, filosofii a lékařství v Praze. Byl asistentem prof. A. Jungmanna, pak okresním lékařem pro cholera, která tehdy Čechy postihla. R. 1833 usadil se jako praktický lékař v Praze. Roku 1848 byl zvolen poslancem za budyňský okres a zůstal až do rozpuštění sněmu v Kroměříži. Byl činným literárně a napsal mimo jiné „Základové pitvy“ se zvláštním atlasem pitevním, „Krátký přehled libosloví“, „Přírodopis prstonárodní“ atd. Pracoval o ustavení českého vědeckého názvosloví, pomáhal zakládati „Spolek českých lékařů“, psal do různých časopisů, účastnil se veškerého vlasteneckého hnutí. Zemřel r. 1871. R. 1905 dne 21. května konal mu na počest „Spolek českých lékařů“ v Měšfanské Besedě v Praze valné shromáždění a pak na hotelu „Viktorii“, kde Staněk zemřel, odhalil pamětní desku. Rodná obec byla zastoupena svým starostou.

ČÁST PÁTÁ.

Posloupnost majitelů usedlostí.

Pokusili jsme se sestavit posloupnost majitelů na jednotlivých statcích, chalupách a domkách. Pomůckou k tomu byl urbář martinický z r. 1694, s. znamy robotní v archivu budenickém, matriky farní od r. 1785, soupisy osadníků a seznamy zpovědní v archivu farním a pro novější dobu sdělení ústní pamětníků. Uvádíme jméno majitele i jeho tranželky, poněvadž namnoze přiženěním přišli k nám noví osadníci. Přidán-li kde letopočet, značí rok, kdy nejdříve se majitel ve svrchu uvedených pramenech vyskytl. Pojmenování usedlostí jest vzato z nejstaršího soupisu farního z r. 1787.

Budenice.

- Č. 1. Zámek.
- Č. 2. Mlýn. R. 1694 mlýn panský o jednom složení. R. 1715 Felix (Šťastný) Nitka obdržel mlýn v dědičný nájem pro své mužské potomky. R. 1747 zemřel syn jeho Jan Nitka. R. 1787 mlynář Jakub Chytrý. R. 1791 Václav Nitka. R. 1794 Antonín Nitka — manželka Rozina. Zemřel r. 1796 a vdova vzala si Fr. Grünera. R. 1807 žádala Rozina Grünerová vrchnost o přiznání práva dědičného nájmu pro svého syna Ignáce Nitku a také ho 16. října 1807 na základě smlouvy z r. 1715 obdržela. R. 1820 Ignác Nitka — Anna rozená Reknerová. (R. 1835 nájemce mlýna Jos. Holoubek, r. 1836 nájemce Jos. Rekner.) R. 1838 Ignác Nitka — Teresie. R. 1853 Josef Nitka — Anna r. Stará ze Šlapanic č. 18. R. 1880 Nitka Antonín — Albina r. Beránková z Vyšínku. R. 1889 Beránek Václav — Marie r. Michálková ze Slaného.

- Č. 3. „Na ovčíně.“ Bývalé obydlí ovčáka, majetek panství.
- Č. 4. „U Bílého.“ R. 1787 Bílý Vojtěch. R. 1819 Bašta Václav — Ludmila r. Panochová ze Zeměch. R. 1843 Mareš Ant. — Alžběta r. Baštová z toho čísla. Nyní Mareš Václav — Marie r. Zábranská z Jarpic.
- Č. 5. „U Růžičků“ nebo „U Bartlů“. R. 1709 Jan Růžička. R. 1748 Bartoloměj Růžička. R. 1780 vdova Růžičková. R. 1787 Václav Růžička. R. 1828 Frant. Růžička — Kateřina r. Nováková ze Mšeného. R. 1851 Velc Tomáš — Anna r. Vozábová. R. 1885 Velc Fr. — Alžběta r. Sedláčková z Jarpic č. 70. Nyní Zábranský Jan — Marie r. Velcová z toho čísla.
- Č. 6. „U bílého vola.“ Jménem tím r. 1694 již se označuje hospoda, tenkrát prázdná. R. 1709 bělovolský šenkýř Pavel Ašenbryl. R. 1741 vdova Pavla Ašenbrylová. R. 1751 Antonín Ašenbryl. R. 1787 Josef Ašenbryl — Barbora r. Prošková ze Želevců. R. 1828 Václav Ašenbryl — Marie r. Bělská z Bratkovic. Pak Antonín Ašenbryl — Anna r. Jandová z Martiněvsí. R. 1909 Antonín Ašenbryl — Božena r. Čtrnáctá z Unhoště.
- Č. 7. „U řezníků.“ R. 1740 přijat na panství Václav Pochman, který vystavěl stavení a sklep. R. 1787 Pochman Jan — Dorota. R. 1819 Kubrycht Jan, řezník, — Kateřina r. Stropová. R. 1828 Trnobranský Václav, šafář na Doxansku. R. 1828 Gruncl Václav z Libotejnice, jako nájemník, — Rosalie r. Trnobranská z toho čísla. Stal se šafářem v Zaháji. R. 1840. Trnobranský Václav — Anna. Pak Gruncl Václav — vzal si druhou ženu Antonii r. Urbanovou z Nabína. Nyní Gruncl Josef — Josefa r. Hrušková z Podbradce.
- Č. 8. „U Harušů.“ R. 1787 Haruš Václav, zedník, — Anna. R. 1828 Harušová Marie. R. 1836 Pokorný Fr., krejčí ze Šlapanic, — Marie r. Harušová z toho čísla. R. 1880 Šimoniček Karel — Františka r. Pokorná z toho čísla. Nyní Pokorný Karel — Františka r. Šimoničková z toho čísla.
- Č. 9. „U Hnitků.“ R. 1787 vdova Anna Hnitková. R. 1804 Stáně Václav — Marie r. Hnitková z toho čísla. R. 1828 Ašenbryl Matěj — Marie ovdovělá Stáňová z toho čísla. R. 1835 Lederhaus Jan — Rosalie r. Stáňová z toho čísla. Pak Lederhaus Ant. — Barbora r. Kašpárková z Jarpic. R. 1910 Šenberger Karel — Barbora r. Hodková z Beřovic.
- Č. 10. „U Haklů.“ R. 1787 Hakl Fr. R. 1806 Šálený Matěj, bývalý knížecí postilion, — Barbora r. Haklová z toho čísla. R. 1831 Krebs Josef, krejčí, — Barbora r. Šálená z toho čísla. Pak Schönberger Fr., domkář, — Barbora r. Králová z Popl. Schönberger Fr. — Anna r. Myslivcová z Vrbice. Schönberger Karel — Barbora r. Hodková z Beřovic. R. 1910 Černý Fr. — Antonie r. Gruhmanová z Paršenu.
- Č. 11. „U Syrových.“ R. 1709 Černý Václav. R. 1749 Černý Jan. R. 1787 Černý Václav — Dorota. R. 1815 Černý Václav — Alžběta r. Hudečková z Loucké. R. 1828 Černý Václav —

- Ludmila r. Schönbergrová ze Šlapanic. R. 1861 Černý Fr. — Anna r. Francová z Ouřec. Nyní Černý Jos. — Julie r. Svitková ze Smolnice.
- Č. 12. „U Andráškových.“ R. 1787 Novák Václav — Kateřina. R. 1805 Novák Jan — Barbora r. Kašová z Břešťan. R. 1821 Kotrba Fr. z Dušníků — Marie r. Nováková z toho čísla. R. 1858 Kotrba Josef — Barbora r. Hořejší z Beřovic (druhá manželka Barbora r. Kalachová z Černochova). Nyní Kotrba Fr. — Anna r. Tajčová z Ředhoště.
- Č. 13. „V myslivně.“ Nová myslivna vystavěna r. 1847. Nyní jest připojena k Šlapanicům pod č. 24.
- Č. 14. „U sv. Isidora.“ R. 1694 bydlil v chalupě hajný, který hlídal kostel, pak poustevník, r. 1769 učitel až do r. 1814. Do r. 1814 byla zde škola. R. 1804 bylo to poslední domovní číslo v Budenicích. Od r. 1840 bydlí zde opatrovník hrobky.
- Č. 15. „U Chytrých.“ Postaveno r. 1804. R. 1804 Chytrý Jakub. R. 1816 Hnitka Jiří, tesař, — Barbora. R. 1836 Šenberger Václav — Františka r. Tymichová z Jarpic. Pak Jaroš Jan — Marie r. Trsková ze Šlapanic. Nyní Jaroš Jan — Rosalie r. Kopecká z Vyšinku.
- Č. 16. Stavěno r. 1804. R. 1804 Bečvář Fr., hajný. R. 1819 Veselý Jos., poklasný. R. 1828 Bečvář Václav, pokrývač, — Anna r. Hubičková z Loucké. Pak syn Bečvář J., krejčí, — Anna. R. 1885 Novotný Jos. — Anna r. Hofmanová z Černiva. Pak Černý Frant. — Anna r. Řebíčková ze Šlapanic. Pak Nitka Ant. Nyní Šára Václ. — Julie r. Švarcová.
- Č. 17. Stavěno r. 1804. R. 1804 Turek Fr., truhlář. R. 1811 Bayer Fr., krejčí. R. 1819 Hořejší Mates, handlíř. R. 1828 Čížek Fr. ze Šlapanic. R. 1842 Starý Ant., domkář. R. 1845 Záborský Mart., domkář. Pak Vacík Ant. — Kateřina r. Lautnerová. Nyní Dragoun Ant. — Anna r. Vacíková z toho čísla.
- Č. 18. Stavěno r. 1803. R. 1803 Veselý Jos., poklasný, — Terezie r. Lancouchová ze Zlonic. Pak Lancouch Jan, tesař, — Anna r. Jabůrková z Budenic. R. 1827 Šimoniček Josef, krejčí z Radešína, — Marie r. Lancouchová z toho čísla. Pak Šimoniček Ant. — Marie r. Šubrtová z Ředhoště. Nyní Šimoniček Ant. — Božena r. Trnobranská z Lisovic.
- Č. 19. Hlavní dům ve dvoře.
- Č. 20. Fumbergy I.
- Č. 21. Od r. 1812. Hruška Jiří, kníž. kovář, — Frant. r. Pochmanová z Budenic. R. 1833 Vitschel Josef, domkář, — Marie r. Hrušková z toho čísla. Šlechta Josef. Šlechta Ant. Nyní Mareš Ant. — Barbora r. Černá z Křovic.
- Č. 22. Obydlí knížecího zahradníka.
- Č. 23. Stará škola.
- Č. 24. Dům vystavěl Schönberger Jan. Pak jej koupil Ašenbryl Ant. Nyní Švarc Jan — Anna r. Tůmová.
- Č. 25. Škola.

- Č. 26. Sušárna.
- Č. 27. Obydlí šafáře ve dvoře.
- Č. 28. Ovčín.
- Č. 29. Fumbergy II.
- Č. 30. Fara.
- Č. 31. Stará fara.
- Č. 32. Bydliště zámeckého vrátného.
- Č. 33. Bývalý holandský dvůr.
- Č. 34. Bydliště zahradnického pomocníka.

Šlapanice.

- Č. 1. „U Jiříků.“ R. 1717 Jiří Štastný odváděl z jodlovských polí (7 kop záhonů) desátek do Kmetiněvsi. R. 1734 vdova Anna Jiříková. R. 1741 Jiří Štastný či Starý — manželka Rosalie. Po jeho smrti vzala si Jana Beránka. R. 1797 Starý Fr. — Marie r. Smetanová z Bakova. R. 1806 oženil se po druhé s Dorotou Šichovou z Kralup. Ta se r. 1818 jako vdova provdala a sem přišel Martin Záborský z Ředhoště. R. 1841 Jakub Starý — Anna r. Nováková z Dolína. (Bratr jeho byl Antonín Starý, jemuž jako knížecímu šafáři v Želevcích narodil se syn Antonín, prelát a generální opat řádu premonstrátského.) R. 1874 Antonín Starý — Anna r. Stříbrná ze Zlonic. R. 1909 koupil usedlost Ant. Zázvorka z č. 17.
- Č. 2. Panský dvůr.
- Č. 3. „U Kovaříků.“ R. 1784 chalupník Pokorný Václav, rychtář, — Ludmila r. Freigangová z Jarpic. R. 1804 Pokorný Jan — Marie r. Stará ze Šlapanic č. 18. R. 1837 Jan Pokorný. R. 1845 Fr. Pokorný. R. 1852 mlynář Fr. Ostryd, po něm Josef Starý, pak Ant. Zdeněk. R. 1893 koupila obec za obecní dům.
- Č. 4. „U Schořálků.“ R. 1734 Novák Mates, který r. 1741 byl rychtářem. R. 1745 jeho vdova. R. 1750 Novák Jiří. R. 1787 Novák Jiří — Kateřina. R. 1792 Michálek Jan — Dorota r. Trnobranská z Hospozína. R. 1805 Michálek Fr. — Marie r. Nováková ze Šlapanic č. 14. R. 1842 Husák Fr. z Chýňavy na panství křivoklátském — Kateřina r. Michálková z toho čísla. R. 1877 po druhé ženat s Barborou r. Halíkovou ze Šlapanic č. 9. Nyní syn Bohumil Husák — Marie r. Záborská z Budenic.
- Č. 5. „U Budků.“ R. 1694 selská potažní usedlost Matouše Schneidra, mající 15 kop záhonů. R. 1721 Budek. R. 1748 Matěj Budek. R. 1787 Horák Václav — Anna r. Grohmanová z Radešína. R. 1789 jako vdova vzala si Jakuba Havlíka. R. 1812 Horák Josef — Kateřina r. Černá. Zemřel r. 1814 a vdova vzala si Matěje Kutíla z Libovice a r. 1835 Jana Němečka. R. 1838 Hora Jan — Anna r. Šarochová z Třebíze. R. 1840 Oplť Fr. — Veronika r. Heranová z Honic. R. 1849 Kallmünzer Bedřich — Antonie r. Kociánová. Od něho převzal švagr dr. Hacker, vojenský lékař. R. 1874 Kožíšek Ant. — Anna r. Vysoká z Vrbky.

- Č. 6. „U Kuklů.“ R. 1631 Havel Kukla. R. 1694 selská potažní usedlost Václava Novotného s 12 kopami a 30 záhony. Pak Jakub Škoda. R. 1734 Jiří Pružina. R. 1741—1780 Martin Jirásek, rychtář. Po něm Šimon Jirásek — Marie r. Beránková z Drchkova. R. 1819 Jirásek Fr. — Alžběta r. Matoušková. R. 1827 Kožíšek Václav — Kateřina r. Čejková z Kralovic. R. 1845 Kožíšek Ant. — Anna r. Böhmová ze Slatiny. R. 1877 Kožíšek Ant. — Anna r. Vysoká z Vrbky.
- Č. 7. Kantorova chalupa. R. 1779 přičlenil se sem k Anně Ostrydové, rozené Kalabové, učitel budenický Josef Bidlo. R. 1804 Hora Josef, mistr krejčí, — Terezie r. Ostrydová z toho čísla. R. 1836 Kemr Matěj — Anna r. Horová z toho čísla. R. 1869 Kemr Ant. — Kateřina r. Vacíková ze Šlapanic, pak bratr jeho Václav, nyní Kemr Alois.
- Č. 8. Panské fumbergy. R. 1694 měly 2 světnice a 8 komor. R. 1827 úplně vyhořely vinou Marie Novákové, která tam s 12 rodinami bydlila a více zde stavěny nebyly.
- Č. 9. „U Šenbergrů.“ R. 1694 chalupa se 4 kopami záhonů Josefa Schönbergra. R. 1740 Tomáš Schönberger, r. 1780 Josef, r. 1787 Václav — Marie r. Chytrá z Budenic. R. 1813 Řebíček Karel — Kateřina r. Schönbergrová z toho čísla. Pak Řebíček Fr. Kolem r. 1860 Halík Fr. — Marie r. Hálková z Korycan. Nyní Halík Václav.
- Č. 10. „U kovářů.“ R. 1694 chalupa se 4 kopami záhonů Jiříka Pokorného. R. 1780 Pokorný Václav. R. 1787 Pokorný Fr. — Marie r. Dragounová z Poštovic. Pak Pokorný Fr. — Kateřina r. Černá z Budenic. Po něm Pokorný Jos. — Majdalena r. Benešová z Poštovic. R. 1875 Douša Fr. — Anna r. Pokorná z toho čísla. R. 1908 Douša Josef — Anna r. Viesnerová z Miletic.
- Č. 11. „U Štropů.“ R. 1634 selská potažní usedlost s 15 kopami Jana Šamana. R. 1734 Černý Václav, r. 1744 Pavel Černý. R. 1753 Martin Lukáš. R. 1780 Štrop Václav. R. 1787 Vysoký Jan — Rozina r. Zumrová z Hospozína (Byl r. 1805—1813 rychtářem, druhá manželka jeho byla Anna Záveská r. Vysoká z Podola, r. 1813 vystavěl si domek č. 27. a tam se odstěhoval.) R. 1813 Koukolíček Josef — Veronika r. Zahájková z Kmetiněvsi. Zemřel r. 1850 na cholera a vdova vzala si r. 1852 Ant. Slávka z Voldolky. R. 1883 Jan Slavík — Marie r. Fousková z Donína.
- Č. 12. „U Pavlů“ neb „u Pavlíků.“ R. 1734 chalupa Pavla Vokáče. R. 1744 Václav Vokáč. R. 1780 Michálek Jan — Dorothea r. Trnoblanská z Hospozína. R. 1790 Vokáč Martin — Anna r. Humlová z Tmáň. Pak Vokáč Fr. — Barbora r. Runzová z Jarpic. R. 1868 Vokáč Ant. — Marie r. Knotková z Dolních Beřkovic. Nyní Starý Alois.
- Č. 13. „U Mačků“ neb „u Čížků.“ R. 1694 selská potažní usedlost s 12 kopami a 30 záhony Matouše Mačka. R. 1734 Jan Vokáč, r. 1740 vdova Anna. R. 1740 dal se v poddanství Jakub Lisec a ujal usedlost. R. 1780 Čížek Václav — Rozina r. Po-

- korná ze Šlapanic č. 10. R. 1807 Čížek Fr. — Ludmila r. Vo-
jáčková z Poštovic R. 1820 Jonák Jan — Barbora r. Čížková
z toho čísla. R. 1863 Jonák Václav, po něm syn Stanislav. R.
1887 Jan Slavík — Marie r. Fousková z Donína.
- Č. 14. V hospodě. R. 1694 selská potažní usedlost s 15 kopami
záhonů. R. 1733 Matěj Bittner. R. 1740 Novák Jiří. R. 1787
Novák Matěj — Anna r. Ašenbrylová z Budenic. R. 1845 Novák
Ant. R. 1868 Beránek Vojtěch z Drchkova — Veronika r. Cífková
z Lisovic. R. 1873 Čermák Fr. z Lunkova — Barbora r. Berán-
ková z toho čísla. Nyní Čermák Rudolf — Růžena r. Roháčková
z Vražkova.
- Č. 15. „U Kalousů.“ R. 1694 selská potažní usedlost s 15 ko-
pami Matouše Jandy. R. 1734 Kalous Matěj. R. 1740 dal se
do poddanství Jan Kroupa a ujal statek. R. 1780 Komeda Václav
— Anna, dcera Malého Petra z Klobuk. R. 1805 Komeda
Josef — Rosalie rozená Komedová z Poštovic. R. 1838 Ko-
meda Josef — Anna r. Mikulová z Radonic. Pak Janda Josef —
Marie r. Komedová z toho čísla. R. 1875 Tuček Jan z Plchova
— Marie ovdovělá Jandová, rozená Komedová z toho čísla.
- Č. 16. „U Janečků.“ R. 1694 pustá usedlost selská potažní s 15
kopami Jarkovského. R. 1721 Jan (Janeček) Starý či Šťastný.
R. 1751 Karel Starý. R. 1780 Koukolíček Josef — Majdalena.
R. 1787 Koukolíček Josef — Barbora r. Ašenbrylová z Budenic.
Byl rychtářem r. 1813—1820. R. 1845 Koukolíček Matěj. R.
1854 Koukolíček Fr. R. 1856 Dragoun Antonín — Marie r.
Neumanová z Kmetiněvsi. R. 1892 Julius Lisec — Anna r.
Pachmanová ze Zlonic.
- Č. 17. „U Horů“ a „u Zemanů.“ R. 1694 selská potažní used-
lost Jiřího Adance s 15 kopami. R. 1734 Martin Svojetský. R.
1741 Jan Svojetský. R. 1780 Hora Matěj — Anna R. 1784 Hora
Jan — Marie. R. 1804 Kučera Josef ze Straškova. R. 1808 Zeman
Jan. Zemřel r. 1810 a vdova Anna vzala si Jana Tyšlera. R. 1831
Dragoun Václav (syn Jana z č. 19) — Rosalie r. Blahotová z Ho-
spozína. R. 1832 Dragoun Ant. — Marie r. Neumanová z Kme-
tiněvsi. R. 1891 Zázvorka Ant. z Podbradce — Marie r. Dra-
gounová ze Zlonic.
- Č. 18. „U Šťastných.“ R. 1631 Janek Starej. R. 1694 selská po-
tažní usedlost Matěje Šťastného s 29 kopami záhonů. Před r. 1721
Šťastný statek rozdělil a pustil synovi některá pole. R. 1734
Šťastný či Starý Vojtěch — Eva. R. 1753 Starý Matěj — Bar-
bora. R. 1787 Starý Václav — Kateřina r. Koukolíčková ze Šla-
panic č. 16. Byl rychtářem r. 1791—1802. R. 1821 Starý Josef
— Marie r. Loucká z Jarpic. R. 1854 Starý Josef — Bibiana r.
Antonová z Peruce. R. 1887 Starý Alois — Barbora r. Betková
z Lukova.
- Č. 19. „V Šťastných chalupě“ a „u Dragounů.“ R. 1784
Frejkan Jan — Magdalena. R. 1789 Dragoun Jan, handlíř a cha-
loupkář — Kateřina r. Černá z Dušníků. R. 1820 Dragoun Ant. —

- Terezie r. Krausová z Černochova. R. 1845 Trsek Jos., bečvář, — Barbora r. Pokorná ze Šlapanic č. 10. R. 1855 Trsek Jos. — Anna r. Brožovská z Beřovic.
- Č. 20. „U slo u h y.“ Domek pro pastýře, patřící 14 podílníkům. R. 1893 koupil Jan Tuček, r. 1906 Julius Lisec, r. 1910 Frant. Mühlfeit.
- Č. 21. „V červeném mlýně.“ R. 1694 mlýn panský o jednom složení. R. 1744 Fr. Ostryd, r. 1751 Graesch Jakub, r. 1778 Ostryd Fr., r. 1787 Grüner Fr., r. 1804 Ostryd Fr. R. 1845 Ostryd Fr. — Marie r. Šalamounová z Votvovic. P. 1872 Kytka Ant. — Antonie r. Pistecká z Bradkovic. R. 1877 Ponert Josef. Pak Pistecký Václav, Cibulka Jan. Nyní Nitka Ant. — Anna r. Švarcová.
- Č. 22. R. 1790 Vočilka Jos. — Majdalena r. Breptová. R. 1819 Beránek Václav. R. 1828 Trsek Josef. R. 1837 Hora Martin. R. 1845 Hora Matěj. R. 1871 Schönberger Ant. — Veronika r. Horová z toho čísla. Pak Horová Františka. Nyní Veselý Fr.
- Č. 23. Domek na Červeném rybníce. Vystavěn r. 1784 pro sestárle zahradníky knížecí. Pak obydlí štěpařů, nyní dělníků na panství.
- Č. 24. Domek poklasného r. 1789 vystavěný. Nyní číslo to přeneseno na bývalou budenickou fořtovnu.
- Č. 25. R. 1694 židovna panská. Seeliger Šalamoun, obchodník, řezník a vinopal. R. 1740 Isák Mändl. R. 1751 Josef Eissig. Pak Löwi Icík. R. 1807 Löwi Emanuel (v bytě 80letá matka, jeden ženatý a dva svobodní synové, zeť se ženou a dítětem, úhrnem 11 osob). R. 1812 Ritter, tchán Löwiho, stařec více než stoletý, živící se podomním kramářstvím, nalezen oběšený na hrušce u Zlonic. Ponevadž peníze nalezeny ukryté v jednom stromě, soudilo se na vraždu. R. 1828 Löwi Josef — Eštera, mimo ně Leopold, obchodník obilím a Mates, obchodník dobyt看em. R. 1822 pálenka pronajata Löwimu za byt, protože již dlouho se v ní nepracovalo. Po roce 1870 vše od panství koupil J. Ašenbryl a A. Schönberger a od nich nynější majitel Šimon Polák.
- Č. 26. R. 1805 Janoušek Jan, zedník, — Marie r. Jirásková ze Šlapanic. Pak Jabůrek Václav. R. 1836 Oulický Karel, krejčí. R. 1847 Oulický Karel — Anna r. Krupková ze Skal. R. 1873 Oulický Ant. — Anežka r. Zázvorková z Pálče. Pak J. Průša. Nyní Holub Fr. — Marie r. Černá z Kmetiněvsi.
- Č. 27. R. 1811 vystavěl Jan Vysoký, výměnkář, bývalý rychtář z č. 11. Zemřel r. 1855 stár 100 roků. Pak Buzek Jos., mistr obuvnický, — Anna. R. 1845 Buzek Fr. — Anna r. Fryčová z Vrbice. R. 1866. Buzek Václav — Anna r. Hájková ze Šlapanic č. 31, Nyní Marek Jan — Kateřina r. Pánková ze Srb.
- Č. 28. R. 1811 vystavěl hajný Fr. Ondřej — Anna r. Jirásková ze Šlapanic. R. 1840 Koucký Jan. Pak Grob Václav. Nyní Grob Josef — Marie R. Neumanová z Pálečku.
- Č. 29. R. 1816 Komeda Fr. — Ludmila r. Urxová z Poštovic. R. 1837 Nedbal Václav — Anna r. Komedová z toho čísla. R. 1879 Nedbal Fr. — Josefa r. Pánková ze Srb.
- Toto č. 29. jest od r. 1816 do r. 1845 stále posledním.*

- Č. 30. Řebíček Jan, syn Karla z č. 9., — Anna r. Trimlová z Jarpic. Nyní Řebíček Fr. — Barbora r. Volfová z Lisky.
- Č. 31. Hájek Jan, hajný, — Barbora r. Nováková z Budenic. Pak Korous Fr. — Antonie r. Hájková z toho čísla. Nyní Trsek Josef — Rosalie r. Trsková z Budenic.
- Č. 32. Klečka Fr. — Marie r. Benešová z Poštovic. Pak Hanzlík Václav — Anna r. Klečková ze Šlapanic. Nyní Zázvorka Vladimír.
- Č. 33. Heřman Josef — Kateřina r. Pokorná ze Šlapanic. Pak Sklenička Václav — Kateřina r. Růžičková z Budenic. Nyní Sklenička Josef — Aloisie r. Kutilová ze Slaného.
- Č. 34. Kemr Josef — Anna r. Švingrová z Vraného.
- Č. 35. Koukolíček Fr., nyní Kemr Josef.
- Č. 36. Nedbal Václav, syn Václava z č. 29., — Anna r. Střesková z Vraného. Nyní Nedbal Emilián — Vojtěcha r. Kelichová z Orasic.
- Č. 37. Kert Václav — Marie r. Hájková z Kmetiněvsi.
- Č. 38. Polák Šimon.
- Č. 39. Braun Josef, pak Braun Fr., Trsek Josef, nyní Zázvorka Ant.
- Č. 40. Čermák Fr., pak Starý Ant., Tuček Jan, nyní Beneš Emanuel — Božena r. Novotná ze Zlonic.
- Č. 41. Starý Alois.
- Č. 42. Schönberger Josef — Marie r. Dvořáková z V. Chýšky.
- Č. 43. Buzek Václav — Anna r. Hájková ze Šlapanic. Nyní Buzek Ant. — Anna r. Nedbalová ze Šlapanic.
- Č. 44. Tuček Jan, nyní Starý Alois.
- Č. 45. Rubeš Ant. — Marie r. Řimsová z Poštovic.
- Č. 46. Pokorný J., pak Dvořák Ferd., nyní Semerád Václav.
- Č. 47. Klečka Fr., nyní vdova Marie r. Benešová z Poštovic.
- Č. 48. Brádka Fr. — Anna r. Hampejšová z Jarpic. Nyní Brádka Augustin — Božena r. Hanzlíková ze Šlapanic.
- Při sčítání r. 1890 bylo toto číslo poslední.*
- Č. 49. Kondelík Josef — Anna r. Záveská ze Šlapanic.
- Č. 50. Douša Fr., pak Kluge Jan, nyní Klugová Terezie.
- Č. 51. Král Ant. — Barbora r. Hájková z Hospozína.
- Č. 52. Nejdřív domek obecní. Pak Ašenbryl Vilém, nyní Jančík Jan — Anna r. Nováková ze Šlapanic.
- Č. 53. Hanzlík Václav — Anna r. Klečková ze Šlapanic.
- Č. 54. Husák Bohumil.
- Č. 55. V. Nedbal, pak Hora Jan, nyní Malý Jan — Kateřina r. Kemrová ze Šlapanic.
- Č. 56. Čermák Rudolf.
- Č. 57. Korous Fr. — Julie r. Doušová ze Šlapanic.

Jarpice.

- Č. 1. „U Homolků“. R. 1694 potažní selská usedlost Václava Homolky s 13 kopami a 45 záhony, loukou na vůz sena a zahradou. R. 1734 Jiří Homolka, který r. 1740 byl rychtářem.

- R. 1753 Jan Homolka — Terezie r. Hartmanová z Jarpic. R. 1796 byl rychtářem. Dceru jeho Majdalenu vzal si r. 1827 Václav Komeda, syn Josefa ze Šlapanic č. 15. Nyní Ant. Komeda — Anna r. Vebrová z Radešína.
- Č. 2. „U Janoušků“. R. 1694 potažní selská usedlost Tomáše Macháčka s 10 kopami. R. 1734 Jiří Veselý. R. 1787 Janoušek Fr. — Kateřina. R. 1798 Prokop Jan z Ječovic — Kateřina r. Janoušková z toho čísla. R. 1819 byl zabit hromem. Isidor Prokop — Anna r. Kladivová z Vlkáně. Matěj Prokop — Marie r. Nítková z Libušína. Ant. Prokop — Anna r. Srbková z Vodolky. Nyní Jan Slavík ze Šlapanic.
- Č. 3. „U Demonů“. R. 1694 potažní selská usedlost Jiřího Kočího s 15 kopami záhonů. R. 1734 Jan Kočí. R. 1787 Koudelka Jos. — Marie r. Kočová z toho čísla. R. 1789 Kudera Jiří — Marie r. Kočová z toho čísla. R. 1823 Kudera Václav — Johana r. Donátová z Chlumčan. Fr. Šebesta. R. 1835 Sochor Josef — Anna. R. 1838 Tuček Jan — Anna. Halaš Josef — Marie r. Tučková. Po něm Svoboda, Fajx. R. 1865 Klímt Jan z Vorasic — Barbora r. Husáková z Tmáně. R. 1867 Klímt Matěj. Nyní Dvořák Karel — Julie r. Samuelová z Ředhoště.
- Č. 4. „U Kočího“ neb „U Jiránků“. R. 1787 Kočí Jiří — Anna r. Kohoutová ze Šlapanic. R. 1823 Vacík Václav — Anna r. Bílá z Hospozína. 1828 Záveský Josef z Hospozína — Anna r. Olivová z Budyně. R. 1862 Záveský Ignác — Marie r. Kašpárková z Jarpic. Nyní Záveský Václav — Alžběta r. Marešová z Prahy.
- Č. 5. „U slouhy“, pastuška, majetek 17 podílníků.
- Č. 6. „U Prošků“. R. 1787 Prošek Fr. — Anna r. Pochmonová z Budenic. R. 1835 Prošek Fr. syn. R. 1838 Hrudka Jos. — Anna r. Fingerhutová z Volšan. Hrudka Jan — Marie r. Žaludová z Černochova. Dvořák Karel. Nyní Leman Ant. — Marie r. Druková z Poštovic.
- Č. 7. „U kovářů“. R. 1787 Hartman Fr. — Majdalena. Hartman Jan — Barbora r. Vávrová z Poštovic. R. 1842 Suk Vojtěch z Kožova — Majdalena ovdovělá Hartmanová. Nyní Suk Rudolf — Božena r. Loudová z V. Hořešovic.
- Č. 8. „U Zelenků“. R. 1734 Zelenka Karel. R. 1787 Zelenka Václav — Alžběta. R. 1804 Čížek Jan — Majdalena r. Zelenková z toho čísla. R. 1820 Kabátová Kateřina, rozená Čížková z Lukova. R. 1839 Kabát Jan — Barbora. R. 1866 Záveský Blažej z Jarpic č. 4. — Rosalie r. Paurová z Vraného. Pak Záveský Václav. Nyní Procházka Fr. — Marie r. Brádková z Vraného.
- Č. 9. „U Kalousů“. R. 1787 Kalous Jos. — Rosalie. R. 1804 Kalous Jan — Majdalena r. Cibulková z Bratkovic. R. 1855 Horník Jos. — Barbora r. Kalousová z toho čísla. R. 1866 Horník Ant. — Marie r. Zázvorková z Budenic. Nyní Horník Václav — Marie r. Schustrová z Radešína.
- Č. 10. „U Veselých“. R. 1751 Veselý Fr. R. 1789 Veselý Jan — Kateřina r. Kemrová. R. 1820 Janoušková Barbora. R. 1835 Ja-

- noušek Jos. R. 1842 Starý Antonín. Pak Havel Fr. — Antonie r. Homolková z Jarpic. Nyní Prošek Josef — Rosalie r. Havlová z toho čísla.
- Č. 11. „U Kypů“. R. 1780 Kyp Václav. R. 1787 Bischof Karel. R. 1789 Černý Jiří — Kateřina. R. 1790 Kyp Martin — Kateřina r. Koudelková z Palečku. R. 1820 děti po Janu Veselém, ovčáku z Oudešic. R. 1823 Janoušek Josef — Marie r. Veselá z Oudešic. R. 1855 Třeska Ant. — Františka r. Veselá z Oudešic. R. 1884 Třeska Jos. — Anna r. Gruntová z Podbradce. Pak Satran Ant. Pak Mácha. Nyní Hora Jan — Marie r. Rabochová z Dobřichovic.
- Č. 12. „U Kalabů“. R. 1750 Kalaba Josef. R. 1787 Jaburnický Vojtěch — Marie. R. 1790 Král Václav — Kateřina r. Kalabová z Jarpic. R. 1814 Heller Eliáš. R. 1846 vdova Králová. R. 1855 Michálek Fr. — Marie r. Káňová z Podola. Nyní Michálek Jos. — Františka r. Horníková z Jarpic, v druhém manželství Marie r. Kromanová z Pálče.
- Č. 13. „U Cymbálníků“. R. 1787 Hora Fr. — Anna. R. 1807 Hora Ant. — Marie r. Fryčová ze Želevcic. Pak Heřman Josef — Marie r. Horová z toho čísla. Heřman Josef — Františka r. Bezdičková z Bošina. Nyní Pokorný Ant. — Marie r. Vajglová z Budenic.
- Č. 14. „U Červenků“. R. 1694 selský potažní statek Tomáše Sýkory s 10 kopami záhonů. R. 1734 Tuman Adam. R. 1751 Červenka Jakub — Anna r. Smolíková z Oudešic. Byl r. 1751 a 1753 rychtářem. R. 1816 Červenka Isidor — Marie r. Vysoká. R. 1838 Široký Václav — Veronika. R. 1855 Šrámek Jiří — Barbora. R. 1873 Bulant Jan — Alžběta r. Urbanová z Radešína.
- Č. 15. „U Vacíků“. R. 1734 Vacík Matěj — Kateřina. R. 1804 Baloun Jan — Barbora r. Vacíková z toho čísla. R. 1835 Švestka Josef — Anna r. Balounová z toho čísla. R. 1855 Švestka Václav — Rosalie r. Škrabalová z Jarpic. Nyní Semetský Josef — Barbora r. Švestková z toho čísla.
- Č. 16. „U Lvů“. R. 1694 chalupa Jiřího Lva s 4 kopami záhonů. R. 1734 Lev Matěj. R. 1780 Lev Václav. R. 1787 Lev Josef — Marie. R. 1789 Slivoň Jan — Barbora. R. 1804 Herynk Václav — Anna r. Lvová z toho čísla. R. 1840 Kejkrtová Kateřina. R. 1846 Hora Ant. Nyní Hora Josef — Marie r. Vrabcová z Kfésína.
- Č. 17. „U Turků“. R. 1740 Turek Matěj. R. 1789 Turek Jan — Anna. R. 1804 Turek Václav — Anna r. Tajčová z Jarpic. R. 1835 Turek Fr. — Marie r. Kučerová z Ředhoště. Pak Turek Josef — Barbora r. Dlouhá z Palečku. Nyní Prošek Václav — Alžběta r. Turková z toho čísla.
- Č. 18. „U Ševčíků“. R. 1787 Lev Václav — Dorota r. Horová ze Šlapanic. R. 1807 Lev Jan — Ludmila r. Hudečková z Loucké. R. 1836 Plicka Jan — Marie. R. 1840 Kejha Josef — Marie. R. 1843 Drnka Fr. — Antonie. R. 1845 Vinař Jan. R. 1858 Kytka

- Matěj, půlník z Vrbičan, — Marie r. Krupková z Peruce. Pak Zima Ant. — Rosalie r. Stříbrná z Kmetiněvsi. Nyní Zima Josef — Barbora r. Burešová z Roudničku.
- Č. 19. „Ševčíkova chaloupka“. R. 1787 Horová Majdalena. R. 1790 Peygott Fr. — Kateřina. R. 1807 výměnkář Václav Lev z č. 18. R. 1812 Lev Václav — Kateřina r. Krejčová z Poštovic. R. 1820 Hora Václav — Marie. R. 1828 Homolka Jan — Anna. R. 1862 Homolka Rudolf — Anna r. Bílá z Ječovic. Pak Löwi Jáchym. Nyní Ganz Adolf — Františka r. Hellerová z Černoušku.
- Č. 20. „U Šandů“. R. 1744 Šanda Jan. R. 1787 Urx Václav — Barbora r. Tomanová z Ječovic. R. 1808 Záveský Tomáš — Kateřina r. Nycrová z Mšeného. R. 1814 Záveský Ant. R. 1818 Weber Johann z Piškovic — Elisabeth r. Pechrová. R. 1821 Váňa Josef z Lukova — Terezie r. Webrová z toho čísla. R. 1855 Váňa Matěj — Marie a pak Alžběta r. Poláková z Poštovic. Pak Váňa Jaroslav — Marie r. Slavičková z Ředhoště. Nyní Miler Fr. z č. 103. — Barbora r. Šimoničková z Budenic.
- Č. 21. „U Nitků“. R. 1787 Nitka Václav — Alžběta r. Dutá. R. 1813 Jiráť Frant. — Kateřina r. Šubrtová z Lukova. R. 1820 Jiráť Jan — Anna r. Mlynářková z Vyšinku a pak Rosalie r. Hlaváčková z Jedomělic. Nyní Jiráť Josef — Aloisie r. Šrámková z Lukova.
- Č. 22. „U Zelenků“. R. 1787 Hora Matěj ze Šlapanic č. 17. R. 1804 Zelenka Jan — Marie r. Drbotová. R. 1810 chalupa strádonického šafáře. R. 1812 Zima Josef — Kateřina r. Regnermlová z Podhájku. Pak Zima Ant. — Rosalie r. Stříbrná z Kmetiněvsi. Nyní Zima Josef — Barbora r. Burešová z Roudničku.
- Č. 23. Od r. 1787—1806 prázdná chalupa. R. 1806 Nejedlý Tomáš — Marie, vdova po Václavu Slivoňovi z Jarpic. R. 1817 Jirásek Jan — Františka r. Webrová. R. 1828 Tymich Fr. — Barbora r. Svobodová z Poštovic. R. 1842 Homolka Josef — Rosalie r. Tymichová z toho čísla. Nyní Zima Josef.
- Č. 24. R. 1787 chalupa mlynáře z Oudešic. Veselý Jan — Majdalena. R. 1789 Růžička Jan — Rozina. Pak Černý Jiří — Kateřina. R. 1814 Hnitka Matěj — Barbora r. Pochmanová z Budenic. Pak nájemníci. Nyní zbořeníště Anny Stárkové.
- Č. 25. „U Rubešů“. R. 1694 selský potažní statek s 10 kopami. R. 1751 Rubeš Josef. R. 1780 Hančl Martin — Majdalena. R. 1804 Náhlavský Václav z Pálče — Majdalena r. Rubešová. R. 1819 Novák Josef — Marie r. Tylová. R. 1820 Bulant Václav z Hříškova — Anna r. Jirásková z Tejnice. R. 1847 vzal si jako vdovec Barboru r. Homolkovou z Jarpic č. 1. Pak Bulant Jan — Alžběta r. Urbanová z Radešína. Kašpárek Václav, Kašpárek Josef, Knotek Jan. Nyní Záveský Ant. — Barbora r. Husníková z Pálče.
- Č. 26. „U Šinovských“. R. 1744 Šinovský Jan. R. 1787 Teutsch Emanuel — Alžběta. R. 1793 Razák Fr. z Račiněvsi — Majda-

- lena r. Teutschová z toho čísla. R. 1814 Razák Václav — Františka r. Dryáková z Dřínova. R. 1855 Razák Josef — Marie r. Váňová z Jarpic. Pak Razák Josef — Alžběta r. Čermáková z Kamenomostu. Homolka Jan — Anna r. Bulantová z Jarpic. Jiráť Václav, nyní vdova Žofie r. Lemanová z Jarpic.
- Č. 27. „U Vítů“. R. 1751 Vít Tomáš — Anna. R. 1787 Vít Václav — Kateřina r. Komedová z Poštovic. R. 1820 Vít Jan — Barbora r. Bříšková z Bratkovic. R. 1828 Kondelík Tomáš. R. 1835 Papež Jan, pak Papež Antonín, Nitka. R. 1842 Baňka Fr. R. 1855 Baňka Ant. — Anna r. Bradáčová z Vrbna. R. 1867 Malec Jan z Telec — Marie r. Baňková z toho čísla. Nyní Malec Bohumil — Františka r. Matouchová ze Mšeného.
- Č. 28. „U Runzů“. R. 1694 selský potažní statek Jiřího Konře s 15 kopami. R. 1734 Vacík Matěj. R. 1751 Vacík Jan. R. 1787 Černý Fr. — Luďmila. R. 1804 Runza Matěj — Marie r. Urxová z Jarpic, druhá manželka Barbora ovdovělá Janoušková z Jarpic. R. 1842 Runza Jan — Anna r. Korousová z Kmetiněvsi. Pak Runza Josef — Anna r. Kunigrová z Libotejnice. Nyní Šrámek Josef — Marie r. Prokopová z Jarpic.
- Č. 29. „U Vokáčů“. R. 1694 selský potažní statek Vokáče Tomáše se 17 kopami a 30 záhony. R. 1740 Vokáč Martin. R. 1753 Sedláček Ferd. — Kateřina. R. 1804 Sedláček Václav — Marie r. Loucká z Jarpic. R. 1835 Tachecí Pavel — Barbora r. Šimoničková z Břežan. R. 1855 Tachecí Josef — Františka r. Antropiusová z Třemošné. Pak syn Tachecí Josef — Marie r. Francová z Kamenice. Nyní Novák Josef — Marie ovdovělá Tachecí z toho čísla.
- Č. 30. „U šenkýřů“. R. 1734 Frolík Mates. R. 1748 Loucký Václav. Pak Loucký Václav — Barbora r. Nitková z Oudešic. R. 1804 Loucký Josef. Od r. 1806—1838 byl rychtářem, čtyřikrát ženat. R. 1814 odstěhoval se do č. 31. a výčep zde najal krejčí Ant. Horák. R. 1819 zase tuto hospodu ujal. R. 1837 Loucký Matěj — Anna r. Zábranská ze Cvrkyně. Pak Loucký Ant., nyní vdova Marie r. Průšová z Dobroměřic.
- Č. 31. „U Louckých“. R. 1787 Loucký Ant. — Majdalena. R. 1795 Loucký Jan — Barbora. R. 1798 vdovu Barboru si vzal Josef Staněk z Votrub a zde se usídlil. Po její smrti vzal si Rosalii r. Durasovou z Votrub, jimž se zde 4. září 1804 narodil syn Václav, později slavný lékař, učenec a politik. Jos. Staněk zemřel r. 1814 a vdovu Rosalii vzal si rychtář Josef Loucký jako čtvrtou ženu a přesídlil sem z hospody. Byli zde do r. 1819, kdy zas ujal hospodu a sem přišel Ant. Suk z Netovic, který si toho roku vzal Marii, dceru Josefa Staňka z toho čísla. Po něm Suk Fr. — Kateřina r. Kunigrová z Libotejnice. Pak Průša Jan — Julie r. Stará z Jarpic. Pak Záveský Václav — Anna r. Procházková z Hospozína. Pak Loucký Matěj — Anastasie r. Kytková z Jarpic. Nyní učitel Fr. Tůma — Marie, dcera Matěje Louckého.

- Č. 32. „U Bortlů“. R. 1787 Michl Matěj — Anna. R. 1790 chalupa šafáře z Oudešic. Pak nájemníci. R. 1846 Král Josef. R. 1855 Krch Ant. z Lukova — Anna r. Charvátová z Drchkova. Nyní Kalous Karel — Emilie r. Krchová z toho čísla.
- Č. 33. „U Plachých“. R. 1787 Brejtník Josef — Marie vdova po Jiřím Plachým. R. 1819 Šenberger Josef ze Šlapanic — Anna r. Černá z Drchkova. R. 1855 Šenberger Martin — Marie r. Černá z Budenic. Nyní Šenberger Jan — Marie r. Záveská z Jarpic.
- Č. 34. „U krejčů“. R. 1787 Najmon Josef — Rozina. R. 1810 Kybal Tomáš — Terezie r. Veselá z Budenic. R. 1855 Kybal Fr. — Anna. Pak Kybal Rudolf, Průša Jan, Hanzal Bohumil. Nyní Jirátk Bedřich — Anna r. Manová z Velbína.
- Č. 35. „U Veselého“. R. 1787 Veselý Josef, slouha, zemřel r. 1807 stoletý. R. 1823 Veselý Matěj, hrobník. R. 1840 Hořejší Fr. — Kateřina r. Novotná z Martiněvsí. Pak Vorlíček Václav — Anna r. Mourková z Martiněvsí.
- Č. 36. „U Šebestů“. R. 1694 selský potažní statek Šebastiána Zákostelníka s 30 kopami. R. 1713 se 10 kop rozdělilo mezi chalupníky. R. 1734 Zákostelník Michal. R. 1751 Hora Jan. R. 1787 Hora Jan — Rozina r. Bábová z Vyšinku. R. 1804 Kašpárek Ant. z Tmáně vzal si ji jako vdovu. R. 1814 Hora Fr. — Marie r. Laudová z Vinařic. R. 1835 Kudera Václav — Johana r. Donátová z Chlumčan. R. 1855 Kocourek Fr. z Kralovic — Rozalie r. Kuderová z toho čísla. R. 1859 Starý Ant. ze Šlapanic č. 18. — Rosalie r. Kuderová, ovdovělá Kocourková. R. 1862 Starý Ant. jako vdovec vzal si Marii r. Francovou z H. Kamenice. Pak Průša Jan z M. Loucké — Juliána r. Stará z toho čísla. R. 1910 statek rozprodal. Stavení koupil Jaroslav Váňa z č. 20. a zde se usídlil.
- Č. 37. „U Freigangů“. R. 1694 chalupa Václava Freiganga se 4 kopami. R. 1740 Matěj Freigang. R. 1787 Jan Freigang — Majdalena vdova po Matěji Starém, sedláku ze Šlapanic. R. 1846 Škrabal Jos. — Barbora r. Horová z Hořešovic. R. 1865 Škrabal Jan — Anna r. Hořejší z Vyšinku. Pak Záveský Ant. — Marie r. Škrabalová z toho čísla, druhá manželka Barbora r. Husníková z Pálče. Nyní Husák Ant. — Marie r. Kalousová z Jarpic.
- Č. 38., 39. a 40., ležící v katastru jarpickém, patří farností do Vraného, školou do Pálče. R. 1787 byla to chalupa mlynáře, poklasného a šafáře v Oudešicích.
- Č. 41. „U Kubů“. R. 1694 chalupa Jakuba Praskana s 8 kopami. R. 1734 Vokáč Matěj. R. 1740 vdova Vokáčová. R. 1787 Anna Vokáčová. R. 1814 Hora Fr. — Anna r. Vokáčová z toho čísla. R. 1840 Prokop Jan z Jarpic č. 2 — Majdalena r. Stehlíková ze Skur. R. 1867 Prokop Fr. — Benigna r. Čechová ze Zbivořova. Nyní Prokop Ant. — Anna r. Štropová z Kmetiněvsí, v druhém manželství Alžběta r. Zábranská z Redhoštic.
- Č. 42. „U Důry“. R. 1787 vdova Dorota Veselá. R. 1804 Lemoch Fr. — Majdalena r. Pelikánová ze Sp. Poříčí. R. 1837 Vacík

- Václav — Kateřina. Pak Novotný Josef — Alžběta r. Kašpárková z Jarpic. Nyní Krupka Fr. z Telec — Barbora r. Novotná z toho čísla, v druhém manželství Marie r. Kašpárková z Jarpic.
- Č. 43. „U Hory Šebestika“. R. 1787 Hora Jan — Marie r. Rubešová z Jarpic. R. 1835 Hanzlík Josef — Marie r. Kaplanová. R. 1860 Hanzlík Václav — Barbora r. Horová z Hořešovic. Nyní Hanzlík Josef.
- Toto číslo 43. bylo r. 1787 poslední. Následující domky vznikly po tomto roce.*
- Č. 44. Od r. 1789. Jabůrnický Vojtěch — Marie r. Veselá z Oudešic. R. 1819 Jabůrnický Antonín. R. 1828 Urx Josef, bývalý poklasný v Oudešicích, — Anna. R. 1855 Černý Václav — Rosalie r. Řebíčková ze Šlapanic. Nyní Hampeis Václav — Marie r. Šenbergrová ze Šlapanic.
- Č. 45. Od r. 1789. Šenberger Matěj — Rosina. R. 1806 chalupa budenického učitele. R. 1810 Dobeš Jan, řezník. Pak Černý Jiří, kvasničkář, — Kateřina r. Ondříchová z Vyšinku. R. 1820 Bidlo Jan, krejčí z Budenic, — Veronika r. Nováková z Dřínova. R. 1828 Bidlo Josef — Marie. R. 1846 Husák Václav z Pohořice — Johana r. Jirásková z Jarpic č. 12. R. 1869 Husák Josef — Anna r. Jakešová z Řisut. Nyní Husák Václav — Anna r. Husáková z Vraného, v druhém manželství Anna r. Smolíková z Koloděj.
- Č. 46. Od r. 1789. Lev Josef — Marie r. Bradáčová z Budenic. R. 1813 vdova Marie Lvová, tabáčnice. R. 1819 Triml Václav — Majdalena r. Lvová z toho čísla. R. 1855 Triml Josef — Barbora r. Malá z Ejvaně. R. 1869 Vokáč Fr. z Jarpic č. 54 — Anna r. Jirátková z Pálče. Nyní Vokáč Jaroslav — Aloisie r. Knirová z Klobuk.
- Č. 47. Od r. 1789. Sedláček Fr. — Kateřina dcera Jiřího Starého ze Šlapanic. R. 1846 Sedláček Václav — Anna r. Jandová z Mšeného. R. 1859 Velc Fr. — Alžběta r. Sedláčková z Jarpic. Pak Kašpárek Václav — Anna r. Prokopová z Brníkova. Nyní Englíček Josef — Anna r. Třesková z Jarpic.
- Č. 48. Od r. 1790. Michl Matěj — Anna. R. 1804 Michl Jan — Anna r. Horáková ze Šlapanic. R. 1823 Michl Josef — Anna r. Najmanová z Palečku. R. 1828 Urx Jan z Pošovic — Marie r. Sedláčková z Jarpic. R. 1858 Hora Václav z Černochova — Marie r. Urxová z toho čísla. Nyní Hora Alois — Josefa r. Štropová z Prahy, v druhém manželství Marie r. Prošková z Vyšinku.
- Č. 49. Od r. 1793. Janoušek Matěj — Anna r. Paurová z Pálče. R. 1823 vystěhoval se do Uher. R. 1835 Bečvář Fr. — Barbora. Pak Koudelka Josef z Pálče — Barbora r. Bečvářová z toho čísla. R. 1862 Leman Václav z Pálče — Anna r. Koudelková z toho čísla. Nyní Komeda Ant.
- Č. 50. Od r. 1793 Hora Josef, hajný, — Cecilie r. Brajrová ze Strádonic. R. 1835 Hora Jan — Dorota. R. 1840 Kalous Martin — Marie r. Horová z toho čísla. R. 1869 Kalous Ant — Anna r.

- Jindřichová z Brozan. Pak Dufek Jan — Anna r. Kliková z Budenic. Nyní Dufek Ant. — Marie r. Polívková z Křesína.
- Č. 51. Od r. 1793. Kočí Josef — Kateřina. R. 1810 Jabůrková Kateřina. R. 1846 Nový Václav. R. 1857 Nový Ant. — Marie r. Šalounová z Poštovic. R. 1862 Husák Jan z Jarpic č. 45. — Kateřina r. Richtrová ze Švaenic. Nyní Sklenář Václav — Anna r. Husáková z toho čísla.
- Č. 52. Od r. 1794. Černý Fr. — Barbora. Pak Kraus Jan — Marie r. Černá z toho čísla. R. 1837 Kraus Fr — Marie. Pak Hampeis Fr. — Rosalie r. Martinovská z Lukova.
- Č. 53. Od r. 1795. Jiráť Fr. — Kateřina r. Šubrtová z Lukova. R. 1820 Jiráť Václav — Anna r. Zoubková z Vraného R 1855 Hercl Josef — Marie r. Jiráťová z toho čísla. Pak Jiráť Matěj — Anna r. Sadílková. Jiráť Václav — Žofie r. Lemanová z Jarpic. Nyní Čejp Alois — Růžena Váňová z Jarpic.
- Č. 54. Od r. 1797. Kočí Jan. Pak Komeda Jan — Anna r. Kuderová z Jarpic. R. 1809 Černý Fr. — Dorota r. Rubešová z Palečku. R. 1829 Vokáč Josef ze Šlapanic — Anna r. Černá z toho čísla. R. 1858 Svoboda Josef — Marie r. Vokáčová z toho čísla. Pak Buriánek Jan — Rosalie r. Svobodová z toho čísla. Nyní Lisec Fr. z Pohořice — Rosalie ovdovělá Buriánková z toho čísla.
- Č. 55. Od r. 1798. Hora Matěj — Majdalena r. Krausová ze Šlapanic. R. 1813 Hora Jan — Dorota. R. 1834 Malíková Marie, vdova po želevčickém šafáři. R. 1843 Malík Matěj — Anna r. Venclová z Hobšovic. Nyní Malík Jan — Anna r. Richtrová z Počápel.
- Č. 56. Od r. 1803. Černý Fr. — Dorota r. Rubešová z Palečku. R. 1809 Komeda Jan, handlíř ze Šlapanic, — Anna r. Kuderová z Jarpic. R. 1855 Komeda Jan — Anna. Pak Čech Josef Nyní Cívka Václav ze Srbče — Marie r. Sadílková z Pálče, v druhém manželství Marie r. Helclová z V. Hořešovic.
- Č. 57. Od r. 1803. Janoušková Kateřina, vdova po Fr. Janouškovi z č. 2. Janoušek Josef — Marie r. Veselá. R. 1859 Janoušek Václav — Barbora r. Bienová z Příběnic. Pak Janoušek Václav — Marie r. Stáhlíková z Pálče. Nyní Janoušek Karel — Marie r. Šaročová z Hořešovic.
- Č. 58. Od r. 1803. Sedláček Jan, voják, — Sidonie r. Kociánová z Moravy. R. 1835 Grohman Tomáš — Anna r. Sedláčková z toho čísla. R. 1861 Grohman Ant. — Anna r. Jiršová ze Sazené. Pak Franc Václav z Ředhoště — Anastazie r. Grohmanová z toho čísla. Pak Šrámek Fr. Nyní Hokeš Václav z Kozárovic — Aloisie r. Švestková z Jarpic.
- Č. 59. Od r. 1803. Kemr Jiří — Ludmila r. Tajčová z Jarpic. R. 1857 Černý Matěj — Marie, dcera Josefa Kemra, šafáře v Šlapanicích. Pak Černý Fr. — Anna r. Řebíčková ze Šlapanic. Nyní Horník Fr. — Marie r. Balounová z Budenic
- Č. 60. Od r. 1805. Urx Josef — Marie r. Růžičková z Budenic. R. 1855 Urx Matěj — Kateřina r. Nedbalová z Budenic. Pak

- Hora Alois — Marie r. Urxová z toho čísla. Nyní Pudil Vojtěch — Anna r. Horová z toho čísla.
- Č. 61. Od r. 1807. Vít Václav — Rosina r. Růžičková z Budenic. R. 1809 šel na vojnu se zlonickou setninou knížete Ferd. Kinského a z vojny se nevrátil. Vdova si vzala r. 1811 Matěje Hampeise, obuvníka. R. 1846 Hampeis Václav — Barbora r. Stará ze Šlapanic. Nyní Krch Karel — Anna r. Jansová ze Štětí.
- Č. 62. Od r. 1812. Vít Josef — Ludmila r. Kuderová z Jarpic č. 3. R. 1855 Vít Václav — Marie r. Šteklová z Hvězdy. Pak Janoušek, nyní Marie Prokopová.
- Č. 63. Od r. 1814. Kašpárek Ant. — Rosalie r. Bábová z Vyšinku, vdova po Václavu Horovi, sedláku z Jarpic. V druhém manželství vzal si Kateřinu ovdovělou Prokopovou z Jarpic. R. 1836 Kašpárek Václav — Marie r. Vítová z Jarpic. R. 1865 Kašpárek Ant. — Barbora r. Janoušová z Vrbice, v druhém manželství Anna r. Haismanová z Lisovic. Nyní Kašpárek Václav — Marie r. Horová z Tmáně.
- Č. 64. Od r. 1819. Majdalena, vdova po Janu Náhlovském, sedláku z Jarpic č. 25. R. 1840 Duras Jan. Pak Turek Václav — Majdalena r. Řebíčková ze Šlapanic. Nyní Turek Fr. — Marie r. Knotková z Ředhoště.
- Od r. 1820—1855 nepřibýlo nového stavení; toto č. 64. jest stále posledním.*
- Č. 65. Číslo to měl r. 1861 skalní barák Ant. Hampeise; pak výměnek Zábranského, nyní hostinec Fr. Tůmy a Marie r. Loucké.
- Č. 66. Srbek Josef — Kateřina r. Urxová z Bakova. Nyní Srbek Ant. — Josefa r. Milerová z H. Kamenice.
- Č. 67. Horník Josef — Barbora r. Kalousová z Jarpic. Pak Tachecí Václav, syn Pavla z č. 29., — Anna r. Viereklová z Veltěže. Nyní Heřman Fr. — Marie r. Smolová z Libochovic.
- Č. 68. Horník Josef, nyní Horník Václav — Anna r. Horáková z Poštovic.
- Č. 69. Bradáč Josef — Anna r. Komedová z Jarpic. Nyní Bradáč Jos. — Anna r. Kemrová ze Šlapanic.
- Č. 70. Hampeis Josef — Františka roz. Hampeisová z Jarpic. Nyní Hartman Jan.
- Č. 71. Tachecí Jan. Hájek Fr. — Anna r. Říhová z Jarpic. Nyní Hájek Ant. — Josefa r. Francová z H. Kamenice.
- Č. 72. Dufek Jan — Anna r. Kliková z Oudešic. Nyní Dufek Josef — Marie r. Dragounová z Vrbičan.
- Č. 73. Urx Ant. — Rosalie r. Hartmanová ze Slatiny. Nyní Vydra Jindřich — Marie r. Urxová z toho čísla.
- Č. 74. Nový Ant. — Anna r. Růžičková z Ejvaně. Triml Josef — Barbora r. Malá z Ejvaně. Nyní Hora Karel — Anna r. Trimlová z toho čísla.
- Č. 75. Nejdřív společný domek. R. 1874 koupil Prokop Václav — Rosalie r. Vacíková z Budenic.
- Č. 76. Novák Fr. — Alžběta r. Šumová z Podbradce.
- Č. 77. Homolka Jos., pak Löwi, nyní Ganz Adolf.

- Č. 78. Třeska Ant. — Františka r. Veselá z Oudešic. Nyní Prošek Fr. — Marie r. Třesková z toho čísla.
- Č. 79. Sklad spolku „Hrádek“. R. 1878 Mach Ant. — Marie r. Živcová z Doláněk. Nyní Šrámek Frant. — Antonie r. Fišerová z Bohdálu.
- Č. 80. Halaš Fr. Pak Halaš Jos. — Anna r. Srbková ze Zlonic. Nyní Křížek Fr. — Růžena r. Zahálková z Radešína.
- Č. 81. Razák Jos. Nyní Horák Josef v Pálči.
- Č. 82. Hrudka Jan. Černý Matěj. Nyní Kácha Fr. — Anna r. Černá z Bakova.
- Č. 83. Horník Jos. — Barbora r. Kalousová z Jarpic. Nyní Hora Fr. — Marie r. Horníková z Jarpic.
- Č. 84. Kudera Václav. Starý Ant. Ostryd Josef. Sladký Jan. Nyní Milerová.
- Č. 85. Tachecí Pavel — Anna r. Tajčová z Ředhoště.
- Č. 86. —
- Č. 87. Řimsa Václav — Anna r. Hájková z Kmetiněvsi. Nyní Jiráť Josef — Anna r. Řimsová z toho čísla.
- Č. 88. Bečvář Josef. Tučková Marie. Nyní Pattlich Václav — Marie r. Komedová z Budenic.
- Č. 89. Jiráť Josef — Anna r. Záveská z Jarpic.
- Č. 90. Hampeis Josef — Františka r. Hampeisová z Jarpic č. 61.
- Č. 91. Javornický Ant. — Marie r. Veselá z Budenic. Michl Jos. — Cecilie r. Kučerová z Ředhoště. Nyní Kučera Jos. — Marie r. Holoubková z Vojkova.
- Č. 92. Kamberský Jan — Marie r. Kondelíková.
- Č. 93. Michl Josef — Anna r. Bulantová z Pálče. Jirkal Václav — Barbora r. Krejbychová ze Zvoleněvsi. Miler Fr. — Marie r. Jirkalová z Poštovic. Nyní Tygl Jos. — Anastasie r. Hájková z Telec.
- Č. 94. Husák Fr. — Anna r. Petříčková z Velvar. Nyní Koutecký Matěj — Rosalie r. Husáková z toho čísla.
- Č. 95. Prokop Matěj. Prokop Ant. Nyní Slavík Jan.
- Č. 96. Kašpárek Václav — Anna r. Prokopová z Brnkova. Nyní Knotek Jan — Alžběta r. Kašpárková z toho čísla.
- Č. 97. Horník Josef. Nyní Horník Jan — Marie r. Krčková z Radešína.
- Č. 98. Horník Josef — Anežka r. Suchopárková z Libovice. Kraus Josef — Františka r. Horníková z toho čísla. Nyní Hanuš Václav — Marie r. Vokáčová z Jarpic.
- Č. 99. Homolka Fr. — Anastasie r. Husníková z Vrbičan.
- Při sčítání lidu r. 1890 bylo toto číslo posledním.*
- Č. 100. Průša Jan. Podpěra Karel. Nyní Danda Jos. — Marie r. Varhulíková z Poštovic.
- Č. 101. Porážka Josefa Dandy.
- Č. 102. Kalous Stanislav — Marie r. Engličková z Jarpic.
- Č. 103. Kašpárek Václav. Kašpárek Josef. Miler Fr. — Barbora r. Šimoničková z Budenic. Nyní Lichtenberg Jan — Anna r. Husáková z Jarpic.

- Č. 104. Záveský Josef — Anna r. Hartmanová z Tmáně.
- Č. 105. Pokorný Václav — Antonie r. Kašpárková z Tmáně. Nyní Podpěra Rudolf — Marie r. Markvartová z Černochova.
- Č. 106. Kašpárek Josef — Cecilie r. Vajcová z Lukova.
- Č. 107. Kašpárek Václav. Nyní Klečka Josef — Marie r. Karbusová z Vraného.
- Č. 108. Kašpárek Václav. Nyní Rous Josef — Josefa r. Sajlerová z Řenčova.
- Č. 109. Hanzlík Josef.
- Č. 110. Vít Josef — Rosalie r. Routnerová z Vraného.

Doslov spisovatelův.

Odevzdávám přítomné „Paměti“ všem, kdož se zajímají o osudy panství a farní osady budenické. Čerpal jsem je při líčení starší doby z přístupných mně knih, v další době z původních pramenů místních a to z farních pamětních knih budenické a kmetiněveské, matrik, archivu farního, hospodářského knížecího archivu budenického a zlonického, z pamětních knih školních. Žel, že obce nemají pamětních knih, které by dochovaly více jejich pamětí. V historii knížecího rodu, pokud se dotýká Budenic, uvedl jsem jen to, co jsem našel v uvedených pramenech. Okruh zpráv určil jsem mezemi panství a farní osady budenické. Děkuji všem, kteří mi byli nápomocni v práci, a to panu řediteli panství Jos. Bezdíčkoví a panu faráři kmetiněveskému P. Sal. Šetkovi za půjčení četných pramenů, správci panu K. Petrašovi za zprávy o panství, slovníkům historickým badatelům za poskytnuté zprávy, a to panu c. k. dvornímu a státnímu archiváři V. Kratochvilovi za stať o obrazech martinických a rozličných znacích, panu knihovníkovi strahovského kláštera P. Cyrillu Strakovi, panu faráři slavětinskému Fr. Štědrému a panu c. k. gymn. profes. Fr. Vackovi za vzácné jejich zprávy. Přáním spisovatele jest, aby přítomná kniha byla všem, kterým jest určena, milou domácí čítankou.

V BUDENICÍCH, na svátek Navštívení Panny Marie r. 1911.

